

2023

ЖИЛИЙН ТАЙЛАН

ЕРӨНХИЙ АГУУЛГА

Гүйцэтгэх захирлын мэндчилгээ	4
Удирдлагын баг, бүтэц зохион байгуулалт	5
Тогтвортой хөгжилд хамтдаа	8
Компанийн засаглал	10
Дотоод аудит, хяналт	11
Монгол Улсын эдийн засаг	12
Банкны сектор	14
2023 оны онцлох үйл явдал	15
Санхүүгийн хураангуй тайлан	18
Хүний нөөцийн удирдлага	20
Нийгмийн хариуцлага	23

БИЗНЕСИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Байгууллагын зах зээл	26
Жижиг дунд бизнесийн зах зээл	30
Иргэдийн зах зээл	32
Цахим банкны үйлчилгээ	36
Гадаад харилцаа, Олон улсын банк	40
Харилцагчийн үйлчилгээ	43
Хөрөнгө зохицуулалтын удирдлага	44
Эрсдэлийн удирдлага	47
Мэдээллийн технологи	50

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

53

ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРЛЫН МЭНДЧИЛГЭЭ

Монгол Улсын арилжааны ууган банк Худалдаа Хөгжлийн Банк анх 100 хувь төрийн өмчит компаниар үүсгэн байгуулагдсан. Тэр утгаараа олон улсын хөрөнгө оруулалт, санхүүжилт, бонд зэрэг Монгол Улсын Хөгжлийн банкны үүргийг гүйцэтгэж байсан. 1990-ээд оны эхээр зах зээлийн үед байгуулагдсан компани, аж ахуйн нэгжүүд бүгд л Худалдаа Хөгжлийн Банкны харилцагч. Бид хамтдаа өнөөдрийн Монгол Улсын эдийн засгийн өсөлт, хөгжлийг бүтээсэн гэж боддог.

Түүнчлэн Монгол Улсын гадаад худалдаа, аж үйлдвэржилт, дэд бүтцийн хөгжил, эрчим хүч, уул уурхай, төмөр зам, авто зам, цахилгаан станц, боловсруулах үйлдвэр гээд өнөөдрийн Монгол Улсыг авч явж байгаа макро эдийн засгийн сектор болгонд хувь нэмрээ оруулж ирсэн. Бид одоо ч Байгууллагын банкны зах зээлийн тэн хагасыг дангаар эзэлж, хамгийн том арилжааны банк хэвээр байна.

2023 онд арилжааны зургаан банк нээлттэй хувьцаат компани болж, хувьцаа нь хөрөнгийн бирж дээр арилжаалагдлаа. Арилжааны банкнууд системийн 100 жилийн түүхэн цаг үе дээрээ олон улсын стандарт хангасан, олон улсын дүрэм журам, хууль эрх зүйн орчинтой, олон улсын зах зээл дээрх бүх л бүтээгдэхүүн үйлчилгээтэй, орчин цагийн нээлттэй, тогтвортой ногоон банкны системийг хөгжүүлж чаджээ. Энэ олон сорилтуудыг амжилттай давсан банкны секторын хамт олон болон Монголбанкны хамт олонд баяр хүргэмээр байна.

Банк, санхүүгийн байгууллагууд нь өргөн цар хүрээ бүхий хамтын ажиллагаанд тулгуурлан байгаль орчин, нийгэм, засаглалын (ESG) удирдлагыг түүчээлэх үүрэгтэй. Худалдаа Хөгжлийн Банк уур амьсгалын өөрчлөлт, байгаль орчны доройтол, нийгмийн тэгш бус байдлаас үүдэлтэй сорилтуудыг шийдвэрлэхэд хувь нэмрээ оруулах зайлшгүй шаардлагатай гэж үздэг. Тиймээс ч бид эрчим хүчний хэмнэлт бүхий технологи, тогтвортой ус, хаягдлын хэрэглээ, ногоон дэд бүтэц зэрэг төслүүдийг санхүүжүүлэн дэмжиж ногоон эдийн засагт шилжихэд идэвхтэй хувь нэмэр оруулж байна.

Банк нь байгаль орчныг хамгаалахаас гадна нийгмийн тэгш байдал, оролцоог дэмжих чиглэлээр дорвитой алхмууд хийдэг. Олон нийтийн үйл ажиллагаа болон хүмүүнлэгийн санаачилгуудаар дамжуулан бид иргэдийг чадавжуулж, санхүүгийн боловсрол олгох, эрүүл мэнд, бизнес эрхлэлтийг дэмжиж байна. Бид нийгмийн дэвшил, эдийн засгийн хөгжил хоёр зэрэгцэн оршдог гэдэгт бат итгэдэг.

Тогтвортой хөгжлийг цогцлоох үйлсийг бид хамтын ажиллагаа, нэгдмэл хүсэл зориггүйгээр бүтээх боломжгүй. Бидний хүчин чармайлтад үнэлшгүй хувь нэмэр оруулж буй зорилго нэгт нөхөд, харилцагч, хамтрагч, хувьцаа эзэмшигч нартаа гүн талархал илэрхийлье.

Бид хамтдаа илүү сайхан, тогтвортой ирээдүйг бүтээж чадна гэдэгт итгэлтэй байна!

Хүндэтгэсэн,
ХХБ-ны Гүйцэтгэх захирал
О.Орхон

УДИРДЛАГЫН БАГ

О.ОРХОН
Гүйцэтгэх захирал

Р.ВҮҮД
Ерөнхийлөгч

О.БАНЗРАГЧ
Гүйцэтгэх захирлын
тэргүүн орлогч

А.ЭНХМЭНД
Гүйцэтгэх захирлын
тэргүүн орлогч

**STEPHANE
LAMOUREUX**
Гүйцэтгэх захирлын
тэргүүн орлогч

Ч.СОЛОНГО
Гүйцэтгэх захирлын
орлогч

Г.ГАНЦЭЦЭГ
Гүйцэтгэх захирлын
орлогч

С.БААТАР
Гүйцэтгэх захирлын
орлогч

Т.ГАНБАЯР
Гүйцэтгэх захирлын
орлогч

Л.ГАНТӨМӨР
Гүйцэтгэх захирлын
орлогч

П.МӨНХНАСТ
Гүйцэтгэх захирлын
орлогч

ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛД ХАМТДАА

Банкны лого нь мөнгөний нэгж болох зоосны хэлбэрт суурилсан бөгөөд зоосны голд дүрслэгдсэн мөнгөний авдарт тасралтгүй эргэлдэх эргэлтээр дөрвөн зүг найман зовхисоос мөнгө, эд баялаг хуримтлагдан арвижиж, элбэг дэлбэг байхын бэлгэдэлтэй.

УРИА

Хөгжил дэвшилд хамтдаа

Банкны ажилтнууд, харилцагчид, хөрөнгө оруулагчид зэрэг хүн бүхнийг хөгжил дэвшлийн зүгт хамт алхахыг уриалан дуудах, нэгтгэх, зоригжуулах утгатай.

Тогтвортой хөгжилд хамтдаа

Тогтвортой хөгжлийн тодорхойлолт болох ирээдүй хойч үеийн хэрэгцээг бууруулахгүйгээр дэлхийн өнөөгийн хүн амын хэрэгцээг хангах цогц үйл явцыг банк, харилцагч, түнш болон улс орон хамтдаа дэмжиж, нэг зорилгын дор нэгдэж ажиллахыг уриалсан утгатай.

ЭРХЭМ ЗОРИЛГО

Бид харилцагчдадаа хүсэл, тэмүүлэлдээ хүрэхэд нь зориулж, хүлээлтээс нь давсан санхүүгийн цогц үйлчилгээг дэвшилтэт технологиор хүргэнэ.

АЛСЫН ХАРАА

Хөгжиж буй Монголын дэвшил бүхнийг манлайлагч банк байна.

ҮНЭТ ЗҮЙЛС

КОМПАНИЙН ЗАСАГЛАЛ

ХХБ нь олон улсын туршлагаар шалгарсан компанийн засаглалын бүхий л хэм хэмжээг хэрэгжүүлэн ажилладаг. Дээд түвшний, сайн байгууллагын засаглал нь бидний үйл ажиллагааны гол чиглүүлэгч болдог билээ. Бид компанийн засаглалын бүтцэдээ Төлөөлөн удирдах зөвлөл (ТУЗ)-ийн болон удирдлагын багийн гишүүд, хувь нийлүүлэгчдийн хамтын ажиллагаа, нягт харилцааг нарийн тодорхойлдог. Байгууллагынхаа эрхэм зорилго, зорилтдоо хүрэхийн тулд ажилтан бүр ёс зүйн ямар хэм хэмжээг үйл ажиллагаандаа баримтлахыг ч нарийвчлан заасан.

ТӨЛӨӨЛӨН УДИРДАХ ЗӨВЛӨЛ

ХХБ-ны ТУЗ нь байгууллагын бүхий л шатанд ил тод, үнэнч шударга байдлыг чухалчлан, нээлттэй засаглалыг бий болгохын зэрэгцээ ямар ч нөхцөлд тохирсон алсын хараа, стратеги бүхий бодлогоор банкны үйл ажиллагааг чиглүүлж, дэмжин ажилладаг.

УДИРДЛАГЫН БАГ

ХХБ-ны удирдлагын баг нь банк, санхүүгийн чадварлаг менежерүүдээс бүрддэг ба компанийн засаглалын зохистой бүтэц, олон жилийн туршлага нь удирдлагын багийн амжилттай ажиллах суурь нь болдог. Мөн банкны урт удаан хугацааны ашигт ажиллагааг хангах, улмаар хувь нийлүүлэгчдийн үнэ цэнийг өсгөх боломжийг олгодог.

АЖИЛТНУУД

ХХБ-ны амжилтын үндэс нь эрч хүчтэй, чадварлаг ажилтнууд бөгөөд тэднийг шударгаар урамшуулах, дэмжих, албан тушаал дэвшүүлэх хөгжлийн тогтолцоог сайжруулснаар харилцагчдадаа банкны шилдэг үйлчилгээг үзүүлж чаддаг.

БИД

ХХБ нь хууль, ёс зүйн хариуцлагын хүрээнд нийцсэн ажиллах орчныг бүрдүүлэхийг үргэлж эрмэлзсээр ирсэн. Харилцагч, бизнесийн түншүүд болон нийгэмдээ банкны шилдэг бүтээгдэхүүн үйлчилгээг үзүүлэн, хувь нийлүүлэгчид болон харилцагчдынхаа өмнө хүлээсэн үүргээ биелүүлэхдээ шударга байх зарчимтай.

КОМПАНИЙН ЗАСАГЛАЛЫН ЗОРИЛГО

Компанийн засаглалыг сайжруулан олон улсын шилдэг зарчим, туршлагуудын хэмжээнд хүргэх. Олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдөхүйц, нэр хүндтэй үнэ цэнтэй, хөрөнгө оруулалтыг татах.

ТӨЛӨӨЛӨН УДИРДАХ ЗӨВЛӨЛ

ТУЗ-ИЙН ДАРГА
Рандолф КОППА

ГИШҮҮД
Должин ЭРДЭНЭБИЛЭГ
Дамбийжав ХҮРЭЛБААТАР
Дагмид ЯНЖМАА
Авгаан ЭНХМЭНД
Дэмчигжав ОТГОНБИЛЭГ

ХАРААТ БУС ГИШҮҮД
Жалбаа БОЛОРМАА
Жамсрандорж ДЭЛГЭРСАЙХАН
Загдхүү НАРАНТУЯА

ТУЗ-ИЙН НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА
Навааншарав Нямсүрэн

ДОТООД АУДИТ, ДОТООД ХЯНАЛТЫН ТОГТОЛЦОО

Дотоод аудит нь байгууллагын засаглалын чухал бүрэлдэхүүн хэсэг бөгөөд засаглал, эрсдэлийн удирдлага, хяналтын үйл явцын үр нөлөөг зохион байгуулалттай, дэг журамтай аргаар үнэлж, сайжруулах замаар байгууллагыг зорилгодоо хүрэхэд нь тусалдаг. ХХБ-ны дотоод аудитын үйл ажиллагааг ТУЗ-ийн харьяа Аудитын хороо, Дотоод аудитын газар хариуцан ажиллаж байна.

Дотоод аудитын газар нь Гүйцэтгэх удирдлагаас хараат бусаар үйл ажиллагаагаа явуулдаг бөгөөд банкны үйл ажиллагааг сайжруулах, үнэ цэн нэмэх зорилготой хараат бус, бодитой баталгаажуулалт хийх, зөвлөмж, зөвлөгөө өгөхөд чиглэж ажилладаг. Түүнчлэн Дотоод аудиторчуудын олон улсын институт (IIA)-ийн гаргасан Олон улсын мэргэжлийн практикийн хүрээ (International Professional Practice Framework), олон улсын сайн туршлагыг үйл ажиллагаандаа удирдамж, жишиг болгон ажиллаж байна.

ТАЙЛАНТ ОНД ДОТООД АУДИТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХҮРЭЭНД:

- Аудитын хараат бус, бодитой баталгаажуулах үйлчилгээг зохистой түвшинд гүйцэтгэж, банканд үнэ цэн нэмэн, банкныхаа үйл ажиллагааг сайжруулахад хувь нэмрээ оруулж ажиллав.
- Салбар, тооцооны төвүүдийн үр ашигтай байдлыг нэмэгдүүлэх үүднээс салбарын зарим үйл ажиллагааны эрсдэлд суурилсан зайны аудит болон салбарын тодорхой бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний цогц аудитуудыг хийж гүйцэтгэв.
- Дотоод аудитын үйл ажиллагааны баримт бичиг, арга зүйг дотоод аудитын олон улсын стандарттай нийцүүлэн сайжруулав.

ДОТООД АУДИТЫН БАТАЛГААЖУУЛАЛТ

ДОТООД ХЯНАЛТЫН ТОГТОЛЦОО

Дотоод хяналтын үйл ажиллагаа нь банкны өдөр тутмын үйл ажиллагааны салшгүй нэг хэсэг ба бизнес, үйл ажиллагааны бүх түвшинд эрсдэлийг бууруулах тогтолцоо юм. Үүнд банкны дээд удирдлага, Гүйцэтгэх удирдлага, ажилтнууд, бусад холбоотой талууд оролцож, дотоод хяналтын үр дүнтэй, үр ашигтай байдалд Аудитын хороо, Дотоод аудитын газар үнэлэлт дүгнэлт өгөх, сайжруулах зарчмаар ажилладаг. ХХБ нь дотоод хяналтын тогтолцоогоо оновчтой болгох талаар арга хэмжээ авч, тасралтгүй сайжруулдаг билээ. Тухайлбал, банкны бүх нэгжүүд Гүйцэтгэх захирлын тушаалаар баталсан "Дотоод хяналтын матриц"-ыг мөрдөн ажиллаж байна. Мөн заавар журамдаа дотоод хяналттай холбоотой зохицуулалт, ажилтнуудын ажлын байрны тодорхойлолтод хяналтын зохих үүргүүдийг тусгаж, шаардлагатай шинэчлэлт, сайжруулалтыг тухай бүр хийн ажилладаг. Түүнчлэн хяналтын чиг үүрэг бүхий ажлын байр, тайлагналтын тогтолцоотой.

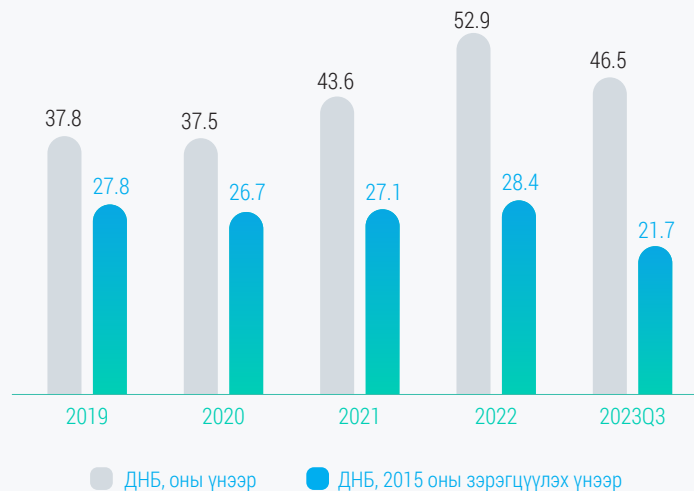
МОНГОЛ УЛСЫН ЭДИЙН ЗАСАГ

ГАДААД ОРЧНООС ХАМААРСАН ҮНИЙН ДАРАМТ БАГАСАЖ, ЭКСПОРТЫН ОРЛОГО ӨССӨН ЖИЛ БОЛЛОО

ДНБ, 2023 оны эхний 9 сард 6.9 хувиар өссөний 1.6 нэгж хувийг хөдөө аж ахуйн салбар, 3.4 нэгж хувийг уул уурхай, олборлолтын салбар, 0.4 нэгж хувийг аж үйлдвэр, барилгын салбар, 4.1 нэгж хувийг үйлчилгээний салбар, 0.6 нэгж хувийг бүтээгдэхүүний цэвэр татвар бүрдүүлсэн байна. Хөдөө аж ахуйн салбарын нэмэгдэл өртөг (2015 оны зэрэгцүүлэх үнээр) 2023 оны эхний 9 сард 3.1 их наяд төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 320.1 (9.5%) тэрбум төгрөгөөр буурсан нь ДНБ-ий өөрчлөлтөд 1.6 нэгж хувиар сөрөг нөлөө үзүүлсэн байна. Уул уурхай, олборлолтын салбарын нэмэгдэл өртөг (2015 оны зэрэгцүүлэх үнээр) 2023 оны эхний 9 сард 2.7 их наяд төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 683.1 (33.2%) тэрбум төгрөгөөр өслөө.

Энэхүү өсөлтөд нүүрс болон газрын тосны олборлолт өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Тээврийн зардал, гадаад үнэ, ханш зэрэг гадаад шалтгаантай үнийн дарамт багасаж байгаагийн зэрэгцээ инфляцыг зорилтот түвшинд тогтворжуулахад чиглэсэн бодлогын арга хэмжээ үр дүнгээ өгснөөр инфляц алгуур буурч байна. Гэхдээ инфляцын цаашдын төлөв төсвийн зардал, тэр дундаа цалин, тэтгэврийн өсөлтийн нөлөө, цаг агаарын нөхцөл байдал, түлш, шатахууны ханган нийлүүлэлт зэрэг хүчин зүйлсээс ихээхэн хамаарахаар байна.

ДНБ, их наяд төгрөгөөр

ДЭЛХИЙН ЗЭСИЙН ЗАХ ЗЭЭЛД ТОМ ТОГЛОГЧ БОЛОХ БОЛОМЖИЙН ЭХЛЭЛ ТАВИГДЛАА

Оюутолгойн ордын зэсийн нөөцийн 80 хувь агуулагдаж буй Гүний уурхайн олборлолт 2023 оны гуравдугаар сарын 13-ны өдөр албан ёсоор эхэлсэн юм. Оюутолгойн ил болон гүний уурхайгаас 2028-2036 оны хооронд жилд дунджаар 500,000 тонн зэс олборлоно гэж тооцсон нь зургаан сая цахилгаан автомашин үйлдвэрлэхэд хүрэлцэх хэмжээ аж. Ийнхүү Монгол Улс 2030 он гэхэд дэлхийн дөрөвдүгээрт эрэмбэлэгдэх зэсийн Гүний уурхайтай болох урт хугацааны аяллаа эхлүүлэв. Мөн 2032 оноос эхэлж Оюутолгой төслөөс ногдол ашиг хүртэж эхлэх талаар “Эрдэнэс Оюу толгой” компани онцолсон.

НҮҮРСНИЙ ЭКСПОРТ МАНАЙ УЛСЫН ТҮҮХЭН ДЭЭД ХЭМЖЭЭНД ХҮРЧ ТӨЛБӨРИЙН ТЭНЦЭЛ АШИГТАЙ ГАРАВ

Ковид-19 цар тахлаас хойш гурван жил дараалан алдагдалтай байсан улсын нэгдсэн төсвийн тэнцэл 2023 онд 763.4 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарсан байна. Улсын нэгдсэн төсвийн нийт орлого 2023 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 23.2 их наяд төгрөг хүрч, өмнөх оноос 35.6 хувиар өсөөд байна. Хэдийгээр төсвөөс гарсан зарлага, цэвэр зээлийн хэмжээ 22.5 их наяд төгрөг болж, 23.7 хувиар өссөн ч төсвийн тэнцэл ашигтай гарлаа. Нийт орлого өсөхөд орлогын албан татварын орлого 51.6 хувь, нийгмийн даатгалын орлого 29.8 хувь, НӨАТ 21 хувиар болон ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр хоёр дахин өссөн нь голлон нөлөөлжээ. 2023 онд Монгол Улс түүхэн дээд хэмжээ болох 70 сая тонн нүүрс экспортолсон нь 2022 оныхоос 2.1 дахин өссөн үзүүлэлт болсон юм.

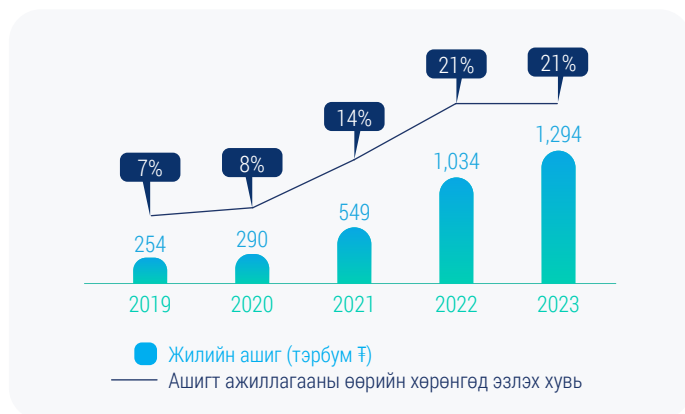
- **Инфляц алгуур сулрав:**
2022 оны эцэст жилийн 13.2 хувьтай байсан инфляц 2023 оны эцсээр жилийн 7.9 хувьд хүрч төв банкны зорилтот түвшинд алгуурч дөхөж байна.
- **Иргэдэд олгосон зээлийн өсөлтийн хурд 2022 оны эцсээс хойш эрчимжив:**
Иргэдэд олгосон зээлийн үлдэгдэл 15.6 их наяд төгрөг болж, өмнөх оноос 32.4 хувиар өсжээ. Үүнд хадгаламж барьцаалсан болон тэтгэврийн зээлийн өсөлт гол жин дарж байгаа аж. Үүнийг дагаад импортын бүтцэд удаан эдэлгээтэй бараа буюу цахилгаан бараа, ахуйн хэрэгсэл, автомашины импорт нэмэгдэх хандлагатай байгааг Монголбанк тодотгов.

БАНКНЫ СЕКТОР

Манай улсын хувьд банкны салбар давамгайлсан зах зээлийн бүтэцтэй эдийн засагтай тул банкны салбарын эрүүл мэнд, тогтвортой байдал нь санхүүгийн системийн ерөнхий дүр зургийг харуулах чухал үзүүлэлт билээ. Тайлант онд банкны секторын нийт актив жилийн 24.2 хувийн өсөлт үзүүлж 57.0 их наяд төгрөгт хүрлээ. Активын дийлэнх хувийг иргэд, байгууллагад олгосон зээл бүрдүүлж байна.

ЗЭЭЛ

Банкны салбарын зээл 2023 оны эцсийн байдлаар нийт активын 48 хувийг бүрдүүлж байгаа бөгөөд өмнөх оноос 23.6 хувиар буюу 5.2 их наяд төгрөгөөр өсөж 27.4 их наяд төгрөгт хүрэв. Зээлийн өсөлтийг өмнөх онтой харьцуулахад 17.3 нэгж хувиар өссөн байгаа бөгөөд иргэдийн зээлийн өсөлт эергээр нөлөөлжээ. Тайлант оны эцсийн байдлаар нийт зээлийн 7.0 хувь нь чанаргүй зээл байна. Банкнуудын зээл олгосон голлох салбаруудаас уул уурхай, боловсруулах үйлдвэрлэл, барилгын салбарын чанаргүй зээлийн хувь 2023 оны эцэст харгалзан 24.7, 16.9, 19.7 хувь байна. Энэ нь банкны системийн дунджаас өндөр байгаа бол үл хөдлөх хөрөнгө 3.2 хувь, худалдааны салбар 5.2 хувьтай байгаа нь бусад салбаруудтай харьцуулахад бага байна.

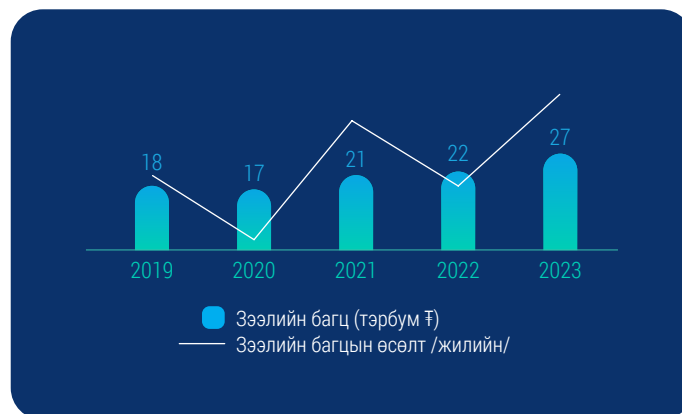

ХАРИЛЦАХ, ХАДГАЛАМЖ

Банкнуудын харилцах, хадгаламж 2023 оны эцсийн байдлаар пассивын 69%-ийг бүрдүүлж байгаа бөгөөд өмнөх оноос 26.3 хувиар өсөж 34.9 их наяд төгрөгт хүрсэн байна. Харилцах, хадгаламжийн өсөлтийг өмнөх онтой харьцуулахад 18.7 нэгж хувиар өссөн байна. Тодруулбал, хадгаламж өмнөх оноос 26.6 хувиар өсөж 21.1 их наяд төгрөгт хүрсэн бөгөөд энэхүү өсөлтөд иргэдийн төгрөгийн хадгаламж өссөн нь нөлөөлжээ. Харин харилцах өмнөх оноос 25.8 хувиар буюу 2.8 их наяд төгрөгөөр өсөж 13.7 их наяд төгрөгт хүрсэн нь байгууллагын төгрөгийн харилцах нэмэгдсэнээр тайлбарлагдаж байна.

АШИГТ АЖИЛЛАГАА

2023 онд банкны салбар 1,294 тэрбум төгрөгийн ашигтай буюу өнгөрсөн оноос 21 хувиар илүү ашигтай ажиллаа. Цар тахлын нөлөө буурч, эдийн засаг сэргэхтэй зэрэгцэн банкны ашигт ажиллагаа сайжирч байна. Банкнууд ашигтай ажиллаж, банкнуудын өөрийн хөрөнгө нэмэгдэж байгаа нь банкны системийн эрсдэл даах чадварыг сайжруулж байна.

2023 ОНЫ ОНЦЛОХ ҮЙЛ ЯВДАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХАМГИЙН ТОМ БАЙГУУЛЛАГЫН БАНК
БОЛОХ ХХБ IPO ХИЙЖ, ОЛОН НИЙТЭД НЭЭЛТТЭЙ
КОМПАНИ БОЛЛОО.

中國銀行
BANK OF CHINA

Bank of China -тай стратегийнтүвшинд хамтран ажиллах санамж бичиг үзэглэлээ.

Монгол Япон хоёр улсын бизнесийн орчин, хамтын ажиллагааг сайжруулах зорилготой МОНГОЛ - ЯПОН бизнес форум зохион байгуулаа.

Монгол Улсад анх удаа худалдааны санхүүжилтийн форумыг зохион байгуулаа.

WORLD ECONOMIC FORUM

Монгол Улсаас анх удаа ХХБ Дэлхийн эдийн засгийн форумтай албан ёсны түнш боллоо.

25%

Банкны Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн шийдвэрээр Гүйцэтгэх удирдлагаас бусад ажилтнуудын бүтээмжийн цалинг 25 хүртэлх хувиар нэмэгдүүллээ.

Монгол Улсад үйлчилгээний төгөлдөршил ISO23592, чанарын менежментийн тогтолцоо ISO9001:2015 стандартуудыг нэвтрүүлсэн анхны банк боллоо.

Бүтээгдэхүүн үйлчилгээний хүртээмжээ нэмэгдүүлэх зорилгоор Голомт банк, Төрийн банк нартай хамтран гурван банкны картын харилцагчид харилцан нэгнийхээ ATM дээр бэлэн зарлагын гүйлгээг шимтгэл багатай хийдэг боллоо.

БНСУ-ын Сонгодо хотод зохион байгуулагдсан Азийн Хөгжлийн Банкны 56 дахь удаагийн олон улсын уулзалтад Худалдаа хөгжлийн банк уригдан оролцлоо.

Скай Хайпермаркет ХХК-тай хамтран Имарт сүлжээ дэлгүүрт WeChat Pay-р төлбөр хүлээн авах үйлчилгээг нэвтрүүллээ.

2023 ОНЫ ОНЦЛОХ ҮЙЛ ЯВДАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР, МОНГОЛЫН ҮНДЭСНИЙ ХУДАЛДАА АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН ТАНХИМААС ТОДРУУЛДАГ ТОП-100 АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН 6 -Д ЭРЭМБЭЛЭГДЛЭЭ.

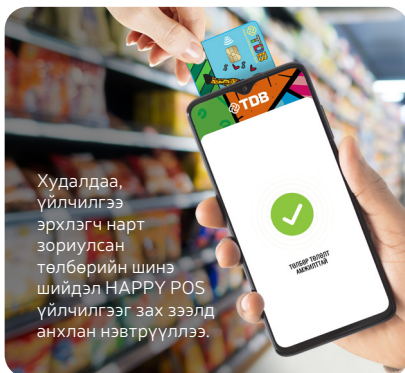
Зээлийн батлан даалттай бизнесийн ногоон зээлийг зах зээлд анх удаа нэвтрүүлээ.

NEXT SOLUTIONS

ЖИЖИГ, ДУНД БИЗНЕС ЭРХЛЭГЧ НАРЫГ ДЭМЖИХ ЗОРИЛГОТОЙ NEXT SOLUTIONS NETWORKING EVENT ЗОХИОН БАЙГУУЛЛАА.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын Газар, ТоС Холбоо, IFS, ОУСК нартай хамтран Ногоон Санхүүгийн Олон Улсын Манлайлын Хөтөлбөр 2023 арга хэмжээг зохион байгууллаа.

Худалдаа, үйлчилгээ эрхлэгч нарт зориулсан төлбөрийн шинэ шийдэл HAPPY POS үйлчилгээг зах зээлд анхлан нэвтрүүлээ.

Тогтвортой санхүүжилтийн холбооны Онцлох ТоС банкаар шалгарлаа.

АНУ-ын томоохон технологийн компани болох Genesys-с "GENESYS CX 2023" шагнал хүртлээ. Энэ нь АНУ-ын программ хангамжийн компаниас Монгол компани шагнал авч байгаа анхны тохиолдол юм.

MITSUI & CO.

Mitsui & Co., Ltd. компанитай хамтран Зэсийн Экспортыг дэмжих санхүүжилтийг амжилттай олголоо.

Хөдөө орон нутагт зээлийн батлан даалттай ипотекийн хөнгөлөлттэй зээлийг олж эхэллээ.

БҮС ба ЗАМ санаачилга ногоон хөрөнгө оруулалтын зарчмууд (GIP)-аас шалгаруулдаг "GIP AWARDS 2023" -н "Шилдэг бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ" үзүүлэгч байгууллагаар шалгарлаа.

Эйнштейн картыг зах зээлд амжилттай байршуулж, Cashback хөтөлбөрт e-commerce платформуудыг нэмснээр банкны харилцагчдын тоог залуу сегментээр амжилттай тэллээ.

Бритто картын харилцагч нартаа зориулсан Happy Pay хөтөлбөрийг эхлүүлж 2153 харилцагчаа урамшууллаа.

МОНГОЛ УЛС СААРАЛ ЖАГСААЛТАД ОРШНООС ХОЙШ АНУ-ЫН БАНКАНД АМ.ДОЛЛАРЫН НОСТРО ДАНС НЭЭСЭН АНХНЫ БАНК БОЛЛОО.

Монгол Улсыг дэлхийн ам.долларын төлбөрийн системд дахин холбосон амжилтыг олон улсад үнэлж "World Economic Magazine" сэтгүүлээс Монгол Улсын гадаад төлбөр тооцооны тэргүүлэгч банк буюу "Best Bank for Remittances Mongolia 2023" -аар шагналаа.

ХУРИМТЛАЛТАЙ
МОНГОЛ

БАЙРТАЙ
ХАДГАЛАМЖТАЙ
АЯН

Хуримтлалтай Монгол аяныг 4 дэх жилдээ амжилттай зохион байгуулж 250 харилцагчаа мөнгөн урамшууллаар урамшуулж, 10 харилцагчаа хосоор нь гадаад аялуулж, 1 харилцагчдаа ТАУН ХАУС бэлэглэв.

Иргэд болон жижиг дунд бизнес эрхлэгч нарт зориулсан зээлийн үйлчилгээнүүдээ цахимжуулав.

Цаасгүй цахим салбараа шинээр нээлээ.

САНХҮҮГИЙН ХУРААНГУЙ ТАЙЛАН

ХУРААНГУЙ САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАН ТУСДАА САНХҮҮГИЙН БАЙДЛЫН ТАЙЛАН

	Тэрбум төгрөгөөр		
	2021	2022	2023
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкин дахь мөнгөн хөрөнгө	976.4	1,756.2	2,308.7
Бусад банк, санхүүгийн байгууллага дахь мөнгөн хөрөнгө	504.4	767.1	1,651.8
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	2,602.6	1,669.9	1,917.9
Охин болон хараат компани дахь хөрөнгө оруулалт	0.5	0.9	5.2
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	101.6	265.4	172.2
Эзэл ба урьдчилгаа	4,588.5	4,137.2	4,933.5
Бусад хөрөнгө	200.1	466.0	509.2
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	79.9	80.0	53.3
Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	3.6	24.7	8.3
Үндсэн хөрөнгө, цэвэр	480.8	470.6	568.0
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	7.9	15.4	13.2
Биет бус хөрөнгө, цэвэр	2.3	1.4	25.3
НИЙТ ХӨРӨНГӨ	9,548.7	9,654.8	12,166.6
Өр төлбөр			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	13.9	33.1	318.4
Буцаан худалдаж авах гэрээгээр борлуулсан үнэт цаас	289.8	316.8	51.3
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	6,266.3	6,207.3	9,086.8
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	78.0	166.2	159.1
Санхүүгийн байгууллагаас авсан зээл	1,408.7	1,418.8	872.7
Хоёрдогч өглөг	-	-	-
Гаргасан өрийн үнэт цаас	160.1	-	-
Бусад өр төлбөр	289.1	260.5	172.7
Түрээсийн өр төлбөр	9.0	15.9	13.9
Орлогын татварын өглөг	12.5	55.7	76.9
Хойшлогдсон татварын өглөг	1.0	2.5	6.4
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР	8,528.6	8,476.8	10,758.2
Өөрийн хөрөнгө			
Хувьцаат капитал	323.8	323.8	340.9
Нэмж төлөгдсөн капитал	-	-	64.1
Дахин үнэлгээний нөөц	151.2	145.7	143.5
Борлуулах боломжит санхүүгийн хөрөнгийн хуримтлагдсан хэрэгжээгүй олз (гарз)	4.4	3.0	35.4
Тусгай зориулалттай нөөц	54.6	110.2	134.8
Хуримтлагдсан ашиг	486.2	595.3	689.8
НИЙТ ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ	1,020.1	1,178.0	1,408.4
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР БА ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ	9,548.7	9,654.8	12,166.6

ТУСДАА ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ОРЛОГЫН ТАЙЛАН

	2021	2022	2023
Хүүгийн орлого	597.1	674.1	764.7
Хүүгийн зардал	(405.6)	(354.5)	(469.0)
Хүүгийн цэвэр орлого	191.5	319.6	295.7
Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого	44.4	50.4	61.4
Үйл ажиллагааны бусад орлого (алдагдал), цэвэр	(13.4)	13.9	54.7
Хүүгийн бус цэвэр орлого	31.0	64.4	116.1
Үйл ажиллагааны орлого	222.5	384.0	411.7
Үйл ажиллагааны зардал	(130.9)	(172.8)	(183.8)
Үнэ цэнийн бууралтын нөөцийн алдагдал	57.7	28.3	(35.4)
Хараат компанийн алдагдлаас ногдох хувь	(28.7)	0.4	4.3
Татварын өмнөх ашиг	120.5	239.9	196.8
Орлогын татварын зардал	(15.7)	(45.7)	(45.6)
Тайлант жилийн цэвэр ашиг	104.8	194.2	151.2

ХАРЬЦАА ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

	2021	2022	2023
Ашигт ажиллагаа			
Зардлын орлогод эзлэх хувь	58.8%	45.0%	44.6%
Цэвэр хүүгийн зөрүү	2.9%	4.4%	3.7%
Өөрийн хөрөнгийн өгөөж	10.3%	16.5%	10.7%
Активын өгөөж	1.1%	2.0%	1.2%
Өсөлтийн харьцаанууд	2021	2022	2023
Активын өсөлт	17.6%	1.1%	26.0%
Зээлийн өсөлт	11.7%	-9.8%	19.2%
Харилцах, хадгаламжийн өсөлт	18.0%	-0.9%	46.4%
Өөрийн хөрөнгийн өсөлт	0.3%	15.5%	19.6%
Активын чанар	2021	2022	2023
Зээл / Харилцах, хадгаламж	73.2%	66.7%	54.3%
Зээлийн активт эзлэх хувь	48.1%	42.9%	40.5%
Төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар	40.6%	43.4%	49.7%
Өөрийн хөрөнгийн харьцаа	2022	2023	2023
1-р зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ	13.0%	15.2%	16.6%
Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ	13.0%	15.2%	16.6%

ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН УДИРДЛАГА

Худалдаа, хөгжлийн банк нь хүн төвтэй хүний нөөцийн удирдлагыг хэрэгжүүлэн ажилтнуудынхаа сайн сайхан байдал, цалин хөлсний өрсөлдөхүйц багц болон тасралтгүй сургалт хөгжил зэрэгт голчлон анхааран шаардлагатай төсөл, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн ажиллаа.

2023 онд давхардсан тоогоор 21439 ажилтныг 256 төрлийн 579 удаагийн сургалтад хамруулан ажиллав. Тайлант хугацаанд 1 ажилтан дунджаар 9.3 удаагийн сургалтад хамрагдсан байна. Мөн стратегитай уялдсан сургалтын хөтөлбөрүүдийг шинээр бий болгон нийт ажилтнуудын 82%-ийг тус сургалтуудад хамрууллаа.

Нийт ажилтны 82% сургалтад хамрагдсан

Бид олон улсын болон Монгол улсын тэргүүлэгч сургалтын платформ болох Udemy болон Melearn-тэй хамтран ажиллаж ажилтнуудад олон төрлийн сургалтын сувгийг санал болгож ажиллав. Мөн дотоодын программ хангамжийн тусламжтайгаар видео сургалтын санг бий болгож ажилтнууддаа цогц мэдээ мэдээллийг хүргэн ажилтнууддаа тасралтгүй сурч, хөгжих боломжоор хангаж ажиллаа.

- Олон улсын мэргэшсэн эрх олгох сургалт, шалгалтад хамрагдсан ажилтнууддаа зориулсан "Дэмжих хөтөлбөр - 2023"-г хэрэгжүүлэн 1000\$-ын буцаалтыг олгож эхлэв.
- "Удирдах ажилтан бэлтгэх хөтөлбөр", "Харилцааны менежер бэлтгэх хөтөлбөр" болон "Ахлах ажилтан бэлтгэх хөтөлбөр"-үүдийг амжилттай зохион байгуулж, 96%-ийн дундаж үнэлгээтэйгээр өндөрлөв.
- Гадаадын шилдэг их, дээд сургуулиудын 17 онлайн хөтөлбөрт ажилтнууддаа хамруулж мэргэшсэн эрхтэй ажилтнууд бэлтгэв.

САНХҮҮГИЙН САЙН САЙХАН БАЙДАЛ, ШАГНАЛ УРАМШУУЛЛЫН СТРАТЕГИ:

- 2023 онд бид нийт ажилтнуудынхаа цалинг дөрвөн жилийн турш тасралтгүй нэмэгдүүлэх Зөгийн үүр хөтөлбөрийг эхлүүлсэн. Хөтөлбөрийн хүрээнд ТУЗ-ийн шийдвэрээр нийт ажилтныхаа бүтээмжийн цалинг 25 хүртэлх хувиар нэмэгдүүллээ.
- Ажилтнуудын зорилтот таргетын гүйцэтгэлийг үнэлэх, урт хугацаанд тогтвортой ажиллуулах зорилготой KPI-д суурилсан нэмэгдэл цалинг олгож эхлэв. Тус систем нэвтэрснээр ажилтнуудын сэтгэл ханамж, бүтээмжийн цалингийн дүн хэмжээ зэрэг нэмэгдэж эерэг үр дүнг бий болгов.
- Тайлант хугацаанд ажилтнууддаа хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр 9 тэрбум төгрөгийн зээл олгож нийгмийн асуудлыг нь шийдвэрлэлээ.
- 120 гаруй шилдэг ажилтнаа Тайланд, Вьетнам, Жэжү, Хайнань арлаар аялууллаа.
- 200 гаруй ажилтнаа Монгол банк болон бусад байгууллагын шагналаар шагналаа.

БИЕЙН БОЛОН СЭТГЭЛ ЗҮЙН САЙН САЙХАН БАЙДАЛ:

- Нийт ажилтны ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангах, ажлын байран дээрээ сэтгэл ханамжтай, тогтвортой ажиллах боломжийг бий болгох "Уян хатан цагийн систем"-ийг хэрэгжүүлж байна.
- Банкны харилцагчтай шууд харилцдаггүй ажлын байрны ажилтнууд Business casual dress стандартаар хувцасладаг болов.
- Ажилтнуудын сэтгэл зүй, биеийн эрүүл мэндэд чиглэсэн Well being club-г үүсгэн байгууллаа. Давхардсан тоогоор 200 гаруй ажилтнууд тус клубийн үйл ажиллагаанд хамрагджээ.
- Томоохон 100 гаруй байгууллагатай хамтран "TDB Employee Benefit Book"-г хэрэгжүүлж ажилтнуудын санхүүгийн сайн сайхан байдалд дэмжлэг үзүүллээ.

УЯН ХАТАН
ЦАГИЙН СИСТЕМ

BUSINESS
CASUAL DRESS

Well-being
club

TDB EMPLOYEE
BENEFIT BOOK

АЗ ЖАРГАЛТАЙ АЖИЛТАН, АЗ ЖАРГАЛТАЙ ХАРИЛЦАГЧ:

- Салбар, тооцооны төвд ажиллаж буй 1000 гаруй ажилтны сэтгэл ханамжийн судалгааны хувь дунджаар 85% байна.
- Залгамж халаа болсон шинэ ажилтнуудаас улирал бүр Дасан зохицох хөтөлбөрийн судалгаа авахад дундаж хувь 98 гэж үнэлэгдэв.
- Ажилтанд чиглэсэн сайн дурын 8 клуб тасралтгүй үйл ажиллагаа явуулж байна. Үүнд:
 - Хувь хүний хөгжлийн клуб
 - Good readers club
 - English speaking club
 - Спорт хамтлаг
 - E-Sport club
 - Жендер нетворкинг клуб
 - Hiking club
 - Digital transformation club
- Тайлант хугацаанд "TDB Quiz Night", "TDB Open Mic", "TDB 33 Quiz", "Баярлалаа аян" зэрэг ажилтан хоорондын хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх үйл ажиллагаанууд зохион байгуулагдаж, давхардсан тоогоор 1200 гаруй ажилтан оролцжээ.

INFORMATION
174-81
LG CNS

НИЙГМИЙН ХАРИУЦЛАГА

SAVE THE PLANET

Хөгжмөөр дамжуулан шинэ залуу үеэ эх дэлхийгээ хайрлан, хамгаалахыг уриалсан Save The Planet контенттой хамтран ажиллав. Мөн энэ хүрээндээ биет картын пластик бэлдцийг байгаль орчинд хортой хог хаягдал болгохгүй байхыг уриалж, сошиал контент бүтээж түгээв.

ЭМЧ, ЭМНЭЛГИЙН АЖИЛТНУУД

Монгол Улсын хүн амын эрүүл мэндийг дэмжих, хамгаалах эрхэм үйлсийн эзэд болсон эмч, эмнэлгийн ажилтнуудыг ипотекийн зээлд тэргүүн ээлжид хамруулж эхэллээ.

МОНГОЛЧУУДЫН ТҮҮХ

Өв соёлоо эрхэмлэн дээдлэгч үндэсний банк болохынхоо хүрээнд Монголчуудын түүх контентыг ивээн тэтгэж, түүх соёлоо залуу үедээ өвлүүлэн түгээх ажлыг дэмжив.

ХЯЗГААРГҮЙ МӨРӨӨДӨЛ

Бид 2018 оноос эхлэн хүүхэд, залууст оюуны хөрөнгө оруулалт хийх зорилготой Хязгааргүй мөрөөдөл төслөө эхлүүлсэн. Тайлант онд ч мөн төслөө хэрэгжүүлж нийт 55 сургуулийн номын санг тохижуулж, номын фондыг нь баяжуулж өгөөд байна. Төслөөрөө дамжуулан 200 мянга орчим хүүхэд залуусыг «БҮТЭН» боловсролоор дэмжихийн төлөө ажиллаа.

BNY MELLON

АНУ-н клирингийн топ банк болох Bank of New York Mellon -д ностро данс нээх болзлоо хангалаа. Ингэснээр Монгол Улс ФАТФ-н саарал жагсаалтад орсноос хойш эргэн дэлхийн ам.долларын төлбөрийн системд нэгдэж чадахаар болов.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын Газар, ToC Холбоо, IFS, OUSK болон бусад гадаад, дотоодын дэмжигч байгууллагатай хамтран Ногоон Санхүүгийн Олон Улсын Манлайллын Хөтөлбөр 2023-г зохион байгууллаа. Энэ үеэр Монгол Улс ТХЗ-ын таксономи баталсан дэлхийд анхдагч улсуудын нэг боллоо.

БИЗНЕСИЙН ОРЧИН

Тайлант онд AustCham Mongolia MYTHS & LEGENDS гала арга хэмжээ, TDB and JICA business matching event, NEXT SOLUTIONS networking event, TRADE FINANCE FORUM 2023, JAPANESE - MONGOLIAN business networking event, INVEST KHOVD 2023, Bloomberg TV Mongolia awards 2023 зэрэг арга хэмжээнүүдийг зохион байгуулж, дэмжин ажиллаа. Ингэснээр Худалдаа, хөгжлийн банк Монгол Улс болон гуравдагч хөрш улс хоорондын бизнесийн нөхцөл байдал, эдийн засаг, нийгмийн ач холбогдлыг сайжруулахад чухал үүрэг гүйцэтгэлээ.

Монгол Улсад анх удаа худалдааны санхүүжилтийн форум зохион байгууллаа. Худалдаа, үйлчилгээний бизнесийн орчныг шинээр харж, сорилт бэрхшээл, амжилт ололт, шинэ боломжийг хүндэт харилцагч, бизнесийн итгэлт түншүүдтэйгээ хамт хэлэлцлээ.

Welcome to Mongolia уриатай Монголын эдийн засгийн форум 2023 арга хэмжээг дэмжин ажиллав. Форумын үеэр IPO-оор татан төвлөрүүлсэн хөрөнгөө ногоон санхүүжилтэд зарцуулах ба цаашид ч тогтвортой санхүүжилтийн дүнг нэмэгдүүлэн ажиллах тухайгаа олон нийтэд зарлав.

СЕКТОРЫН ХАМГИЙН ӨНДӨР ЦАЛИН

Банкны ажилтнуудын сэтгэл ханамж, сайн сайхан байдал, амьдралын чадавхыг дээшлүүлэх зорилгоор нийт ажилтнуудын бүтээмжийн цалинг 25 хүртэлх хувиар нэмлээ.

MONGOLIAN OPEN INNOVATION CO-CREATION FOR SDG'S

Жайка олон улсын байгууллагатай хамтран Монгол улсад тулгарч буй нийгмийн асуудлуудыг шийдвэрлэх санал, санаачилга, шийдэл гаргах төсөл зохион байгуулав. Шалгарсан төслийг ивээн тэтгэж, дэмжин ажиллахаар болов.

Монгол Улсын хүүхэд залууст зориулсан шинжлэх ухааны цорын ганц эвент арга хэмжээ болох WORLD SPACE WEEK -г ивээн тэтгэж, 30 мянга гаруй хүүхдийг шинжлэх ухаанд дуртай болгохын төлөө ажиллав.

ЗЭЭЛИЙН БАТЛАН ДААЛТТАЙ НОГООН ЗЭЭЛ

Зээлийн батлан даалтын сантай хамтран батлан даалттай бизнесийн ногоон зээлийг зах зээлд анх удаа нэвтрүүллээ. Мөн хөдөө орон нутагт зээлийн батлан даалттай ипотекийн хөнгөлөлттэй зээлийг олгож эхэллээ.

Улаанбаатар хотын хүний урсгал ихтэй дүүрэг дэх барилгын хана талбайд Happy Art урсгалын зургууд зурж байршууллаа. Энэ нь иргэдийн сэтгэл зүйг илүү эрч хүчтэй, эерэг байлгахад тустай нийгмийн нөлөөллийн ажил болов.

Bloomberg LED MEDIA SCREEN

Төр болон хувийн хэвшлийн байгууллагаас хэрэгжүүлж буй нийгэм, байгаль дэлхийн сайн сайхны төлөөх үйл ажиллагаануудыг дэмжиж ажиллав. Дэмжлэгийн хүрээнд 4 байгууллагын 8 төрлийн видеог төв байрны гадаа байрлах дэлгэцээрээ тус бүр 14 хоногоос дээш хугацаанд үнэгүй байршууллаа.

БАЙГУУЛЛАГЫН ЗАХ ЗЭЭЛ

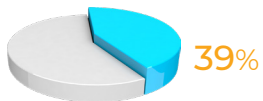
Худалдаа, хөгжлийн банк нь Монгол Улсын шилдэг байгууллагын банк тодотголтойгоор үйл ажиллагаагаа явуулдаг. Мөн бид "Харилцагч төвтэй банк болох" урт хугацааны стратеги зорилготой ажиллаж байна. Энэ хүрээндээ харилцагчдын эрэлт хэрэгцээ, хүлээлтэд нийцсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг санал болгох, оновчтой сувгаар борлуулах, харилцагчаа халамжлахад ихээхэн анхаарч байгаа юм. Үр дүнд нь харилцагчид хүрэх үнэ цэнийг нэмэгдүүлж, хүлээлтээс давсан үйлчилгээг харилцагч нэг бүрд үзүүлэх болно.

2023 онд эдийн засгийн хөдөлгөгч хүч болсон уул уурхай, худалдаа үйлчилгээ, хөдөө аж ахуй, боловсруулах үйлдвэрлэл, барилга зэрэг салбар бүрийн манлайлагч 2700 гаруй томоохон аж ахуй нэгж байгууллага, групп компаниудтай хамтран ажиллаа. Харилцагч байгууллагуудын бизнесийн хэрэгцээ шаардлагад нь нийцсэн зээл, хадгаламж, худалдааны санхүүжилт болон төлбөр тооцооны 60 гаруй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг үзүүлж байгаа юм. Бид харилцагч нэг бүрийнхээ бизнесийг дэмжин, харилцан ашигтайгаар, хамтдаа хөгжин дэвшсээр байна.

ЗЭЭЛ, ЭХ ҮҮСВЭР

Бид банкны системийн том байгууллагын зээлийн 39%, байгууллагын харилцах, хадгаламжийн 24% тус тус бүрдүүлж байна.

НИЙТ ЗАХ ЗЭЭЛ

Худалдаа, хөгжлийн банк

НИЙТ ХАРИЛЦАХ, ХАДГАЛАМЖ

Худалдаа, хөгжлийн банк

ХУДАЛДААНЫ САНХҮҮЖИЛТ

Гадаад худалдааны хэмжээ өсөхийн хэрээр импорт, экспортын аккредитив болон инкассын үйлчилгээгээр бизнес эрхлэгчид эрсдэлээ бууруулж, хамтын ажиллагаагаа тэлсээр байна.

2023 онд байгууллагын сегментийн харилцагчдад гаргасан нийт аккредитив, баталгааны дүнг өмнөх оны эцсээс 24.6%-аар нэмэгдүүллээ.

Бид харилцагчийн бараа бүтээгдэхүүний эргэцийг нэмэгдүүлэх, олон улсын зах зээлд тогтвортой тоглогч байх нөхцөлийг бүрдүүлэх бодлого баримталж байна. Түүнчлэн бараа материал барьцаалсан тээвэр ложистик, гаалийн төлбөрийг санхүүжүүлэх шинэ төрлийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нэвтрүүлж, 1.6 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт олгожээ.

Тайлант онд Худалдааны салбарын харилцагч нартаа зориулан Trade Finance Forum арга хэмжээг амжилттай зохион байгуулж, Худалдааны санхүүжилтийн 3F (Freight forwarding, Factoring, Forfaiting) бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нэвтрүүлсэн нэвтрүүлсэн онцлог жил байлаа.

НОГООН САНХҮҮЖИЛТ

Худалдаа, хөгжлийн банк нь байгаль орчинд ээлтэй бизнесийг дэмжин санхүүжүүлэх замаар урт хугацааны тогтвортой хөгжлийг бий болгох "Байгаль орчин, нийгмийн эрсдэлийн менежментийн систем" (БОНЭМС) хэмээх шинэ ойлголтыг Монгол Улсдаа цогцоор нь хэрэгжүүлж эхэлсэн. Энэ хүрээнд шинээр нэвтрүүлсэн бүтээгдэхүүн үйлчилгээгээрээ дамжуулан банкны секторт тэргүүлэн ажиллаж байна.

Олон улсын банк болох стратегийн зорилгын хүрээнд даян дэлхийн Тогтвортой хөгжлийн зорилгыг хэрэгжүүлэх, Ногоон банк болох гэсэн зорилтуудыг тодорхойлж, эдгээрийн биелэлтийг хангахад чиглэсэн "Climate 30+ Ногоон сэргэлтийн хөтөлбөр"-ийг санаачлан эхлүүлсэн. Хөтөлбөрийн хүрээнд 30.2 тэрбум төгрөгийн зээлийг доорх үйл ажиллагааны зориулалтаар олголоо.

CLIMATE 30+

НОГООН СЭРГЭЛТИЙН ХӨТӨЛБӨР

2023 ОНД НИЙТ 30.2 ТЭРБУМ ТӨГРӨГИЙН ЗЭЭЛИЙГ
ДАРААХ ЗОРИУЛАЛТААР ОЛГОСОН БАЙНА

Эрчим
хүчний
хэмнэлт

Тогтвортой
ус, хаягдлын
хэрэглээ

Бага
бохирдуулагч
эрчим хүч

Тогтвортой хөдөө аж ахуй,
газар ашиглалт, ой болон
эко аялал жуулчлал

Сэргээгдэх
эрчим хүч

Бохирдлоос сэргийлэх,
бууруулах үйл ажиллагаа

12.3
ТЭРБУМ

Мөн тайлант онд Зээлийн батлан даалтын сантай хамтран бага хүүтэй, урт хугацаатай бизнесийн ногоон зээлийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд шинээр нэвтрүүлж, 12.3 тэрбум төгрөгийн ногоон зээлийн хүсэлтийг судалж байна.

ТӨСӨЛ ХӨТӨЛБӨР

Худалдаа, хөгжлийн банк нь Эдийн засаг, зах зээлд үзүүлж буй Цар тахлын нөлөөллийг бууруулах, бизнес эрхлэгчдийг дэмжих, эдийн засгийг сэргээх, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх зорилтын хүрээнд Засгийн газраас авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, төсөл хөтөлбөрүүд болон Монголбанк, Азийн хөгжлийн банкны эх үүсвэртэй хөтөлбөрүүдэд идэвхтэй оролцож, харилцагч нараа дэмжин ажилласаар байна.

Дараах төсөл хөтөлбөрүүдийг идэвхтэй дэмжин, 2023 онд нийт **2031** тэрбум төгрөгийн зээлийг шийдвэрлэн ажилласан. Ингэснээр харилцагч нарынхаа газар тариалан, эрчимжсэн мал аж ахуй, зоорь агуулах, хүүхдэд чиглэсэн сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, талх нарийн боов, гурилын үйлдвэр гэх мэт төсөлд хөрөнгө оруулалт хийж, эргэлтийн хөрөнгийн санхүүжилт олголоо.

Мөн Монгол улсын шатахууны нөөц бүрдүүлэх, шатахууны хангамжийн тасралтгүй байдлыг хадгалах, баталгаажуулсан захиалгын нийлүүлэлт тасалдахаас сэргийлэн шатахуун импортлогч харилцагч нарынхаа нийт **198.6** тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг сунган ажиллаа.

Түүнчлэн аялал жуулчлалын салбарыг дэмжих зээлийн санхүүжилтийн ерөнхий гэрээг баталгаажуулахаар ажиллаж байна.

ҮҮНД:

- Хүнсний болон хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжих эргэлтийн хөрөнгө болон хөрөнгө оруулалт - **167.8** тэрбум төгрөг
- Азийн хөгжлийн банкны эх үүсвэртэй Хөдөө аж ахуй, хөдөөгийн хөгжлийн төслийн санхүүжилт - **3.0** тэрбум төгрөг
- 2024 оны мал, мах бэлтгэх, махны нөөц бүрдүүлэх зориулалтын зээл - **20.0** тэрбум төгрөг
- Дотоодын агаарын тээвэрлэгчдийг дэмжих хөтөлбөр - **2.9** тэрбум төгрөг
- Ноолуур бэлтгэлд зориулан олгох хөтөлбөр - **9.4** тэрбум төгрөг

МОНГОЛБАНК
МОНГОЛ УАСЫН ТӨВ БАНК

ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ,
ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

ШИНЭ БҮТЭЭГДЭХҮҮН, ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Байгууллагын харилцагч нарынхаа үйл ажиллагааг дэмжих, олон талт хамтын ажиллагааг өргөжүүлэхээр шинээр 5 төрлийн бүтээгдэхүүнээ зах зээлд нэвтрүүлэн, борлуулж эхэллээ.

ЗБДС- БИЗНЕСИЙН НОГООН ЗЭЭЛ

Зээлийн батлан даалтын сантай хамтран ЖДҮ эрхлэгчдэд зориулан бага хүүтэй, урт хугацаатай Бизнесийн ногоон зээлийн бүтээгдэхүүнийг шинээр нэвтрүүллээ.

ЗАРЛАГА ГАРГАХ ЭРХТЭЙ ХАДГАЛАМЖ

Гэрээний хугацааны дундуур зарлага гаргах боломжтой уян хатан нөхцөлтэй, санхүүгийн хэрэгцээгээ шийдвэрлэх боломжтой Хадгаламжийн бүтээгдэхүүнийг шинээр нэвтрүүллээ.

ФАКТОРИНГИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Харилцагчдын эрэлт, хэрэгцээнд тулгуурлан үл хөдлөх хөрөнгө шаардахгүй, байгууллага хоорондын авлагыг барьцаалан богино хугацааны эргэлтийн хөрөнгийг санхүүжүүлэх зориулалттай Факторингийн үйлчилгээг зах зээлд анхлан нэвтрүүллээ.

ТЭЭВРИЙН САНХҮҮЖИЛТИЙН ЭРХ

Импортлогч аж ахуйн нэгж, байгууллагад үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах, захиалсан бараа материалаа цаг хугацаандаа авах боломжийг олгосон Тээвэрлэлтийн төлбөр болон Гаалийн төлбөрийг санхүүжүүлэх бүтээгдэхүүн шинээр нэвтрүүллээ.

ЗБДС-ТАЙ ХАМТАРСАН ЭКСПОРТЛОГЧДОД ЗОРИУЛСАН ЗЭЭЛ

Зээлийн батлан даалтын сантай хамтран Экспортлогч компаниудын эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн хөнгөлөлттэй нөхцөл бүхий бага хүүтэй, урт хугацаатай Эргэлтийн хөрөнгийн зээлийг шинээр нэвтрүүллээ.

ЖИЖИГ, ДУНД БИЗНЕСИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ

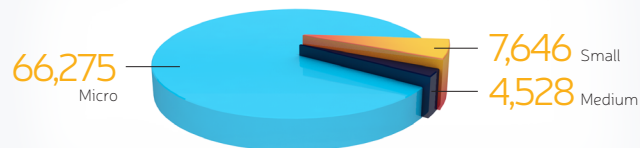
Худалдаа, хөгжлийн банк нь “харилцагч төвтэй банк байх” стратеги чиглэлийн хүрээнд жижиг, дунд бизнесийн зах зээлийн тэлэлдээ ихээхэн анхаарч ажиллаж байна. Ингэхдээ гаднын хямд эх үүсвэрээр жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийн гарааны бизнесийг эхлүүлэх, өргөжүүлэх, чадавхжуулах зэрэг олон талт хамтын ажиллагааг хэрэгжүүлж байгаа юм. Мөн цаашлаад санхүүжилтийн эко системийг бий болгож, санхүүгийн уламжлалт болон дэвшилтэт бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг зах зээлд нэвтрүүлж, байгаль орчин, нийгэмд ээлтэй банк байхыг зорьж байна.

Жижиг дунд сегмент нь иргэн болон байгууллагыг багтаасан маш онцлог сегмент юм. Сегментийн идэвхтэй 78,449 жижиг, дунд бизнес эрхлэгч харилцагч нар байна. Бид салбар, тооцооны төв болон цахим сувгаараа дамжуулан банкны суурь бүтээгдэхүүн үйлчилгээг, олон улсын стандартаар харилцагч нартаа хүргэж байна.

Тайлант онд жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдэд олгосон нийт зээлийн үлдэгдэл 785.86 тэрбум төгрөг болж, өөрийн банкны зээлийн багцын 15.5%-ийг бүрдүүллээ. Татан төвлөрүүлсэн хөрөнгийн хувьд 1,105.40 тэрбум төгрөг болж, өөрийн банкны татан төвлөрүүлсэн хөрөнгийн 12.4%-ийг эзэлж байна.

Жижиг, дунд сегментийн бизнес эрхлэгч байгууллага нарын **34%** нь худалдааны салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг. Харин барилгын салбарт 13%, Үйлчилгээний салбарт 11%, Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт 6%, бусад салбарууд үлдсэн 37%-г эзэлж байна.

SME ХАРИЛЦАГЧ

Зээлийн багцын үлдэгдэл
785.86 тэрбум төгрөг

Татан төвлөрүүлсэн хөрөнгө
1,105.40 тэрбум төгрөг

ШИНЭ БҮТЭЭГДЭХҮҮН, ҮЙЛЧИЛГЭЭ

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙГ ДЭМЖИХ ЗЭЭЛ

Ажлын байр шинээр бий болгох, хадгалах, өргөтгөх зорилгоор хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч, малчин, нөхөрлөл, хоршоо байгуулах иргэн, бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгч болон гадаад улсаас эх орондоо ажиллаж амьдрахаар ирсэн иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих зорилгоор Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн хөнгөлөлттэй санхүүжилтийг санал болгож жижиг зээлийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нэвтрүүлэн олголоо.

ГЭРЭЭ БАРЬЦААЛСАН ЗЭЭЛ

Барьцаа хөрөнгийн дутагдалтай бизнес эрхлэгч аж ахуй нэгжийн богино хугацааны эргэлтийн хөрөнгийг санхүүжүүлэх зорилгоор төрийн байгууллага болон хувийн аж ахуйн нэгж, иргэний хооронд хийгдсэн бараа нийлүүлэх гэрээгээр зохицуулагдсан ирээдүйд орж ирэх орлогоор төлөгдөх боломжтой зээлийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нэвтрүүллээ.

СҮЛЖЭЭ ДЭЛГҮҮРИЙН АВЛАГА БАРЬЦААЛСАН ЗЭЭЛИЙН ЭРХ

Сүлжээ дэлгүүрт бараа, бүтээгдэхүүн нийлүүлдэг ханган нийлүүлэгчид нь барааны төлбөр орж ирэх өдрийг хүлээх шаардлагагүйгээр авлагаа барьцаалан богино хугацааны эргэлийн хөрөнгөө санхүүжүүлэх, барааны эргэлтийг сайжруулах боломжийг олгох зорилготой зээлийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нэвтрүүлсэн.

ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Сүүлийн үеийн дэвшилтэт технологи ашиглан андройд гар утасны NFC-ээр дамжуулан картын төлбөрийг хүлээн авах боломжтой худалдаа, үйлчилгээнд зориулсан төлбөрийн шинэ шийдэл HAPPY POS үйлчилгээг зах зээлд нэвтрүүллээ. Уг бүтээгдэхүүний онцлог нь мерчантаар элсэхийг хүссэн иргэн, аж ахуй нэгжид үйл ажиллагааны чиглэлээс үл хамааран үнэ төлбөргүй ухаалаг төхөөрөмж дээр нь суурилуулах юм.

АЗИЙН ХӨГЖЛИЙН БАНКНЫ ЭХ ҮҮСВЭРТЭЙ БАТЛАН ДААЛТТАЙ БИЗНЕСИЙН НОГООН ЗЭЭЛ

Ногоон бизнесийг дэмжих замаар барьцаа хөрөнгийн дутагдалтай жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдэд бизнесээ өргөжүүлэх, шинэ төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэх боломжийг олгох, ногоон эдийн засгийг дэмжих зорилготой зээлийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нэвтрүүллээ.

ИРГЭДИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ

Тайлант онд Худалдаа Хөгжлийн Банк иргэдийн сегментийн зах зээлд эзлэх байр сууриа нэмэгдүүлж, харилцагч нарт цоо шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээ хүргэх, уламжлалт бүтээгдэхүүн үйлчилгээгээ цахимжуулах чиглэлд түлхүү ажиллаа. Үүний үр дүнд бид хугацаатай хадгаламжийн секторт эзлэх хувиа 20.9%-д хүргэж чадлаа. Цаашид ч харилцагчдад хүргэж буй бүх төрлийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээндээ технологи, инновацыг шингээн илүү хялбар шийдлийг хүргэх болно.

Банкны дунд хугацааны зорилтын нэг нь хоёр сая харилцагчтай болох ба тайлант онд бид зорилгодоо илүү ойртож 931 мянган харилцагчтай боллоо.

ТАТАН ТӨВЛӨРҮҮЛСЭН ХӨРӨНГӨ

Бид харилцагч нартаа бусад арилжааны банкнуудаас илүү уян хатан нөхцөлтэй хадгаламжийн бүтээгдэхүүн санал болгож ирсэн. 2023 оны хувьд ч мөн адил хамгийн өндөр хадгаламжийн хүүг харилцагч нартаа санал болголоо.

Монгол улсын иргэн бүрийг хуримтлалтай болгох, хуримтлалын ач тусыг таниулан мэдүүлэх, түүнийг нь урамшуулах зорилготой Хуримтлалтай Монгол аянаа 4 дэх жилдээ амжилттай зохион байгууллаа. Үүний үр дүнд бид 2023 онд 13%-ийн өсөлт үзүүлж чадлаа.

ХУГАЦААТАЙ ХАДГАЛАМЖИЙН ЗАХ ЗЭЭЛД ЭЗЛЭХ ХУВЬ

Худалдаа, хөгжлийн банк

ЗЭЭЛ

Харилцагчийн эрэлт, хэрэгцээнд нийцсэн бүх төрлийн санхүүгийн хэрэгцээ шаардлагыг хангахуйц бүтээгдэхүүн үйлчилгээг зах зээлд нэвтрүүлэн ажиллаж байна. Монгол улсын инфляц, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт, иргэдийн худалдан авах чадвар гэх мэт олон хүчин зүйлсээс хамааран иргэдэд санхүүгийн олон шаардлага үүсдэг. Энэхүү хэрэгцээг санхүүгийн болон өрийн дарамтад оруулахгүйгээр хангуулахын тулд олон шинэ үйлчилгээг зах зээлд нэвтрүүллээ. Бидний баримталж буй үндсэн зорилго бол харилцагчийн сэтгэл ханамжийг хамгийн өндөр түвшинд байлгах юм. Үүнийхээ хүрээнд бид системийн нөлөө бүхий банкнуудаас хамгийн бага хүүтэй зээл олгон ажиллаж байна.

ДААТГАЛ

Бид даатгал зуучлалын үйлчилгээндээ харилцагчийн эрх ашиг бүрэн хамгаалагдаж, гэрээний дагуу даатгалын хамгаалалтаа авч байх зарчмыг нэн тэргүүнд баримталж ажилладаг. Энэ хүрээндээ өнгөрөгч онд нийт 6.2 тэрбум төгрөгийн нөхөн төлбөрийг харилцагч, даатгуулагч нартаа олгууллаа. Түүнчлэн зуучлалын үйлчилгээний гол зорилго нь талуудын эрх ашгийг харилцан эрх тэгш байлгахад оршдог. Бид хамтран ажиллагч даатгалын компаниуддаа нийт 7.5 тэрбум төгрөгийн хураамжийн орлого төвлөрүүлж, банкны даатгал зуучлалын салбарт тэргүүлэгч байр сууриа амжилттай хадгаллаа.

Харилцагчид

6.2 тэрбум төгрөгийн
нөхөн төлбөр

Даатгалын компаниуд

5.46 тэрбум төгрөгийн
хураамжийн орлого

ТАЙЛАНТ ОНД ОНЦЛОХ:

БАГЦ ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Харилцагчдын эрэлт хэрэгцээнд тулгуурласан, хүлээлтээс давсан цогц үйлчилгээг хүргэх зорилгоор "Платинум багц", "Эйнштэйн залуусын багц" бүтээгдэхүүнүүдийг зах зээлд нэвтрүүллээ. Тус багцыг авснаар харилцагчид банкны зарим бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг шимтгэл, хураамжгүйгээр ашиглах юм.

ЦАХИМЖУУЛАЛТ

Ногоон банк, Дижитал банк болох стратеги зорилтуудынхаа хүрээнд иргэдэд зориулсан бүтээгдэхүүн үйлчилгээг цахимжуулж ажиллаа. Ингэснээр харилцагч нарын цаг хугацааг хэмнэж, банкны үйлчилгээг хэзээ ч, хаанаас хялбар авах боломжийг бүрдүүлж байна. Үүнд:

- Хадгаламжийн гэрээ
- Тэтгэврийн зээл
- Цалингийн зээл /Бүх банкны харилцагч нар/
- Хэрэглээний зээл
- Автомашины зээл

ОРОН СУУЦНЫ ЗЭЭЛ

Улаанбаатар хотын төвлөрлийг сааруулах, орон нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг нэмэгдүүлэх зорилгоор Зээлийн батлан даалтын сантай хамтран урьдчилгаа төлбөрийн батлан даалттай ипотекийн зээлийн бүтээгдэхүүнийг шинээр нэвтрүүллээ. Мөн бусад банканд үлдэгдэлтэй орон сууцны зээлээ дахин үнэлүүлэн шинэ зээл авах боломж бүхий цоо шинэ бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нэвтрүүлэв. Түүнчлэн "Ногоон хувийн сууц"-ны зээлийн нөхцөлийг сайжруулан нэмэлт барьцаа хөрөнгө шаардлагагүйгээр авах боломжийг бүрдүүлсэн.

ГАДААДЫН ИРГЭД

Банк иргэдийн зах зээлээ тэлэх бодлогын хүрээнд Монгол улсад аялахаар болон бизнес эрхлэхээр ирж буй гадаад улсын иргэдэд харилцах болон хадгаламжийн данс нээж эхэллээ. Гадаадын иргэдээс Монгол Улсад оршин суух үнэмлэх шаардахгүйгээрээ онцлог юм.

ХУРИМТЛАЛТАЙ МОНГОЛ

Хуримтлалтай Монгол урамшуулалт аянаа 4 дэх жилдээ амжилттай зохион байгууллаа. Аяны хүрээнд харилцагч нараа хуримтлуулсных нь төлөө хадгаламжийн эрх, гадаад улсаар аялах эрх зэргээр урамшуулсан юм. Мөн супер урамшууллын эзэндээ гал голомт бадраах **ТАУН ХАУС** бэлэглэсэн. 2023 оны аянд давхардсан тоогоор **500,000** гаруй харилцагч оролцон, хуримтлалын ач холбогдлыг таньж мэдлээ.

Түүнчлэн иргэдийн санхүүгийн боловсролыг дээшлүүлэх, хуримтлалын ашиг тусыг таниулах зорилготой Дэлхийн хуримтлалын өдөр аянд идэвхтэй оролцлоо. Аяны хүрээнд хуримтлалын ач холбогдлыг таниулах, цахим халдлагаас сэргийлэх сургалтад ЕБС-ын 70 сургууль, **500** багш, **3150** сурагчийг хамруулсан байна.

VISA DIRECT P2P

Бид Visa картаа ашиглан гадаад улс руу шилжүүлэг хийх “Visa Direct P2P” үйлчилгээг Монгол улсад анх удаа нэвтрүүлсэн. Тус үйлчилгээ өмнө нь 13 улс руу шилжүүлэг хийдэг байсныг өргөжүүлэн 28 улс руу гүйлгээ хийдэг боллоо.

HAPPY PAY

Visa International байгууллагатай хамтран виза картын хэрэглээг нэмэгдүүлэх, харилцагчаа халамжлах Happy pay урамшуулалт хөтөлбөрийг эхлүүллээ. Энэхүү хөтөлбөрөөр дамжуулан тайлант онд нийт 2153 харилцагчдаа мөнгөн урамшуулал олгосон байна.

ИРГЭДИЙН ЗЭЭЛИЙН ЧАНАР

Худалдаа Хөгжлийн Банк харилцагч нарынхаа зээлийн чанарыг сайжруулахад ихээхэн анхаарч ажилласан. Энэ хүрээндээ зээлтэй ажиллах аргачлалыг шинэчилж, зээл олголтын процесс болон судалгаа шинжилгээг сайжрууллаа. Мөн Genesys cloud буюу call center (Харилцагчийн мэдээллийн хэлтэс)-ийн системийг шинээр ашиглаж холбогдох харилцагчийн тоог нэмэгдүүлсэн юм. Үр дүнд нь бид иргэдийн сегментийн зээлийн багцыг системийн хамгийн бага түвшинд буюу 1.01%-д хүргэж чадлаа. Энэхүү үр дүнг дагаад зээлийн хүүгийн орлого нэмэгдэх, эрсдэлийн сангийн зардал буурах зэрэг олон эерэг өөрчлөлт гарсан юм.

ЦАХИМ БАНКНЫ ҮЙЛЧИЛГЭЭ

КАРТ, ТӨЛБӨР ТООЦОО

Бид харилцагч төвтэй банкны үйлчилгээ үзүүлэх эрхэм зорилгынхоо хүрээнд дижитал шинэчлэл, инновацыг нэвтрүүлэн, бүтээгдэхүүн үйлчилгээнүүдээ зайнаас, түргэн шуурхай хүргэхэд онцгой анхаарал хандуулан ажиллаа.

Тайлант онд төлбөрийн карт хэрэглэгчдийн тоо 2022 онтой харьцуулахад 17%-аар нэмэгдлээ. Монгол Улсын Виза картаар гадаадад хийгдэж буй гүйлгээний 37% -с дээш хувийг манай банкны Виза картаар хийсэн байна. Бид Монгол Улс дахь хамгийн том, хамгийн найдвартай картын систем бүхий банк болохоо дахин нотоллоо.

 17%+
Карт эзэмшигчид

 37%+
Гадаадад хийгдсэн гүйлгээний зах зээлд эзлэх хувь

Энэхүү амжилтад хүрэхийн тулд бид харилцагчийнхаа зан төлөв, хэрэглээн дээр тулгуурлан шинэ картын бүтээгдэхүүн, олон төрлийн урамшууллын хөтөлбөрүүд, маркетинг идэвхжүүлэлтийн ажлуудыг хийлээ.

Бритто Виза картын харилцагч нартаа зориулж Улаанбаатар хот болон орон нутгийн 200 гаруй үйлчилгээний байгууллагатай хамтран 3-20%-ийн буцаан олголтын урамшуулал олгож байна.

CASHBACK 3-20%

Германы алдарт онолын физикч эрдэмтэн Альберт Эйнштейнийн хөрөгтэй Эйнштейн картыг зах зээлд амжилттай байршуулж, банкны харилцагчдын тоог шинэ харилцагчид болох залуу сегментээр амжилттай тэллээ. Cashback хөтөлбөрийн хамтрагч брэнд, платформуудыг нэмснээр картын борлуулалт болон гүйлгээний дүн тогтмол өссөн. Тэр дундаа e-commerce олон улсын гүйлгээний дүн эрчимтэй нэмэгдэж байна.

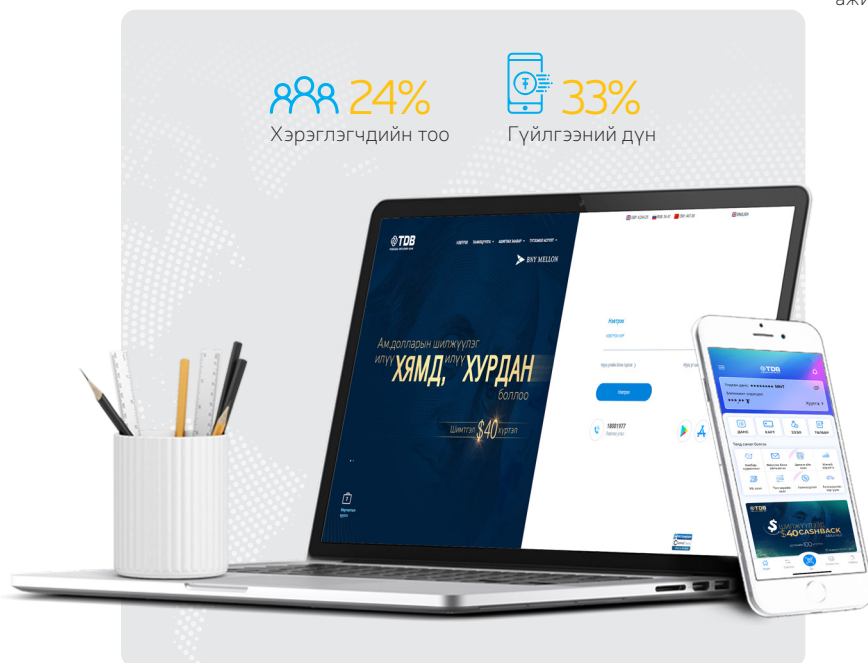

Харилцагчаа зайнаас бүртгэх, бүтээгдэхүүн үйлчилгээгээ илүү хялбар болгох үүднээс шинэ картын захиалга хүлээн авах суваг www.cardcenter.mn-г нээлээ. Шинэ сувгаа ашиглан онлайнгаар нэг цагийн дотор 1000 ширхэг картын захиалга авч, түүхэн борлуулалт хийв.

ТИ ДИ БИ ОНЛАЙН

ТиДиБи Онлайн хэрэглэгчдийн тоо өмнөх онтой харьцуулахад 24% өссөн байна. Банкны цахим сувгаар хийгдсэн гүйлгээний дүн 33% нэмэгдлээ.

Тайлант онд харилцагчдын цахим банкны хэрэглээг нэмэгдүүлэх, тасралтгүй хэвийн ажиллагааг хангах үүднээс дараах ажлуудыг систем болон хамтран ажиллагч байгууллагуудын хүрээнд хийж хэрэгжүүллээ. Үүнд:

- ТиДиБи Онлайн үйлчилгээний системийн архитектурыг шинэчилснээр системийн ачаалал даах чадвар нэмэгдэж, мобайл аппликейшний ажиллах хурд нэмэгдлээ.
- Тэтгэврийн зээл, ПОС орлого барьцаалсан зээлийг онлайнд шинээр нэвтрүүлэв. Ингэснээр харилцагч онлайн банкнаасаа хэзээ ч, хаанаас ч зээл авах боломжтой боллоо.
- Харилцагчийн хуримтлал үүсгэх дадлыг нэмэгдүүлэх, өөрийн хүссэн санхүүгийн зорилгодоо хүрэх боломжийг олгох "Миний Зорилго" функцийг онлайнд шинээр нэвтрүүлэв.
- Монголбанкнаас хэрэгжүүлсэн QR-ын шинэчилсэн стандартын дагуу холбогдох хөгжүүлэлтийг хийж гүйцэтгэлээ. Ингэснээр шинэ стандартаар төлбөр, тооцоогоо гүйцэтгэдэг боллоо.
- Монгол Улсад аялж буй гадаадын иргэдэд зориулсан шинэ эрхийн багцыг онлайнд бий болгов. Ингэснээр Монгол улсад зорчин, аялж буй гадаад иргэд төлбөр тооцоогоо ямар нэг саадгүй гүйцэтгэдэг боллоо.

ПОС ТӨХӨӨРӨМЖ

ПОС мерчантын тоо өмнөх онтой харьцуулахад 9% өссөн байна. Мөн ПОС терминалаар хийгдсэн гүйлгээний дүн 8% нэмэгдлээ.

9%
ПОС мерчантын
тоо

8%
ПОС терминалаар
хийгдсэн гүйлгээний дүн

Мерчант харилцагч нарт банкны үйлчилгээг түргэн шуурхай хүргэх, хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн дараах шинэчлэлтүүдийг хийлээ.

- ПОС терминалын дэлгэц дээрх QR code-ыг гар утсаараа уншуулан төлбөр төлөх
- Андроид ПОС терминал дээр мерчант байгууллага дотооддоо ашигладаг аппликейшныг суулган ашиглах
- ПОС дээр визний төлбөр хүлээн авах
- Мерчантын бүртгэлийн дотоод системийн бүрэн шинэчлэл

АТМ ТӨХӨӨРӨМЖ

Харилцагчийн үйлчилгээний нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор 2022 онд Голомт банктай хамтын ажиллагаа эхлүүлсэн. Харин тайлант онд Төрийн банк, Капитрон банкнуудтай хамтран ажиллаж эхэллээ.

Хамтын ажиллагааны хүрээнд зарлагын гүйлгээний шимтгэлийг багасгаж, талуудын өөртөө үйлчлэх банкны төхөөрөмж /ATM, CDM, CRM/ дээр бэлнээр зарлага гаргахад шимтгэл 500₮ байсныг 100₮ болгон бууруулаад байна. Ийнхүү шимтгэлийг бууруулснаар харилцагчид Улаанбаатар хот болон орон нутагт байрлах Худалдаа хөгжлийн банкны **280**, Голомт банкны **410**, Төрийн банкны **328**, Капитрон банкны **29**, нийт **777** АТМ төхөөрөмжөөр хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр гүйлгээ хийх боломж бүрдсэн.

ШИМТГЭЛ:

500₮ > **100₮**

Арилжааны банкнууд уян хатан хамтын ажиллагааг хэрэгжүүлж, салбарын хөгжилд хамтран хувь нэмрээ оруулахаар зорьж байна. Цаашлаад банк хоорондын үйлчилгээний чанарыг сайжруулах, нийт харилцагчдын сэтгэлд нийцсэн үйлчилгээг үзүүлэхэд чиглэсэн олон асуудалд хамтран ажиллахаар төлөвлөж байна.

КЛИРИНГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

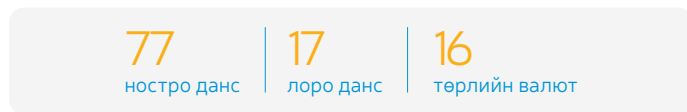
Худалдаа Хөгжлийн Банк нь банкны секторын анхны бөгөөд цор ганц Клирингийн банк юм. Тайлант онд энэхүү эко системийн үйл ажиллагааг хуулийн хүрээнд эрхлэх зөвшөөрлөө хугацаагүйгээр дахин сунгаж, байр сууриа бататгалаа. 2023 онд Монгол Улсын арилжааны 13 банкны 4 банк нь манай клирингийн системд холбогдож, өөрсдийн картын бизнесийн болон технологийн үйлчилгээг авч байна.

Арилжааны банкнууд өөрсдийн төлбөрийн систем, техник программ хангамж, системийн аюулгүй байдлын найдвартай байдал зэргээ хангахын тулд их хэмжээний хөрөнгө оруулалтын давхардсан зардлууд гаргадаг. Харин бид "Систем ажиллуулах" болон "Аутсорсингийн үйлчилгээ авах" зөвшөөрлийг авснаар дээрх зардлуудыг бууруулах боломж бүрдүүлж байгаа юм. Мөн бусад хураамж, шимтгэлийг ч бууруулах онцгой ач холбогдолтой. Цаашлаад ББСБ-ууд болон финтек компаниуд ч энэхүү дундын үйлчилгээг ашиглаж, бага зардлаар харилцагчдадаа найдвартай бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ хүргэх боломжтой чухал үйл ажиллагаа юм.

ГАДААД ХАРИЛЦАА, ОЛОН УЛСЫН БАНКНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Худалдаа Хөгжлийн Банк тайлант хугацаанд олон улсад нэр хүнд бүхий 41 банканд 77 ностро, 17 лоро данстай ажиллаа. Эдгээр дансаараа дамжуулан гадаад төлбөр тооцоог хамгийн олон буюу 16 төрлийн валютаар түргэн шуурхай, чанарын өндөр түвшинд гүйцэтгэсэн юм.

2023 онд Монгол Улсаас илгээсэн ам.долларын гүйлгээний тооны 45%, дүнгийн 35% орчмыг бид дангаар хийж гүйцэтгэсэн байна.

Монгол Улсаас илгээсэн ам.долларын гүйлгээний тоо

Монгол Улсаас илгээсэн ам.долларын гүйлгээний дүн

Монгол Улсын нийт импортын аккредитивын тооны 35%, гадаадад гаргасан баталгааны дүнгийн 58%, тооны 25% орчмыг Худалдаа, хөгжлийн банк гүйцэтгэлээ.

BNY MELLON

Монгол Улс 2019 онд ФАТФ-н саарал жагсаалтад орсноос хойш анх удаа АНУ-ын томоохон клиринг банканд ам.долларын ностро данстай боллоо. Бид The Bank of New York Mellon-д ностро данс нээж Монгол Улсын банк санхүүгийн салбарын түүхэнд шинэ хуудсыг эхлүүлэв.

MITSUI & CO., LTD.

Япон Улсын томоохон групп компаниудын нэг Mitsui & Co., Ltd.-тэй хамтран дотоодын катодын зэсийн үйлдвэрлэл болон экспортыг дэмжих, аж үйлдвэрийн олон улсын жишиг стандартыг Монгол Улсад нэвтрүүлэх, гадаад зах зээлд Монгол Улсыг таниулах, валютын нөөцийг нэмэгдүүлэх төслийг амжилттай санхүүжүүлсэн юм. Мөн хоёр улсын худалдааны хөгжил, стратегийн түншлэлийг дэмжих урт хугацааны хамтын ажиллагааны эхлэл тавигдлаа.

UniCredit

Итали Улсын Экспортын зээлийн агентлаг "SACE S.p.A"-ийн баталгаатайгаар 4 сая орчим еврогийн аккредитивыг нээж UniCredit S.p.A банкаар амжилттай баталгаажуулав. Ийнхүү Итали Улсын банк, санхүүгийн байгууллагуудтай хийж буй хамтын ажиллагааг нэг шат ахиулав.

BankABC

ICBC

COMMERZBANK

Crown Agents Bank

ODDO BHF ASSET MANAGEMENT

Их Британи Улсын Crown Agents Bank, Хятад Улсын ICBC, ABC банкнууд, Герман Улсын Commerzbank AG, ODDO BHF SE банкнууддээрх худалдааны санхүүжилтийн зээлийн шугамын хэмжээг тус бүр мэдэгдэхүйц дүнгээр нэмэгдүүллээ. Үр дүнд нь харилцагчдын худалдааны санхүүжилтийн хэрэгцээ шаардлагыг хангах боломж өргөжив.

KFW DEG

Герман Улсын Хөгжлийн Корпорац буюу "DEG"-тэй хамтран ажилласнаар худалдаа, үйлчилгээний салбарт хэрэгжиж буй томоохон төсөлд зориулж урт хугацаатай, хямд өртөгтэй санхүүжилтийг харилцагчид амжилттай олголоо.

Эдийн засгийн хамтын ажиллагааны олон улсын банк (IBEC)-тай хамтран зам тээврийн салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг харилцагчийн Казахстан болон Эстони улсын нийлүүлэгчдээс худалдан авсан ачааны вагоны импортын төслийг нийт 12.4 сая еврогийн үнийн дүнгээр амжилттай санхүүжүүлээ. Мөн тус банктай хамтран зам тээвэр, гадаад худалдаа, аж үйлдвэр зэрэг төрөл бүрийн салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг харилцагчдадаа нийт 30 гаруй сая юанийн санхүүжилт олголоо.

БНСУ-ын томоохон банк болох Shinhan банканд ам.доллар болон воннын ностро данс нээж корреспондент банкны сүлжээгээ өргөжүүлсэн юм. Ийнхүү харилцагчдад түргэн шуурхай, найдвартай гадаад төлбөр тооцооны үйлчилгээ үзүүлэх дэд бүтцийг төрөлжүүлэв.

Зүүн Өмнөд Азийн хамгийн том банк болох Сингапур Улсын DBS банканд ам.долларын ностро данс нээж харилцагчдын ам.долларын гүйлгээг саадгүй, найдвартай гүйцэтгэх сувгийг нэмэгдүүлэв.

Хятад Улсын төрийн өмчийн томоохон банкнуудтай хамтын ажиллагаа дахин эхлүүлж нийт 60 гаруй сая юанийн худалдааны санхүүжилтийг харилцагчдад олгов.

ТОКИО ДАХЬ ТӨЛӨӨЛӨГЧИЙН ГАЗАР

Худалдаа, хөгжлийн банкны Токио дахь төлөөлөгчийн газар Японы олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага ЖАЙКА-гийн хэрэгжүүлж буй MICS for SDG's 2023 хөтөлбөрт нэгдэн, хамтран ажиллав. Тус хөтөлбөр нь Япон Монгол хоёр улсын төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа, санал санаачилга, шийдлүүдээр Монгол улсын Тогтвортой хөгжлийн 17 зорилгыг хэрэгжүүлэхэд тулгарч буй асуудлуудыг шийдвэрлэхэд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх зорилготой юм.

Япон улсын эдийн засаг, худалдаа, аж үйлдвэрийн яам /METI/-н харьяа Японы гадаад худалдааг дэмжих агентлаг /JETRO/-тай хамтран Япон-Монгол хоёр улсын 40 гаруй хувийн хэвшлийн байгууллага оролцсон бизнес түншлэлийн уулзалтыг зохион байгууллаа. Ингэснээр банк өөрсдийн харилцагч байгууллагуудыг Японы төрийн байгууллагууд болон бизнесийн байгууллагуудтай холбож санал, мэдээлэл, туршлага солилцох боломжийг нээж байгаа юм.

Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага буюу ЖАЙКА-тай хамтран Япон-Монгол хоёр улсын хувийн хэвшлийн 60 гаруй байгууллага оролцсон семинар болон бизнес түншлэлийн уулзалтуудыг зохион байгууллаа. ЖАЙКА Япон улсаас мэдээлэл технологи, боловсролын салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг 20 орчим компанийн төлөөллийг Монгол Улсад урьсан юм. Банк тэдгээр байгууллагуудтай бизнесийн үйл ажиллагааны чиглэл нэгтэй өөрсдийн харилцагч байгууллагуудыг урьж оролцуулан бизнес хамтын ажиллагаа, түншлэлийг хөгжүүлэх эхлэлийг тавилаа.

Үл хөдлөх хөрөнгө зуучлал, борлуулалт болон худалдааны чиглэлийн үйл ажиллагаа явуулдаг Япон улсын 12 компани банкны Токио дахь төлөөлөгчийн газартай хамтран ажиллаж, мэдээлэл зөвлөгөө аван Монгол улсад өөрсдийн салбар компанийг байгуулав.

ХАРИЛЦАГЧИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Худалдаа, хөгжлийн банк Монгол Улсад анх удаа банкны харилцагчийн үйлчилгээг ОУ-ын түвшинд хүрэх боломжтойг баталгаажуулах Үйлчилгээний төгөлдөршлийн ISO 23592:2021 стандартын гэрчилгээг гардан авлаа. Уг стандартыг Чанарын менежментийн тогтолцооны ISO 9001:2015 стандарттай нийцүүлэн хэрэгжүүлж эхэллээ.

2023 онд ISO 23592:2021 стандартыг баримтлан харилцагчаас ирүүлсэн гомдлыг дахин гаргахгүй байхад анхаарснаас гадна санал хүсэлт, гомдол шийдвэрлэлтийн хурдыг сайжруулах, салбарын үйлчилгээг зайнаас авах боломжийг нэмэгдүүлэх, банкны салбар болон дуудлагын төвөөр үйлчлүүлэх харилцагчийн хүлээлгийн хугацааг багасгахад анхаарлаа.

Харилцагчийн дуу хоолойг сонсож, цаг алдахгүй хүлээн авахад зориулан QR кодыг салбар бүрд байршууллаа. Үр дүнд нь асуудлыг түргэн шуурхай шийдвэрлэн, аливаа санал гомдлыг дахин давтагдахгүй байхад анхаарч, санал хүсэлт, гомдлыг ажлын 1.5-5 хоногт багтаан шийдвэрлэж байна.

2023 онд харилцагчдын ирүүлсэн 20,000 гаруй маргаантай гүйлгээний хүсэлт болон 6000 гаруй санал хүсэлт, гомдлыг шуурхай шийдвэрлэж ажиллаа. 9 тэрбум төгрөгтэй тэнцэхүйц хэмжээний санхүүгийн эрсдэлээс харилцагчаа хамгааллаа.

6000

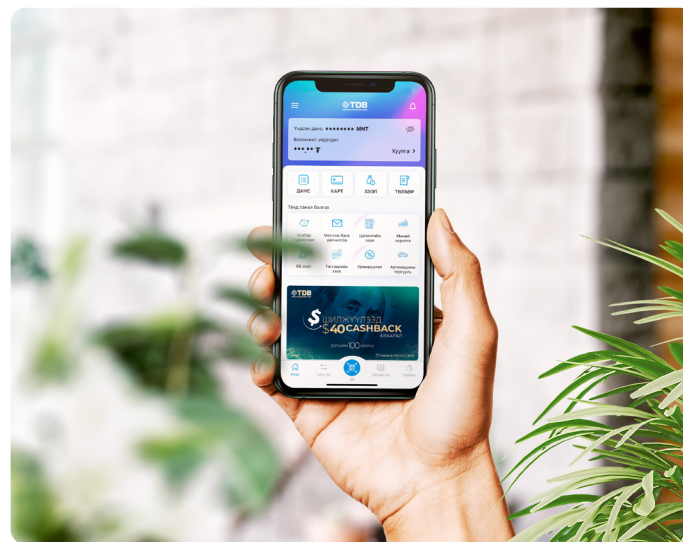
харилцагчийн санал хүсэлтийг шийдвэрлэв.

9

тэрбум төгрөгтэй тэнцэхүйц хэмжээний санхүүгийн эрсдэлээс харилцагчдаа хамгааллаа

Банкны хэмжээнд нийт харилцагчийн цаасан хувийн хэргийн цахим санг үүсгэн төвлөрүүлсэн бөгөөд цаасаар хэвлэгддэг бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний маягт, гэрээг шат дараатайгаар цахим хэлбэрт шилжүүлэн **БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ЭЭЛТЭЙ, ЦААСГҮЙ, ЦАХИМ ШИЙДЛЭЭР** харилцагчид хүргэж эхэллээ.

Харилцагч төвтэй, Дижитал банк болох зорилгын хүрээнд харилцагчийг ХУР, ДАН, И-лавлагаа, тоон гарын үсэг зэрэг төрийн мэдээллийн сангийн цахим сувгаар дамжуулан танин, баталгаажуулж бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг цаг алдалгүй хүргэхийг зорьж байна.

Банк, банкны ажилтнууд нь Харилцагчид үйлчлэх үйлчилгээний бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ Монголын банкны холбооноос танилцуулсан банкны салбарын хэмжээнд харилцагчийн эрхийг хамгаалах нэгдсэн стандарт бүхий "Харилцагчийн эрхийг хамгаалах банкны үйлчилгээний кодекс"-ыг үйл ажиллагаандаа нийцүүлэн мөрдөн ажиллаж байна.

Харилцагчийн эрхийг хамгаалах
банкны үйлчилгээний кодекс

ХАРИЛЦАГЧИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖ

Харилцагчийн сэтгэл ханамж болон үйлчилгээний чанарын түвшнийг тогтмол хэмжиж, үзүүлэлтийг нэмэгдүүлэхэд анхаарч ажиллаж байна. Банкны салбар болон дуудлагын төвөөр үйлчлүүлсэн харилцагчдаас сэтгэл ханамжийн судалгааг тогтмол авч ажиллаа.

+5%

94.2%

ХӨРӨНГӨ ЗОХИЦУУЛАЛТЫН УДИРДЛАГА

ВАЛЮТ АРИЛЖАА

Тайлант онд Монгол улсын төлбөрийн тэнцэл ашигтай гарч гадаад валютын албан нөөцийн хэмжээ нэмэгдэхэд нөлөөлсөн бөгөөд валютын нөөц оны эхэн үетэй харьцуулахад 44.8% орчим хувиар өссөн байна. Мөн, энэ онд нүүрсний экспорт эрчимжиж, уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэл нэмэгдсэн зэрэг нь валютын ханш тогтвортой байхад нөлөөллөө. Банк нь дотоодын валют арилжааны зах зээлд 25.4% орчим хувийг бүрдүүлж байгаа бөгөөд тайлант оны нийт хугацаанд харилцагчдынхаа гадаад болон дотоод төлбөр тооцоог тасалдуулахгүй, тогтвортой гүйцэтгэж, валютын эрэлт хэрэгцээг ханган ажиллаа.

ҮНЭТ МЕТАЛЫН АРИЛЖАА

"Алт-2" хөтөлбөрийн хүрээнд Монголбанк 2022 онд алт олборлогч компаниудын тушаасан алтыг олон улсын зах зээлийн ханшнаас 5 хувиар өндөр үнээр худалдан авч байсан. Энэ нь 2022 онд Монголбанканд тушаасан алтны хэмжээг өмнөх онтой харьцуулахад 10 хувиар буюу 22.9 тоннд хүргэхэд нөлөөлсөн. Харин 2023 онд Монголбанканд тушаасан алтны хэмжээ харьцангуй тогтвортой байсан бөгөөд нийт 17.8 тонн алт худалдан авсан байна.

17.8 ТОНН АЛТ МОНГОЛБАНКАНД
ТУШААГДСАН

Худалдаа Хөгжлийн Банк 2023 оны эцсийн байдлаар зах зээлд нийт тушаасан алтны 23% -г эзэлж, 2022 оны эцсээс 6% -р өссөн үзүүлэлттэй гарлаа.

Цаашид банк үнэт металлын баталгаажсан сорьцыг эрх бүхий байгууллагаас цахимаар хүлээн авах замаар харилцагчдын биет алтны арилжааны үйл ажиллагаанд зарцуулах цаг хугацаа, зардлыг хэмнэх шийдлийг эрэлхийлэн ажиллаж байна.

Дотоодын зах зээл дээр хөрвөх чадвартай үнэт цаасны **23** хувийг дангаар эзэлж байна.

МӨНГӨНИЙ ЗАХ ЗЭЭЛ

2023 онд бид Монголбанкаас тогтоосон заавал байлгах нөөц, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын шаардлагыг тасралтгүй хангаж ажиллахын зэрэгцээ дотоодын мөнгөний зах зээл дэх голлох байр сууриа бататгаж ажиллаа. Түүнчлэн, гадаад болон дотоодын банк санхүүгийн байгууллагуудад мөнгөний захын богино хугацаатай хадгаламж байршуулах, Засгийн Газрын гадаад үнэт цаасны арилжаанд оролцох замаар хөрвөх хөрөнгийн өгөөжийг нэмэгдүүлж ажиллаа. Цаашид олон улсын болон дотоодын зах зээл дээрх хөрөнгө оруулалтуудын цар хүрээг нэмэгдүүлэх тал дээр анхаарч ажиллаж байна.

АКТИВ, ПАССИВЫН УДИРДЛАГА

Нийлүүлэлтийн гаралтай инфляци улсын хэмжээнд Төвбанкны зорилтоос өндөр түвшинд байсантай холбоотойгоор бодлогын хүү 13 хувьд хадгалагдлаа. Инфляцийн өсөлтийн нөлөөгөөр банкны секторын эх үүсвэрийн өртөг нэмэгдэж, улмаар зээлийн хүү өсөх хандлагатай байна.

Банк нь 2023 онд инфляци, бодлогын хүүний хүлээлтэд үндэслэн хүүний эрсдэлийн удирдлагад түлхүү анхаарч цэвэр хүүгийн орлогыг зохистой түвшинд хадгалах чиглэлд өнгөрсөн 2 жилийн хугацаанд хүүгийн эрсдэлийг удирдах төлөвлөгөө боловсруулан ажиллаж, зохистой удирдлагыг хэрэгжүүллээ. Мөн дунд болон урт хугацааны хүүгийн эрсдэл, хэтийн төлвийн загварчлалыг сайжруулж үйл ажиллагаандаа ашиглаж байна.

Түүнчлэн, Монгол улсын гадаад худалдааны нөхцөл байдал сайжирч, мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлт хүлээлтээс өндөр байсантай холбоотой эх үүсвэр, зээлийн зохистой байдалд анхаарч, хөрвөх чадварын удирдлагыг хэрэгжүүлж ажилласан.

КАСТОДИАН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Тайлант онд банк кастодианы бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг үзүүлэн харилцагчдынхаа эрэлт хэрэгцээг тасралтгүй хангасны үр дүнд Кастодианд хөрөнгөө хадгалуулж буй харилцагчдын тоо өмнөх оноос 61%-р, хадгалуулж буй хөрөнгийн хэмжээ 131%-аар тус тус өссөн үзүүлэлттэй байна. Цаашид хөрөнгө оруулалтын сангууд, мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдад дотоодын болон олон улсын зах зээлд хөрөнгө оруулахад нь найдвартай гүүр болох, стандартад нийцсэн үйлчилгээ үзүүлэх, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний цар хүрээг нэмэгдүүлж, сайжруулах чиглэлд анхаарч байна.

ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГЫН ТОГТЛОЦОО

ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Аливаа санхүүгийн байгууллага нь үүсч болзошгүй бүх төрлийн эрсдэлийг урьдчилан илрүүлж, зөв тодорхойлж, материаллаг түвшний эрсдэлүүдийг бууруулах арга замыг оновчтой сонгох, цаашлаад эрсдэлийг боломж болгон ашиглах чадвартай байх нь урт хугацааны тогтвортой байдлын нэг үндэс байдаг.

Эрсдэлийн удирдлагын нэгжүүд нь тайлант онд Банкны зээл, зах зээл, хөрвөх чадвар, үйл ажиллагаа болон хүүгийн эрсдэлийг тодорхойлох, эрсдэлийн түвшнийг үнэлэх, түүнийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх, хянах чиглэлээр олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагуудын сайн туршлагыг нэвтрүүлж, Банкны үйл ажиллагааны тогтвортой байдлыг ханган ажиллахаас гадна ажилтнуудын эрсдэлийн тухай мэдлэг ойлголтыг нэмэгдүүлэх, эрсдэлийн соёлыг банкны хэмжээнд түгээх чиглэлээр анхаарч ажиллаа.

Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээг дотооддоо үнэлэх аргачлал (ICAAP) болон Хөрвөх чадварыг дотооддоо үнэлэх аргачлал (ILAAP)-г нэвтрүүлээ

Банк нь Монголбанкнаас хэрэгжүүлж буй Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээг дотооддоо үнэлэх аргачлал (ICAAP) болон Хөрвөх чадварыг дотооддоо үнэлэх аргачлал (ILAAP) -ыг нэвтрүүлэх төслийн хүрээнд Банкны стратеги төлөвлөгөө, дунд хугацааны бизнес төлөвлөгөө, эрсдэлийн аппетит, чанаргүй активыг бууруулах стратеги төлөвлөгөө, стресс тестийн үр дүн, эрсдэлийн бодлоготой уялдуулан Банкны богино (12 сар) болон дунд хугацааны (3 жил) тасралтгүй үйл ажиллагааг хангах зорилгоор зээлийн эрсдэл, үйл ажиллагааны эрсдэл, зах зээлийн эрсдэл, хүүгийн эрсдэл, төвлөрлийн эрсдэл зэрэг материаллаг гол эрсдэлүүдэд олон улсын аргачлалын дагуу өөрийн хөрөнгийг тооцож хуваарилах, Банкны өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ болон Банкны хөрвөх чадварын эрсдэл, санхүүжилтийн эрсдэлийг Базел III стандартын Багана II-ын дагуу цогцоор нь үнэлж ажиллаа.

Хэрэглээний болон жижиг, дунд бизнесийн зээлийг цахимаар шийдвэрлэх үндэс болсон скоринг моделийг нэвтрүүлээ

Банк нь тайлант онд машин сургалтын технологид суурилсан зээлдэгчийн скоринг моделийг Иргэдийн хэрэглээний зээлийн болон жижиг, дунд бизнесийн зээлийн үйл ажиллагаанд амжилттай нэвтрүүлснээр харилцагчийн зарим зээлийн хүсэлтийг цахимаар шууд шийдвэрлэдэг болсон. Мөн хэрэглээний зээлийн скоринг моделийн үр дүнд буцаан шалгалт хийж, скоринг моделийг сайжруулан ажилласнаар харилцагчийн үйлчилгээнд өндөр ач холбогдолтой ажил боллоо.

ЗЭЭЛИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Тайланд онд зээлийн эрсдэлийн заавар, журмуудыг шинэчилж, зээлийн багцын эрсдэлийг удирдах, зээлийн эрсдэлийг бууруулах зорилгоор Байгууллагын зээлийн бодлого, Уул уурхайн салбар, Мал, малын гаралтай түүхий эд материал бэлтгэн нийлүүлэх, боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх болон Барилгын салбарт баримтлах санхүүжилтийн бодлогыг шинэчлэн боловсруулж ажиллаа.

Банк нь зээлийн багцын төвлөрөл, эдийн засгийн салбарын төвлөрөл, чанаргүй зээлийн түвшин, зээлдэгчдийн зээл эргүүлэн төлөх чадвар, барьцаа хөрөнгийн хангалт зэрэг үзүүлэлтүүдэд эрсдэлийн хязгаарлалт тогтоох замаар зээлийн эрсдэлийг бууруулж, хяналт тавин ажилладаг.

ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Зах зээлийн эрсдэлд гадаад валют, алт болон таваарын үнийн эрсдэл, хувьцааны үнэ, зах зээл дэх хүүгийн хэлбэлзэл зэргээс хамааран хүүд мэдрэмжтэй арилжааны санхүүгийн хэрэгслээс үүдэн банкны эзэмшиж буй хөрөнгөөс алдагдал хүлээх эрсдэлийг авч үздэг. Банк нь энэхүү эрсдэлээс үүдэн учирч болзошгүй алдагдлыг хэмжих, хянах, бууруулах замаар үр ашигтай удирдахыг зорьдог. Тайлант онд дараах 3 аргаар эрсдэлийг удирдаж, зах зээлийн эрсдэлийг удирдах зааврыг шинэчлэн боловсруулж ажиллаа. Үүнд:

- Монголбанкнаас тогтоосон гадаад валютын нээлттэй позиц болон өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг нэгж валют болон нийт валютаар өдөр бүр тооцож тайлагналаа.
- Базель III стандартын дагуу мэдрэмжид суурилсан аргачлалаар (MRCC) учирч болзошгүй алдагдлыг хаахад хүрэлцэхүйц өөрийн хөрөнгийн хэмжээг тодорхойлж ажиллаа.
- Нийт нээлттэй позицоос дараагийн ажлын өдөрт алдаж болох алдагдлын хэмжээг хамгийн их эрсдэлийн аргаар (VaR) тодорхойлж ажиллаа.

ХҮҮГИЙН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Банк нь хүүгийн эрсдэлийг удирдахдаа хүүгийн эрсдэлийг зохистой түвшинд барих, зах зээлийн хүүгийн өөрчлөлтөөс хамааран Банкны бүтээгдэхүүний хүүг оновчтой тогтоох, зах зээлийн хүүгийн түвшний өөрчлөлтөөс үүдэн учирч болох хүүгийн эрсдэлийн түвшин, алдагдлын хэмжээг урьдчилан тодорхойлох, хүндрэлийг шийдэх замаар эрсдэлийг удирддаг. Тайлант онд хүүгийн эрсдэлийг удирдах олон улсын жишиг хүүгийн эрсдэлийг эрт илрүүлэх урьдчилан сэргийлэх дохиог нэвтрүүлж, Базел III стандартад нийцүүлэн сценарь таамаглалуудыг сайжруулж, өөрийн хөрөнгийн эдийн засгийн үнэ цэнийн мэдрэмтгий байдал буюу ΔEVE, цэвэр хүүгийн орлогын өөрчлөлт (NII) буюу хүүгийн өөрчлөлтөөс үүдэн банканд учирч болзошгүй эрсдэлийг тодорхойлох аргачлалыг сайжруулан, хүүгийн эрсдэлийг удирдах зааврыг шинэчлэн боловсруулж ажиллаа.

ХӨРВӨХ ЧАДВАРЫН ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Тайланд онд Банк нь Монголбанкны хөрвөх чадварын зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг хангалттай нөөцтэйгөөр биелүүлэн ажиллаж, хөрвөх чадварын эрсдэлийг үнэлэх олон улсын жишиг үзүүлэлтүүд болох богино хугацааны төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа (LCR), тогтвортой санхүүжилтийн харьцаа (NSFR), Time to Wall, зээл хадгаламжийн харьцаа (LDR) зэрэг үзүүлэлтүүдэд хязгаарлалт тогтоон, шинжилгээ хийлээ. Мөн Монголбанкны ILAAP журмын төслийн хүрээнд дагуу Банк харилцагчийн анхны шаардлагаар гэрээний дагуу хүлээсэн үүргээ цаг тухайд нь биелүүлэх, хөрвөх хөрөнгийн хангалттай нөөцийг ямагт хадгалах, Банкны тасралтгүй үйл ажиллагааг хангах зорилгоор богино болон дунд хугацааны Банкны хөрвөх чадварын эрсдэл, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг Банкны үйл ажиллагаа, бизнес орчин, стратеги төлөвлөгөө, эрсдэлийн аппетиттай уялдуулан Базелын стандартын Багана II-ын дагуу цогцоор нь үнэлж ажиллаа.

ХАРИЛЦАГЧ ТАЛ, УЛС ОРНЫ ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Тайлант онд харилцагч талын эрсдэлийн хувьд Moody's банк үнэлгээний шинэчлэгдсэн загварт үндэслэн харилцагч талын эрсдэлийг үнэлэх, зээлжих зэрэглэлийг тогтоох арга, аргачлалыг сайжруулж, Базел III стандартад нийцүүлэн харилцагч талын эрсдэлийн бодлогыг шинэчлэн боловсруулж, үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлж ажиллаа.

ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Банк нь бизнесийн үйл ажиллагаа, бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, шинээр нэвтрүүлж буй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ болон төсөл хөтөлбөрийн үйл ажиллагаанд учирч болзошгүй эрсдэлийг тодорхойлох, үнэлэх, хяналтыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх ажиллагаандаа олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн үйл ажиллагааны эрсдэлийн удирдлагын аргачлалын дагуу эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх түвшинд удирдахад анхаарч ажиллаа.

“Эрсдэл ба хяналтын өөрийн үнэлгээ (Risk Control Self Assessment)”-ний аргачлалаар хагас жилд нэг удаа ажилтан бүр эрсдэлээ тодорхойлж, эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээ авч ажиллаа. Мөн үйл ажиллагааны эрсдэлийн мэдээллийн нэгдсэн сан үүсгэж, хяналтын самбар (Dashboard)-аар хянаж ажлыг амжилттай гүйцэтгэлээ. Түүнчлэн үйл ажиллагааны эрсдэлээс хүлээж болзошгүй алдагдлын лимитийг тогтоон, эрсдэлийн аппетитийг тогтмол хянаж ажиллав.

ЦАХИМ ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

Банкны бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ дижитал хэлбэрт хурдацтайгаар шилжиж байгаатай холбоотойгоор банк болон харилцагчаа аливаа эрсдэлд өртөхөөс сэргийлэх зорилгоор цахим эрсдэлийг үр дүнтэйгээр удирдах олон улсын арга аргачлал, сайн туршлагуудыг банкныхаа үйл ажиллагаанд нэвтрүүлэн ажиллаа.

Төлбөрийн картын аюулгүй байдлын PCI DSS (Payment Card Industry Data Security Standard) олон улсын стандартыг 7 дахь жилдээ бүрэн хангаснаар зөвхөн төлбөрийн картаар хязгаарлахгүйгээр бодлого журам, систем, программ хангамж, сүлжээ, карт хэвлэлт, хүргэлт, мерчантын үйлчилгээ зэрэг байгууллагын бүхий л түвшинд мэдээллийн аюулгүй байдал, дотоод хяналтыг олон улсын жишигт нийцүүлснийг дахин баталгаажуулсан үйл явдал боллоо.

МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИ

2023 онд банк нь Дижитал банкны төслүүд, Суурь бүртгэлийн системийн шинэчлэл болон Мэдээллийн технологийн хамааралтай үйл ажиллагаа, дэд бүтцийн засвар үйлчилгээнд анхаарч ажиллаа.

Түүнчлэн банкны гүйлгээний хэмжээ тайлант онд өмнөх онтой харьцуулахад 19% өссөн. Дижитал банкны системээр дамжуулсан гүйлгээний хувь 30% өссөн үзүүлэлттэй байна.

Харилцагчийн сэтгэл ханамж болон иргэдийн сегментийг дэмжих ажлын хүрээнд харилцагчийн цагийг хэмнэсэн, өдөр тутмын үйл ажиллагааг хялбаршуулан автоматжуулсан хэд хэдэн технологийн шийдлийг нэвтрүүллээ.

Дижитал банкны шийдлийн хүрээнд зээлийн шийдвэр гаргалт, олголтыг бүрэн автоматжуулсан ба мөн технологийн компаниудтай хамтран нээлттэй банкны шийдлийг нэвтрүүллээ.

ШИНЭ ШИЙДЭЛ БОЛОН АВТОМАТЖУУЛАЛТ

ШИЙДЛИЙГ НЭВТРҮҮЛЭВ

Андройд гар утастай мерчантууд ашиглах боломж бүхий СОФТ ПОС буюу шинэ төрлийн ПОС төхөөрөмжийг төлбөрийн картын зах зээлд нэвтрүүлсэн. Уг шийдэл нь уламжлалт болон зайнаас унших төлбөрийн картыг аль алиныг нь дэмждэг, хэрэглэхэд хялбар, зардлыг бууруулах боломжийг харилцагчид олгож байгаа.

КОМПЛАЙНСЫН ШИНЭ СИСТЕМ НЭВТРҮҮЛЭВ

Банкны комплайнсын үйл ажиллагаатай холбоотой аливаа зөрчлөөс сэргийлэх комплайнсын шинэ системийг нэвтрүүлж, гадаад төлбөр тооцоо гүйцэтгэдэг харилцагчдын эрсдэлийг буурууллаа.

ХУР 1.5 СИСТЕМИЙН ИНТЕГРАЦИЙГ ХИЙВ

ХУР төрийн мэдээлэл солилцооны системтэй интеграци хийснээр банкны үйл ажиллагаанд автоматжуулалтын шийдлийг нэвтрүүлэх боломж бүрдсэн. Одоогийн байдлаар уг үйлчилгээнд суурилан харилцагчид хүрсэн 13 үйлчилгээг нэвтрүүлээд байна.

ПОС ТЕРМИНАЛД QR ТӨЛБӨРИЙН ШИЙДЛИЙГ НЭВТРҮҮЛЭВ

Женесис систем ХХК-тай хамтран ПОС терминалд QR төлбөрийн шийдлийг нэвтрүүлээ.

АГЕНТ БАНКНЫ ШИЙДЛИЙГ НЭВТРҮҮЛЭВ

Агент байгууллагаар дамжуулан харилцагчийн хүсэлтийг хүлээн авч, бүртгэх боломж бүхий Агент банкны системийг нэвтрүүлээ. Ийнхүү орон нутгийн иргэдэд банкны бүтээгдэхүүн, үйлчилгээгээ хүргэх боломжийг бүрдүүлээ.

ТӨЛБӨРИЙН КАРТЫН СИСТЕМ

PAYMENT CARD INDUSTRY DATA SECURITY STANDARD

Олон улсын төлбөрийн картан системийн нууцлал, аюулгүй байдлыг хангах стандарт болон PCI-DSS (Payment Card Industry Data Security Standard)-г 7 дахь жилдээ баталгаажуулав.

VISA 3D SECURE 2.1 ХУВИЛБАР

E-Commerce буюу картан онлайн төлбөрийн системд VISA 3D Secure стандартын 2.1 хувилбарыг нэвтрүүлэв.

THALES

ТӨЛБӨРИЙН КАРТЫН СИСТЕМИЙН НУУЦЛАЛ, АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ

Төлбөрийн картан гүйлгээний системийн нууцлал, аюулгүй байдлыг хангаж, сайжруулах зорилтын хүрээнд Thales 10K загварын нууцлал, аюулгүй байдлын төхөөрөмжөөр шинэчлэв.

ТӨЛБӨРИЙН КАРТЫН ЧИП ТЕХНОЛОГИ

Олон улсын стандартад нийцүүлэн банкны төлбөрийн картыг UBJ31 G33 чип технологи руу шилжүүлэв.

VISA болон MasterCard-тай хамтран жил бүр 2 удаа хийгддэг төлбөрийн картан системийн шинэчлэлт, сайжруулалтыг гүйцэтгэв.

Pulse Network-той хамтран сертификатыг гүйцэтгэв.

Олон улсын Diners club байгууллагатай хамтран сертификатыг гүйцэтгэв.

JCB буюу Japan Credit Bureau-той хамтран шинэ сеттлмент системийг нэвтрүүлэв.

ДИЖИТАЛ БАНКНЫ СИСТЕМ

ЗЭЭЛИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН САН

"Бүрэн Скор ЗМС" ХХК хамтран Зээлийн мэдээллийн сангийн лавлагааны үйл ажиллагааг сайжруулсан. Ингэснээр зээлийн олон төрлийн үйлчилгээг харилцагчид түргэн шуурхай хүргэх боломжийг бүрдлээ.

ЦАЛИНГИЙН ЗЭЭЛ

Цалингийн зээлийн шийдвэр гаргалт, олголтыг бүрэн автоматжууллаа. Дижитал банкны системээр дамжуулан банкны харилцагчид төдийгүй бусад банкны харилцагчид цалингийн зээлийн хүсэлт гаргах, авах боломжтой болсон.

ТЭТГЭВРИЙН ЗЭЭЛ

Банк ахмад харилцагч нартаа зориулан Дижитал банкны системээр дамжуулан тэтгэврийн орлого дээрээ үндэслэн зээл авах боломжийг бүрдүүллээ.

ПОС ТЕРМИНАЛ

ПОС терминалтай, тогтмол орлоготой ЖДҮ сегментийн мерчант харилцагчид Дижитал банкны системээр дамжуулан ПОС терминалын орлогод үндэслэн зээл авах боломжийг бүрдүүлэв.

БИЗНЕСИЙН ЗЭЭЛ

ЖДҮ-ийн сегментийн харилцагчдад зориулан зээлжих чадварын үнэлгээг нэвтрүүллээ. Ийнхүү уг төрлийн харилцагчид дижитал банкны системээр дамжуулан зээлийн лимит шалгах боломж бүрдсэн.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК
(Монгол Улсад бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж)

Аудитлагдсан санхүүгийн тайлан
2023 оны 12 дугаар сарын 31

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Аудитлагдсан санхүүгийн тайлан

Агуулга	Хуудас
Банкны талаарх мэдээлэл	1
Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга ба гүйцэтгэх удирдлагын мэдэгдэл	2
Хараат бус аудиторын тайлан	3 – 6
Товчилсон үгийн тайлбар	7
Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан	8
Санхүүгийн байдлын тайлан	9
Өмчийн өөрчлөлтийн тайлан	10
Мөнгөн гүйлгээний тайлан	11 – 13
Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд	14 – 89

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Ерөнхий мэдээлэл

ТУЗ-ийн гишүүд:

Р. Коппа (ТУЗ-ийн дарга)
Д. Эрдэнэбилэг
Д. Янжмаа
Д. Хүрэлбаатар
Д. Отгонбилэг
А. Энхмэнд
Ж. Болормаа
Ж. Дэлгэрсайхан
З. Нарантуяа

Нарийн бичгийн дарга:

Н. Нямсүрэн

Албан хаяг:

Энхтайвны өргөн чөлөө 19,
Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо,
Улаанбаатар хот 14210,
Монгол улс

Аудиторууд:

Эрнст энд Янг Монголия Аудит ХХК
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд

Дүгнэлт

Бид Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК (“Банк”)-ийн 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх Компанийн санхүүгийн байдлын тайлан, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн ашиг алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын товчоо болон бусад тайлбар тодруулгуудаас бүрдсэн санхүүгийн тайлангуудад аудит хийж гүйцэтгэлээ.

Бидний дүгнэлтээр дээр дурдсан санхүүгийн тайлангууд нь 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Олон Улсын Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Стандартын Зөвлөл (ОУНББСЗ)-өөс баталж гаргасан Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (“СТОУС”)-ын дагуу материаллаг алдаагүй, бодитойгоор илэрхийлсэн байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Бид энэхүү аудитын ажлыг Аудитын Олон Улсын Стандарт (“АОУС”)-уудын дагуу хийж гүйцэтгэлээ. Уг стандартуудын дагуу хүлээсэн үүрэг хариуцлагуудыг энэхүү тайлангийн “Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага” хэсэгт харуулав. Бид Нягтлан бодогчдын ёс зүйн олон улсын стандартын зөвлөлөөс баталсан “Мэргэшсэн нягтлан бодогчдын ёс зүйн дүрэм”-ийн дагуу Компаниас хараат бус бөгөөд уг дүрэмд заасны дагуу өөрсдийн бусад ёс зүйн үүрэг хариуцлагаа бүрэн биелүүлсэн болно. Бидний олж авсан аудитын нотолгоо нь бидний гаргасан дүгнэлтэд хангалттай, зохистой үндэслэл болж чадна гэдэгт бид итгэлтэй байна.

Аудитын гол асуудлууд

Аудитын гол асуудлууд гэдэг нь тайлант жилийн санхүүгийн тайлангийн аудитад хамгийн ач холбогдолтой байсан гэж аудиторын мэргэжлийн үнэлэмжээр үзсэн асуудлууд юм. Эдгээр асуудлуудыг санхүүгийн тайлангийн аудитын хүрээнд бүхэлд нь анхаарч, аудиторын дүгнэлт өгөхдөө авч үзсэн бөгөөд бид уг асуудлуудын талаар тусдаа дүгнэлт гаргадаггүй болно. Аудитын гол асуудлыг бид хэрхэн авч үзсэн талаарх тайлбарыг дор өгөв.

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага хэсэгт дурдсан үүрэг хариуцлагууд болон эдгээр асуудлуудтай холбоотой үүрэг хариуцлагыг бид бүрэн биелүүлсэн. Үүний дагуу бид санхүүгийн тайлангуудын материаллаг буруу илэрхийлэгдэх эрсдэлийн үнэлгээнд тохирсон аудитын горимуудыг гүйцэтгэсэн. Дор дурдсан асуудлыг анхаарч үзэхдээ гүйцэтгэсэн горимуудыг багтаасан аудитын горимуудын үр дүн нь энд хавсаргасан санхүүгийн тайлангуудад өгсөн бидний аудитын дүгнэлтийн үндэслэл болно.

Аудитын гол асуудал	Гүйцэтгэсэн аудитын горимууд
<p>Зээлийн үнэ цэнийн бууралт</p> <p>Удирдлага нь хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтыг тооцохдоо үнэлэмж болон өндөр түвшний төсөөлөл ашигладаг.</p> <p>Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа нь 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны нийт хөрөнгийн 39 орчим хувийг эзэлж байгаа бөгөөд холбогдох тооцооллуудын тодорхойгүй байдлаас үүдэн харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтыг бид аудитын гол асуудал гэж үзсэн.</p> <p>Үнэ цэнийн бууралтын аргачлал нь ирээдүйг таамагласан Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал (“ЗҮЦХА”)-ын загварт суурилсан. Энэхүү ЗҮЦХА-ын загварын бүрэлдэхүүн хэсгүүд нь ихээхэн төсөөлөл, болон тооцоолол шаарддаг. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Санхүүгийн хөрөнгийн шатлал; 	<p>2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын санг тооцоолох аргачлалыг үнэлэхдээ бид Банкны ЗҮЦХ-ыг батлах, бүртгэх, хянах хяналтын загвар болон үйл ажиллагааны үр дүнтэй байдлыг үнэлэх, мөн харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтыг тооцоолох ЗҮЦХА-ын загварт Банкны ашигласан арга зүй, өгөгдөл, төсөөллүүдийг үнэлэх зэрэг аудитын горимуудыг гүйцэтгэсэн.</p> <p>Арга зүйг үнэлэхдээ бид банкны ЗҮЦХА-ын загвар болон удирдлагын ашигласан арга зүй, таамаглалын үндэслэлийн талаарх ойлголтыг авч, загварын үндэслэлтэй байдлыг үнэлж, салбарын жишигтэй харьцуулсан. Түүнчлэн бид ашигласан таамаглалуудын үндэслэлтэй байдал, шатлалын ангиллын үндэслэл, ЧМ, АХЧ болон ЧӨД-г тодорхойлох оновчтой байдал, загварт тусгагдсан макро эдийн засгийн хэтийн хувьсагчдыг авч үзсэн.</p>

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

Аудитын гол асуудлууд (үргэлжлэл)

Аудитын гол асуудал	Гүйцэтгэсэн аудитын горимууд
<p>Зээлийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)</p> <ul style="list-style-type: none"> ЗҮЦХА-ын загвар боловсруулах, загварын гол өгөгдлүүд болох Чанаргүйдлийн Магадал (“ЧМ”) болон Алдагдал хүргэх чанаргүйдэл (“АХЧ”)-ийг сонгох; Чанаргүйдэлд Өртөх Дүн (“ЧӨД”) болон ашиглагдаагүй зээлийн үүргийн хөрвүүлэлтийн коэффициентийг тодорхойлох; ЗҮЦХА-ын загварт оруулах эдийн засгийн өгөгдлүүдийг тодорхойлохын тулд ирээдүйн макро эдийн засгийн хувилбаруудыг сонгох, мөн тэдгээрийг магадлалаар нь жинлэх; болон Ирээдүйд хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалыг тооцоход хэрэглэсэн олон төрлийн төсөөлөл болон хүчин зүйлс дээр суурилан тусгайлан үнэлсэн зээлүүдийн үнэ цэнийн бууралтын санг тооцоолох. <p>Холбогдох нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого болон нягтлан бодох бүртгэлийн гол тооцоолууд, үнэлэмжүүдийг санхүүгийн тайлангийн Тодруулга 2.5-д толилуулсан.</p> <p>Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаатай хамааралтай бусад толилуулга болон зээлийн эрсдэлийн удирдлагыг санхүүгийн тайлангийн Тодруулга 2, 8, 17 болон 32.2-д тус тус толилуулсан.</p>	<p>Шатлалын ангилал зохистой эсэхийг шалгахдаа бид зээлийн хугацаа хэтрэлтийн мэдээлэл, харилцагчдад оноосон зээлжих зэрэглэлийг анхны хүлээн зөвшөөрсөн өдрөөр болон санхүүгийн тайлангийн өдрөөр тус тус шалгасан.</p> <p>Бид мөн насжилтын тайлангийн дүнг санхүүгийн бүртгэлд тусгасан дүнтэй тулгах замаар насжилтын тайлангийн иж бүрэн байдлыг шалгаж, санамсаргүй түүврийн аргаар насжилтын тайлангийн мэдээллүүдийг холбогдох баримтуудтай тулгах замаар насжилтын тайлангийн үнэн зөв байдлыг шалгасан.</p> <p>Бид ХБЗА-ын загварт ашигласан гол өгөгдлүүдийг Банкны боломжит дотоод эх үүсвэрээс олж авсан түүхэн мэдээлэл, гадаад эх үүсвэрээс олж авсан тухайн салбарын болон санхүү, эдийн засгийн мэдээллүүдтэй харьцуулсан. Бидний хяналтын горимд дараах ажлууд багтсан. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> Түүхэн ЧМ, АХЧ-ийг тодорхойлох тооцоололд ашигласан дотоод болон гадаад эх сурвалжийн мэдээллүүдийн зөв зохистой байдлыг санамсаргүй түүврийн аргаар шалгасан; Макро эдийн засгийн хэмжүүрүүдийг боломжит гадаад эх сурвалжийн мэдээллүүдтэй тулгасан; ЧӨД болон зээлийн хөрвүүлэлтийн коэффициентүүдийн хүлээлтийн үнэн зөв байдлыг шалгасан; Үнэ цэнийн бууралтыг үнэлэх тусгайлан үнэлсэн зээлүүдээс сонгогдсон түүврүүдийн хувьд бид ирээдүйд хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал болон барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн талаарх Банкны таамаглалуудыг хянаж үзсэн. <p>Бид ЗҮЦХА-ын загварын гол өгөгдлүүдэд ашигласан үнэлэмжийг тууштай ашигласан байдлыг авч үзсэн.</p> <p>Мөн бид санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгуудын зохистой байдлыг үнэлсэн</p>

Жилийн тайланд тусгагдсан бусад мэдээлэл

Захирлууд болон Гүйцэтгэх удирдлагууд бусад мэдээлэлд хариуцлага хүлээнэ. Бусад мэдээлэл гэдэгт аудитын тайлан гарсан өдрөөс хойш гарахаар хүлээгдэж буй жилийн тайланд тусгагдах санхүүгийн тайлангууд болон тэдгээрт хамаарах аудиторын тайлангаас бусад мэдээлэл (“Бусад хэсэг”) багтана.

Санхүүгийн тайлангуудад өгсөн бидний дүгнэлт нь бусад мэдээлэлд хамаарахгүй бөгөөд тэдгээрт аливаа хэлбэрийн баталгаажуулах дүгнэлт гаргаагүй болно.

Санхүүгийн тайлангуудын аудиттай холбоотой бидний хүлээх хариуцлага нь бусад мэдээллийг уншиж, тэдгээр нь санхүүгийн тайлангууд эсвэл аудитын явцад бидний олж авсан мэдээллээс материаллаг байдлаар зөрүүтэй эсвэл алдаатай эсэхийг харгалзаж үзэх явдал юм.

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

Жилийн тайланд тусгагдсан бусад мэдээлэл (үргэлжлэл)

Жилийн тайлангийн “Бусад хэсэг”-ийг унших үед тэнд материаллаг буруу илэрхийлэл байна гэж дүгнэвэл уг асуудлын талаар бид засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгдэх шаардлагатай байдаг.

Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор удирдлага болон засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүдийн хүлээх хариуцлага

Санхүүгийн тайлангуудыг СТОУС-ын дагуу бэлтгэх, бодитойгоор илэрхийлэх ба залилан, алдааны улмаас үүсч болох материаллаг дүнг буруу илэрхийлэлгүй санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх боломжийг бий болгоход шаардлагатай гэж удирдлагын тодорхойлсон дотоод хяналтуудад удирдлага хариуцлага хүлээнэ.

Банкны удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхдээ Банкны үйл ажиллагааг зогсоох эсвэл татан буулгахаар төлөвлөсөн эсвэл эдгээрээс өөр бодит сонголт байхгүйгээс бусад тохиолдолд санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхдээ удирдлага нь тасралтгүй байх зарчмын дагуу Банкны үйл ажиллагааг тасралтгүй явуулах чадварыг үнэлэх, боломжтой бол тасралтгүй байх зарчимтай холбоотой асуудлуудыг тодруулах, нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх суурийг хэрэглэх үүрэгтэй.

Засаглал хариуцсан этгээдүүд нь Банкны санхүүгийн тайлагналын үйл явцад хяналт тавих үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага

Залилан эсвэл алдаанаас үүссэн материаллаг буруу илэрхийллээс санхүүгийн тайлан нь бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаа олж авах, дүгнэлт бүхий аудиторын тайлан гаргах нь бидний зорилго юм.

Зохистой баталгаажуулалт гэдэг нь өндөр түвшний баталгаажуулалт боловч АОУС-ын дагуу хийгдсэн аудит нь оршин байгаа материаллаг буруу илэрхийллийг байнга илрүүлнэ гэсэн баталгаа биш юм. Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдаанаас үүсч болох ба хэрэв тэдгээр нь дангаараа эсвэл нийтдээ санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргасан хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх магадлалтай бол материаллагт тооцогдоно.

АОУС-ын дагуу хийх аудитын үед бид мэргэжлийн үнэлэмж, мэргэжлийн үл итгэх зарчмыг баримтлан ажилладаг. Бид мөн:

- Залилан эсвэл алдааны улмаас үүсч болох санхүүгийн тайлангийн материаллаг буруу илэрхийллийн эрсдэлүүдийг таних, үнэлэх, тэдгээр эрсдэлд тохирох аудитын горимуудыг боловсруулах, гүйцэтгэх, өөрсдийн дүгнэлтэд үндэслэл болохуйц хангалттай, зохистой аудитын нотолгоог олж авах. Залилан нь хуйвалдах, бичиг баримт хуурамчаар үйлдэх, санаатайгаар орхигдуулах, буруу мэдэгдэл хийх, дотоод хяналтыг зөрчих зэрэг үйлдлүүдтэй холбоотой байж болох тул залилангаас үүдэн гарсан материаллаг буруу илэрхийллийг илрүүлэхгүй байх эрсдэл нь алдаанаас үүдэн гарсан буруу илэрхийллийг илрүүлэхгүй байх эрсдэлээс өндөр байдаг
- Банкны дотоод хяналтын үр нөлөөтэй байдалд дүгнэлт өгөх зорилгоор биш тухайн нөхцөл байдалд тохирохуйц аудитын горим боловсруулахын тулд аудитад хамааралтай дотоод хяналтын талаар ойлголт олж авах.
- Хэрэглэсэн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд нь зохистой эсэх, удирдлагын зүгээс нягтлан бодох бүртгэлийн ойролцоолсон тооцооллууд, тэдгээрт холбогдох тодруулгууд нь үндэслэлтэй эсэхийг үнэлэх.
- Нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх зарчмыг удирдлага зохистой хэрэглэсэн эсэх, олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн Банкны үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах чадамжид мэдэгдэхүйц эргэлзээ үүсгэж болох үйл явдал эсвэл нөхцөл байдалтай холбоотой материаллаг тодорхой бус байдал байгаа эсэхийг дүгнэх. Хэрэв материаллаг тодорхой бус байдал байна гэж дүгнэвэл, бид аудиторын тайландаа санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгыг хийж өгөх эсвэл ийм тодруулга хангалтгүй бол дүгнэлтээ өөрчлөх шаардлагатай болдог. Аудиторын тайлан гарах өдөр хүртэл олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн бид дүгнэлтээ гаргадаг. Гэхдээ ирээдүйн үйл явдал эсвэл нөхцөл байдал Банкны тасралтгүй байх зарчмыг алдагдуулж болно.
- Санхүүгийн тайлангууд (үүнд тодруулгууд багтана)-ын ерөнхий толилуулга, бүтэц, агуулгыг үнэлэх мөн санхүүгийн тайлангууд нь бодитой илэрхийлэгдэх шаардлагыг хангахуйц байдлаар холбогдох ажил гүйлгээ, үйл явдлуудыг илэрхийлсэн эсэхийг үнэлэх.

Бид аудитын ажлын төлөвлөсөн хамрах хүрээ, цаг хугацаа, томоохон хэмжээний дутагдал болон аудитын явцад олж тогтоосон дотоод хяналтын томоохон доголдол зэргийг багтаасан асуудлуудыг засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгддэг.

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага (үргэлжлэл)

Мөн бид өөрсдийн хараат бус байдлыг хөндсөн ёс зүйн шаардлагуудыг хангасан тухай мэдэгдлийг засаглал хариуцсан этгээдүүдэд хүргэж, бидний хараат бус байдалд зохистойгоор хамааралтай гэж үзэж болох бүхий л харилцаа болон бусад асуудлуудын талаар болон хэрвээ шаардлагатай тохиолдолд аливаа эрсдэлийг арилгахаар авсан арга хэмжээг мэдэгддэг.

Засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгдсэн асуудлаас бид тухайн тайлант жилийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн аудитад хамгийн өндөр ач холбогдол бүхий асуудлуудыг аудитын онцгойлсон асуудлууд гэж тодорхойлдог. Хууль тогтоомж нь уг асуудлуудын талаар олон нийтэд мэдээллэхийг хориглосон эсвэл тун ховор тохиолдолд аудиторын тайланд тухайн асуудлуудын талаар мэдээллэх нь олон нийтийн хүртэх үр өгөөжөөс илүү сөрөг үр дагавартай гэж үзсэнээс бусад тохиолдолд тэдгээр асуудлуудыг бид аудиторын тайландаа толилуулдаг

Бусад

Энэхүү тайланг өөр ямар нэгэн зорилгоор биш, Монгол Улсын "Компанийн тухай хууль"-ийн 94 дүгээр зүйлд заасны дагуу Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн захиалгаар аудитыг гүйцэтгэн Банкны хувьцаа эзэмшигчдэд зориулан гаргалаа. Бид энэхүү тайлангийн агуулгын хүрээнд өөр аливаа нэг гуравдагч талын өмнө хариуцлага хүлээхгүй болно.

Ernst & Young Mongolia Audit LLC
ЭРНСТ ЭНД ЯНГ МОНГОЛИЯ АУДИТ ХХК
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

Гарын үсэг зурсан

Доржбатын Мандахбаяр
Партнер

Монгол улс, Улаанбаатар хот
Огноо: 2024 оны 3-р сарын 29

Баталсан

Адриан Чу
Партнер

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

АТМ	Автомат тооцооны машин
АПУХ	Актив пассивын удирдлагын хороо
АХЧ	Алдагдал хүргэх чанаргүйдэл
БҮЦӨАА	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх
БҮЦӨБДО	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх
БЗҮХХ	Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө
ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
ЖДҮ	Жижиг дунд үйлдвэр
ЖДБ	Жижиг, дунд байгууллага
ЗҮЦХА	Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал
ЗБҮЦ	Зээлээр баталгаажсан үнэт цаас
ИЗББ	Ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас
LIBOR	Лондонгийн банк хоорондын хүү
МИК	Монголын Ипотекийн Корпораци
МХБ	Монголын хөрөнгийн бирж
НҮБ	Нэгдсэн үндэсний байгууллага
НӨАТ	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар
НББОУСЗ	Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл
СТОУС	Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт
SOFR	Баталгаажсан овернайт санхүүжилтийн хүү
ТУЗ	Төлөөлөн удирдах зөвлөл
ТУЗЭУХ	ТУЗ-ийн дэргэдэх эрсдэлийн удирдлагын хороо
УИХ	Монгол Улсын Их Хурал
ҮТХТ	Үндсэн төлбөр ба хүүний төлбөр
ҮЦСК	Үнэт цаасны санхүүжилтийн корпораци
ҮАХ	Үр ашигт хүү
ХОЗҮХХ	Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө
ХАҮҮЦБ	Худалдаж авсан болон үүссэн үнэ цэнийн бууралт
ЧМ	Чанаргүйдлийн магадлал
ЧӨД	Чанаргүйдэлд өртөх дүн
ЭУХ	Эрсдэлийн удирдлагын хороо
VaR	Эрсдэлийн үнэ цэн

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан

	Тодруулга	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Үр ашигт хүүгээр тооцсон хүүний орлого	4	721,933,116	642,747,024
Бусад хүү болон түүнтэй адилтгах орлого	4	42,779,283	31,331,028
Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал	5	(469,048,440)	(354,478,116)
Хүүний цэвэр орлого		295,663,959	319,599,936
Шимтгэл, хураамжийн орлого	6	94,518,640	77,961,275
Шимтгэл, хураамжийн зардал	6	(33,159,051)	(27,512,673)
Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого		61,359,589	50,448,602
Арилжааны болон үйл ажиллагааны бусад орлого	7	54,690,488	13,924,925
Нийт үйл ажиллагааны орлого		411,714,036	383,973,463
Хүлээгдэж буй үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын буцаалт/(зардал)	8	(35,419,047)	28,297,839
Үйл ажиллагааны цэвэр орлого		376,294,989	412,271,302
Үйл ажиллагааны зардал	9	(183,760,346)	(172,790,891)
Хараат компанийн ашигийн хувь	15	4,271,538	418,388
Татварын өмнөх ашиг		196,806,181	239,898,799
Орлогын албан татварын зардал	10.1	(45,587,714)	(45,650,106)
Тайлант жилийн ашиг		151,218,467	194,248,693
Нэгж хувьцааны ашиг (Төгрөг):			
Нэгж хувьцаанд ноогдох суурь болон хорогдуулсан ашиг	11	3,043	4,041
Бусад дэлгэрэнгүй орлого/(алдагдал) (татварын дараах)			
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдах бусад дэлгэрэнгүй орлого (татварын дараах):</i>			
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өрийн хэрэглүүрийн дахин үнэлгээний өөрчлөлт	29	17,862,582	(16,130,824)
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдахгүй бусад дэлгэрэнгүй орлого (татварын дараах):</i>			
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өмчийн хэрэглүүрийн дахин үнэлгээний өөрчлөлт	29	14,547,040	14,779,163
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өмчийн хэрэглүүр борлуулсны олз	14	25,620,309	—
Бусад дэлгэрэнгүй орлого/(алдагдал) (татварын дараах):		58,029,931	(1,351,661)
Тайлант жилийн татварын дараах нийт дэлгэрэнгүй орлого		209,248,398	192,897,032

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй нэг хэсэг болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх

Санхүүгийн байдлын тайлан

	Тодруулга	2023 мян.төг	2022 мян.төг
ХӨРӨНГӨ			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	12	2,308,730,146	1,756,207,294
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	13	1,651,798,375	767,067,640
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө	14	362,410,004	266,017,128
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өрийн хэрэглүүр	14	1,510,534,627	1,079,812,762
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өмчийн хэрэглүүр	14	41,972,381	73,528,478
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэдэг өмчийн хэрэглүүр	14	1,700,000	–
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	14	1,311,976	250,553,216
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт	15	5,196,223	924,685
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	16	172,188,577	265,374,431
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	17	4,933,457,222	4,137,182,398
Бусад хөрөнгө	18	509,238,462	465,950,560
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	19	53,256,860	79,997,754
Борлуулах зориулалттай хөрөнгө	20	8,259,130	24,665,717
Үндсэн хөрөнгө	21	567,974,583	470,625,143
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	22	13,239,874	15,449,135
Биет бус хөрөнгө	23	25,308,105	1,421,361
НИЙТ ХӨРӨНГӨ		12,166,576,545	9,654,777,702
ӨР ТӨЛБӨР			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	24	318,412,011	33,120,234
Репоз хэлцэл	25	51,285,052	316,804,791
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	26	9,086,817,412	6,207,309,405
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	16	159,109,749	166,203,537
Зээлээр авсан санхүүжилт	27	872,667,777	1,418,831,195
Бусад өр төлбөр	28	172,734,896	260,483,585
Түрээсийн өр төлбөр	22	13,870,478	15,869,783
Орлогын татварын өглөг	10.2	76,907,413	55,742,118
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр	10.3	6,392,862	2,401,790
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР		10,758,197,650	8,476,766,438
ЭЗДИЙН ӨМЧ			
Энгийн хувьцаа	29	340,852,905	323,810,329
Нэмж төлөгдсөн капитал	29	64,069,779	664
Бусад нөөц	29	313,673,176	258,908,980
Хуримтлагдсан ашиг		689,783,035	595,291,291
НИЙТ ЭЗДИЙН ӨМЧ		1,408,378,895	1,178,011,264
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР БА ЭЗДИЙН ӨМЧ		12,166,576,545	9,654,777,702

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй нэг хэсэг болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

Өмчийн өөрчлөлтийн тайлан

	Энгийн хувьцаа мян.төг (Тод. 29)	Нэмж төлөгдсөн капитал мян.төг (Тод. 29)	Бусад нөөц мян.төг (Тод. 29)	Хуримтлаг дсан ашиг мян.төг	Нийт эздийн өмч мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ний байдлаар	323,809,925	–	210,143,332	486,155,463	1,020,108,720
Тайлант жилийн ашиг	–	–	–	194,248,693	194,248,693
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	–	–	(1,351,661)	–	(1,351,661)
Нийт дэлгэрэнгүй орлого	–	–	(1,351,661)	194,248,693	192,897,032
Хэрэгжсэн дахин үнэлгээний нөөц	–	–	(5,537,618)	5,537,618	–
Ногдол ашиг (Тод. 29)	–	–	–	(34,995,556)	(34,995,556)
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн*	–	–	55,654,927	(55,654,927)	–
Энгийн хувьцааны нэмэгдэл	404	664	–	–	1,068
2022 оны 12 сарын 31-ний болон 2023 оны 1 сарын 1-ний байдлаар	323,810,329	664	258,908,980	595,291,291	1,178,011,264
Тайлант жилийн ашиг	–	–	–	151,218,467	151,218,467
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	–	–	32,409,622	25,620,309	58,029,931
Нийт дэлгэрэнгүй орлого	–	–	32,409,622	176,838,776	209,248,398
Хэрэгжсэн дахин үнэлгээний нөөц	–	–	(2,172,039)	2,172,039	–
Ногдол ашиг (Тод. 29)	–	–	–	(59,992,458)	(59,992,458)
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн*	–	–	24,526,613	(24,526,613)	–
Нэмж гаргасан хувьцаа	17,042,650	66,448,901	–	–	83,491,551
Хувьцаа гаргахтай холбоотой зардал	–	(2,379,860)	–	–	(2,379,860)
Шилжүүлэг	(74)	74	–	–	–
2023 оны 12 сарын 31-ний байдлаар	340,852,905	64,069,779	313,673,176	689,783,035	1,408,378,895

*Бусад нөөцөд тусгай зориулалтын нөөц багтсан ба уг нөөцийг Монголбанкны шаардлагад нийцүүлэн байгуулсан бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилах боломжтой.

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

Мөнгөн гүйлгээний тайлан

	Тодруулга	2023 мян.төг	2022 мян.төг
ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Татварын өмнөх ашиг		196,806,181	239,898,799
<i>Тохируулгууд:</i>			
Үүсмэл сангүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	7	2,719,591	(97,805,076)
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны (олз)/гарз	7	(21,290)	133,393
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө борлуулсны цэвэр гарз	9	8,831	102,101
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийн ("ХОЗҮХХ") үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз	7	(2,873,791)	(95,125)
Өмчлөх бусад хөрөнгө борлуулсны цэвэр (олз)/гарз	7	(2,097,115)	4,541,099
ХОЗҮХХ борлуулсны олз	7	(385,314)	–
Орон сууцны зээлийн бүтцийн өөрчлөлтөөс үүссэн цэвэр гарз	7	–	7,781,905
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх (БҮЦӨБДО) өрийн хэрэглүүр борлуулсны (олз)/гарз	7	69,385	(125,429)
Бусад зээл болон урьдчилгааны бүтцийн өөрчлөлтийн гарз	7	8,311,181	13,861,532
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	7	(203,242)	(232,737)
Хараат компанийн ашигийн Банканд ногдох хувь	15	(4,271,538)	(418,388)
Эрсдэлийн сангийн зардал/(буцаалт)	8	35,419,047	(28,297,839)
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	9	14,180,303	13,182,054
Биет бус хөрөнгийн хорогдуулга	9	920,110	1,644,302
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	9	6,782,507	5,345,669
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	9	110,214	7,225,692
Биет бус хөрөнгө данснаас хассаны гарз	9	1,809	1,685
Зээлээр авсан санхүүжилтийн хүүний зардал	5	78,350,667	93,256,863
Гаргасан өрийн бичгийн хүүний зардал	5	–	6,326,356
Түрээсийн өглөгийн хүүний зардал	5	2,050,311	990,130
Зээлээр авсан санхүүжилтийн хэрэгжээгүй ханшийн зөрүү		34,187,679	97,002,614
Ажлын капиталын өөрчлөлтийн өмнөх үйл ажиллагааны ашиг		370,065,526	364,319,600
<i>Үйл ажиллагааны хөрөнгө ба өр төлбөрийн өөрчлөлтүүд:</i>			
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц		(201,639,684)	(142,511,368)
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө		185,324,854	(29,676,880)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа		(808,036,358)	483,985,686
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө		(6,592,824)	(24,334,203)
Бусад хөрөнгө		(78,573,913)	(307,767,113)
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж		285,291,777	19,181,521
Репо хэлцэл		(265,519,739)	27,012,263
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж		2,909,901,740	(59,001,114)
Бусад өр төлбөр		(102,875,012)	(27,500,688)
Үндсэн үйл ажиллагаанаас хүлээн авсан мөнгөн гүйлгээ		2,287,346,367	303,707,704
Түрээсийн өглөгийн хүүний хэсэгт хамаарах төлөлт		(2,050,311)	(990,130)
Зээлээр авсан санхүүжилтийн хүүний төлөлт		(48,603,736)	(84,192,165)
Гаргасан өрийн бичгийн хүүний төлөлт		–	(6,466,630)
Төлсөн орлогын албан татвар	10.2	(30,393,733)	–
Үндсэн үйл ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ		2,206,298,587	212,058,779

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй нэг хэсэг болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

Мөнгөн гүйлгээний тайлан (үргэлжлэл)

	Тодруулга	2023 мян.төг	2022 мян.төг
ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын худалдан авалт		(380,367,125)	(787,212,627)
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт борлуулсны орлого		844,281,732	1,236,504,531
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр борлуулсны орлого		81,431,276	34,144,815
Үндсэн хөрөнгө борлуулснаас хүлээн авсан мөнгө		3,943,285	8,792,270
Хүлээн авсан ногдол ашиг	14	194,694	182,954
Үндсэн хөрөнгийн худалдан авалт	21	(74,749,691)	(20,231,695)
Биет бус хөрөнгийн худалдан авалт	23	(1,968,076)	(732,935)
Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ		472,766,095	471,447,313
САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Зээлээр авсан санхүүжилтийн татан авалт		342,417,862	750,952,149
Зээлээр авсан санхүүжилтийн эргэн төлөлт		(952,421,711)	(845,690,067)
Хойшлогдсон төлбөрийн эргэн төлөлт		(94,179)	(1,238,328)
Ногдол ашиг	29	(47,198,750)	(33,841,116)
Өрийн бичгийн эргэн төлөлт		–	(160,000,000)
Хүлээн авсан хойшлогдсон нөхцөлт хандив	28	613,771	561,938
Шинээр гаргасан хувьцаа	29	81,111,691	1,068
Түрээсийн өглөгийн үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлт		(6,180,280)	(5,975,936)
Санхүүгийн үйл (ажиллагаанд зарцуулсан)/ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ		(581,751,596)	(295,230,292)
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр өсөлт		2,097,313,086	388,275,800
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	12	2,115,383,492	1,727,107,692
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	12	4,212,696,578	2,115,383,492
ХҮҮТЭЙ ХОЛБООТОЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН УРСГАЛ			
Төлсөн хүү		(419,723,524)	(363,844,513)
Хүлээн авсан хүү		738,867,664	805,020,573
МӨНГӨН БУС ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНУУД			
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өглөгийн нэмэгдэл	22	2,562,951	13,267,832
Түрээсийн гэрээний өөрчлөлт	22	2,020,078	156,856
Зээлийн үүргийн гүйцэтгэлийг барьцаа хөрөнгөөр хангуулсан		8,697,682	26,583,542
Үндсэн хөрөнгийн нэмэгдэл	21	63,652,848	–
ХОЗҮХХ-ийн борлуулалтын үнэ		(29,614,685)	–
Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн өр төлбөрийн өөрчлөлт:			
Түрээсийн өр төлбөр		2023 мян.төг	2022 мян.төг
1 сарын 1-нээр		15,869,783	8,999,663
Мөнгөн бус нэмэгдэл		2,562,951	13,267,832
Түрээсийн өөрчлөлт		2,020,078	156,856
Түрээсийн гэрээ цуцлагдсан түрээсүүд		(402,054)	(578,632)
Тайлант үеийн хүүний зардал		2,050,311	990,130
Түрээсийн өглөгийн хүүний төлөлт		(2,050,311)	(990,130)
Түрээсийн өглөгийн үндсэн төлбөрийн төлөлт		(6,180,280)	(5,975,936)
12 сарын 31-нээр		13,870,478	15,869,783

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салигүй нэг хэсэг болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

Мөнгөн гүйлгээний тайлан (үргэлжлэл)

Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн өр төлбөрийн өөрчлөлт (үргэлжлэл):

	Зээлээр авсан санхүүжилт мян.төг	Гаргасан өрийн бичиг мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-нээр	1,408,740,129	160,140,274
Шинээр татсан эх үүсвэр	750,952,149	–
Эргэн төлөлт	(845,690,067)	(160,000,000)
Хүүгийн төлөлт	(84,192,165)	(6,466,630)
Хойшлогдсон төлбөр	(1,238,328)	–
Цэвэр эргэн төлөлт	(180,168,411)	(166,466,630)
Гадаад валютын ханшийн зөрүү	97,002,614	–
Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн мөнгөн бус гүйлгээ	97,002,614	–
Хуримтлагдсан хүү болон хойшлогдсон төлбөрийн хорогдуулалт	93,256,863	6,326,356
2022 оны 12 сарын 31 болон 2023 оны 1 сарын 1-ний байдлаар	1,418,831,195	–
Шинээр татсан эх үүсвэр	342,417,862	–
Эргэн төлөлт	(952,421,711)	–
Хүүгийн төлөлт	(48,603,736)	–
Хойшлогдсон төлбөр	(94,179)	–
Цэвэр эргэн төлөлт	(658,701,764)	–
Гадаад валютын ханшийн зөрүү	34,187,679	–
Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн мөнгөн бус гүйлгээ	34,187,679	–
Хуримтлагдсан хүү болон хойшлогдсон төлбөрийн хорогдуулалт	78,350,667	–
2023 оны 12 сарын 31-ний байдлаар	872,667,777	–

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй нэг хэсэг болно.

1. Банкны талаарх мэдээлэл

Худалдаа, хөгжлийн банк ХК (“Банк”) нь 1990 оны 10 дугаар сарын 19-ний өдөр Монгол улсын хуулийн дагуу үүсгэн байгуулагдсан ба 1993 онд хийгдсэн анхны банкны салбарын хяналт, шалгалтын актын дор Монголбанкнаас олгосон 8 тоот зөвшөөрлийн дагуу банк, санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлэх бизнесийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг.

Банк нь Монгол улсад бүртгэлтэй, тус улсын нутаг дэвсгэр дээр үйл ажиллагаа явуулдаг, Монголын хөрөнгийн биржид (МХБ) бүртгэлтэй нээлттэй хувьцаат компани юм. Банкны төв байрны албан ёсны хаяг нь Монгол улс, Улаанбаатар хот 14210, Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо, Энхтайвны өргөн чөлөө 19, Худалдаа, хөгжлийн банкны байр.

Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн эзэмшлийн хувийг Тодруулга 29-д тодруулсан болно.

2024 оны 3 дугаар сарын 29-ний өдрийн Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн тогтоолоор 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болгосон жилийн санхүүгийн тайлангуудыг гаргахыг зөвшөөрөв.

2. Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогууд

2.1 Тайлан бэлтгэх үндэслэл ба нийцлийн мэдэгдэл

Банкны санхүүгийн тайлангууд нь Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (“НББОУСЗ”)–өөс баталсан Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (“СТОУС”)–ын дагуу бэлтгэгдсэн болно.

Санхүүгийн тайлангууд нь бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд (“БҮЦӨБДО”) бүртгэгдэх өрийн болон өмчийн хэрэглүүр, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд (“БҮЦӨАА”) бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө, бодит үнэ цэнийн аргаар бүртгэгдэх үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр, анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш дараа тайлант үед бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх барилга болон газар, хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө, үнэт металл, өртөг ба борлуулалтын зардлыг хассан бодит үнэ цэнийн аль багаар хэмжигдэх борлуулах зорилготой хөрөнгийг эс тооцвол түүхэн өртөгийн зарчмаар бэлтгэгдсэн болно. Санхүүгийн тайлан дахь дүнгүүдийг тодруулгад өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд мянгачилан, Монгол Улсын мөнгөн тэмдэгт болох Монгол төгрөгөөр тайлагнасан.

2.2 Санхүүгийн тайлангийн толилуулга

Банк нь санхүүгийн байдлын тайлангийн зүйлсийг нөхөх/төлбөр хийх банкны хүсэл эрмэлзлэл болон төсөөлж буй чадварт үндэслэн хөрвөх чадварынх нь дарааллаар толилуулсан. Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах 12 сарын дотор (богино хугацаанд) ба 12 сараас хойших хугацаанд (урт хугацаанд) хүлээн авах эсвэл төлөх төлбөрийн талаарх шинжилгээг тодруулга 35-д толилуулсан.

Ирээдүйн үйл явдлаас хамааралгүйгээр хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэвэршүүлэх хуулиар олгогдсон эрхтэй ба хөрөнгө, өр төлбөрийг зэрэг хүлээн зөвшөөрөх эсвэл цэвэр дүнгээр нь барагдуулах хандлагатай байгаа үед санхүүгийн хөрөнгө, санхүүгийн өр төлбөрүүдийг хооронд нь цэвэршүүлж, цэвэр дүнг санхүүгийн байдлын тайланд толилуулна. Нягтлан бодох бүртгэлийн стандарт эсвэл тайлбарт шаардаагүй эсвэл зөвшөөрөөгүй мөн банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод тусгайлан толилуулаагүй тохиолдолд орлого ба зардлын дүнгүүдийг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд цэвэршүүлэхгүй.

2.3 Батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг батлан гаргах өдрийн байдлаар батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартуудын жагсаалтыг дор үзүүлэв. Банк энэхүү стандартууд болон нэмэлт өөрчлөлтүүдийг хүчин төгөлдөр хэрэгжиж эхлэх үеэс дагаж мөрдөнө.

- НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт
- СТОУС 16-ын нэмэлт өөрчлөлт
- НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт
- НББОУС 7 болон СТОУС 17-ийн нэмэлт өөрчлөлт
- НББОУС 21-ийн нэмэлт өөрчлөлт
- СТОУС 10, НББОУС 28-ын нэмэлт өөрчлөлт

*Богино хугацаат болон урт хугацаат өр төлбөрийн ангилал¹
Борлуулаад буцаан түрээслэсэн хөрөнгийн түрээсийн өр төлбөр¹
Гэрээгээр хүлээсэн үүрэгтэй эргэлтийн бус өр төлбөрүүд¹
Бэлтгэн нийлүүлэгчийн санхүүжилтийн зохицуулалт¹*

*Өөр валютад хөрвөх боломжгүй байх²
Хөрөнгө оруулагч ба түүний хараат компани, хамтарсан компанийн хооронд худалдсан эсхүл хандивласан хөрөнгө³*

¹2024 оны 1 сараас эхлэн хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлнэ

²2025 оны 1 сараас эхлэн хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлнэ

³ Хүчин төгөлдөр болох хугацааг тогтоогоогүй ч дагаж мөрдөх боломжтой

Эдгээр нэмэлт өөрчлөлтүүд нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

2.4 Шинэ болон нэмэлт өөрчлөлт оруулсан стандарт, тайлбар

Банк нь гаргасан санхүүгийн тайланд хараахан хүчин төгөлдөр болоогүй шинэ стандарт, тайлбар, нэмэлт өөрчлөлтийг дагаж мөрдөөгүй.

2023 онд анх удаа хэрэгжсэн бусад нэмэлт өөрчлөлт, тайлбарыг дор тоймлон харуулав:

• СТОУС 17	<i>Даатгалын гэрээ</i>
• НББОУС 8-ийн нэмэлт өөрчлөлт	<i>Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын тодорхойлолт</i>
• НББОУС 1 ба СТОУС Практикийн бичиг баримт 2-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг толилуулах нь</i>
• НББОУС 12-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Нэг ажил гүйлгээнээс үүсч буй хөрөнгө, өр төлбөрийн хойшлогдсон татвар</i>
• НББОУС 12-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Олон улсын татварын шинэчлэлт-Пиллар II загвар</i>

Эдгээр нэмэлт өөрчлөлтүүд нь тайлант хугацаанд Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн нөлөө үзүүлэхгүй.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй

Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэл

Банкны үйл ажиллагааны болон тайлагналын мөнгөн тэмдэгт нь Монгол Улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт болох “Монгол төгрөг” юм. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрийг тайлагналын өдрийн спот ханшаар дахин хөрвүүлдэг. Мөнгөн зүйлсийн ханшийн тэгшитгэл эсвэл төлбөр тооцооноос үүссэн аливаа зөрүүг ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрч бүртгэдэг.

Түүхэн өртгөөр бүртгэдэг мөнгөн бус зүйлсийг анх гүйлгээ гарсан өдрийн албан ханшаар хөрвүүлнэ. Харин өмчийн хөрөнгө оруулалт зэрэг бодит үнэ цэн нь гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн бус зүйлсийг бодит өртгийг тодорхойлсон өдрийн ханшаар хөрвүүлж бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийн аргаар бүртгэдэг мөнгөн бус зүйлсийн ханшийн тэгшитгэлээс үүссэн олз эсвэл гарзыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн олз ба гарз хэсэгт толилуулна.

Хүүний орлого хүлээн зөвшөөрөлт

Үр ашигт хүүний аргачлал

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн санхүүгийн хэрэглүүр болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хэрэглүүрийн хүүний орлогыг үр ашигт хүүний аргыг ашиглан тодорхойлно. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх хүүтэй санхүүгийн хөрөнгүүдийн хүүний орлогыг мөн үр ашигт хүүний аргыг ашиглан тодорхойлно. Мөн хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн санхүүгийн өр төлбөрүүдийн хүүний зардалыг үр ашигт хүүний арга ашиглан тодорхойлно. Үр ашигт хүү гэдэг нь санхүүгийн хэрэглүүрийн ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалуудыг хугацааных нь туршид эсвэл тохиромжтой гэж үзсэн богино хугацаанд дансны үнэ эсвэл санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан өртөг хүртэл нь хямдруулах хүү юм.

Үр ашигт хүүг (цаашлаад, санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан өртгийг) үр ашигт хүүний салшгүй хэсэг болох худалдан авалтын хөнгөлөлт, урамшуулал, шимтгэл болон зардлыг оролцуулан тооцдог. Банк нь зээлийн нийт хугацааны турш тогтмол өгөөж хүртэнэ гэсэн хамгийн сайн тооцооллыг илэрхийлэх өгөөжийн хувиар хүүний орлогыг бүртгэдэг. Тиймээс өөр шатлалуудад тооцогдсон хүүний түвшнүүдийн нөлөөлөл болон бүтээгдэхүүний нийт хугацааны бусад шинж чанаруудыг (урьдчилж төлсөн төлбөр, нэмэгдүүлсэн хүү болон шимтгэлүүд) оролцуулан тооцдог.

Хэрэв тогтмол хүүтэй санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрийн хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал нь зээлийн эрсдэлээс бусад шалтгаанаар өөрчлөгдсөн бол ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалуудын өөрчлөлтийг анхны үр ашигт хүүгээр дискаунтчилан цаашлаад дансны үнийг тохируулна. Уг өөрчлөлт нь эерэг эсвэл сөрөг залруулгаар санхүүгийн байдлын тайланд тухайн санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрийн дансны үнэд нөлөөлж үр ашигт хүүний аргаар тооцоолсон хүүний орлого/зардлыг нэмэгдүүлж эсвэл бууруулж болно.

Хөрвөгч хүүтэй санхүүгийн хэрэгслүүдийн хувьд зах зээлийн хүүний өөрчлөлтийг тусгахын тулд мөнгөн гүйлгээг үе үе дахин тооцоолох нь үр ашигтай хүүний хэмжээг өөрчилдөг боловч хэрэглүүрийг анх үндсэн төлбөртэй тэнцэх хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрсөн тохиолдолд ирээдүйн хүүний төлбөрүүдийг дахин тооцоолох нь хөрөнгө болон өр төлбөрийн дансны үнэд төдийлөн нөлөөлөхгүй.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**Хүүний орлого хүлээн зөвшөөрөлт (үргэлжлэл)**

Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого/зардал

Цэвэр хүүний орлого болон зардлыг үр ашигт хүүний арга болон бусад аргыг ашиглан тооцдог. Эдгээрийг хүүний орлого болон зардлын аль алины хувьд харьцуулагдахуйц мэдээллийг харуулахын тулд орлогын тайланд тусад нь толилуулсан болно. Банк нь зөвхөн дээр дурьдсан санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд үр ашигт хүүний аргаар хүүний орлого болон зардлыг тооцоолдог.

Бусад хүүний орлого болон зардалд үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хейдж хэлцлийн хүү болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэхээр хэмжигддэг бүх санхүүгийн хөрөнгө/өр төлбөрүүдийн хүү (гэрээний хүүний хувь хэмжээгээр тооцдог худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгөөс бусад) орно.

Арилжааны зориулалттай санхүүгийн хөрөнгө/өр төлбөрийн хүүний орлого/зардал нь “Арилжааны цэвэр орлого”-д бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөр хүлээн зөвшөөрөгдсөн болно.

Банк нь үнэ цэн буурсан гэж үзсэнээс бусад санхүүгийн хөрөнгийн хүүний орлогыг үр ашигт хүүний аргаар уг санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнээс тооцдог. Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэн буурч, "3-р шатлал" –д орсон тохиолдолд Банк үр ашигт хүүний аргыг ашиглан санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан цэвэр өртгөөс хүүний орлогыг тооцно. Санхүүгийн хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орохоо больсон тохиолдолд хүүний орлогыг дансны үнээс тооцно.

Худалдаж авсан болон үүссэн үнэ цэнийн бууралт (ХАҮҮЦБ) санхүүгийн хөрөнгүүдийн хувьд, Банк нь хүүний орлогыг зээлээр залруулагдсан үр ашигт хүүгээр хөрөнгийн хорогдуулсан өртгөөс тооцно. Зээлээр залруулагдсан үр ашигт хүү нь анх хүлээн зөвшөөрөх үед ирээдүйн мөнгөн гүйлгээг ХАҮҮЦБ хөрөнгийг хорогдуулсан өртөг руу хорогдуулах хүү юм.

Хураамж ба шимтгэлийн орлого

Банк нь өөрийн харилцагч нарт үзүүлдэг төрөл бүрийн үйлчилгээнээс хураамж, шимтгэлийн орлого олдог. Хураамж, шимтгэлийн орлогыг тухайн үйлчилгээг үзүүлсний хариуд Банкны олох төлбөрийн хэмжээг тусгасан хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрнө. Гүйцэтгэлийн үүрэг, түүнчлэн тэдгээрийг хангах хугацааг гэрээ байгуулах үед тодорхойлдог. Банкны орлогын гэрээнд доор тайлбарласны дагуу олон гүйцэтгэлийн үүрэг ихэвчлэн байдаггүй.

Банк нь харилцагчдаа үйлчилгээ үзүүлэх үед төлбөрийг нэхэмжлэх бөгөөд ихэнхдээ үйлчилгээ үзүүлсэн даруй эсвэл тодорхой хугацаанд үзүүлсэн үйлчилгээний төлбөрийг гэрээний хугацаа дууссаны дараа авдаг (доорхиос өөрөөр заагаагүй бол). Банк нь үйлчилгээг харилцагчид шилжүүлэхээс өмнө ихэвчлэн хяналт тавьдаг тул орлогын зохицуулалтын үндсэн үүрэг гэж дүгнэсэн.

Гэрээт хугацаацаагаар үзүүлж буй үйлчилгээний хураамжийн орлого

Гэрээт хугацааны туршид үйлчилгээг үзүүлж олох орлогыг тэр хугацааны туршид нь хуримтлуулна. Үүнд шимтгэлийн орлого болон кастодиан хураамжууд багтана.

Гүйлгээний үйл ажиллагаанаас олсон шимтгэлийн орлого

Гуравдагч талтай гүйлгээний талаар хэлэлцээр хийх эсвэл гүйлгээнд оролцохтой холбоотойгоор үүссэн хураамжууд (хувьцаа эсвэл бусад үнэт цаасыг худалдан авах, бизнес худалдан авах, худалдах зохицуулалт гэх мэт)-ыг холбогдох гүйлгээ дууссан үед хүлээн зөвшөөрнө. Тодорхой нэг гүйцэтгэлтэй уягдсан хураамж эсвэл хураамжийн бүрэлдэхүүн хэсгийг холбогдох шалгуурууд хангагдсаны дараа хүлээн зөвшөөрнө.

Холбогдох санхүүгийн хэрэглүүрийн салигүй хэсэг болох хураамжийн орлого

Банкны холбогдох санхүүгийн хэрэглүүрийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого нь: зээл олголтын шимтгэл, татан авагдах магадлалтай зээлүүд дээр зээлийн үйлчилгээний шимтгэл болон зээлтэй холбоотой бусад шимтгэлүүд орно. Эдгээр шимтгэл нь (өсөн нэмэгдэх аливаа зардлын хамт) зээлийн үр ашигт хүүний залруулга гэж хүүний орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө. Харин татан авахгүй нь бараг тодорхой болсон зээлүүдийн зээлийн үйлчилгээний шимтгэл нь хугацааны эцэст орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

Шимтгэл ба хураамжийн зардал

Хураамжийн зардал нь арилжааны банкинд тогтмол төлдөг үйлчилгээний шимтгэл хураамжийг илэрхийлдэг. Хураамжийн зардлыг бодитоор үйлчилгээ авсан тухай бүрд хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ.

Тодорхой гүйцэтгэлийн хэмжээтэй холбогдох төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг гүйцэтгэл биелэгдсэн үед нь хүлээн зөвшөөрдөг.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Арилжааны цэвэр орлого

Арилжааны цэвэр орлогод "Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй" санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн хүүний орлого, зардал, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн бүх олз, гарз болон ногдол ашиг хамаарна.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн цэвэр ашиг, алдагдал

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх санхүүгийн хэрэглүүрийн цэвэр олз гарзад БҮЦӨАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр болон арилжааны бус БҮЦӨАА-д бүртгэх хөрөнгүүдийг хамааруулна. Энэ ангилалд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт, хүү, ногдол ашиг болон гадаад валютын ханшийн зөрүү багтсан болно.

Хорогдуулсан өртгөөр эсвэл бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүдийн үл хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүсэх цэвэр ашиг, алдагдал

Хорогдуулсан өртгөөр хэмжигдэх эсвэл БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүдийг үл хүлээн зөвшөөрөхөд үүсэх цэвэр ашиг, алдагдал нь хорогдуулсан өртгөөр хэмжигдэх эсвэл бодит үнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгүүдийг борлуулах эсвэл үл хүлээн зөвшөөлөх үеийн хүлээн авсан орлого болон дансны үнэ (үнэ цэн бууралт тооцсон) хоорондын зөрүүгээр тооцсон алдагдал (эсвэл ашиг)-аар хэмжигдэнэ.

Санхүүгийн хэрэглүүр – анхны хүлээн зөвшөөрөлт

Хүлээн зөвшөөрөх өдөр

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа, харилцагчдын харилцах болон хадгаламжаас бусад бүх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө арилжаа хийсэн өдрөөр (Банк нь тухайн хэрэглүүрийн гэрээний нэг тал болсон өдөр) хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд хэвийн нөхцөлтэй арилжаа буюу санхүүгийн хөрөнгө худалдан авах, худалдахад холбогдох хөрөнгийг зах зээлийн журам, хэлцлээр тогтоосон хугацаанд зайлшгүй шилжүүлэхийг шаарддаг арилжаа орно. Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа нь хөрөнгийг харилцагчдын дансанд шилжүүлсэн үед хүлээн зөвшөөрнө. Банк нь харилцагчдын харилцах, хадгаламжийг Банкинд шилжсэн үед хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хэмжилт

Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үеийн ангилал нь гэрээний нөхцөл болон бизнес загвар дээр үндэслэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрөөс бусад бүх санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хэмжилт нь тэдгээрийн бодит үнэ цэн дээр гүйлгээний зардлыг нэмсэн дүн байна. Худалдааны авлагын анхны хэмжилт нь гүйлгээний дүнгээр байна. Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үеийн бодит үнэ цэн нь гүйлгээний үнээс өөр байх тохиолдолд Банк нь “эхний өдөр”-ийн ашиг алдагдалыг доор тайлбарласны дагуу бүртгэнэ.

“Эхний өдөр”-ийн ашиг ба алдагдал

Ажил гүйлгээний үнэ нь бодит үнэ цэнээсээ ялгаатай бөгөөд бодит үнэ цэн нь зах зээлийн ажил гүйлгээнээс ажиглагдахуйц өгөгдөлд суурилсан үнэлгээний аргачлал ашигласан байвал Банк нь бодит үнэ цэн болон ажил гүйлгээний үнийн зөрүүг цэвэр арилжааны орлогоор хүлээн зөвшөөрнө. Зарим өгөгдөл нь ажиглагдахуйц мэдээлэлд суурилагүй үнэлгээний загвараар тооцсон тохиолдолд ажил гүйлгээний үнэ болон бодит үнэ цэнийн зөрүүг зөвхөн орлого орж ирэх нь тодорхой болсон эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийг үл хүлээн зөвшөөрөх тохиолдолд л ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг хэмжих ангилал

Банк өөрийн бүх хөрөнгийг бизнесийн загвар болон гэрээний нөхцөл дээр үндэслэн дараах аль нэгээр нь ангилна:

- Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх;
- БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх;
- БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх

Банк нь үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр болон арилжааны үнэт цаасны багцыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөр ангилж хэмжинэ. Хэмжилт болон хүлээн зөвшөөрөлтийн зөрчлийг арилгаж эсвэл бууруулж байгаа нөхцөлд Банк нь санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх гэж тодорхойлж болно.

Зээлийн үүрэг болон санхүүгийн баталгаанаас бусад санхүүгийн өр төлбөрийг хорогдуулсан өртгөөр эсвэл, арилжааны зорилгоор эзэмшиж буй эсвэл үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр тохиолдолд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэж хэмжинэ.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт**

Бодит үнэ цэн гэдэг нь хэмжилт хийсэн өдрийн зах зээлд оролцогчдын хооронд хийсэн дэс дараалалтай гүйлгээний үр дүнд борлуулснаас орж ирэх мөнгөн дүн болон өр төлбөрт шилжүүлсэн мөнгөн дүн юм. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт нь дараах зах зээл дээр хөрөнгийг борлуулсан эсвэл өр төлбөрийг шилжүүлсэн гүйлгээний дүнгээр тодорхойлно. Үүнд:

- Хөрөнгө ба өр төлбөрийн үндсэн зах зээлд, эсвэл
- Үндсэн зах зээл байхгүй тохиолдолд, хөрөнгө ба өр төлбөрийн хувьд хамгийн ашигтай зах зээлд

Үндсэн болон хамгийн ашигтай зах зээл нь Банкны хувьд оролцож болохуйц зах зээлүүд байх ёстой.

Хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг хэмжихэд ашигласан үнэ нь зах зээлд оролцогчид нь хөрөнгө ба өр төлбөрийн эдийн засгийн хамгийн өндөр үр өгөөжийг хүртэнэ гэсэн төсөөлөл дээр үндэслэдэг.

Санхүүгийн бус хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийг, тухайн зах зээлд оролцогч тал нь хөрөнгийг ашигласнаар хамгийн өндөр эдийн засгийн үр өгөөжийг хүртэж чадаж байх эсвэл уг хөрөнгийг борлуулснаар худалдан авсан талд уг хөрөнгийг ашигласнаар хамгийн өндөр эдийн засгийн үр өгөөжийг өгч байх, нөхцөлд тооцно.

Банк нь бодит үнэ цэн тооцоход шаардлагатай мэдээллүүд нь хангалттай олдцтой үед үнэлгээний техникүүдийг хэрэглэх нь тохиромжтой байдаг ба ажиглагдахуйц өгөгдлийн хэрэглээг нэмэгдүүлж, үл ажиглагдахуйц өгөгдлийн хэрэглээг хамгийн бага түвшинд байлгадаг.

Бодит үнэ цэнээрээ хэмжигдэж, санхүүгийн тайланд тайлагнаж байгаа бүх хөрөнгө, өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлох, толилуулахдаа дараах түвшнийг хэрэглэдэг. Үүнд:

- Түвшин 1 – санхүүгийн хэрэглүүр – Үнэлгээнд ашиглагдсан өгөгдлүүд нь хэмжилтийн өдрөөрх бирж дээр бүртгэлтэй ижил төсөөтэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн (залруулаагүй) идэвхитэй зах зээл дээрх үнэ юм. Банк нь хэмжээ болон хөрвөх чадварын хувьд адил төсөөтэй хөрөнгө болон өр төлбөрийг санхүүгийн тайлангийн өдрөөр боломжтой, заавал болон хэрэгжих үнийн хангалттай арилжааны үйл ажиллагаатай байхыг идэвхтэй зах зээл гэж үзнэ.
- Түвшин 2 – санхүүгийн хэрэглүүр – Үнэлгээнд ашигласан өгөгдлүүдийг санхүүгийн хэрэглүүрийн дуусах хугацааны туршид боломжтой байх зах зээлийн бүх өгөгдлүүдээс шууд болон шууд бусаар үнэлгээнд ашигласан өгөгдлүүд юм. Эдгээр өгөгдлүүдийн дотор идэвхтэй зах зээл дээрх ижил төстэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн үнэ, идэвхгүй зах зээл дээрх ижил төстэй хэрэглүүрийн үнэ болон үүнээс өөр хүүний түвшин, өгөөжийн муруй, харгалзах хэлбэлзэл, зээлийн эрсдэлийн үнэ гэх зэрэг ажиглагдахуйц өгөгдлүүд орно. Мөн түүнчлэн, тухайн хөрөнгийн шинж байдал болон байршил, харьцуулах зүйлсийн аль нь үнэлгээ тогтоосон хэрэглүүртэй холбогдох зэргээс хамааран залруулга хийж болно. Гэвч ажиглагдахуйц бус өгөгдөл дээр үндэслэн нийт хэмжилтэнд чухал ач холбогдолтой дээрх залруулгыг хийсэн бол Банк нь хэрэглүүрийг Түвшин 3-р ангилна.
- Түвшин 3 – санхүүгийн хэрэглүүр – Эдгээрт, хэмжилтийн хувьд бүхэлдээ чухал ач холбогдол бүхий нэг болон түүнээс дээш ажиглагдахуйц бус өгөгдлүүд багтана.

Банк нь үнэлгээний техник болон хэрэгжүүлж буй аргачлалууд болон загварын тохируулгуудыг тогтмол шалгаж үздэг. Гэвч суурь загвар нь Банкны санхүүгийн хэрэглүүрийг үнэлэхтэй холбоотой бүх хүчин зүйлүүд болох зээлийн эрсдэл, өөрийн зээлийн болон/эсвэл санхүүжилтийн зардал зэргийг бүрэн дүүрэн хамруулж чадахгүй байх магадлалтай юм. Иймд Банк нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх санхүүгийн хэрэглүүртэй холбоотой зээлийн эрсдэлийг тооцоолоход төрөл бүрийн техник хэрэглэдэг ба үүнд хөрөнгө тус бүрийн хувьд ашиглалтын хугацааны туршид холбогдох талд хүлээгдэж буй зээлийн эрсдэлийг багцад суурилан тооцох аргачлал багтдаг бөгөөд энэ нь холбогдох талд хүлээгдэж буй барьцаагүй санхүүгийн хэрэглүүрийн зээлийн эрсдэлийг тусгахын тулд хийгддэг. Банк өөрийн зээлийн үнэ цэнийг зах зээлийн бодит өгөгдлүүдээс, тухайлбал, арилжаалагдсан өрийн хоёрдогч үнэ зэргээс тооцдог.

Тайлант хугацааны эцэс бүрт Банк нь санхүүгийн тайландаа тайлагнасан хөрөнгө, өр төлбөрийн хувьд түвшин хооронд хөдөлгөөн гарсан эсэхийг дахин нягталж үздэг.

Санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн шинжилгээ болон бусад шаардлагатай мэдээллийг Тодруулга 33 – д тусгасан.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр

Бусад Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах хадгаламж, харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хэрэглүүр

Банк нь доорх нөхцлүүд хангагдсан тохиолдолд бусад Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах хадгаламж, харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон бусад санхүүгийн хэрэглүүрийг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэхэд ангилна:

- Бизнесийн загварын зорилго нь гэрээнд заасан мөнгөн төлбөрийг цуглуулах зорилгоор санхүүгийн хөрөнгийг эзэмшдэг
- Санхүүгийн хөрөнгүүдийн гэрээний нөхцөл нь тодорхой үеүүдэд үлдэгдлийн үндсэн төлбөр болон хүүний төлбөрийн мөнгөн гүйлгээг ихэсгэдэг.

Эдгээр нөхцөлүүдийн дэлгэрэнгүй тайлбарыг дор үзүүлэв.

Бизнесийн загварын үнэлгээ. Банкны бизнес загвар нь хэрэглүүрийн түвшинд биш нийлмэл багцын түвшинд хянагддаг ба дараах ажиглагдахуйц хүчин зүйлсээс хамаарна:

- Бизнес загварын (тухайн бизнес загварт хамаарагдах санхүүгийн хөрөнгө) үр дүнд нөлөөлж буй эрсдэл ба эдгээр эрсдэлийг хэрхэн хянах аргачлал
- Эдгээр хөрөнгүүдээс мөнгөн гүйлгээг өмнө нь хэрхэн хүлээн авч байсан туршлага
- Багцын гүйцэтгэлийг хэмжих болон тайлагнахад ашигласан хэмжигдэхүүнүүд
- Байгууллагын удирдлагуудад хэрхэн урамшуулал олгодог (санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэн эсвэл гэрээний цуглуулсан мөнгөн урсгал дээр үндэслэдэг)

Борлуулалтын хүлээгдэж буй давтамж, үнэ цэн ба хугацаа нь үнэлгээ хийхэд чухал хүчин зүйл болно.

Бизнес загварын тест нь хамгийн боломжит хувилбар дээр үндэслэдэг ба ‘хамгийн муу’ эсвэл ‘стресс’ нөхцөлүүдийг харгалзан үздэггүй. Хэрэв анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараах мөнгөн урсгал нь анхны таамагласан хүлээлтээс өөр байвал Банк тухайн бизнес загварт хамааралтай санхүүгийн хөрөнгийн ангиллыг солихгүй бөгөөд харин уг мэдээллийг санхүүгийн хөрөнгө шинээр худалдаж авах үед үнэлгээндээ оруулдаг.

Үндсэн төлбөр ба хүүний төлбөрийн шалгуур (ҮТХТ шалгуур). Санхүүгийн хэрэглүүрийн ангиллын хоёр дахь шат бол Банк үндсэн болон хүүний төлбөрийн шалгуурын шаардлагыг хангаж буй эсэхийг тодорхойлохын тулд санхүүгийн хэрэглүүрийн гэрээний нөхцлийг дүгнэдэг.

‘Энэхүү шалгуурын хүрээнд ‘Үндсэн’ гэдэг нь анхны хүлээн зөвшөөрөх үеийн санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэн бөгөөд санхүүгийн хөрөнгийн ашиглах хугацааны туршид өөрчлөгдөж болно (жишээ нь үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлт эсвэл урамшуулал/хөнгөлөлтийн хорогдуулалт).

Зээлийн гэрээн дэх хүүний хамгийн гол элемент нь мөнгөний өнөөгийн үнэ цэн болон зээлийн эрсдэл байдаг. Үндсэн төлбөр ба хүүний төлбөрийн шалгуурын үнэлгээг хийхийн тулд Банк нь хүүний түвшнийг тогтоосон хугацаа гэх мэт холбогдох хүчин зүйлс, үнэлэмжийг авч үздэг.

Нөгөө талаас, эрсдэл үүрэх магадлал багатай гэрээний заалт эсхүл үндсэн зээлийн зохицуулалттай холбоогүй гэрээний мөнгөн урсгалын тогтворгүй байдал зэрэг нь зөвхөн үндсэн болон хүүний төлбөрийн үлдэгдэл дүнгийн гэрээний мөнгөн урсгалд нөлөөлөхгүй. Ийм тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэх үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр нь санхүүгийн хэрэглүүр эсвэл бусад гэрээ байхын тулд доорх гурван шинж чанарыг бүхэлд нь агуулах шаардлагатай:

- Үнэ цэн нь тодорхой хүүний түвшин, санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ, өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний үнэ, валютын ханшийн өөрчлөлт, зээлжих зэрэглэл болон гэрээний холбогдох талын үүрэг хариуцлагад хамаарахгүй бусад хувьсагчийн өөрчлөлтөөс хамаардаг бол
- Анхны цэвэр хөрөнгө оруулалт шаарддаггүй эсвэл зах зээлийн хүчин зүйлсийн өөрчлөлтөнд ижил байдлаар хандахаар хүлээгдэж буй адил төсөөтэй гэрээнд шаардлагатайгаас бага анхны цэвэр хөрөнгө оруулалт шаарддаг бол
- Ирээдүйд төлөгдөхөөр бол

Банк нь төрөл бүрийн харилцагчидтай үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хэлцлүүд хийдэг бөгөөд эдгээрт кросс своп, гадаад валютын болон хүүний форвард гэрээ хэлцлүүд зэрэг орно. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнээр нь бүртгэдэг ба бодит үнэ цэн нь эерэг байгаа үед хөрөнгө, харин сөрөг байгаа үед өр төлбөр гэж бүртгэнэ.

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг хейджиин нягтлан бодох бүртгэл хэрэглэж байгаагаас бусад үед “Бусад орлого”-д бүртгэдэг.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)***Арилжаалах зориулалттай санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр*

Банк нь санхүүгийн хөрөнгийг арилжааны үйл ажиллагаагаар дамжуулан богино хугацаанд ашиг олох зорилгоор худалдаж авсан эсвэл багцаар нь удирдаж буй санхүүгийн хэрэглүүрийн багцын нэг хэсэг болгон арилжаалах зориулалттай гэж ангилдаг. Арилжаалах зориулалттай хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр нь хэмжин бүртгэдэг. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг цэвэр арилжааны орлогод хүлээн зөвшөөрнө. Хүү, ногдол ашгийн орлого болон зардлыг гэрээний нөхцлийн дагуу, эсвэл төлбөр хийх эрх нь тогтоогдсон үед арилжааны цэвэр орлогод бүртгэнэ.

БҮЦӨБДО-д бүртгэх өрийн хэрэглүүр

Банк нь өрийн хэрэглүүрийг доорх нөхцөлүүдийг хангасан тохиолдолд БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрд ангилна:

- Бизнесийн загварын дагуу гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах болон санхүүгийн хэрэглүүрийг борлуулах зорилгоор эзэмших
- Санхүүгийн хөрөнгийн гэрээний нөхцөл нь зөвхөн үндсэн төлбөр ба хүүний шалгуурыг хангах

БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх бөгөөд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз, гарз нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэнэ. Хүүний орлого болон гадаад валютын ханшийн олз, гарзыг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгүүдийн адил ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцооллыг доорх тодруулга 14-д тайлбарласан. Банк нь нэг төрлийн үнэт цааснаас нэгээс олныг эзэмшдэг бол эхэлж авсанаа эхэлж зарлагадахаар бүртгэнэ. Үл хүлээн зөвшөөрөх үед бусад орлогод хуримтлагдсан олз, гарз нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангаас ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдана.

БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр

Анх хүлээн зөвшөөрсөний дараа, Банк НББОУС-32 санхүүгийн хэрэглүүр толилуулга болон арилжаалах зорилгоор эзэмшдэггүй өмчийн тодорхойлолтонд нийцсэн зарим өмчийн хэрэглүүрийг БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр рүү буцаах боломжгүйгээр ангилна. Энэ ангилал нь хэрэглүүрийн түвшинд суурилан тодорхойлогддог.

Энэ өмчийн хэрэглүүрийн олз гарзыг хэзээ ч ашиг алдагдлын тайланд бүртгэхгүй. Банк хүлээн авах орлогын санхүүгийн хэрэглүүртэй холбоотой зардлыг нөхөн төлбөрт ашигласан тохиолдолд ашиг нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх бол бусад үед төлбөрийн эрх нь баталгаажсан тохиолдолд ногдол ашгийг бусад үйл ажиллагааны орлого гэж ашиг алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. БҮЦӨБДО-д бүртгэх өмчийн хэрэглүүр нь үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээнд хамаарахгүй.

Гаргасан өрийн хэрэглүүр ба зээлээр авсан санхүүжилт

Гаргасан өрийн хэрэглүүр ба зээлээр авсан санхүүжилт нь дотоод болон гадаадын санхүүгийн байгууллагуудын өмнө хүлээсэн гэрээний үүрэг юм.

Анх хүлээн зөвшөөрсний дараа, зээллэгүүдийг дараагийн тайлант хугацаанд үр ашигт хүүний арга ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ. Хорогдуулсан өртгийг тооцоходоо зээл авах үеийн хөнгөлөлт, урамшуулал ба үр ашигт хүүний нэг салшгүй хэсэг болж буй зардлуудыг авч үзнэ. Өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгийн аль алиных нь элементүүдийг агуулсан нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг, хүлээн зөвшөөрөгдөх өдөр салгана.

Өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгийн аль алиных нь элементүүдийг агуулсан нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг, хүлээн зөвшөөрөгдөх тусад нь бүртгэнэ. Банк нь эдгээр үүсмэл бус санхүүгийн хэрэглүүрийг бүртгэлд тусгахдаа, эхлээд тухайн хэрэглүүр нь нийлмэл эсэх талаар болон тухайн хэрэглүүр болон бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг НББОУС 32-н дагуу санхүүгийн өр төлбөр болон хөрөнгө эсвэл өөрийн хөрөнгө гэж ангилна. Банк нь санхүүгийн хэрэглүүрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг дараах байдлаар хүлээн зөвшөөрнө: (а) Банкинд санхүүгийн өр төлбөр болж байвал, (б) Тухайн хэрэглүүрийг эзэмшигчид, Банкны өөрийн хөрөнгөнд хөрвөх боломж олгож байвал. Хөрвөх хэрэгслийн өр төлбөр болон өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүнүүдийн ангилал нь, тухайн хөрвөх нөхцөл нь зарим нэг эзэмшигчдийн хувьд эдийн засгийн давуу талтай байсан ч хөрвөх нөхцөл нь хэрэгжих эсэх болон түүний өөрчлөгдөх магадлалаас шалтгаалан өөрчлөгддөггүй. Хөрвөх санхүүгийн хэрэглүүрийн өөрийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн бүртгэлийн дүнг хуваарилахдаа, өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүний дүн нь тухайн хэрэглүүрийн нийт бодит үнэ цэнээс өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн гэж тусад нь тодорхойлсон дүнг хассанаас үлдсэн дүн байна. Нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрд агуулагдсан өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүнээс (өөрийн хөрөнгийн хөрвөх нөхцөл гэх мэт) бусад аливаа үүсмэл хэрэглүүрийн үнэ цэн нь (худалдан авах опцион гэх мэт) өр төлбөрийн бүрэлдэхүүнд багтана. Банк нь тухайн хэрэглүүрийн өөрийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бүрэлдэхүүнүүдийг тусад нь бүртгэх гэж буй бол тухайн өр төлбөрт салгах шаардлагатай агуулагдсан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр байгаа эсэхийг үнэлнэ.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)

БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр

Энэ ангилал дахь санхүүгийн хөрөнгө нь арилжаалах зорилгоор эзэмшээгүй бөгөөд анх хүлээн зөвшөөрөхдөө удирдлагаас тодорхойлогдсон эсвэл СТОУС-9-н дагуу бодит үнэ цэнээр хэмжих зайлшгүй шаардлагатай гэж тодорхойлсон байна.

БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө нь санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр бүртгэгдэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэнэ. БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөд тодорхойлсон хэрэглүүрээс олсон хүүний орлого эсвэл зардал нь үр ашигт хүүг ашиглан мөн хөнгөлөлт/урамшууллыг нь харгалзах дүнгээр тооцдог. БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөс олсон хүүний хэмжээг гэрээний хүүг ашиглан бүртгэнэ. БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүрийн ногдол ашгийн орлогыг төлбөр хийх эрх тогтоогдсон үед үйл ажиллагааны бусад орлогод бүртгэнэ.

Санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон ашиглагдаагүй зээлийн үүрэг

Банк нь санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон зээлийн амлалт гаргадаг.

Санхүүгийн баталгаа гаргаж өгсний улмаас хүлээн авсан урамшууллыг санхүүгийн тайлангуудад анхлан бүртгэхдээ бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Ийнхүү анхлан хүлээн зөвшөөрсний дараагийн тайлант үед баталгаа бүрт Банкны хүлээх хариуцлагыг хэмжихдээ анхлан хүлээн зөвшөөрсөн дүнгээс ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэсэн хуримтлагдсан хорогдлыг хассан дүн хоёрын аль өндрөөр нь хэмжинэ. Банкны хүлээгдэж буй эрсдлийн сангийн нөөц тодруулга 31-д тусгагдсан.

Хүлээн авсан урамшууллыг баталгааны хугацааны туршид ашиг, алдагдлын тайланд “Хураамж ба шимтгэлийн орлого”-оор хүлээн зөвшөөрнө.

Ашиглагдаагүй зээлийн үүрэг болон аккредитив нь амлалт бөгөөд энэхүү амлалтын хугацаанд Банк нь урьдчилан тодорхойлсон нөхцөлтэй зээлийг харилцагчид олгох шаардлагатай. Санхүүгийн баталгааны гэрээнүүдийн адилаар тэдгээр гэрээнүүдэд “Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал”-ын шаардлагуудын дагуу сан байгуулна.

Санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон ашиглагдаагүй зээлийн гэрээний үнэ цэн нь зах зээлд олгогдох зээлийн гэрээний нөхцөлтэй ижил байхаас гадна санхүүгийн байдлын тайланд тусгагдахгүй. Энэхүү санхүүгийн хэрэглүүрийн нэрлэсэн үнэ болон үнэ цэнийн бууралтын хүлээгдэж буй алдагдал нь Тодруулга 31-д тусгагдсан.

Харилцагчдын харилцах, хадгаламж

Үүнд харилцагчдаас татсан харилцах, хугацаагүй, хугацаатай хадгаламж болон банкны баталгааны эх үүсвэр хамаарна. Анхны хэмжилтийн дараа үед харилцагчдад өгөх өр төлбөрүүдийг ҮАХ-ийн аргаар хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

Бусад санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж

Бусад банк, санхүүгийн байгууллагуудаас татсан төгрөгийн болон валютын хадгаламжууд болон дотоод гадаадын арилжааны банкууд, Монголбанкны хугацаатай хадгаламжууд мөн хамаарна. Банк нь, харилцагчдийн харилцах хадгаламжийг мөнгөн хөрөнгө нь банканд шилжсэн үед хүлээн зөвшөөрдөг. Анхны хэмжилтийн дараа бусад Банкуудад өгөх өр төлбөрийг ҮАХ-ийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрүүдийн дахин ангилал

Банк санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш бизнесийн шугам худалдан авах, дуусгах болон цуцлах онцгой нөхцөл байдлаас бусад нөхцөлд дахин ангилахгүй. Санхүүгийн өр төлбөр дахин ангилагддаггүй.

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн өөрчлөлт

Санхүүгийн хөрөнгө өөрчлөх

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын болог зээлийн эрсдлийн бус шалтгаанаар арилжааны бүтцийн өөрчлөлтийн үйл ажиллагааны үр дүнд гэрээний мөнгөн гүйлгээг дахин тохиролцсон эсвэл өөр хэлбэрээр бүтцийн өөрчлөлт оруулсан тохиолдолд, Банк уг өөрчлөлт нь тухайн санхүүгийн хөрөнгийг данснаас хасахад хүргэсэн эсэхийг тодорхойлох үнэлгээг хийдэг. Санхүүгийн хөрөнгийн хувьд энэхүү үнэлгээ нь чанарын хүчин зүйл дээр суурилдаг.

Банк харилцагчид олгосон зээлийг үл хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг үнэлэхдээ доорх нөхцөлүүдийг авч үздэг:

- зээлийн валют өөрчлөгдсөн
- өмчийн шинж чанар тодорхойлогдсон
- бизнесийн түнш өөрчлөгдсөн
- өөрчлөлтийн улмаас ҮТХТ-ийн шалгуур хангахгүй байх

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн өөрчлөлт (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө өөрчлөх (үргэлжлэл)

Хэрвээ өөрчлөлт нь мөнгөн урсгалд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлээгүй бол энэ өөрчлөлтийг үл хүлээн зөвшөөрөх гэж авч үзэхгүй. Мөнгөн урсгалын өөрчлөлтийг анхны үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан дүнд үндэслэн Банк үнэ цэнийн бууралтын алдагдал бүртгээгүй бол өөрчлөлтийг нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

Санхүүгийн өр төлбөрийг өөрчлөх

Одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн нөхцлийн өөрчлөлт нь ихээхэн ач холбогдолтой гэж дүгнэгдээгүй, улмаар данснаас хасахад хүргэхгүй бол санхүүгийн өр төлбөрийн хорогдуулсан өртгийг гэрээнд заасан ирээдүйн тооцоолсон мөнгөн гүйлгээний өнөөгийн үнэ цэнийг тооцоолохдоо санхүүгийн өр төлбөрийн анхны үр ашигт хүүний хямдруулалтын аргаар дахин тооцоолно. Үүний үр дүнд гарсан аливаа зөрүүг шууд ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

Банк санхүүгийн өр төлбөрийн хувьд, чанарын хүчин зүйлээс хамаарч, засварласан хямдруулсан өнөөгийн үнэ цэн болон санхүүгийн өр төлбөрийн анхны дансны үнийн хооронд арав буюу түүнээс дээш хувьтай зөрүү гарахад хүргэсэн өөрчлөлтийг мэдэгдэхүйц гэж үзнэ.

Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт

Хугацаа болон нөхцөлд их хэмжээгээр өөрчлөлт орсонтой холбоотой үл хүлээн зөвшөөрөх

Харилцагчдад олгосон зээл гэх мэт санхүүгийн хөрөнгийг гэрээний нөхцөл нь шинэ зээл шиг болж өөрчлөгдөхөд үл хүлээн зөвшөөрнө. Үнэ цэнийн бууралт хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд эдгээр хөрөнгийн хувьд зөрүүг нь үл хүлээн зөвшөөрөлтийн олз, гарзаар бүртгэнэ. Шинээр хүлээн зөвшөөрсөн зээл нь үнэ цэн буурсан зээлийг худалдаж авсан нөхцөлд биш бол уг зээл нь зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал тооцоолох үүднээс 1-р шатлалд ангилагдана.

Их хэмжээний өөрчлөлтөөс бусад үед үл хүлээн зөвшөөрөх

Санхүүгийн хөрөнгө. Банк санхүүгийн хөрөнгийг (санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг эсвэл хоорондоо төстэй нэг бүлэг санхүүгийн хөрөнгүүдийн хэсэг) тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрх нь дууссан үед үл хүлээн зөвшөөрнө. Мөн Банк нь хөрөнгийг шилжүүлсэн бөгөөд шилжүүлэлт нь үл хүлээн зөвшөөрөх шаардлагыг хангаж байгаа нөхцөлд хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрнө:

Дараах тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг (санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг эсвэл хоорондоо төсөөтэй нэг бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг) үл хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- Банк тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн, эсвэл
- “Дамжуулан өнгөрөөх” хэлцлийн дагуу хүлээн авсан мөнгөө нийт дүнгээр нь удаан хугацаагаар саатуулалгүйгээр гуравдагч талд төлөх үүрэг хүлээсэн

Дамжуулан өнгөрөөх хэлцэл нь Банк тухайн санхүүгийн хөрөнгөөс хүлээх гэрээний эрхээ хадгалж үлдэх бөгөөд (анхны хөрөнгө) доорх гурван нөхцөл биелж байх нөхцөлд гэрээний үүргийн дагуу тэдгээр хүлээн авсан мөнгөн урсгалыг нэг болон түүнээс дээш байгууллагад (эцсийн хүлээн авагчид) шилжүүлнэ:

- Хэрэв тухайн нэг байгууллагын зээлдүүлсэн дүн дээр зах зээлийн хүүгээр хуримтлагдсан хүүтэй хамт бүрэн авах эрхтэй богино хугацаат урьдчилгааг оруулалгүйгээр Банк нь эцсийн хүлээн авагчид анхны хөрөнгө нь дүйцэх хэмжээний мөнгөн урсгалыг цуглуулаагүй цагт ямар нэгэн төлбөр төлөх үүрэггүй болно,
- Банк нь эцсийн хүлээн авагчдаас үнэт цааснаас бусад нөхцөлөөр анхны хөрөнгийг зарах эсвэл барьцаалж болохгүй,
- Банк нь эцсийн хүлээн авагчдын өмнөөс цуглуулсан мөнгөн урсгалыг удаан хугацаагаар саатуулалгүйгээр шилжүүлэх үүрэгтэй

Шилжүүлэлтийг зөвхөн доорх нөхцөлүүдийг хангасан тохиолдолд үл хүлээн зөвшөөрнө:

- Банк хөрөнгийн бараг бүх эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлсэн, эсвэл
- Банк тухайн хөрөнгөтэй холбоотой эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлээгүй болон хадгалж үлдээгүй боловч хөрөнгийн хяналтыг шилжүүлсэн.

Хэрвээ шилжүүлэгч холбогдолгүй гуравдагч этгээдэд хөрөнгийг бүхэлд нь зарах болон шилжүүлэхэд нэмэлт хязгаарлалтгүйгээр тухайн чадварыг эзэмшдэг гэж үзсэн үед Банк хяналтыг шилжүүлсэн гэж үзнэ.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт (үргэлжлэл)

Их хэмжээний өөрчлөлтөөс бусад үед үл хүлээн зөвшөөрөх (үргэлжлэл)

Банк хөрөнгөөс мөнгө хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсвэл “дамжуулан өнгөрөөх” хэлцэл хийсэн боловч хөрөнгөтэй холбоотой ихэнх эрсдэл, өгөөж болон хяналтыг шилжүүлээгүй тохиолдолд хөрөнгийг Банкны уг хөрөнгөд үргэлжлүүлэн оролцооор байх хэмжээгээр нь хүлээн зөвшөөрнө. Энэ тохиолдолд Банк холбогдох өр төлбөрийг мөн хүлээн зөвшөөрнө. Шилжүүлсэн хөрөнгө ба холбогдох өр төлбөр Банкны хадгалж үлдсэн эрх, үүргийг тусган харуулсан сууриар хэмжинэ.

Энэхүү үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн баталгаа хэлбэртэй байвал оролцоог тус хөрөнгийн анхны бүртгэлийн дүн ба Банкны төлөх шаардлагатай болох хамгийн их дүнгийн аль багаар хэмжинэ. Хэрэв шилжүүлсэн хөрөнгөд үргэлжилсэн оролцоо бичгээр эсвэл худалдан авах опцион (эсвэл аль аль нь) хэлбэрээр байвал, Банкны үргэлжилсэн оролцоо нь эргүүлэн худалдан авахад төлөх шаардлагатай дүнгээр хэмжигдэнэ. Хөрөнгөд бичгээр худалдан авах опцион заасан байгууллагын үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн бодит үнэ цэн болон нөхцөлийн хэрэгжих үнийн аль багаар хязгаарлагдана.

Санхүүгийн өр төлбөр. Санхүүгийн өр төлбөрийг төлөхөөс чөлөөлөгдсөн, өр төлбөр цуцлагдсан эсвэл хугацаа нь дууссан бол үл хүлээн зөвшөөрдөг. Хэрэв одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн зээлдүүлэгч нь хэвээрээ боловч ялгаатай нөхцөлтэй зээлийн гэрээгээр сольсон эсвэл одоо байгаа зээлийн нөхцөл эрс өөрчлөгдсөн бол эдгээр өөрчлөлт шинэчлэлтийг анхны санхүүгийн өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт ба шинэ өр төлбөрийн хүлээн зөвшөөрөлт гэж үзнэ. Анхны санхүүгийн өр төлбөрийн бүртгэлийн дүн ба төлсөн дүн хоёрын зөрүүг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон зээлүүд

Банк заримдаа барьцаа хөрөнгийг хураах гэхээсээ илүү зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлийн улмаас зээлийн анхны нөхцөлд хөнгөлөлт, өөрчлөлт оруулдаг. Зээлдэгчийн одоогийн эсвэл хүлээгдэж буй санхүүгийн хүндрэлээс үүдэн хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг хийсэн ба зээлдэгч санхүүгийн хувьд хэвийн байсан бол Банк энэхүү хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг зөвшөөрөхгүй байх байсан тохиолдолд уг зээлийг Банк өөрчлөлттэй зээл гэж үзнэ. Санхүүгийн хүндрэлийг харуулсан үзүүлэлтүүд нь гэрээний шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангахгүй байх эсвэл Зээлийн Эрсдэлийн хэлтсээс гаргасан үзүүлэлтүүдээр тодорхойлогдоно.

Энэхүү өөрчлөлтүүдэд төлбөрийн хугацааг сунгах, зээлийн шинэ нөхцөл тохирох зэрэг орно. Банк нь нөхцөл өөрчилсөн зээлийг тогтмол хянах бодлого баримталж ирээдүйн зээлийн төлөлт тасалдахгүй төлөгдөх боломжийг хянадаг.

Хэрэв ихээхэн өөрчлөлттэй бол дээр тайлбарласны дагуу зээлийг үл хүлээн зөвшөөрнө. Зээлийг үл хүлээн зөвшөөрөхгүйгээр, зээлийн нөхцөлийг дахин авч хэлэлцсэний дараа нөхцөл өөрчлөхөөс өмнө тооцсон анхны үр ашигт хүүгээр үнэ цэнийн бууралтыг тооцдог.

Зээлийн нөхцөл дахин тохирч, өөрчилсөн хэдий ч үл хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд зээлийн эрсдэл ихээхэн хэмжээгээр нэмэгдсэн гэж үздэг тул зээлийг 2-р шатанд ангилдаг. Нөхцөл өөрчилсөн актив гэж ангилагдсан харилцагч уг ангиллаас гарахын тулд дараах бүх шалгуурыг хангасан байх шаардлагатай:

- Бүх зээлүүд нь хэвийн байх ёстой
- Хамгийн багадаа туршилтын хугацааны талд нь шинэчилсэн эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу тогтмол төлбөрийг хийсэн байх
- Үйлчлүүлэгч 30 хоногоос дээш хугацаа хэтрэлтэй гэрээгүй байх

Шинэчлэгдсэн буюу Өөрчлөлт орсон хөрөнгийн талаарх мэдээллийг 32-р тодруулгад тусгасан болно.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

“Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал (ЗҮЦХА)” аргын ерөнхий ойлголт

Банк “санхүүгийн хэрэглүүр” ангилалд хамаарах зээлийн үүрэг болон санхүүгийн баталгаа, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдээгүй бусад өрийн хэрэглүүр болон бүх зээлд зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын сан байгуулсан. СТОУС-9-н дагуу өмчийн хэрэглүүр нь үнэ цэнийн бууралтанд орохгүй.

Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал нь хөрөнгийн ашиглалтын нийт хугацаанд үүсэх зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлаас хамаарна. Хэрвээ анх бүртгэснээс алдагдал нь мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өссөн бол алдагдал нь 12 сарын хүлээгдэж буй алдагдлаас хамаарна. Зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өөрчлөгдсөнийг хэмжих Банкны бодлого журмыг тодруулга 32-д тусгасан.

Ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА нь нийт хугацааны ЗҮЦХА аргын нэг хэсэг байх бөгөөд тайлагналын өдрийн дараах 12 сард санхүүгийн хэрэглүүрийн чанаргүйдлийн магадлалын үр дүнгээр ЗҮЦХА-г илэрхийлнэ.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)

“Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал (ЗҮЦХА)” аргын ерөнхий ойлголт (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэглүүрийн үндсэн багцаас шалтгаалан нийт хугацааны ЗҮЦХА болон ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА-г тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр тооцоолно. Банк нь бүлэг санхүүгийн хөрөнгийг бүлгийн үнэлгээний аргаар хэмжинэ.

Банк нь үнэлгээ хийх журмыг тодорхойлсон бөгөөд тайлант үеийн эцэс бүрт санхүүгийн хэрэглүүрийн үлдэх хугацаанд үүсч болох эрсдэлийн өөрчлөлтийг харгалзан санхүүгийн хэрэглүүрийг анх бүртгэснээс хойш ЗҮЦХА-д мэдэгдэхүйц өссөн эсэхийг харгалзан авч үзнэ.

Дээр дурьдсан процесс дээр тулгуурлан, доор дурьдсанаар Банк зээлийг шатлал 1, шатлал 2, шатлал 3 гэж ангилсан:

Шатлал 1: Зээлийг анх хүлээн зөвшөөрөх үед Банк нь 12 сарын ЗҮЦХА-г бүртгэнэ. Мөн шатлал 1-рүү үүсч болох эрсдэл нь буурсан шатлал 2-ын зээлүүд дахин ангилагдана.

Шатлал 2: Анх хүлээн зөвшөөрсөн үеэс зээлийн үүсч болох эрсдэл ихэссэн үед Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-г бүртгэнэ. Мөн шатлал 2-руу үүсч болох эрсдэл нь буурсан шатлал 3-ын зээлүүд дахин ангилагдана.

Шатлал 3: Үнэ цэнийн бууралтанд орсон зээлүүд багтана. Банк нь нийт хугацааны турш ЗҮЦХА-г бүртгэнэ.

ХАҮҮЦБ: ХАҮҮЦБ хөрөнгө нь анх хүлээн зөвшөөрөх үед үнэ цэн буурсан байсан санхүүгийн хөрөнгө юм. ХАҮҮЦБ хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө бодит үнэ цэнээр бүртгэх бөгөөд дараа үеийн хүүний орлогыг үнэ цэнийн бууралтаар тохируулсан ҮАХ-р тооцно. Тус хөрөнгийн хүлээгдэж буй зээлийн алдагдалд өөрчлөлт орсон тохиолдолд зөвхөн холбогдох ЗҮЦХА-г тэр хэмжээгээр нэмэгдүүлж эсвэл багасгана.

Банк нь санхүүгийн хөрөнгийг төлөгдөх нийт дүн эсвэл зарим хэсгийг төлөгдөх боломжгүй гэж үзвэл санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийг бууруулна. Үүнийг санхүүгийн хөрөнгийн (хэсэгчилсэн) үл хүлээн зөвшөөрөлт гэнэ.

ЗҮЦХА тооцоолол

Банк нь ЗҮЦХА-г үр ашигт хүүгээр хямдруулсан хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдлыг гурван өөр магадлалаар жигнэсэн хувилбараар тооцоолдог. Мөнгөний дутагдал нь гэрээний дагуух мөнгөн гүйлгээ болон эргэн төлөгдөхөөр хүлээгдэж буй мөнгөн гүйлгээний зөрүү юм.

ЗҮЦХА тооцооллын механизм болон гол элементийн хамт доор үзүүлэв:

ЧМ: Чанаргүйдлийн магадлал (ЧМ) нь өгөгдсөн цаг хугацаанд төлбөрийн чадваргүй болох магадлалаар тооцоолно. Хэрвээ хэрэглүүр нь өмнө нь үл хүлээн зөвшөөрч байгаагүй мөн харгалзах багцад үргэлжлүүлэн байгаа бол үнэлсэн хугацааны тодорхой хугацаанд нэг удаа алдагдал үүсэх боломжтой.

ЧӨД: Чанаргүйдэлд өртөх дүн (ЧӨД) нь тайлагналын дараах зээлийн хүлээгдэж буй өөрчлөлт, гэрээний дагуух үндсэн төлбөр болон хүүний эргэн төлөлт, зээлийн үүргийн хүрээнд нэмж олгосон дүн болон төлбөр хоцорсноор үүссэн хуримтлагдсан хүүг харгалзсан, ирээдүйн ЧӨД-ийн тооцоолдог.

АХЧ: Алдагдал хүргэх чанаргүйдэл (АХЧ) гэдэг нь өгөгдсөн цаг хугацаанды туршид чанаргүйдлийн үеийн алдагдлын тооцоолол юм. Энэ нь гэрээний дагуу мөнгөн урсгал болон зээлдэгч хүлээн авахаар тооцоолсон дүн, барьцаа хөрөнгө борлуулсан дүнгийн нийлбэрийн зөрүүнээс тооцно.

ЗҮЦХА-г тооцохдоо Банк гурван хувилбарыг авч үздэг (суурь, эерэг болон сөрөг) ба хувилбар тус бүрийн ЧМ нь ялгаатай байна.

ЗҮЦХА-г ЧМ, ЧӨД, АХЧ-г ирээдүйн сар бүр болон тусгайлсан эсвэл бүлгийн сегмент бүрээр төсөвлөн тодорхойлдог. Эдгээр гурван үндсэн бүрэлдэхүүнийг хооронд нь үржүүлэн, цаашид эдгээр нь хэвээр үйлчлэх магадлалаар мөн тохируулна (тухайлбал, чанаргүйдэлд өртөх дүн нь ойрын саруудад урьдчилан төлөгдөхгүй эсвэл чанаргүйдэхгүй). Үүгээр ирээдүйн сар бүрээрхи ЗҮЦХА-г тооцох ба тайлагналын өдрөөр үүнийг буцаан дискаунтлан нийлбэрийг нь авдаг. ЗҮЦХА-ийн тооцоололд ашиглагдах дискаунтын хувь нь зээлийн анхны үр ашигт хүүний хувь байх эсвэл түүний ойролцоо хувь байна.

Үнэ цэнийн бууралтын зардал болон буцаалт нь санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийн өөрчлөлтийн ашиг, алдагдлын тохируулгаас тусдаа бүртгэгдэх болон толилуулагдана.

ЗҮЦХА-ын тооцооллын аргыг доор хураангуйлав:

Шатлал 1: Ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА нь нийт хугацааны ЗҮЦХА загварын нэг хэсэг байх бөгөөд тайлагналын өдрийн дараах 12 сард санхүүгийн хэрэглүүрийн чанаргүйдлийн үр дүнгээр ЗҮЦХА-ыг илэрхийлнэ. Банк нь ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА тайлагналын өдрөөс хойш 12 сарын дотор ЧМ-д үндэслэн тооцдог. ЧӨД-ийн урьдчилсан төсөөлөлд 12 сарын дотор хүлээгдэж буй ЧМ-ыг хэрэглэх бөгөөд хүлээгдэж буй АХЧ-аар үржүүлэгдэж анхны үр ашигт хүүтэй ойролцоо дүнгээр хорогдуулна.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)

ЗҮЦХА тооцоолол (үргэлжлэл)

Шатлал 2:	Зээлийг анх олгосноос хойш тухайн зээлд зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлттэй байгаа нь тогтоогдсон зээлүүдэд Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-ын сан байгуулан бүртгэнэ. Санг байгуулахдаа хэд хэдэн хувилбарууд дээр үндэслэн тооцоолох боловч ЧМ болон АХЧ-ыг нь нийт хугацаанд тооцоолж гаргана. Хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдалыг үр ашигт хүүтэй ойролцоо хувиар хорогдуулна.
Шатлал 3:	Үнэ цэн буурсан гэж үзсэн зээлийн хувьд, Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-ыг бүртгэнэ. Энэ аргачлал нь Шатлал 2-т ашигласантай ижил аргачлалаар тооцогдох бөгөөд ЧМ-ыг 100% гэж үзнэ.
ХАҮҮЦБ:	ХАҮҮЦБ хөрөнгө анх хүлээн зөвшөөрөх үед үнэ цэн буурсан санхүүгийн хөрөнгө юм. Банк нь зөвхөн анх хүлээн зөвшөөрсөн үеэс хойшхи магадлалаар жигнэсэн гурван хувилбарыг зээлээр тохируулсан үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан хуримтлагдсан нийт хугацааны ЗҮЦХА-г хүлээн зөвшөөрнө.
Зээлийн үүрэг болон аккредитив:	Зээлийн үүрэгт нийт хугацааны ЗҮЦХА тооцохдоо, Банк нь ирээдүйн олгогдох зээлийн үүргийн дүнг тооцоолно. Зээл олгогдох тохиолдолд ЗҮЦХА нь магадлалаар жигнэсэн гурван хувилбараар хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдлын өнөөгийн үнэ цэнээр тооцогдоно. Хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдал нь хүлээгдэж буй үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан байна. Зээлийн карт болон зээлийн үүргийг агуулсан бүтээгдэхүүний хувьд, ЗҮЦХА-г зээлтэй нь хамт тооцон, толилуулна. Зээлийн үүрэг болон аккредитивийн хувьд, ЗҮЦХА нь бусад өглөгт хүлээн зөвшөөрөгдөнө.
Санхүүгийн баталгааны гэрэнүүд:	Банкны санхүүгийн баталгаа тус бүрийн үүрэг нь анх хүлээн зөвшөөрсөн дүнгээс ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөгдсөн хуримтлагдсан хорогдол хассан дүн болон ЗҮЦХА сангийн аль ихээр нь хэмжигдэнэ. Банк нь ЗҮЦХА-г эзэмшигчид нөхөн олгох дүнгийн өнөөгийн үнэ цэн дээр үндэслэн тооцно. Эрсдээр тохируулсан хүүгээр дутагдлыг хорогдуулна. Тооцоолол нь магадлалын-жигнэсэн гурван хувилбар дээр хийгдэнэ. Санхүүгийн баталгааны ЗҮЦХА нь бусад өглөгт хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

БУЦӨБДО-д бүртгэх өрийн хэрэглүүр

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн ЗҮЦХА нь санхүүгийн байдлын тайланд санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийг бууруулахгүй бөгөөд бодит үнэ цэн нь хэвээр үлдэнэ. Үүний оронд, хэрвээ хөрөнгө нь хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн байсан бол үүсэх үнэ цэнийн бууралтыг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хуримтлагдсан үнэ цэнийн бууралт гэж бүртгэх ба үр дүнг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ. Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдсэн хуримтлагдсан алдагдлыг хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрөх үед ашиг, алдагдлын тайланд шилжүүлэн бүртгэнэ.

Кредит карт ба бусад зээлийн шугамууд

Банк харилцагчиддаа төрөл бүрийн байгууллагын болон иргэдийн овердрафт, зээлийн картны бүтээгдэхүүн санал болгодог ба Банк нэг өдрийн өмнө мэдэгдэл өгч уг хэрэгслийг цуцлах, эсвэл зээлийн эрхийн хэмжээг бууруулах эрхтэй. Банк зээлийн алдагдлын эрсдэлийг гэрээний мэдэгдлийн хугацаагаар хязгаарладаггүй бөгөөд харин үйлчлүүлэгчдийн зан төлөв, чанаргүй болох магадлал болон цаашдын эрсдэлийг бууруулах арга аргачлалууд болох зээлийг цуцлах, зээлийн хэмжээг бууруулах гэх мэт зүйлсүүдийг тусгасан байдаг.

Эдгээр бүтээгдэхүүнүүдийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц ихэссэн эсэх талаархи үнэлгээ нь зээлийн бусад бүтээгдэхүүнүүдийн үнэлгээтэй адил юм. Үнэлгээ нь харилцагчдийн дотоод зээлжих зэрэглэлийн өөрчлөлтөд суурилсан боловч тухайн хэрэгслийн хэрэглээний өөрчлөлт гэх мэт чанарын хүчин зүйлсд мөн гол ач холбогдлыг өгдөг.

Зээлийн карт болон овердрафтын ЗҮЦХА-г дискаунтлахад ашиглах хүүний хувь нь тухайн бүтээгдэхүүнүүдийн нийт ашиглагдах хугацаанд тооцогдох жилийн дундаж үр ашигт хүү байна. Энэхүү тооцоо нь олон зээл сар бүр бүрэн төлөгдөж, дараа сараасаа хүү тооцохгүй байхаар хийгдсэн.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)

Ирээдүйн мэдээлэл

ЗҮЦХА-ын загвартаа Банк нь доорхи эдийн засгийн өгөгдлүүдийг ирээдүйн мэдээлэл болгон ашигладаг. Үүнд:

- Инфляцийн түвшин
- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний (“ДНБ”) өсөлт
- Ам.доллар ханш
- Бодлогын хүү
- Зээлийн өсөлт
- Мөнгөний нийлүүлэлт
- Ажилгүйдлийн түвшин
- Арилжааны банкуудын зээлийн үлдэгдэл

ЗҮЦХА-ын тооцоололд ашиглаж буй энэхүү мэдээлэл нь санхүүгийн тайлангийн өдрөөрх зах зээлийн бүх шинж чанаруудыг агуулаагүй байх магадлалтай. Үүний нөлөөг тооцоололд тусгахын тулд зарим тохиолдолд, чанарын тохируулгууд болон давхацалуудыг зөрүү материаллаг үед түр тохируулга хийдэг.

Зээлийн сайжруулалт: Барьцаа хөрөнгийн үнэлгээ болон санхүүгийн баталгаа

Санхүүгийн хөрөнгийн эрсдэлийг бууруулах үүднээс, Банк барьцаа хөрөнгө авдаг. Барьцаа хөрөнгө нь төрөл бүрийн хэлбэрээр байдаг, жишээ нь: мөнгөн хөрөнгө, үнэт цаас, аккредитив болон баталгаа, үл хөдлөх хөрөнгө, авлага, бараа материал, бусад санхүүгийн бус хөрөнгө болон үр дүнгийн тооцооны гэрээ байна. Барьцаа хөрөнгийг эзэмшээгүй тохиолдолд Банкны санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэхгүй.

Зээлийн сайжруулалтаас хүлээгдэж буй мөнгөн гүйлгээг, СТОУС-ын дагуу тусад нь хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй бөгөөд өр төлбөрийн хэрэгслийн гэрээний нөхцлүүдийн салшгүй хэсэг гэж тооцогддог ба зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжилтэд оруулдаг. Үүний үндсэн дээр барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн нь үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцоонд нөлөөлдөг. Барьцаа хөрөнгийг ерөнхийд нь хамгийн багадаа анх хүлээн зөвшөөрөхдөө болон хагас жилийн хугацаанд дахин үнэлдэг.

Боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор, Банк нь барьцаа хөрөнгийн зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгийг үнэлэхдээ идэвхтэй зах зээлийн мэдээллийг ашигладаг. Идэвхтэй зах зээл дээр арилжаалагддаггүй бусад санхүүгийн хөрөнгийг үнэлгээний арга ашиглан үнэлдэг. Санхүүгийн бус барьцаа хөрөнгийг (жишээ нь: үл хөдлөх хөрөнгө) ипотекийн зуучлагч буюу гуравдагч этгээдээс ирсэн мэдээлэлд эсвэл орон сууцны үнийн индексүүдэд үндэслэн үнэлнэ.

Барьцаалагдсан зээл нь зээлийн гэрээний нөхцөлд тусгагдсан эсвэл зээлийн салшгүй хэсэг болох ба зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцоонд хамрагдсан болно.

Зээлийн гэрээний нөхцөлтэй холбоогүй баталгааг балансын гадуурх зүйл ангид салангид үзүүлэх бөгөөд үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцооллыг хийдэг.

Хандив

Хандивыг хүлээн авах, түүнд хавсаргасан бүх нөхцлийг дагаж мөрдөх үндэслэлтэй баталгаа байгаа тохиолдолд хандивыг хүлээн зөвшөөрдөг. Хандив нь зардлын зүйлтэй холбоотой бол нөхөн олговор олгохоор төлөвлөж буй холбогдох зардал гарсан хугацаанд системчилсэн байдлаар орлого гэж хүлээн зөвшөөрнө. Хандив нь хөрөнгөтэй холбоотой бол холбогдох хөрөнгийн хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаанд тэнцүү хэмжээгээр орлого гэж хүлээн зөвшөөрнө.

Банк мөнгөн бус хөрөнгийн буцалтгүй тусламж авах үед уг хөрөнгө болон буцалтгүй тусламжийг нэрлэсэн үнээр бүртгэж, тэнцүү дүнгээр үндсэн хөрөнгийн ашиг тусыг ашиглах хэв маягийг үндэслэн тухайн хөрөнгийн хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаанд ашиг, алдагдалд шилжүүлнэ.

Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө

Банк нь дотоод бодлогынхоо дагуу өмчлөх бусад хөрөнгийг дотоод үйл ажиллагаанд ашиглах эсвэл борлуулах зорилгоор эзэмшихээ тодорхойлдог. Дотоод үйл ажиллагаанд ашиглахаар тодорхойлогдсон хөрөнгүүдийг харгалзах хөрөнгийн ангилалд шилжүүлэхдээ хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэн болон анхны барьцаат хөрөнгийн дансны үнийн аль багаар шилжүүлнэ. Хөрөнгийг борлуулах нь илүү ашигтай байхаар тодорхойлсон хөрөнгийг бодит үнэ цэнээр (хэрэв санхүүгийн хөрөнгө бол) эсвэл санхүүгийн бус хөрөнгө бол хураан авсан өдрөөрх борлуулах зардлыг бодит үнэ цэнээс хассан дүнгээр "Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө" рүү шилжүүлдэг. 12 сараас дээш хугацаанд борлуулагдах хөрөнгийг “Бусад хөрөнгө”-д бодит үнэ цэнээс борлуулах зардлыг хассан дүн болон хөрөнгийн өртгийн аль багаар хэмжиж тайлагнана.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**Үнэт метал**

Үнэт металд бодит үнэ цэнээр илэрхийлэгдэх алт болон мөнгө багтдаг.

Данснаас хасах

Банк нь хөрөнгийн эргэн төлөлтийг зогсоосон үед санхүүгийн хөрөнгийг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн данснаас хасна. Хэрвээ данснаас хасах үнэ хуримтлагдсан алдагдлаас их тохиолдолд, зөрүүгээр нь алдагдлыг нэмэгдүүлж дараа нь дансны нийт үнийн дүнг бууруулна. Дараах үеийн эргэн төлөлтүүд нь зээлийн алдагдлын зардлыг бууруулна.

Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт

Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалтыг нягтлан бодох бүртгэлийн өмчийн аргыг ашиглан бүртгэнэ. Хараат компани гэж Банкны мэдэгдэхүйц нөлөөлөлтэй компанийг хэлнэ. Мэдэгдэхүйц нөлөө гэдэг нь хараат компанийн санхүү болон үйл ажиллагааны бодлогын шийдвэрт шууд оролцох эрхийг хэлнэ.

Өмчийн аргыг ашиглах үед хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт нь санхүүгийн байдлын тайлан дахь өртөг дээр худалдан авалтын дараах хараат компанийн цэвэр хөрөнгийн Банкны хувь оролцооны өөрчлөлтийг нэмсэнтэй тэнцүү байна. Хараат компанитай холбоотой бүртгэгдсэн гүүдвилл нь хөрөнгө оруулалтын дүнд багтах бөгөөд дангаар нь үнэ цэнийн бууралт хэмжихгүй мөн хорогдуулахгүй.

Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хараат компанийн үйл ажиллагааны үр дүнгийн Банкны эзэмшлийн хувь хэмжээгээрх хэсгийг тусгана. Хараат компанийн өмчид шууд өөрчлөлт орсон үед Банк энэхүү өөрчлөлтийг өөрийн хувь эзэмших хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрөн, шаардлагатай тодруулгыг өмчийн өөрчлөлтийн тайландаа тусгана. Банк болон хараат компани хооронд хийгдсэн ажил гүйлгээнээс үүссэн аливаа бодит бус ашиг, алдагдлыг хараат компанийн эзэмшлийн хувь хэмжээ хүртэлх хэсгээр устгах бичилт хийнэ.

Хараат компанийн ашгийн хувийг ашиг, алдагдал ба дэлгэрэнгүй орлогын тайланд толилуулна. Энэ ашиг нь хараат компанийн хувьцаа эзэмшигчдэд хамааралтай бөгөөд татварын дараах ашиг болно. Мөн хараат компани охин компанитай бөгөөд түүнд цөөнхийн сонирхолын хэсэг бүртгэгддэг бол түүнийг ч мөн авч үзсэн ашиг байна.

Хараат компанийн санхүүгийн тайланг Банкны тайлангийн хугацаатай нэг хугацаанд бэлтгэнэ. Шаардлагатай бол, хараат компанийн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг өөрчилж Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлоготой нийцүүлнэ.

Өмчийн аргыг хэрэглэсний дараа, хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалтад нэмэлт үнэ цэнийн бууралтын сан байгуулах шаардлагатай эсэхийг Банк тодорхойлно. Банкны хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалтад үнэ цэнийн бууралт үүссэн гэх бодит нотолгоо байгаа эсэхийг санхүүгийн тайлан бэлтгэх бүрдээ тодорхойлно. Хэрэв тийм нотолгоо байгаа бол уг хөрөнгө оруулалтын эргэн төлөгдөх дүн, бүртгэлийн дүн хоёрын зөрүүгээр алдагдлын дүнг тооцож, уг дүнг ашиг, алдагдлын тайланд ‘хараат компанийн ашгийн хувь’ хэсэгт хүлээн зөвшөөрнө.

Хараат компани дахь мэдэгдэхүйц нөлөөллөө алдсаны дараа Банк үлдсэн хөрөнгө оруулалтаа бодит үнээр тооцож хүлээн зөвшөөрнө. Уг нөлөөллөө алдсаны дараах дансны үнэ, үлдсэн хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэн хоёрын зөрүү болон хөрөнгө борлуулсны ашиг, алдагдлуудыг ашиг алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө

Санхүүгийн байдлын тайланд тусгасан бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгүүд нь 3 сар ба түүнээс бага хугацаатай бусад банк санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж болон касс дахь бэлэн мөнгө зэрэг үнэ цэнийн буралтын эрсдэл маш бага хөрөнгүүд хамаарна.

Мөнгөн гүйлгээний тайлан дахь бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө нь Монголбанкин дахь хязгаарлалтгүй харилцах данс, 3 сар ба түүнээс богино хугацаатай засгын газрын үнэт цаас, бусад банкин дахь харилцах, хадгаламжуудаас бүрдэнэ.

Буцаан худалдан авах ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүд

Ирээдүйд тодорхой заасан хугацаанд буцаан худалдан авах нөхцөлтэй хэлцэл (“репо”)-ийн дор худалдсан үнэт цаасыг санхүүгийн байдлын тайлангаас үл хүлээн зөвшөөрөхгүй. Учир нь Банк эзэмшилтэй холбоотой ихэнхи эрсдэлийг хүлээж, өгөөжийг хүртэж байна. Санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн авсан бэлэн мөнгийг хөрөнгөөр, репо хэлцлийн хуримтлагдсан хүүг өр төлбөрөөр тусгах ба энэ нь банканд олгосон зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ. Борлуулсан ба ирээдүйд буцаан худалдан авах үнийн зөрүүг хүүний зардал гэж үзэж үр ашигт хүүний аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна. Нөгөө тал нь үнэт цаасыг худалдах эсвэл дахин барьцаалах эрхтэй бол, Банк нь тухайн үнэт цаасуудыг санхүүгийн байдлын тайландаа борлуулахад бэлэн барьцаанд тавьсан санхүүгийн хөрөнгө эсвэл борлуулахад бэлэн барьцаанд тавьсан санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын аль тохиромжтой ангилалд үлдэнэ. Нөгөө тал нь үнэт цаасаа худалдах, дахин барьцаалах эрхтэй болсон тохиолдолд банк санхүүгийн байдлын тайландаа тэдгээр үнэт цаасыг барьцаанд тавьсан гэж дахин ангилдаг.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**Буцаан худалдан авах ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүд (үргэлжлэл)**

Эсрэгээрээ, буцаан худалдах хэлцэл (“урвуу репо”)-ийн дагуу худалдан авсан үнэт цааснуудыг санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн зөвшөөрдөггүй. Банкны төлсөн мөнгө ба хуримтлагдсан хүүний дүнг санхүүгийн тайланд “Зээлсэн үнэт цаас ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүдийн бэлэн мөнгөөрх барьцаа” гэж тусгах ба энэ нь Банкнаас авсан зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ. Худалдан авсан ба буцаан худалдах үнийн зөрүүг “Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого” гэж бүртгэх ба ҮАХ-ийн аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна.

Түрээс

Банк нь гэрээ байгуулагдах үед түрээсийн шинж чанар агуулсан эсэхийг үнэлдэг. Өөрөөр хэлбэл гэрээнд тодорхойлогдож байгаа хөрөнгийг хэсэг хугацааны турш ашиглан хянах эрхийг шилжүүлсэн болно.

Банк - түрээслэгч

Банк нь богино хугацаатай түрээс эсвэл бага өртөгтэй хөрөнгийг түрээслэхээс бусад тохиолдолд бүх түрээсийг хүлээн зөвшөөрөх, хэмжих нэг аргыг ашигладаг. Банк нь түрээсийг төлөх түрээсийн өр төлбөрийг болон хөрөнгийг ашиглах эрхийг хүлээн зөвшөөрдөг.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгө

Банк нь ашиглах эрхтэй хөрөнгийг түрээсийн өдрөөс эхлэн хүлээн зөвшөөрдөг (жишээлбэл, үндсэн хөрөнгийг ашиглах боломжтой болсон өдөр). Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг хуримтлагдсан элэгдэл, үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хасч өртгөөр нь хэмжиж, түрээсийн өр төлбөрийг дахин үнэлэхэд тохируулна. Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн өртөг түрээсийн өр төлбөр, хүлээн авсан түрээсийн эхний өртөг, түрээсийн урамшууллыг авалгүйгээр эхлэхээс өмнө хийсэн түрээсийн төлбөрүүд орно. Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг түрээсийн хугацаанд шулуун шугамын аргаар элэгдүүлнэ. Ашиглах эрхтэй хөрөнгөд үнэ цэнийн бууралт тооцно.

Түрээсийн өглөг

Түрээсийн эхлэх өдөр Банк нь түрээсийн нийт хугацааны туршид хийгдэх түрээсийн төлбөрүүдийн өнөөгийн үнэ цэнээр хэмжсэн түрээсийн өглөгийн хүлээн зөвшөөрнө. Түрээсийн төлбөрт тогтмол төлбөр (түрээсийн урамшууллыг аваагүй), индекс эсвэл хувь хэмжээнээс хамааран хувьсах түрээсийн төлбөрүүд, үлдэгдэл үнийн баталгааны дагуу төлөх хүлээгдэж буй төлбөрүүд орно. Индекс эсвэл хувь хэмжээнээс хамааралгүй хувьсах түрээсийн төлбөрийн тайлант үеийн зардал гэж хүлээн зөвшөөрнө.

Түрээсийн хүүний хэмжээг тодорхойлох боломжгүй тохиолдолд Банк нь түрээс эхлэх үеийн зээлийн өсөн нэмэгдэх хүүг ашиглан түрээсийн өр төлбөрийн өнөөгийн үнэ цэнийг тооцоолно. Түрээс эхэлсэн өдрөөс хойш түрээсийн өр төлбөрийг хуримтлагдсан хүүгээр нэмэгдүүлж, төлсөн түрээсийн төлбөрөөр бууруулдаг. Мөн түүнчлэн түрээсийн хугацаанд өөрчлөлт оруулаг, тогтмол төлбөрийн шинж чанарт өөрчлөлт оруулах эсвэл уг хөрөнгийг худалдаж авах үнэлгээнд өөрчлөлт оруулах зэрэг өөрчлөлтүүд гарсан тохиолдолд түрээсийн өр төлбөрийн дүнг дахин тооцоолно.

Богино хугацаат түрээсүүд

Банк нь зарим богино хугацааны оффисын түрээсийн (12 сар болон түүнээс бага хугацаатай түрээс эсвэл эсвэл АТМ-ийн талбайн түрээсгэх мэт) хувьд хүлээн зөвшөөрөлтийн чөлөөлтийг ашигласан. Богино хугацаат түрээсийн төлбөрийг түрээсийн хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар зардалд хүлээн зөвшөөрнө.

Түрээсийн гэрээг шинэчлэх, цуцлах сонгол бүхий түрээсийн гэрээний хугацааг тодорхойлох

Банк нь түрээсийн үл цуцлагдах хугацааг тодорхойлохдоо тухайн түрээсийг үргэлжлүүлэн түрээслэх нь тодорхой үндэслэлтэй гэж үзсэн тохиолдолд сунгагдах хугацаа эсвэл тухайн үргэлжлүүлэн түрээслэх нь үндэслэлгүй гэж үзсэн тохиолдолд цуцлах хугацааг оруулна тооцно.

Банк нь тухайн түрээсийн гэрээг дахин сунгагдах үндэслэлийг тодорхойлоход тодорхой үнэлэмжийг ашигласан. Өөрөөр хэлбэл тухайн түрээсийг сунгах эсвэл цуцлах сонголтыг хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эдийн засгийн хөшүүргийг бий болгох бүхий л хүчин зүйлийг авч үзсэн. Түрээс эхэлсэн өдрөөс хойш Банкны өөрийн хянаж чадах үйл явдал, нөхцөл байдал болон сунгах (эсвэл цуцлах) сонголтыг хэрэгжүүлэх чадварт өөрчлөлт орсон тохиолдолд түрээсийн хугацааг дахин үнэлнэ. Банк нь салбарын үйл ажиллагаанд нь өндөр ач холбогдолтой түрээсийн талбайн сунгах хугацааг түрээслэх хугацааны нэг хэсэг болгон шинэчилсэн хугацааг оруулсан.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**Үндсэн хөрөнгө**

Барилга байгууламж ба газраас бусад үндсэн хөрөнгийг анхлан өртгөөр бүртгэнэ. Анхны өртөгт тухайн үндсэн хөрөнгийн зайлшгүй хэсгийг шинээр солих зэрэг шууд хамааралтай зардлууд орох ба хүлээн зөвшөөрөлтийн шаардлагыг хангаж байгаа тохиолдолд өртөгт шингээнэ. Хэрэв тухайн үндсэн хөрөнгө зарим зайлшгүй хэсгийг тогтмол хугацаагаар сольж байршуулах шаардлага үүсдэг бол Банк нь тухайн хэсгийг үндсэн хөрөнгөөс тусад нь болон харгалзах ашиглалтын хугацаа ба элэгдүүлэх аргыг тодорхойлж хүлээн зөвшөөрнө. Үндсэн хөрөнгийн анх бүртгэхэд шууд холбогдон гарсан хяналт шалгалтын зардал нь үндсэн хөрөнгөөр бүртгэх шаардлагыг хангаж байгаа тохиолдолд өртөгт шингээж бүртгэнэ. Бүх төрлийн засвар үйлчилгээний зардлыг ашиг алдагдлаар бүртгэнэ.

Анхны хэмжилтээс хойших тайлант үед барилга болон газраас бусад үндсэн хөрөнгийн ангиллууд нь хуримтлагдсан элэгдэл ба хуримтлагдсан үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан өртгөөр илэрхийлдэг.

Барилга байгууламж ба газар нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэнэ. Үнэлгээг 3-5 жилийн давтамжтайгаар хийнэ. Дахин үнэлэгдэх өдрүүдийн хооронд, барилгуудад үнийн бууралтийг илэрхийлэхүйц хэмжээнд элэгдэл тооцно. Дахин үнэлгээний нэмэгдлийг (өмнө нь ашиг, алдагдлын тайланд тусгасан дахин үнэлгээний алдагдлыг буцааж буй тохиолдолд, уг хэсгийг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө) бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангаар дамжуулан "Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц" нэртэйгээр өөрийн хөрөнгийн хэсэгт хуримтлуулна.

Хөрөнгийн дахин үнэлгээний дүн болон хөрөнгийн анхны өртөг дээр суурилсан элэгдлүүдээс үүссэн зөрүүг жил бүр хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөцөөс хуримтлагдсан ашиг руу шилжүүлнэ. Мөн дахин үнэлгээний өдрийн байдлаарх хуримтлагдсан элэгдлийг хөрөнгийн бүртгэлийн нийт дүнтэй цэвэршүүлж, бүртгэлийн дүнг дахин үнэлгээний дүнгээр дахин илэрхийлнэ. Борлуулах эсвэл данснаас хасах тохиолдолд тухайн хөрөнгөтэй холбоотой дахин үнэлгээний нөөцийг хуримтлагдсан ашиг руу шилжүүлнэ.

Дуусаагүй барилгыг барилгын тоног төхөөрөмжийн өртөг болон бусад зардлаас үнэ цэнийн бууралтыг хассан дүнгээр илэрхийлнэ. Дуусаагүй барилгыг тухайн хөрөнгө баригдаж дууссан эсвэл үйл ажиллагаанд ашиглаж эхэлтэл элэгдүүлдэггүй.

Үндсэн хөрөнгийн элэгдлийг тухайн хөрөнгийн ашиглалтын хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар тооцож үлдэх өртөг хүртэл дараах хугацаагаар элэгдүүлнэ:

<u>Хөрөнгийн төрөл</u>	<u>Ашиглалтын хугацаа (жилээр)</u>
Барилга байгууламж ба газар	25 – 60
Оффисын тавилга ба тоног төхөөрөмж	3 – 15
Компьютер ба бусад	2 – 13

Үндсэн хөрөнгө ба түүний томоохон хэсгүүдийг худалдан борлуулах үед эсвэл түүний ашиглалт, борлуулалтаас ирээдүйд эдийн засгийн үр ашиг хүлээгдэхгүй болсон үед данснаас хасна. Үүнтэй холбоотойгоор үүссэн аливаа нэг олз, гарзыг (хөрөнгө борлуулалтын цэвэр орлого ба бүртгэлийн дүн хоёрын зөрүүгээр тооцно) тухайн тайлант жилийн ашиг, алдагдлын тайланд тусгана.

Үндсэн хөрөнгийн үлдэх өртөг, ашиглалтын хугацаа, элэгдлийн арга нь өмнө хийгдсэн тооцоолол ба үндсэн хөрөнгөд агуулагдаж буй ирээдүйн эдийн засгийн үр ашгийн хүлээгдэж буй хэрэглээний хэв загварт нийцэж байгаа гэдгийг баталгаажуулах үүднээс үндсэн хөрөнгийн үлдэх өртөг, ашиглалтын хугацаа, элэгдлийн аргыг тайлант жилийн эцэс бүрт хянаж үздэг.

Биет бус хөрөнгө

Банкны биет бус хөрөнгөд компьютерийн програм хангамж, лиценз болон газар ашиглах эрх орно.

Зөвхөн биет бус хөрөнгийн өртгийг зохистойгоор хэмжиж болох ба хүлээгдэж буй эдийн засгийн ирээдүйн өгөөж нь банканд орж ирэх нь магадлалтай болсон үед л биет бус хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө.

Тусад нь авсан биет бус хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө өртгөөр нь бүртгэдэг. Анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойших тайлант үед, биет бус хөрөнгийг хуримтлагдсан хорогдуулалт болон үнэ цэн бууралтын алдагдлыг хассан бүртгэнэ.

Биет бус хөрөнгийн ашиглалтын хугацаа нь тодорхой эсвэл тодорхой бус эсэхийг үнэлнэ. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийг эдийн засгийн үр ашигтай хугацааны туршид нь хорогдуулна. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулах хугацаа болон аргыг хамгийн багадаа тайлант жил бүрийн эцэст хянаж үздэг. Хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаа эсвэл хүлээгдэж буй ирээдүйн үр өгөөжийн хэв загварт орсон өөрчлөлтийг хорогдуулалтын хугацаа эсвэл аргын аль тохиромжтойг нь өөрчлөх замаар бүртгэлд тусгах ба уг өөрчлөлтийг нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлт гэж үзнэ.

Хязгаарлагдмал хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулалтын зардлыг ашиг, алдагдлын тайланд биет бус хөрөнгийн үүрэгтэй нь нийцсэн зардлын бүлэгт хүлээн зөвшөөрнө. Биет бус хөрөнгийн өртгийг 3-10 жилийн ашиглалтын хугацааны туршид, шулуун шугамын аргыг ашиглан, үлдэх өртөг хүртэл нь хорогдуулна.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө**

Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг анх шууд холбогдон гарсан аливаа зардлыг шингээсэн өртгөөр хүлээн зөвшөөрнө. Анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараа бодит үнэ цэнийн аргаар тайлант өдрөөрх зах зээлийн үнэлгээгээр толилуулна. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн аливаа олз ба гарзыг холбогдох татварын нөлөөг тооцсон дүнгээр тайланд үед ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. Бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо Олон улсын үнэлгээний стандартын хорооноос зөвлөсөн үнэлгээний загварыг мөрдсөн хараат бус мэргэшсэн үнэлгээчний жилийн үнэлгээний тайланг үндэслэнэ.

Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөхийг борлуулсан үед (жишээ нь худалдан авагч тал тухайн хөрөнгийг бүрэн ашиглах эрхийг авсан өдрөөр) эсвэл ашиглалтаас бүрэн гарсан болон тухайн хөрөнгийг борлуулснаар хүртэх эдийн засгийн өгөөж байхгүй болсон үед данснаас хасна. Тухайн хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг данснаас хасахдаа бусад хувьсах хүчин зүйлүүд болох гол санхүүгийн бүрэлдэхүүн оршиж байгаа эсэх, мөнгөн бус шинжтэй давуу талууд болон худалдан авагч талд өгөх өглөг(зарим тохиолдолд) зэргийн нөлөөг авч үзнэ.

Хөрөнгийн зориулалтад өөрчлөлт орсон тохиолдолд зөвхөн хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөөс/-д шилжүүлдэг. Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг банкны ашиглалтад буй үндсэн хөрөнгө рүү шилжүүлэх тохиолдолд ашиглалтад өөрчлөлт орсон өдрөөрх бодит үнэ цэнээр хөрөнгийн өртгийг тооцож дараагийн хэмжилтүүдийг хийнэ. Үндсэн хөрөнгөөс хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөд шилжвэл, Банк нь тухайн өдрөөр дагаж мөрдөж буй Үндсэн хөрөнгийн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын дагуу хүлээн зөвшөөрнө.

Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө

Банк нь эргэлийн бус хөрөнгийн дансны үнэ нь тухайн хөрөнгийг ашигласнаар бус борлуулснаар орж ирэх мөнгөн урсгалаас нөхөгдөхөөр байгаа тохиолдолд борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө рүү шилжүүлдэг. Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг түүний дансны үнэ ба бодит үнэ цэнээс борлуулалтын зардлыг хассан дүнгийн аль багаар хэмжинэ. Борлуулалтын зардал нь тухайн хөрөнгийг борлуулахтай шууд холбогдон гарсан зардлаас холбогдох санхүүгийн болон орлогын албан татварын зардлыг хассан дүнтэй тэнцүү байна.

Хөрөнгийг зөвхөн тухайн нөхцөлд богино хугацаанд борлуулах боломжтой буюу өндөр магадлалтай байгаа тохиолдолд борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөөр ангилна. Шаардагдах борлуулалтын үйл ажиллагаа нь борлуулалтад мэдэгдэхүйц өөрчлөлт бий болгох эсвэл борлуулалтыг зогсоох нөлөөгүй байх шаардлагатай. Удирдлагаас тухайн хөрөнгийг борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө рүү ангилах шийдвэр гаргаснаас хойш нэг жилийн хугацаанд борлуулалтыг бүрэн хийж дуусгахаар төлөвлөнө.

Санхүүгийн бус хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

Хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орсон байж болох шинж тэмдэг байгаа эсэхийг Банк тайлант хугацаа тутамд шалгаж үздэг. Хэрэв тийм шинж тэмдэг илэрсэн эсвэл жилд нэг удаа хийдэг хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын тестийг хийх шаардлагатай үед Банк нь хөрөнгөөс цуглуулан авах боломжтой дүнг тооцоолно. Цуглуулан авах дүн нь хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн бодит үнэ цэн (борлуулалтын зардлыг хасаж тооцсон) ба ашиглалтын үнэ цэн хоёрын аль өндөр нь байна. Хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн дансны дүн нь цуглуулан авах дүнгээс илүү байгаа үед хөрөнгийг үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж үзэн цуглуулан авах дүн хүртэл нь бууруулж бүртгэнэ. Ашиглалтын үнийг үнэлэхдээ, тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалыг мөнгөний цаг хугацааны үнэ цэн ба хөрөнгөд харгалзах эрсдэлүүдийн талаарх өнөөгийн зах зээлийн үнэлгээнүүдийг тусгасан татварын өмнөх хөнгөлөлтийн хувь хэмжээгээр бууруулан өнөөгийн үнэ цэнийг олно. Борлуулалтын зардлыг хассаны дараах бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо тохиромжтой үнэлгээний загварыг ашиглан тооцоолно. Үнэлгээний үржүүлэгч, нийтэд хувьцаагаа зардаг охин компанийн хөрөнгийн бирж дээрх хувьцааны үнэ эсвэл бодит үнэ цэнийн бусад үзүүлэлтүүдээр эдгээр тооцооллыг хэмжиж болно.

Гүүдвиллээс бусад хөрөнгүүд дээр, тайлагналын өдөр бүр өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдал арилсан эсвэл буурсан эсэх талаар ямар нэгэн шинж тэмдэг байгаа эсэх талаар үнэлгээг хийдэг. Хэрэв тийм шинж тэмдэг илэрвэл Банк нь тухайн хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн нөхөн төлөгдөх дүнг ойролцоогоор тооцож үзнэ. Хамгийн сүүлд үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрснөөс хойш хөрөнгийн цуглуулан авах дүнг тодорхойлоход ашигласан тооцооллуудад өөрчлөлт гарсан тохиолдолд л өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтыг буцаана. Буцаалт нь хязгаартай байх ба ингэснээр хөрөнгийн бүртгэлийн дүн нь цуглуулан авах дүн ба өмнөх жилүүдэд хөрөнгийн үнэ цэнийн алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөөгүй байсан бол байх ёстой байсан бүртгэлийн цэвэр дүнгээс (элэгдлийг хассан цэвэр дүнгээс) хэтрэхгүй байна. Ийм буцаалтуудыг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Ажилтнуудын тэтгэмж

Богино хугацаат тэтгэмж

Цалин ба түүнтэй холбогдох бусад зардлуудыг Банкны ажилтнуудаас холбогдох үйлчилгээг үзүүлсэн тухайн жилд нь зардалд тусгана.

Ажилтнуудад ээлжийн амралт зэрэг богино хугацааны чөлөөтэй үед нөхөн олговрыг ажилласан жилийг нь харгалзан олгодог бөгөөд өвчтэй байх хугацааны нөхөн олговрыг цаг тухайд нь олгодог.

Заавал төлөгдөх даатгалын шимтгэлүүд

Монгол улсын холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниуд нь Монгол улсын эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын санд шимтгэл төлнө. Эдгээр шимтгэлийг гарсан хугацаанд нь ашиг, алдагдлын тайланд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

Нооц

Банканд өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд үүссэн өнөөгийн үүрэг (хуулийн эсвэл ёс зүйн) байгаа энэхүү үүргээ биелүүлэхэд эдийн засгийн өгөөж агуулсан баялгийг зарцуулах нь тодорхой болсон ба үүргийн дүнг бодитойгоор ойролцоолон тооцоолох боломжтой үед нөөцийг хүлээн зөвшөөрнө. Аливаа нэг нөөцтэй холбоотой зардлыг ашиг, алдагдлаар аливаа нөхөн төлбөрийг хассан цэвэр дүнгээр нь толилуулна.

Сегментийн тайлан

Банкыг бүрэлдүүлэгч аль нэг үйл ажиллагааны сегмент нь бизнесийн үйл ажиллагааны хүрээнд бусад бүрэлдэхүүн хэсгүүдээс орлого олох, зардал хүлээх зэрэг орлого зарлагын гүйлгээг тогтмол хийдэг. Банкны үйл ажиллагаа хариуцсан шийдвэр гаргагч албан тушаалтан нь бүх үйл ажиллагааны сегментийн үр дүнг тогтмол хянаж, сегментүүдэд шаардлагатай нөөцүүдийг хуваарилах, боломжит санхүүгийн үзүүлэлтүүдийг ашиглан гүйцэтгэлийг нь үнэлэх үүрэгтэй ажилладаг.

Татвар

Тайлант хугацааны орлогын албан татвар

Одоогийн болон өмнөх тайлант хугацааны өнөөгийн албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг татварын байгууллагаас буцаан авахаар хүлээж байгаа эсвэл татварын байгууллагад төлөх дүнгээр хэмжинэ. Энэ дүнг тооцоолоход хэрэглэсэн татварын хувь хэмжээ, татварын хуулиуд нь санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан.

Хойшлуулсан татвар

Хойшлуулсан орлогын албан татварыг тайлагналын өдрийн байдлаарх хөрөнгө, өр төлбөрийн татварын суурь, тэдгээрийн санхүүгийн бүртгэлийн дүн хоёрын хооронд түр зөрүүний дүнгээс тайлан тэнцлийн аргыг хэрэглэн тооцдог. Дараахаас бусад бүх түр зөрүүнүүд дээр хойшлуулсан орлогын албан татварын өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- Хэрэв хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө нь бизнесийн нэгдлийн үеийн бус гүйлгээнээс үүссэн ба гүйлгээ хийгдэх үед нягтлан бодох бүртгэлийн ашиг ба татвар ногдох ашгийн аль алинд нөлөө үзүүлэхгүй хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бол;
- Охин компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт, хамтарсан компани дахь ашиг сонирхолтой холбоотой татвар ногдох түр зөрүүнүүдийн хувьд, үүссэн түр зөрүү нь ойрын ирээдүйд арилах ба түр зөрүүг ашиглаж болох татвар ногдох ашиг олох магадлал байгаа бол.

Хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийн бүртгэлийн дүнг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр хянаж үздэг ба энэхүү хөрөнгийг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн ашиглахад хангалттай хэмжээний татвар ногдох орлого орж ирэх магадлал буурах үед уг бүртгэлийн дүнг бууруулна. Үл хүлээн зөвшөөрсөн хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр дахин үнэлж үздэг ба хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг ашиглахыг зөвшөөрсөн татвар ногдох орлого ирээдүйд орж ирэх магадлалтай болсон үед хүлээн зөвшөөрнө.

Хөрөнгийг олж авах эсвэл өр төлбөрийг барагдуулах тэр тайлант хугацаанд хэрэглэгдэнэ гэж хүлээж байгаа (тайлант жилийн эцсийн өдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан татварын хувь хэмжээ, татварын хуулиуд дээр үндэслэн) татварын хувь хэмжээгээр хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө, өр төлбөрийг хэмжинэ.

Өөрийн хөрөнгөнд шууд хүлээн зөвшөөрсөн зүйлүүдтэй холбоотой тайлант жилийн болон хойшлуулсан татваруудыг мөн өөрийн хөрөнгөнд хүлээн зөвшөөрөх ба ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөхгүй.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Татвар (үргэлжлэл)

Нэг татвар төлөгч, нэг татварын байгууллагад хамаарах хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнах хуулиар олгогдсон эрхтэй бол хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнаж болно.

Эздийн өмч

Энгийн хувьцаа

Энгийн хувьцааг өөрийн хөрөнгөөр ангилсан. Шинэ хувьцаа гаргахтай шууд холбоотой нэмэгдэл зардлыг хувьцаа гаргасан орлогоос татварыг хассаны дараах байдлаар өөрийн хөрөнгийг хорогдуулах байдлаар толилуулна.

Нэмж төлөгдсөн капитал

Нэмж төлөгдсөн капитал нь хувьцааны нэрлэсэн үнээс илүү гарсан дүнгээрх нийлүүлсэн хувь юм. Нэмж төлөгдсөн капитал нь мөн хувьцаа эзэмшигчдийн нэмэлтээр оруулсан хөрөнгөнөөс үүсч болно.

Хуримтлагдсан ашиг

Хуримтлагдсан ашиг нь зарласан ногдол ашгаар буурдаг хуримтлагдсан ашиг, алдагдлыг илэрхийлнэ. Үүнд мөн нягтлан бодох бүртгэлийн өөрчлөлтийн нөлөө, өмнөх тайлант үеийн залруулга багтана.

Дахин үнэлгээний нөөц

Банкны барилга болон газар дахин үнэлсэнээс үүссэн нэмэгдлийг хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц дансанд бүртгэдэг.

Тусгай зориулалттай нөөц

Тусгай зориулалттай нөөц нь зээлийн болон хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын санг Монголбанкны журам болон СТОУС-ын дагуу тооцоолоход үүссэн зөрүүг илэрхийлдэг. Энэхүү нөөц нь өмчийн бусад хэсэгт бүртгэгдсэн бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилагдана.

Бодит үнэ цэнийн нөөц

Бодит үнэ цэнийн нөөц нь БҮЦӨБДО-д ангилагдсан өрийн хэрэглүүрийн бодит үнийн хуримтлагдсан цэвэр өөрчлөлт, хүлээгдэж буй алдагдалыг хассан дүнгээр, өмчийн хэрэглүүрийн бодит үнийн хуримтлагдсан цэвэр өөрчлөлтөөс бүрдэнэ.

Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгохоор тооцсон жилийн цэвэр ашгийг тайлант хугацааны туршид гаргасан энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд харьцуулж тооцоолно.

Хорогдуулсан нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгохоор тооцсон жилийн цэвэр ашиг дээр аливаа татварын нөлөөллийг оруулсан хөрвөгч давуу эрхтэй хувьцаа болон хөрвөгч бонд (хорогдуулагч үнэт цаас)-ын хүүг нэмж, уг дүнгээ хэрвээ хорогдуулагч үнэт цааснуудыг бүгдийг нь хөрвүүлсэн тохиолдолд нэмж гаргах байсан энгийн хувьцааны тоог оруулсан энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд харьцуулж тооцоолно.

Холбоотой талын ажил гүйлгээ

Холбоотой талууд гэдэгт Банктай дараах байдлаар холбогдсон аж ахуй нэгж болон хувь хүн орно. Үүнд:

Банктай дараах байдлаар холбогдсон хувь хүн эсвэл тухайн хувь хүний ойрын төрөл садан:

- Банканд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон;
- Банканд томоохон нөлөөлөлтэй эсвэл
- Банкны эсвэл Банкны толгой компанийн гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.

Дараах нөхцлүүдийн аль нэг нь биелсэн тохиолдолд аж ахуй нэгж нь Банканд хамааралтай болно. Үүнд:

- Аж ахуйн нэгж болон Банк нь нэг ижил группийн гишүүд байх (толгой компани, охин компани болон нөгөө охин компани тус бүр нь бусадтайгаа холбоотой).
- Нэг аж ахуйн нэгж нь нөгөө аж ахуйн нэгжийн хараат компани эсвэл хамтын хэлэлцээрт компани (эсвэл нөгөө аж ахуйн нэгж нь гишүүн болох Банкны хараат компани эсвэл хамтарсан хэлэлцээрт компани).
- Аль аль аж ахуйн нэгж нь нэг ижил гуравдагч этгээдийн хамтарсан хэлэлцээрт компаниуд.
- Нэг аж ахуйн нэгж нь гуравдагч аж ахуйн нэгжийн хамтарсан хэлэлцээрт компани бөгөөд нөгөө этгээд нь гуравдагч аж ахуй нэгжийн хараат компани.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Холбоотой талын ажил гүйлгээ (үргэлжлэл)

- Аж ахуйн нэгж нь Банкны эсвэл Банктай холбоотой аж ахуйн нэгжийн ажиллагсдыг урамшуулах зорилгоор ажил эрхлэлтийн дараах тэтгэмж олгодог. Хэрвээ Банк нь уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлдэг бол дэмжлэг хүртэж буй ажиллагсад нь мөн Банктай холбоотой тал болно.
- Аж ахуйн нэгжийг Банканд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон хувь хүн дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоодог.
- Банканд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон хувь хүн нь аж ахуйн нэгжид томоохон нөлөөлөлтэй эсвэл уг аж ахуйн нэгжийн (эсвэл аж ахуйн нэгжийн толгой компанийн) гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.
- Аж ахуйн нэгж нь эсвэл Банкны аль нэг гишүүн нь Банк эсвэл Банкны толгой компанид гол удирдах албан тушаалтай.

Холбоотой талуудтай хийсэн материаллаг бүх гүйлгээ болон дансдын үлдэгдлийн мэдээллүүдийг санхүүгийн тайланд хавсаргасан бөгөөд Тодруулга 34-д задаргааг толилуулсан.

3. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөллүүд

Санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх ажил нь санхүүгийн тайлангийн өдрийн байдлаар орлого, зардал, хөрөнгө ба өр төлбөр дээр үнэлэмж, ойролцоолсон тооцоолол, төсөөлөл хийх ба тэдгээрийн дагалдах тодруулгууд болон болзошгүй өр төлбөр тодруулга зэргийг хамардаг ба эдгээр нь зарим тохиолдолд удирдлагаас гаргасан үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөлөл дээр үндэслэдэг. Эдгээр төсөөлөл болон тооцооллын үр дүн нь ирээдүйн тайлант жилүүдэд хөрөнгө ба өр төлбөрийн дансны үнэд материаллаг залруулгууд хийх шаардлага буюу тодорхойгүй байдал үүсгэж болдог. Банк нь нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх явцдаа дараагийн тайлант жилүүд дэх хөрөнгө ба өр төлбөрийн дансны үнэд материаллаг залруулга үүсгэж болзошгүй тодорхой эрсдэл бүхий дараах гол тооцооллууд болон ирээдүйн төсөөлөл, үнэлэмжүүдийг ашигласан.

Банк хянах боломжгүй бусад хүчин зүйлүүд ирээдүйд үүссэнээс шалтгаалан банкны одоогийн тодорхойлсон байгаа ирээдүйн төсөөлөл болон нөхцөл байдлыг өөрчлөхөд хүргэж болзошгүй. Санхүүгийн байдлын тайланд орсон мэдэгдэхүйц нөлөөтэй зүйлсийг тэдгээрт ашигласан удирдлагын үнэлэмж ба/эсвэл тооцооллууд нь хоорондоо хэрхэн нийцэж байгааг доор тусгав.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

Бүх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтыг тооцоход Банкны удирдлагын үнэлэмж шаардагддаг. Ялангуяа ирээдүйн мөнгөн урсгалын дүн болон хугацаа, барьцаа хөрөнгийн үнэлгээг тодорхойлох шаардлагатай байдаг. Эдгээр тооцоолол нь хэд хэдэн хүчин зүйлээс шалтгаалан өөрчлөгдөх бөгөөд эдгээрийн өөрчлөлт нь өөр өөр түвшний үнэ цэнийн бууралтын сан байгуулахад хүргэдэг.

Банкны зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын (ЗҮЦХА) тооцоолол нь хувьсах өгөгдөл болон тэдгээрийн харилцан хамаарлыг сонгоход ашигласан олон төсөөллүүдээс бүрдсэн цогц загварын үр дүн юм. ЗҮЦХА загварын элементүүд нь доорх нягтлан бодох бүртгэлийн үнэлэмж болон тооцооллыг шингээсэн байна:

- Тус тусын үнэлгээ бүрт ашиглах чанаргүйдлийн магадлалыг (ЧМ) тодорхойлдог Банкны зээлийн дотоод үнэлгээний загвар
- Банкны санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээгээр ихэссэн байна гэж үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүд болон санхүүгийн хөрөнгүүдийн нөөц санг нийт хугацааны ЗҮЦХА болон чанарын үнэлгээ ашиглан тооцно
- ЗҮЦХА нь бүлгийн үнэлгээгээр тооцоологддог бол санхүүгийн хөрөнгийн сегментчилэл
- Өгөгдлүүдийн сонголт болон томъёонуудыг ашиглан ЗҮЦХА загварын хөгжүүлэлт
- Макро эдийн засгийн өгөгдлүүдийн харилцан холбоо хамаарлыг тодорхойлох болон эдгээрийн чанаргүйдлийн магадлал (ЧМ), чанаргүйдэлд өртөх дүн (ЧӨД), алдагдалд хүргэх чанаргүйдэлд (АХЧ) үзүүлэх нөлөө зэрэг
- ЗҮЦХА загварт ирээдүйг чиглэсэн макро эдийн засгийн хувилбаруудаас сонгох, тэдгээрийн жигнэсэн дундаж магадлалыг тодорхойлох, эдийн засгийн өгөгдлүүдийг гаргах

Банк нь бодит алдагдал хүлээсэн дүн дээрээ үндэслэн өөрийн загварыг жил бүр үнэлэж, шаардлагатай бол залруулж байх журамтай.

3. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөллүүд (үргэлжлэл)**Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэн**

Санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэгдсэн үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг хэмжилтийн өдрөөрх идэвхтэй зах зээл дээрх үнээр хэмжиж чадахгүй бол бодит үнэ цэнийг дискаунтлагдсан мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийн үнэлгээний аргыг ашиглан хэмжиж болно. Энэхүү үнэлгээний загварт ашигласан орцуудыг ажиглаж болохуйц идэвхтэй зах зээлийн мэдээллээс олж авсан ба тэдгээр нь нийцтэй биш тохиолдолд бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо тодорхой түвшний үнэлэмжийг авч ашигласан. Ашигласан төсөөллүүдийн өөрчлөлтүүд нь тайлагнасан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнд нөлөөлж болно. Дэлгэрэнгүй толилуулгыг Тодруулга 33-өөс харна уу.

Хөрөнгийн дахин үнэлгээ

Банк хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг (ХОЗҮХХ) бодит үнэ цэнээр бүртгэж бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрдөг. Түүнээс гадна, Банк газар болон барилга байгууламжийг дахин үнэлэгдсэн дүнгээр хэмждэг бөгөөд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрдөг. ХОЗҮХХ, газар болон барилга байгууламжийн бодит үнэ цэн нь итгэмжлэгдсэн хараат бус үнэлгээний хийсэн үнэлгээнд үндэслэдэг. Хөрөнгүүдийг шаардлагатай тохируулга (хөрөнгийн шинж чанар, байршил, барилгын элэгдэл гэх зэрэг хүчин зүйлсийг харгалзан) хийсэн ижил төстэй барилгын үнэ болон орлогын хандлагын аргыг ашиглан зах зээлийн мэдээлэлд суурилан үнэлсэн. 2023 оны 12 сарын 31-ний байдлаарх ХОЗҮХХ, 2021 оны 12 сарын 31-ний байдлаарх газар, барилга байгууламжийн бодит үнэ цэн нь хараат бус мэргэшсэн үнэлгээчдийн үнэлгээн дээр үндэслэсэн байна.

Энэхүү үнэлгээ нь Тодруулга 33-д дурдсаны дагуу удирдлага болон үнэлгээчний хөрөнгийн үнэлэмжийг шаарддаг.

20%-с доош саналын эрх эзэмшдэг аж ахуйн нэгжид Банкны мэдэгдэхүйц нөлөөллийг тодорхойлох нь

Банк нь хэдийгээр Монголын Ипотекийн Корпораци "МИК"-ийн саналын эрхийн 20%-с доош хувийг эзэмшдэг ч МИК-д мэдэгдэхүйц нөлөөтэй гэж үзэж байна. Учир нь Банк нь МИК-ийн 10%-г эзэмшдэг (бодитоор 13.58%) томоохон хувьцаа эзэмшигчдийн нэг бөгөөд бусад хувьцаа эзэмшигчид 10%-с доош хувийг эзэмшдэг. Үүнээс гадна, Банкны холбоотой этгээдүүд ойролцоогоор МИК-ийн 35.6% (бодитоор 35.6%)-ийг эзэмшиж байгаа нь Банкны саналын эрх нь холбоотой этгээдүүдийн хамтаар бусад хувьцаа эзэмшигчдийн саналын эрхээс их байгаа юм. Түүнчлэн, Банк нь жил бүр тогтмол МИК-тэй томоохон ажил гүйлгээнүүдийг хийдэг. Хэдийгээр эдгээр гүйлгээнүүд нь бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны хүрээнд хийгддэг боловч хэмжээ болон үнийн дүнгийн хувьд материаллаг юм.

4. Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого

	2023	2022
	мян.төг	мян.төг
<i>Үр ашигт хүүний аргаар тооцсон хүүний орлого</i>		
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	502,863,241	475,595,163
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр	122,654,748	79,036,606
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэглүүр	19,219,201	65,525,281
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	37,570,628	13,062,605
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	39,322,246	8,711,102
Урвуу репо хэлцэл	303,052	816,267
	721,933,116	642,747,024
<i>Бусад хүү болон түүнтэй адилтгах орлого</i>		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	31,745,201	19,544,616
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	11,034,082	11,786,412
	42,779,283	31,331,028

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

5. Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал

	2023	2022
	мян.төг	мян.төг
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	375,598,199	227,586,554
Зээлээр авсан санхүүжилт	78,350,667	93,256,863
Репо хэлцэл	10,962,353	19,796,976
Гаргасан өрийн бичиг	–	6,326,356
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	2,086,910	6,521,237
Түрээсийн өглөг (Тодруулга 22)	2,050,311	990,130
	469,048,440	354,478,116

6. Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого

	2023	2022
	мян.төг	мян.төг
<i>Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлсэн даруй хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого:</i>		
Картын үйлчилгээ	39,441,990	34,325,781
Гуйвуулгын үйлчилгээ	18,975,795	16,846,301
Зээлийн үйлчилгээ	9,789,095	4,831,542
Гар утас болон цахим банкны үйлчилгээ	7,581,552	6,356,065
Бусад	3,556,703	2,857,941
	79,345,135	65,217,630
<i>Үйлчилгээ үзүүлсэн хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого:</i>		
Санхүүгийн баталгаа	12,084,388	9,871,697
Картын үйлчилгээ	3,089,117	2,871,948
	15,173,505	12,743,645
	94,518,640	77,961,275
<i>Шимтгэл, хураамжийн зардал</i>		
Картын үйлчилгээний шимтгэл	27,875,380	22,960,261
Бусад	5,283,671	4,552,412
	33,159,051	27,512,673
	61,359,589	50,448,602

7. Арилжааны болон үйл ажиллагааны бусад орлого/(зардал)

	2023	2022
	мян.төг	мян.төг
Ханшийн тэгшитгэлийн олз/(гарз), цэвэр	43,851,423	(65,052,424)
ХОЗҮХХ-ийн үнэлгээний олз (Тодруулга 19)	2,873,791	95,125
Өмчлөх бусад хөрөнгө борлуулсны олз/(гарз), цэвэр	2,097,115	(4,541,099)
БҮЦӨАА-д бүртгэх өмчийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	1,700,000	–
Үнэт металлын арилжааны олз, цэвэр	1,630,146	6,053,482
ХОЗҮХХ борлуулсны олз	385,314	–
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга (Тодруулга 28)	203,242	232,737
Ногдол ашгийн орлого (Тодруулга 14)	194,694	182,954
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны олз/(гарз), цэвэр	21,290	(133,393)
Бусад авлагын бүтцийн өөрчлөлтөөс үүссэн гарз (Тодруулга 18)	(8,311,181)	(13,861,532)
Своп хэлцлийн хүүний цэвэр зардал	(7,137,392)	(8,464,794)
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн хэрэгжээгүй олз/(гарз)	(2,719,591)	97,805,076
БҮЦӨБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнийн олз/(гарз)	(69,385)	125,429
Орон сууцны зээлийн бүтцийн өөрчлөлтөөс үүссэн цэвэр гарз (Тодруулга 17)	–	(7,781,905)
Борлуулах зорилготой хөрөнгө борлуулсны олз/(гарз), цэвэр	–	(102,101)
Бусад	19,971,022	9,367,370
	54,690,488	13,924,925

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

8. Хүлээгдэж буй үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын зардал/(буцаалт)

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Бусад хөрөнгө (Тодруулга 18)	20,194,888	14,566,431
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Тодруулга 17)	11,761,534	(40,484,584)
Тэнцлийн гадуурх зээлийн үүрэг (Тодруулга 31)	3,116,152	(2,380,577)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр (Тодруулга 14)	334,357	226,875
Монголбанкинд байршуулсан мөнгө (Тодруулга 12)	138,967	52,543
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө (Тодруулга 13)	35,986	349
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэглүүр (Тодруулга 14)	(162,837)	(278,876)
	35,419,047	(28,297,839)

9. Үйл ажиллагааны зардал

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Ажилтнуудын цалин, хөлс ба урамшуулал	88,706,960	77,025,204
Даатгал	16,126,922	7,473,497
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 21)	14,180,303	13,182,054
Зар сурталчилгаа, олон нийтийн харилцаа	14,280,646	14,778,631
Мэргэжлийн үйлчилгээний төлбөр	6,977,664	7,153,613
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 22)	6,782,507	5,345,669
Мэдээллийн технологийн ашиглалт	6,651,094	5,686,303
Техникийн туслалцаа ба гадаадын банкны гуйвуулгын хураамж	5,431,175	4,179,474
Бичиг хэрэг, хангамжийн хэрэгсэл	4,064,581	4,040,166
Харилцаа холбооны үйлчилгээ	3,376,244	3,184,130
Ашиглалтын зардал	1,701,473	1,324,706
Томилолт	1,530,279	907,891
Харуул хамгаалалт	1,263,146	247,803
Засвар, үйлчилгээ	1,040,921	2,292,005
Биет бус хөрөнгийн хорогдуулалт (Тодруулга 23)	920,110	1,644,302
Түрээс	773,674	537,900
Сургалт	646,280	395,602
Хүлээн авалт, үзвэр үйлчилгээ	507,053	1,196,952
Тээвэр	506,333	583,593
Бэлэн мөнгөний зохицуулалт	461,967	967,593
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз (Тодруулга 21)	110,214	7,225,692
Борлуулах зориулалттай хөрөнгө борлуулсны гарз	8,831	–
Биет бус хөрөнгө данснаас хассаны гарз (Тодруулга 23)	1,809	1,685
Бусад	7,710,160	13,416,426
	183,760,346	172,790,891

Мэргэжлийн үйлчилгээний төлбөрт аудитын төлбөр болох 992,574 мянган төгрөг (2022 онд: 915,263 мянган төгрөг) багтсан болно.

10. Орлогын албан татвар

10.1 Орлогын албан татварын зардал

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх орлогын албан татварын зардал:

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Орлогын албан татвар:		
Тайлант үеийн орлогын албан татварын зардал	45,160,560	52,883,282
Өмнөх тайлант үеийн орлогын албан татварын тохируулга	–	(8,775,015)
Хойшлуулсан татвар:		
Татварын түр зөрүү (Тодруулга 10.3)	427,154	1,541,839
	45,587,714	45,650,106

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

10. Орлогын албан татвар (үргэлжлэл)

10.1 Орлогын албан татварын зардал (үргэлжлэл)

Банк нь санхүүгийн тайланд орлогын дүнг орлогын албан татварын хуульд заасан чөлөөлөгдөх эсвэл үл чөлөөлөгдөх зүйлүүдээр залруулсан дүнг үндэслэн орлогын албан татварын зардлыг тооцдог. Банк нь Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжын дагуу 6 тэрбум (2022 онд: 6 тэрбум) төгрөг хүртэлх татвар ногдох орлогоос 10% (2022 онд: 10%), 6 тэрбум (2022 онд: 6 тэрбум)-аас илүү гарсан дүнгээс 25% (2022 онд: 25%) орлогын албан татвар төлдөг. Засгийн Газрын бондын хүүний орлого нь хуулийн дагуу татвар ногдохгүй орлого болно.

Банк нь татварын өмнөх ашгаас хуулиар тогтоосон хувь хэмжээгээр тооцож гаргасан орлогын татварын зардлыг Банкинд хүчин төгөлдөр үйлчлэх орлогын татварын хувь хэмжээгээр тооцож гаргасан орлогын татварын зардалд 2023 оны 12 дугаар сарын 31-нээр хэрхэн тохируулсныг дараах байдлаар үзүүлэв. Үүнд:

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Татварын өмнөх ашиг	196,806,181	239,898,799
Татварын хувь хэмжээ болох 25%-иар тооцсон орлогын татварын зардал (2022 онд: 25%)	49,201,545	59,974,700
Татвар ногдох орлогоос хасагдахгүй зардлын нөлөө	8,153,101	15,244,967
Тусгай хувь хэмжээгээр татвар ногдох орлогын нөлөө	941,635	1,047,492
Татвар ногдохгүй орлогын нөлөө	(1,410,671)	(957,973)
Татварын хувь хэмжээний зөрүү	(4,315,919)	(1,703,595)
Татвараас чөлөөлөгдөх орлогын нөлөө	(6,774,069)	(16,735,241)
Татварын хөнгөлөлтийн нөлөө	(207,908)	(37,852)
Өмнөх тайлант үеийн орлогын албан татварын тохируулга	–	(8,775,015)
Өмнөх тайлант үеийн хүлээн зөвшөөрөөгүй татварын алдагдлын ашиглалт	–	(2,407,377)
Тайлант жилийн татварын зардал	45,587,714	45,650,106

2023 онд ногдох үр ашигт татварын хувь хэмжээ нь 23.16% (2022: 19.03%).

10.2 Орлогын албан татварын өглөг

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
1 сарын 1-нээрх орлогын татварын өглөг	55,742,118	12,499,999
Тайлант жилийн орлогын албан татварын зардал	45,160,560	52,883,282
Өмнөх тайлант үеийн орлогын албан татварын тохируулга	–	(8,775,015)
Ашиг алдагдалд ангилахгүй БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалт борлуулсны орлогын албан татвар	7,340,103	–
Бусдад суутгуулсан	(941,635)	(866,148)
Төлсөн татвар	(30,393,733)	–
12 сарын 31-нээрх орлогын татварын өглөг	76,907,413	55,742,118

10.3 Хойшлогдсон татварын өр төлбөр

	2023 оны 1 сарын 1-нээр мян.төг	Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	2023 оны 12 сарын 31-нээр мян.төг
Хойшлуулсан татварын (хөрөнгө) /өр төлбөр				
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын дахин үнэлгээ	254,219	3,563,918	–	3,818,137
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн дахин үнэлгээ	3,058,458	–	–	3,058,458
Хараат компанийн ашгийн хувь	(957,759)	–	427,154	(530,605)
Түрээсийн өглөг ба Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	46,872	–	–	46,872
	2,401,790	3,563,918	427,154	6,392,862

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

10. Орлогын албан татвар (үргэлжлэл)

10.3 Хойшлогдсон татварын өр төлбөр (үргэлжлэл)

2022 оны 12 сарын 31-нээр	2022 оны 1 сарын 1-нээр мян.төг	Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	2022 оны 12 сарын 31-нээр мян.төг
Хойшлуулсан татварын (хөрөнгө) /өр төлбөр				
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын дахин үнэлгээ	429,612	(175,393)	–	254,219
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн дахин үнэлгээ	1,558,458	–	1,500,000	3,058,458
Хараат компанийн ашгийн хувь	(999,598)	–	41,839	(957,759)
Түрээсийн өглөг ба Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	46,872	–	–	46,872
	1,035,344	(175,393)	1,541,839	2,401,790

11. Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

Доорх хүснэгтээр нэгж хувьцааны үндсэн болон хорогдуулсан ашгийн тооцоололд ашигласан орлого болон хувьцааны мэдээллийг үзүүлэв:

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд ногдох ашиг – үндсэн болон хорогдуулсан	151,218,467	194,248,693
Нэгж хувьцааны үндсэн болон хорогдуулсан ашгийн тооцоололд хэрэглэгдэх энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоо	49,690,110	48,070,860

Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

Тухайн тайлангийн хугацаанд Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн:	Төгрөг	Төгрөг
Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашиг		
Нэгж хувьцаанд ногдох хорогдуулсан ашиг	3,043	4,041
Энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд ногдох ашиг – үндсэн болон хорогдуулсан	3,043	4,041

Нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг тухайн жилийн цэвэр ашгийг тухайн жилд эргэлтэнд байгаа энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд хуваан тооцоолсон ба тайлангийн дараах үеийн хувьцааны өөрчлөлтийн нөлөөгөөр тохируулсан (Тодруулга 29-ийг харна уу)

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

12. Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Бэлэн мөнгө	68,202,441	69,650,934
Монголбанк дахь харилцах	1,049,656,108	824,923,439
Монголбанк дахь хадгаламж	1,191,259,381	861,881,738
Дансны үнэ	2,309,117,930	1,756,456,111
Хасах нь: Монголбанкинд байршуулсан мөнгөний үнэ цэнийн бууралтын сан	(387,784)	(248,817)
Цэвэр дансны үнэ	2,308,730,146	1,756,207,294

Монголбанкнаас тавигддаг шаардлагын дагуу Монголбанкинд харилцан данс байршуулдаг. Монголбанкинд байршуулах бэлэн мөнгөний заавал байлгах нөөцийн үлдэгдэл нь хоёр долоо хоногийн туршид харилцагчдын харилцах, хадгаламжын дундаж үлдэгдлийн төгрөгийн 8.0% (2022 онд: 8.0%) ба гадаад валютын 18.0% (2022 онд: 18.0%)-иас тус тус багагүй байдаг

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны заавал байлгах шаардлагатай 14 хоногийн дундаж нөөцийн хэмжээ төгрөгөөр 323,409,967 мян.төг (2022 онд: 214,059,644 мян.төг) ба гадаад валютаар 738,326,513 мян.төг (2022 онд: 646,037,152 мян.төг) байсан.

Монголбанкинд байршуулсан мөнгөний үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд жилийн эцсийн ангилал болон Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем дээр үндэслэсэн бэлэн мөнгө ороогүйгээр зээлийн чанар, зээлийн эрсдэлийн хамгийн их хэмжээг харуулав. Доор харуулсан дүнгүүд үнэ цэнийн бууралтын дүнг оруулаагүй дүнгээр илэрхийлэгдсэн. 2023 болон 2022 оны 12 сарын 31-ны байдлаар хөрөнгүүд нь В-үнэлгээтэй ба Шатлал 1-д ангилагдсан. Банкны дотоод үнэлгээний систем болон ЗҮЦХА-ын тооцооллыг тусгай эсвэл бүлгийн үнэлгээгээр тооцох зэрэг бодлого журмыг тодруулга 32-д дэлгэрэнгүй тусгасан болно:

	12 сар ЧМ шатлал	Нийт	
		Чанаргүйдэлд өртөх дүн Шатлал 1 мян.төг	ЗҮЦХА Шатлал 1 мян.төг
2023 оны 12 сарын 31	2.447%	2,240,915,489	(387,784)
2022 оны 12 сарын 31	2.373%	1,686,805,177	(248,817)

2023 болон 2022 оны 12 сарын 31-ний ЗҮЦХА-ын сангийн өөрчлөлтийн дүнг дараах байдлаар харуулав:

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
1 сарын 1-нээр	248,817	196,274
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 8)	138,967	52,543
12 сарын 31-нээр	387,784	248,817

Нэмэлт мөнгөн урсгалын мэдээлэл

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө (Тодруулга 12)	2,309,117,930	1,756,456,111
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө (Тодруулга 13)	1,651,839,858	767,073,137
Монголбанкны үнэт цаас - 3 сараас доош хугацаатай (Тодруулга 14)	1,363,375,430	949,566,385
Нийт мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө	5,324,333,218	3,473,095,633
Хасах нь: Банкны өдөр тутмын үйл ажиллагаанд ашигладаггүй Монголбанкинд байршуулсан заавал байлгах нөөц	(1,061,736,480)	(860,096,796)
Хасах нь: Гадаадын банканд байршуулсан барьцаа	(3,644,263)	(188,969,117)
Хасах нь: Барьцаанд байршуулсан Монголбанкны үнэт цаас - 3 сараас доош хугацаатай	(46,255,897)	(308,646,228)
Цэвэр мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө	4,212,696,578	2,115,383,492

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

13. Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллага дахь харилцах	860,814,839	411,613,586
Гадаадын банканд байшуулсан барьцааны данс	3,644,263	188,969,117
Дотоодын банк, санхүүгийн байгууллага дахь харилцах	5,085,812	3,921,113
Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хадгаламж	488,141,631	162,569,321
Дотоодын банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хадгаламж	294,153,313	–
Дансны дүн	1,651,839,858	767,073,137
Хасах нь: үнэ цэнийн бууралтын сан	(41,483)	(5,497)
Цэвэр үлдэгдэл	1,651,798,375	767,067,640

Бусад банк санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем болон жилийн эцсийн үеийн шатлалын ангилал дээр үндэслэн зээлийн чанарын болон зээлийн эрсдэлийн дээд хэмжээг харуулав. Доор харуулсан дүнгүүд үнэ цэнийн бууралтын дүнг оруулаагүй дүнгээр илэрхийлэгдсэн. Банкны дотоод үнэлгээний систем болон ЗҮЦХА-ын тооцооллыг тусгай эсвэл бүлгийн үнэлгээгээр тооцох зэрэг бодлого журмыг тодруулга 32-д дэлгэрэнгүй тусгасан болно.

	12 сар ЧМ шатлал	Нийт	
		Чанаргүйдэлд өртөх дүн Шатлал 1 мян.төг	ЗҮЦХА Шатлал 1 мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр			
Дотоодын үнэлгээ			
A- to AA+ үнэлгээ	0.011% - 0.043%	1,344,103,021	3,437
BBB- to BBB+	0.1725%	1,618,714	4
B- to BB+	0.687% - 2.735%	300,956,089	37,127
Үнэлэгдээгүй	10.89%	5,162,034	915
		1,651,839,858	41,483
2022 оны 12 сарын 31-нээр			
Дотоодын үнэлгээ			
A- to AA+ үнэлгээ	0.008% - 0.033%	737,773,958	1,940
BBB- to BBB+	0.140%	2,244,155	6
B- to BB+	0.604% - 2.6%	8,902,522	243
Үнэлэгдээгүй	11.18%	18,152,502	3,308
		767,073,137	5,497

Дараах байдлаар 2022 болон 2023 оны 12 сарын 31-ний ЗҮЦХА-н сангийн өөрчлөлтийн шинжилгээ болон холбогдох дүнг харуулав:

	2023 Шатлал 1 мян.төг	2022 Шатлал 1 мян.төг
1 сарын 1-ний байдлаар дансны дүн	767,073,137	504,422,698
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	57,190,702,069	393,377,371
Төлөгдсөн	(56,296,422,836)	(160,522,920)
Гадаад валютын тохируулга	(9,512,512)	29,795,988
12 сарын 31-ний байдлаар дансны дүн	1,651,839,858	767,073,137
1 сарын 1-ний байдлаар ЗҮЦХА	5,497	5,148
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	32	3,558
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн хөрөнгө (данснаас хассаныг оруулахгүй)	(2,323)	(168)
ЗҮЦХА-ын тооцоонд ашигласан дүнд оруулсан өөрчлөлтүүд	38,277	(3,041)
Тайлант жилд цэвэр байгуулсан (Тодруулга 8)	35,986	349
12 сарын 31-ний байдлаар ЗҮЦХА	41,483	5,497

14. Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд		
бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр		
Биржид бүртгэлтэй Засгийн газрын ам.долларын бонд (а)	105,989,124	102,883,542
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас (б)	1,363,375,430	949,566,385
Биржид бүртгэлтэй бонд-МИК (в)	41,170,073	27,362,835
	1,510,534,627	1,079,812,762
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд		
бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр		
Биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэглүүр (г)	3,168,023	3,168,532
Биржид бүртгэлтэй өмчийн хэрэглүүр (д)	38,804,358	70,359,946
	41,972,381	73,528,478
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд		
бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр		
Биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэглүүр (е)	1,700,000	–
	1,700,000	–
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр		
Биржид бүртгэлгүй бонд - Засгийн газар (ё)	–	242,599,801
Зээлээр баталгаажсан үнэт цаас - Давуу эрхтэй транч (ж)	1,311,976	7,953,415
	1,311,976	250,553,216
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд		
бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө		
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас (з)	360,010,446	260,184,968
Зээлээр баталгаажсан үнэт цаас - Энгийн эрхтэй транч (ж)	2,399,558	5,832,160
	362,410,004	266,017,128
	1,917,928,988	1,669,911,584

- (а) Бирж дээр бүртгэлтэй Засгийн газрын бондод гадаадын хөрөнгийн бирж дээр нээлттэй арилжаалагддаг Засгийн газрын бондууд багтана.
- (б) Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаасыг нэрлэсэн үнээр эсвэл урамшуулал, хорогдуулалттай үнээр худалдаж авч болно.
- (в) Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй бонд нь гадаадын хөрөнгийн бирж дээр нээлттэй арилжаалагддаг МИК-ийн бонд юм.
- (г) Бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн үнэт цаасны ангилалд хаалттай хувьцаат компанид оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалтууд багтана. Банк нь эдгээр компаниудад хяналтын бус ашиг сонирхолтой байдаг. Эдгээр хөрөнгө оруулалтуудыг Банк стратегийн шинж чанартай гэж үзэн эргэлт буцалтгүйгээр бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэхээр ангилсан
- (д) Бирж дээр бүртгэлтэй өмчийн үнэт цаас нь Виза компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт юм. Тайлант жилийн туршид Банк нь Виза компаниас 194,694 мянган төгрөгийн ногдол ашиг (2022: 182,954 мянган төгрөг) хүлээн авч орлогын тайланд бусад орлогоор хүлээн зөвшөөрсөн. Тайлант хугацаанд Банк Монголиан Майнинг Корпорэйшн ХХК дахь хөрөнгө оруулалтаа борлуулж, бусад дэлгэрэнгүй орлогод 32,960 сая төгрөгийн (татварын дараах 25,620 сая төгрөг) олзыг хүлээн зөвшөөрсөн.
- (е) Монголиан нэшнл рийр ийрт корп ХХК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт бөгөөд банк тус компанийн нийт хувьцааны 10 хувийг эзэмшдэг.
- (ё) Засгийн газрын бонд нь хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй, хүүтэй Монгол улсын Засгийн газрын бонд ба 2023 онд бүрэн төлөгдсөн.
- (ж) Зээлээр баталгаажсан үнэт цаас (“ЗБҮЦ”) нь Үнэт Цаасны Санхүүжилтийн Корпораци (“ҮЦСК”)–ийн 100% эзэмшлийн Тусгай Зориулалттай компаниудаас гаргасан хүүтэй, урт хугацаат энгийн болон давуу эрхтэй транчаас бүрдэнэ. Банк нь тогтмол хүүтэй буцаан худалдан авах гэрээгээр санхүүжүүлсэн бизнесийн зээлүүдийг ТЗК-д шилжүүлж, оронд нь ЗБҮЦ-ыг хүлээн авсан (Тодруулга 17-г харна уу)
- (з) Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас (“ИЗББ”) нь Монголын Ипотекийн Корпораци (“МИК”)–аас гаргасан хүүтэй, урт хугацаат энгийн болон давуу эрхтэй бондноос бүрдэнэ (Тодруулга 17-г харна уу).

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

14. Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем болон жилийн эцсийн шатлалын ангилал дээр үндэслэсэн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг зээлийн эрсдэл ба ЗҮЦХА-ын хамт харуулав. 2022 болон 2023 оны 12 сарын 31-нээр өрийн хэрэглүүрүүдийн дотоод зээлийн үнэлгээ нь В- ээс В+ ба шатлал 1-д ангилагдсан. Банкны дотоод үнэлгээний систем, үнэ цэнийн бууралтын хэмжилтийн талаархи мэдээллийг Тодруулга 32-д тайлбарласан.

	2023		2022	
	Бодит үнэ цэн/Нийт дансны үнэ мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг	Бодит үнэ цэн/Нийт дансны үнэ мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг
БУЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр				
1 сарын 1-нээр	1,079,812,762	717,436	1,754,434,647	490,561
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	9,232,252,460	935,714	10,855,406,821	485,116
Төлөгдсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(8,819,778,863)	(608,578)	(11,531,546,548)	(258,241)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	5,751,514	7,221	(18,175,222)	–
Валютын ханшийн тохируулга	12,496,754	–	19,693,064	–
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 8)	–	334,357	–	226,875
12 сарын 31-нээр	1,510,534,627	1,051,793	1,079,812,762	717,436
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр				
1 сарын 1-нээр	250,731,568	178,352	591,136,516	457,228
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	2,823,891	15,515	25,860,700	49,096
Төлөгдсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(252,227,968)	(178,352)	(366,265,648)	(327,972)
Тайлант жилд байгуулсан/(буцаалт)	–	(162,837)	–	(278,876)
12 сарын 31-нээр	1,327,491	15,515	250,731,568	178,352

15. Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банк нь МИК-ийн 10.00% (2022 онд: 10.00%) (МИК-ийн халаасны хувьцааг авч үзвэл 13.58% (2022 онд: 13.58%))-г эзэмшдэг (Тодруулга 3-ыг харна уу).

МИК-ийн үндсэн үйл ажиллагаа нь Монгол улсад ИЗББ гарган, түүгээр барьцаалан эсвэл олон улсын зах зээл дээр гаргасан бондын санхүүжилтээр орон сууцны зээлийн багц худалдан авах юм. МИК нь МХБ-д бүртгэлтэй хувьцаат компани юм. Банк нь 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар МИК-ийн 2,070,932 ширхэг (2022 онд: 2,070,932 ширхэг) хувьцааг эзэмшиж байгаа ба МХБ дээрхи МИК-ийн нэгж хувьцааны хаалтын ханш 22,000 төгрөг (2022 онд: 20,260 төгрөг) байсан.

Энэхүү Банкны санхүүгийн тайлан гарах өдрийн байдлаар МИК нь 2023 оны 12-р сарын 31-ээр дуусгавар болсон жилийн аудитлагдсан санхүүгийн тайлангаа гаргасан байсан. Банкны МИК дахь хөрөнгө оруулалтыг МИК-ийн 2023 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн аудитлагдсан санхүүгийн тайланд үндэслэн эздийн өмчийн аргаар бүртгэв (2022 онд: Боломжит хамгийн сүүлийн санхүүгийн мэдээлэл).

	Мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-нээр	506,297
Хараат компанийн тайлант жилийн ашгийн Банканд ногдох хувь	418,388
2022 оны 12 сарын 31-нээр болон 2023 оны 1 сарын 1-нээр	924,685
Хараат компанийн тайлант жилийн ашгийн Банканд ногдох хувь	3,817,834
Өмнөх жилийн ашгийн Банканд ногдох хувийн залруулга	453,704
Нийт ашгийн Банканд ногдох хувь	4,271,538
2023 оны 12 сарын 31- нээр	5,196,223

15. Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт (үргэлжлэл)

Банкны МИК-д оруулсан хөрөнгө оруулалтын хураангуй санхүүгийн мэдээллийг дараах хүснэгтэд үзүүлэв:

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Хараат компани: МИК		
Нийт хөрөнгө	5,180,166,368	4,551,197,297
Нийт өр төлбөр	<u>(5,141,902,576)</u>	<u>(4,544,388,129)</u>
Эздийн өмч	38,263,792	6,809,168
Эздийн өмч дэхь Банкны эзэмшлийн хувь 13.58% (2022: 13.58%)	<u>5,196,223</u>	<u>924,685</u>
Тухайн жилийн цэвэр хүүний орлого	83,224,706	80,832,933
Тухайн жилийн нийт бусад дэлгэрэнгүй орлого	28,113,656	3,080,311

16. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр

Доорх хүснэгтэд хөрөнгө болон өр төлбөрт бүртгэгдсэн үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг нэрлэсэн үнийн хамтаар харууллаа. Нэрлэсэн үнэ нь үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн суурь болж буй хөрөнгө, жишиг ханш эсхүл индекс байх бөгөөд үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэнийн өөрчлөлтийг хэмжих суурь болно. Нэрлэсэн үнэ нь тайлант жилийн эцсийн байдлаарх гүйлгээний дүнг харуулах бөгөөд энэ нь зах зээлийн эрсдэл эсхүл зээлийн эрсдэлийг тодорхойлох үзүүлэлт болж чадахгүй юм.

	Нэрлэсэн үнэ мян.төг	Бодит үнэ цэнэ	
		Хөрөнгө мян.төг	Өр төлбөр мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр			
<i>Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр</i>			
МИК, Монголбанктай хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (а)	515,730,880	1,135,791	152,977,717
Монголбанктай хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (б)	726,552,450	167,518,868	6,132,032
Бусадтай хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (в)	62,351,320	3,533,918	–
	<u>1,304,634,650</u>	<u>172,188,577</u>	<u>159,109,749</u>
2022 оны 12 сарын 31-нээр			
<i>Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр</i>			
МИК, Монголбанктай хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (а)	515,730,880	164,487,198	163,873,260
Монголбанктай хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (б)	514,981,550	98,664,180	17,439
Форвард хэлцэл	91,916,250	2,223,053	2,312,838
	<u>1,122,628,680</u>	<u>265,374,431</u>	<u>166,203,537</u>

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд анхны хөрөнгө оруулалт бага байх буюу эсхүл огт шаардахгүй. Хэдий тийм боловч эдгээр санхүүгийн хэрэглүүр нь ихэвчлэн хөшүүргийн зэргийг өндөрсгөх бөгөөд нилээн тогтворгүй байна. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хэлцлийн хөрөнгө, түвшин, индексийн үнэлгээний жижиг хэмжээний өөрчлөлт нь банкны ашиг, алдагдалд томоохон нөлөө үзүүлж болзошгүй.

Банк нь үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн гэрээний эрсдэлд өртөх дүнг банкны зах зээлийн эрсдэлийн удирдлагын хүрээнд тодорхойлдог. Банкны эрсдэлийн удирдлагын стратеги ба түүний хэрэгжүүлэлтийн талаар Тодруулга 32-д толилуулав.

(а) Банк нь 2019 оны 3 дугаар сарын 28-нд МИК-тэй валют, хүүний своп хэлцэл (үүсмэл санхүүгийн өр төлбөр) хийсэн ба мөн өдөр Монголбанктай эсрэг позицитай хэлцэл (үүсмэл санхүүгийн хөрөнгө) хийсэн буюу Банк нь зуучлагчын байр суурьнаас хэлцэлд орсон. Банк нь анх МИК-ээс америк долларын санхүүжилт хүлээн авч спот ханшаар тооцон төгрөг төлсөн ба мөн Монголбанкинд америк долларын санхүүжилт шилжүүлж, спот ханшаар тооцон төгрөгийн санхүүжилт хүлээн авсан. Монголбанктай байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд SOFR дээр тодорхой хэмжээний ашиг нэмсэн хүүг хүлээн авч төгрөгийн санхүүжилтэд төв банкны бодлогын хүүгээр хүү төлсөн. Нөгөөтэйгүүр МИК-тэй байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд Монголбанкнаас авсан хүүтэй ижил хувиар хүү төлж, төв банкны бодлогын хүү дээр 0.1%-ийг нэмсэнтэй тэнцэх хүү хүлээн авна. Банк нь энэхүү хоёр гэрээ дуусах өдрөөрх ханшийн зөрүүгээр санхүүжилтийг барагдуулж мөн төлбөрийг хүлээн авна.

16. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр (үргэлжлэл)

(б) Банк нь Монголбанктай валют, хүүний своп хэлцэл хийсэн. Банк нь анх Монголбанкинд америк долларын санхүүжилт төлж, спот ханшаар тооцон төгрөгийн санхүүжилт хүлээн авсан. Монголбанктай байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд SOFR дээр тодорхой хэмжээний ашиг нэмсэн хүүг хүлээн авах ба төгрөгийн санхүүжилтэд төв банкны бодлогын хүүтэй тэнцүү хувиар тооцсон хүү төлнө. Гэрээний хугацаа дуусгавар болоход талууд анхны гүйлгээний валютын ханшаар үндсэн төлбөрийг солилцоно.

(в) Банк нь 2023 оны 8 дугаар сарын 14 болон 2023 оны 10 дугаар сарын 2-ний өдөр Дижитал Концепт ХХК-тай валют, хүүний своп хэлцэл (үүсмэл санхүүгийн өр төлбөр) хийсэн ба мөн өдөр Монголбанктай эсрэг позицйн хэлцэл (үүсмэл санхүүгийн хөрөнгө) хийсэн буюу Банк нь зуучлагчын байр суурьнаас хэлцэлд орсон. Банк нь анх Дижитал Концепт ХХК-аас америк долларын санхүүжилт хүлээн авч спот ханшаар тооцон төгрөг төлсөн ба мөн Монголбанкинд америк долларын санхүүжилт шилжүүлж, спот ханшаар тооцон төгрөгийн санхүүжилт хүлээн авсан. Монголбанктай байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд SOFR дээр тодорхой хэмжээний ашиг нэмсэн хүүг хүлээн авч төгрөгийн санхүүжилтэд төв банкны бодлогын хүүгээр хүү төлсөн. Нөгөөтэйгүүр Дижитал Концепт ХХК-тай байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд Монголбанкнаас авсан хүүтэй ижил хувиар хүү төлж, төв банкны репо хүү дээр 1%-ийг нэмсэнтэй тэнцэх хүү хүлээн авна. Банк нь энэхүү хоёр гэрээ дуусах өдрөөрх ханшийн зөрүүгээр санхүүжилтийг барагдуулж мөн төлбөрийг хүлээн авна.

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа

	2023	2022
	мян.төг	мян.төг
Байгууллагын зээл	3,346,336,133	3,238,302,119
Иргэдийн зээл	1,128,045,255	609,782,895
Жижиг, дунд байгууллага (“ЖДБ”)-ын зээл	598,955,743	419,507,830
Гүйцэтгэх удирдлага, захирал, ажилтнуудад олгосон зээл	23,475,898	19,397,814
Харилцагчдад олгосон нийт зээл ба урьдчилгаа	5,096,813,029	4,286,990,658
Үнэ цэнийн бууралтын сан	(411,987,392)	(480,684,826)
Харилцагчдад олгосон цэвэр зээл ба урьдчилгаа	4,684,825,637	3,806,305,832
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	248,631,585	330,876,566
Нийт харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	4,933,457,222	4,137,182,398

Нийт дүнгээр нь үл хүлээн зөвшөөрч шилжүүлсэн санхүүгийн хөрөнгүүд

Орон сууцны зээлийн багцын борлуулалт

Банк нь тайлант жилд тогтмол хүүтэй орон сууцны барьцаат зээлийн багцаас орж ирэх мөнгөн урсгалыг хүлээн авах эрхийг МИК-ийн тусгай зориулалтын компаниудад худалдаж, оронд нь ИЗББ-ыг худалдан авсан. Банк нь 279,126,790 мянган төгрөгийн (2022 онд: 191,776,365 мянган төгрөг) зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрч энгийн болон давуу эрхтэй ИЗББ-ыг санхүүгийн хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 14-ийг харна уу). Банк нь шилжүүлсэн хөрөнгүүдийн хувьд үйлчилгээ үзүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх байдлаар үргэлжлүүлэн оролцож байгаа бөгөөд улирал тутам үйлчилгээний үнийн дүнгийн 2.5%-ийг үйлчилгээний хөлс болгон авдаг. 2023 онд хүлээн зөвшөөрсөн үйлчилгээний нийт төлбөр хураамж 5,205 сая төгрөг (2022 онд: 2,003 сая төгрөг) байсан ба энэ нь шимтгэлийн орлогод багтсан.

Бизнесийн зээлийн багцын борлуулалт

2021 оны 2 дугаар сарын 20-д Монгол улсын Засгийн Газраас “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх” 10 их наядын цогц төлөвлөгөөг баталсан. Хөтөлбөр нь жижиг дунд үйлдвэрүүд (ЖДҮ), орон сууцжуулалт, стратегийн ач холбогдол бүхий төсөл хөтөлбөрүүд, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл, боловсролын хүртээмжийг дэмжих 5 хэсгээс бүрдсэн бөгөөд 2023 он хүртэл үргэлжлэх төлөвтэй байна.

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Нийт дүнгээр нь үл хүлээн зөвшөөрч шилжүүлсэн санхүүгийн хөрөнгүүд (үргэлжлэл)

Бизнесийн зээлийн багцын борлуулалт (үргэлжлэл)

Банк нь ЖДҮ-ийг дэмжих дэд хөтөлбөрийн хүрээнд ҮЦСК-ийн 100%-ийн өмчит тусгай зориулалтын компанитай үнэт цаасжуулалтын хөтөлбөрт оролцож, ЖДҮ-ийн зээлийн багцыг худалдсан. Банк нийт 3,503 сая төгрөгийн (2022 онд: 28,561 сая төгрөг) жилийн 10.5%-ийн хүүтэй, 2-3 жилийн хугацаатай ЖДҮ-ийн зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрч, хариу төлбөрт ЗБҮЦ хүлээн авсан. Эдгээр гүйлгээний хүрээнд ҮЦСК-д худалдсан зээлтэй холбоотой бүх эрсдэл, өгөөж Банканд үлдээгүй бөгөөд Банк хөрөнгийн хяналтыг ҮЦСК-д бүрэн шилжүүлсэн. Иймд Банк зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрч, жилийн 9.0%-ийн (2022 онд: 9.5%) хүүтэй, 3 хүртэлх жилийн хугацаатай давуу болон энгийн эрхтэй ЗБҮЦ-ыг санхүүгийн хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 14-ийг харна уу).

Банк нь шилжүүлсэн хөрөнгүүдийн хувьд үйлчилгээ үзүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх байдлаар үргэлжлүүлэн оролцож байгаа бөгөөд улирал тутам үйлчилгээний үнийн дүнгийн 0.5%-ийг үйлчилгээний хөлс болгон авдаг. 2023 онд хүлээн зөвшөөрөгдсөн үйлчилгээний нийт төлбөр хураамж 60,805 мянган төгрөг (2022 онд: 96,047 мянган төгрөг) ба энэ нь шимтгэлийн орлогод багтсан.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа

2023 оны 12 дугаар 31-нээр Банк нь 248,632 сая төгрөгийн (2022 онд: 319,335 сая төгрөг) МИК-д худалдах ипотекийн зээлийн багц, 0 төгрөгийн (2022 онд: 11,541 сая төгрөг) ҮЦСК-д худалдах зээлийн багцыг эзэмшиж байсан. Эдгээр харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдлын тайланд бүртгэгдэх хөрөнгөд ангилсан.

Нийт дүнгээр нь үл хүлээн зөвшөөрөөгүй шилжүүлсэн санхүүгийн хөрөнгүүд

Түүнчлэн, Банк нь МИК-д үл хөдлөх хөрөнгөөр барьцаалсан зээлийн багцаас орж ирэх ирээдүйн мөнгөн урсгалыг үүрэг хүлээх нөхцөлтэйгээр худалдсан. Банк нь 2021 онд нийт 119,683 сая төгрөгийн (2022, 2023 онд: байхгүй) дүнтэй орон сууцны зээлийг МИК руу худалдсан ба оронд нь 13.8%-ийн хүүтэй санхүүжилт хүлээн авсан бөгөөд энэ нь 2023 онд бүрэн төлөгдөж дууссан (Тодруулга 28-ийг харна уу). Эдгээр гүйлгээний дагуу зарагдсан зээлийн бүх эрсдэл ба өгөөжийг банк бүрэн хариуцна. Тиймээс уг хөрөнгө нь данснаас үл хүлээн зөвшөөрөх шаардлагыг хангаагүй. 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар үл хүлээн зөвшөөрөлтийг хангаагүй хөрөнгө байгаагүй (2022 онд: 143,281 сая.төгрөг).

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоодын зээлийн үнэлгээний систем, жилийн эцсийн ангилал дээр тулгуурлаж зээлийн чанарыг багц болон сангийн хөдөлгөөнөөр илэрхийлж харуулсан болно. Үүнд үнэ цэнийн бууралтын санг оруулаагүй бодит хэмжээг тусгасан. Банкны дотоод үнэлгээний системийн талаар болон ЗҮЦХА-ыг тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр хэрхэн үнэлэхийг тодруулга 32-д дэлгэрэнгүй тайлбарласан.

2023 оны 12 сарын 31-нээр	Байгууллагын		Иргэдийн зээл мян.төг	Нийт мян.төг
	зээл мян.төг	ЖДБ-ын зээл мян.төг		
2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	3,238,302,119	420,167,378	628,521,161	4,286,990,658
Шинээр олгосон	1,225,001,918	368,596,902	913,846,138	2,507,444,958
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,014,257,559)	(183,611,608)	(391,952,628)	(1,589,821,795)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(11,718,519)	(1,372,942)	488,148	(12,603,313)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	4,145,829	(4,145,829)	–	–
Данснаас хассан	(78,326,253)	(14,247)	(16,456)	(78,356,956)
Валютын ханшийн тохируулга	(16,811,402)	(4,189)	(24,932)	(16,840,523)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	3,346,336,133	599,615,465	1,150,861,431	5,096,813,029
2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	429,176,309	33,990,825	17,517,692	480,684,826
Шинээр олгосон	31,557,019	5,312,242	2,847,530	39,716,791
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(29,181,950)	(9,156,939)	(5,413,433)	(43,752,322)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	6,940,724	239,847	270,390	7,450,961
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	1,532,900	5,866,785	946,419	8,346,104
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	66,847	(66,847)	–	–
Тайлант хугацааны цэвэр зардал (Тодруулга 8)	10,915,540	2,195,088	(1,349,094)	11,761,534
Данснаас хассан	(78,326,253)	(14,247)	(16,456)	(78,356,956)
Валютын ханшийн тохируулга	(2,087,581)	147	(14,578)	(2,102,012)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	359,678,015	36,171,813	16,137,564	411,987,392

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

2022 оны 12 сарын 31-нээр	Байгууллагын зээл мян.төг	ЖДБ-ын зээл мян.төг	Иргэдийн зээл мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	3,672,863,022	535,436,302	572,177,859	4,780,477,183
Шинээр олгосон	878,273,917	91,766,582	394,879,755	1,364,920,254
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,382,812,916)	(198,453,620)	(337,847,573)	(1,919,114,109)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(63,199,291)	(2,602,198)	(804,538)	(66,606,027)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	4,787,430	(4,787,430)	–	–
Данснаас хассан	(10,417,350)	(1,407,856)	(305,713)	(12,130,919)
Валютын ханшийн тохируулга	138,807,307	215,598	421,371	139,444,276
2022 оны 12 сарын 31-нээр	3,238,302,119	420,167,378	628,521,161	4,286,990,658
2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	460,582,583	51,525,615	18,225,753	530,333,951
Шинээр олгосон	15,671,639	2,256,615	1,992,656	19,920,910
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(114,561,275)	(20,154,936)	(6,891,084)	(141,607,295)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(12,911,072)	(142,381)	(3,271)	(13,056,724)
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	85,290,145	4,477,993	4,490,387	94,258,525
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	2,568,811	(2,568,811)	–	–
Тайлант хугацааны цэвэр зардал (Тодруулга 8)	(23,941,752)	(16,131,520)	(411,312)	(40,484,584)
Данснаас хассан	(10,417,350)	(1,407,856)	(305,713)	(12,130,919)
Валютын ханшийн тохируулга	2,952,828	4,586	8,964	2,966,378
2022 оны 12 сарын 31-нээр	429,176,309	33,990,825	17,517,692	480,684,826
	Байгууллагын зээл мян.төг	ЖДБ-ын зээл мян.төг	Иргэдийн зээл мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	2,386,451,751	554,897,185	1,127,526,777	4,068,875,713
Анхаарал хандуулах	391,754,945	4,121,198	5,528,808	401,404,951
Хэвийн бус	132,326,310	12,540,207	4,684,732	149,551,249
Эргэлзээтэй	123,447,377	2,474,805	1,296,954	127,219,136
Муу	312,355,750	25,582,070	11,824,160	349,761,980
Нийт	3,346,336,133	599,615,465	1,150,861,431	5,096,813,029
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	2,032,577,414	371,098,063	603,925,636	3,007,601,113
Анхаарал хандуулах	420,687,760	3,437,427	2,965,130	427,090,317
Хэвийн бус	267,708,014	18,176,509	6,639,945	292,524,468
Эргэлзээтэй	118,910,776	4,807,424	3,111,008	126,829,208
Муу	398,418,155	22,647,955	11,879,442	432,945,552
Нийт	3,238,302,119	420,167,378	628,521,161	4,286,990,658

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны дансны үнэ болон СТОУС 9-н дагуу санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн чанарын дагуу харгалзах ЗҮЦХА сангийн өөрчлөлтүүдийг харуулвал:

<i>Бизнесийн зээл</i>	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	1,388,205,286	1,065,059,888	785,036,945	3,238,302,119
Шинээр олгосон	1,225,001,918	–	–	1,225,001,918
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(856,280,160)	(50,136,183)	(107,841,216)	(1,014,257,559)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(5,858,253)	13,286,446	(19,146,712)	(11,718,519)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	4,027,653	118,176	–	4,145,829
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	402,146,665	(373,017,891)	(29,128,774)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(61,146,722)	64,599,609	(3,452,887)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(10,980,676)	(6,480,932)	17,461,608	–
Данснаас хассан	–	(4,476,807)	(73,849,446)	(78,326,253)
Валютын ханшийн тохируулга	(12,827,513)	(3,033,808)	(950,081)	(16,811,402)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	2,072,288,198	705,918,498	568,129,437	3,346,336,133
2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	31,516,591	104,711,557	292,948,161	429,176,309
Шинээр олгосон	31,557,019	–	–	31,557,019
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(29,233,793)	(1,026,656)	1,078,499	(29,181,950)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(315,829)	3,137,456	4,119,097	6,940,724
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	21,296,491	(16,681,391)	(4,615,100)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(2,115,175)	3,484,764	(1,369,589)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(278,292)	(524,263)	802,555	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(8,762,601)	8,090,161	2,205,340	1,532,900
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	55,902	10,945	–	66,847
Данснаас хассан	–	(4,476,807)	(73,849,446)	(78,326,253)
Валютын ханшийн тохируулга	(685,827)	(489,399)	(912,355)	(2,087,581)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	43,034,486	96,236,367	220,407,162	359,678,015
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	1,574,487,903	1,290,292,160	808,082,959	3,672,863,022
Шинээр олгосон	878,273,917	–	–	878,273,917
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(581,366,888)	(684,527,844)	(116,918,184)	(1,382,812,916)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	3,901,533	(80,913,548)	13,812,724	(63,199,291)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	(727,841)	2,123,893	3,391,378	4,787,430
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	75,927,046	(47,500,848)	(28,426,198)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(555,898,005)	617,145,416	(61,247,411)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(72,626,767)	(75,823,366)	148,450,133	–
Данснаас хассан	–	(10,417,350)	–	(10,417,350)
Валютын ханшийн тохируулга	66,234,388	54,681,375	17,891,544	138,807,307
2022 оны 12 сарын 31-нээр	1,388,205,286	1,065,059,888	785,036,945	3,238,302,119
2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	30,901,015	166,019,042	263,662,526	460,582,583
Шинээр олгосон	15,671,639	–	–	15,671,639
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(15,028,306)	(78,294,000)	(21,238,969)	(114,561,275)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(222,445)	(9,777,029)	(2,911,598)	(12,911,072)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	11,352,133	(6,373,551)	(4,978,582)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(9,624,292)	9,837,771	(213,479)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(1,585,671)	(18,095,540)	19,681,211	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(1,235,577)	50,473,223	36,052,499	85,290,145
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	(120,900)	175,762	2,513,949	2,568,811
Данснаас хассан	–	(10,417,350)	–	(10,417,350)
Валютын ханшийн тохируулга	1,408,995	1,163,229	380,604	2,952,828
2022 оны 12 сарын 31-нээр	31,516,591	104,711,557	292,948,161	429,176,309

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Бизнесийн зээл (үргэлжлэл)

2022 болон 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	2,072,288,198	314,163,553	–	2,386,451,751
Анхаарал хандуулах	–	391,754,945	–	391,754,945
Хэвийн бус	–	–	132,326,310	132,326,310
Эргэлзээтэй	–	–	123,447,377	123,447,377
Муу	–	–	312,355,750	312,355,750
Нийт	2,072,288,198	705,918,498	568,129,437	3,346,336,133
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	1,388,205,286	644,372,128	–	2,032,577,414
Анхаарал хандуулах	–	420,687,760	–	420,687,760
Хэвийн бус	–	–	267,708,014	267,708,014
Эргэлзээтэй	–	–	118,910,776	118,910,776
Муу	–	–	398,418,155	398,418,155
Нийт	1,388,205,286	1,065,059,888	785,036,945	3,238,302,119

Жижиг, дунд байгууллагын зээл

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	354,463,706	20,071,784	45,631,888	420,167,378
Шинээр олгосон	368,596,902	–	–	368,596,902
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(170,908,911)	(2,821,350)	(9,881,347)	(183,611,608)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(1,555,711)	155,604	27,165	(1,372,942)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	(4,027,653)	(118,176)	–	(4,145,829)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	9,331,861	(8,857,971)	(473,890)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(12,433,364)	12,888,288	(454,924)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(4,751,975)	(1,010,462)	5,762,437	–
Данснаас хассан	–	–	(14,247)	(14,247)
Валютын ханшийн тохируулга	(10,074)	5,885	–	(4,189)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	538,704,781	20,313,602	40,597,082	599,615,465
2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	6,240,269	1,161,930	26,588,626	33,990,825
Шинээр олгосон	5,312,242	–	–	5,312,242
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(3,697,638)	(535,342)	(4,923,959)	(9,156,939)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(77,365)	13,200	304,012	239,847
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	746,073	(517,921)	(228,152)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(435,641)	552,709	(117,068)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(134,858)	(70,251)	205,109	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(1,787,538)	844,377	6,809,946	5,866,785
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	(55,902)	(10,945)	–	(66,847)
Данснаас хассан	–	–	(14,247)	(14,247)
Валютын ханшийн тохируулга	46	101	–	147
2023 оны 12 сарын 31-нээр	6,109,688	1,437,858	28,624,267	36,171,813

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Жижиг, дунд байгууллагын зээл (үргэлжлэл)

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	427,617,381	26,990,479	80,828,442	535,436,302
Шинээр олгосон	91,766,582	–	–	91,766,582
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(160,580,996)	(10,574,657)	(27,297,967)	(198,453,620)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(1,126,042)	1,159,388	(2,635,544)	(2,602,198)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	727,841	(2,123,893)	(3,391,378)	(4,787,430)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	15,520,843	(8,156,258)	(7,364,585)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(15,252,372)	17,184,379	(1,932,007)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(4,424,514)	(4,408,269)	8,832,783	–
Данснаас хассан	–	–	(1,407,856)	(1,407,856)
Валютын ханшийн тохируулга	214,983	615	–	215,598
2022 оны 12 сарын 31-нээр	354,463,706	20,071,784	45,631,888	420,167,378

2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	8,395,206	2,705,110	40,425,299	51,525,615
Шинээр олгосон	2,256,615	–	–	2,256,615
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(5,056,420)	(649,334)	(14,449,182)	(20,154,936)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(308,867)	(53,362)	219,848	(142,381)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	4,683,675	(1,025,237)	(3,658,438)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(372,052)	1,297,115	(925,063)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(74,492)	(672,348)	746,840	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(3,408,869)	(264,265)	8,151,127	4,477,993
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	120,900	(175,762)	(2,513,949)	(2,568,811)
Данснаас хассан	–	–	(1,407,856)	(1,407,856)
Валютын ханшийн тохируулга	4,573	13	–	4,586
2022 оны 12 сарын 31-нээр	6,240,269	1,161,930	26,588,626	33,990,825

2022 болон 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	538,704,781	16,192,404	–	554,897,185
Анхаарал хандуулах	–	4,121,198	–	4,121,198
Хэвийн бус	–	–	12,540,207	12,540,207
Эргэлзээтэй	–	–	2,474,805	2,474,805
Муу	–	–	25,582,070	25,582,070
Нийт	538,704,781	20,313,602	40,597,082	599,615,465

2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	354,463,706	16,634,357	–	371,098,063
Анхаарал хандуулах	–	3,437,427	–	3,437,427
Хэвийн бус	–	–	18,176,509	18,176,509
Эргэлзээтэй	–	–	4,807,424	4,807,424
Муу	–	–	22,647,955	22,647,955
Нийт	354,463,706	20,071,784	45,631,888	420,167,378

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Иргэдийн зээл

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	591,488,998	15,401,768	21,630,395	628,521,161
Шинээр олгосон	913,846,138	–	–	913,846,138
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(384,111,529)	(2,487,112)	(5,353,987)	(391,952,628)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	144,467	107,194	236,487	488,148
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	6,133,846	(5,477,567)	(656,279)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(10,998,286)	13,110,071	(2,111,785)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(2,531,755)	(1,548,764)	4,080,519	–
Данснаас хассан	–	–	(16,456)	(16,456)
Валютын ханшийн тохируулга	(20,064)	(1,820)	(3,048)	(24,932)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	1,113,951,815	19,103,770	17,805,846	1,150,861,431
2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	2,648,028	761,536	14,108,128	17,517,692
Шинээр олгосон	2,847,530	–	–	2,847,530
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(2,030,201)	(110,358)	(3,272,874)	(5,413,433)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(75,323)	(32,340)	378,053	270,390
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	634,930	(294,591)	(340,339)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(114,698)	1,117,402	(1,002,704)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(31,493)	(107,687)	139,180	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(969,942)	(541,186)	2,457,547	946,419
Данснаас хассан	–	–	(16,456)	(16,456)
Валютын ханшийн тохируулга	(9,975)	(2,407)	(2,196)	(14,578)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	2,898,856	790,369	12,448,339	16,137,564
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	505,837,818	26,881,598	39,458,443	572,177,859
Шинээр олгосон	394,879,755	–	–	394,879,755
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(312,635,484)	(10,832,718)	(14,379,371)	(337,847,573)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(554,620)	101,807	(351,725)	(804,538)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	17,146,921	(10,245,380)	(6,901,541)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(10,210,860)	12,628,260	(2,417,400)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(3,326,133)	(3,149,064)	6,475,197	–
Данснаас хассан	–	–	(305,713)	(305,713)
Валютын ханшийн тохируулга	351,601	17,265	52,505	421,371
2022 оны 12 сарын 31-нээр	591,488,998	15,401,768	21,630,395	628,521,161
2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	2,317,412	1,527,671	14,380,670	18,225,753
Шинээр олгосон	1,992,656	–	–	1,992,656
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,823,368)	(478,403)	(4,589,313)	(6,891,084)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(223,187)	(22,168)	242,084	(3,271)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	2,324,860	(525,050)	(1,799,810)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(104,344)	724,417	(620,073)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(26,666)	(343,740)	370,406	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(1,816,815)	(121,558)	6,428,760	4,490,387
Данснаас хассан	–	–	(305,713)	(305,713)
Валютын ханшийн тохируулга	7,480	367	1,117	8,964
2022 оны 12 сарын 31-нээр	2,648,028	761,536	14,108,128	17,517,692

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Иргэдийн зээл (үргэлжлэл)

2022 болон 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	1,113,951,815	13,574,962	–	1,127,526,777
Анхаарал хандуулах	–	5,528,808	–	5,528,808
Хэвийн бус	–	–	4,684,732	4,684,732
Эргэлзээтэй	–	–	1,296,954	1,296,954
Муу	–	–	11,824,160	11,824,160
Нийт	1,113,951,815	19,103,770	17,805,846	1,150,861,431
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	591,488,998	12,436,638	–	603,925,636
Анхаарал хандуулах	–	2,965,130	–	2,965,130
Хэвийн бус	–	–	6,639,945	6,639,945
Эргэлзээтэй	–	–	3,111,008	3,111,008
Муу	–	–	11,879,442	11,879,442
Нийт	591,488,998	15,401,768	21,630,395	628,521,161

Монголиан Коппер Корпорейшн ХХК-д олгосон зээлийн үнэ цэнийн бууралт

Тайлант өдрийн байдлаар, Банкны Монголиан Коппер Корпорейшн ХХК (“МКК”)–д олгосон зээлийн үлдэгдэл 182.8 тэрбум төгрөг (2022 онд: 183.7 тэрбум төгрөг) байсан. Зээлийн эргэн төлөгдөх байдал нь МКК ба Монгол улсын Засгийн газрын хооронд хэлэлцэгдэж буй Эрдэнэт Үйлдвэр ХХК-ийн 49%-ийн өмчлөлийн асуудал хир нааштай шийдэгдэхээс ихээхэн хамаарна. 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар, Банк нь МКК-д олгосон зээлд 28.3 тэрбум төгрөг (2022 онд: 25.8 тэрбум төгрөг)-ийн үнэ цэнийн бууралтын санг байгуулсан.

18. Бусад хөрөнгө

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Урьдчилж төлсөн зардал ба урьдчилгаа	29,855,704	24,500,292
Төлбөр тооцооны үйлчилгээний авлага	29,370,837	17,526,442
Үнэт метал	24,703,649	84,657
Хэрэглээний болон бусад хангамжын материал	5,151,016	4,169,503
Хойшлуулсан ажилтнуудын зээл	1,743,267	1,863,786
Дуусаагүй барилгын урьдчилгаа төлбөр	–	63,652,848
Бусад авлага	170,800,519	115,878,710
Хасах нь: Бусад авлагын үнэ цэнийн бууралтын сан	(36,678,145)	(38,884,014)
	224,946,847	188,792,224
Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө	306,207,932	277,158,336
Үнэ цэнийн бууралтын сан	(21,916,317)	–
Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө, үнэ цэнийн бууралт хассан цэвэр дүн	284,291,615	277,158,336
Нийт бусад хөрөнгө	509,238,462	465,950,560

Урьдчилж төлсөн зардал ба урьдчилгаанд олон улсын төлбөрийн картын байгууллагад байршуулсан барьцаа төлбөр болох 12,773 сая.төг (2022 онд: 12,900 сая.төг) багтсан.

Төлбөр тооцооны авлага нь ихэвчлэн бэлэн мөнгө, төлбөр тооцооны үйлчилгээтэй хамааралтай. Холбогдох төлбөр нь дараа ажлын өдөрт бүрэн төлөгддөг.

Хойшлуулсан ажилтнуудын зээлд Банкны ажилтнууддаа хөнгөлөлттэй хүүгээр олгосон зээлийн бодит үнэ цэнийн тохируулгын дүн багтсан. СТОУС-ын дагуу ажилтнуудад олгосон хөнгөлөлттэй зээлийг анх олгоход тохируулах бодит үнэ цэн нь цалингийн урьдчилсан төлбөрт хамаарах ба зээлийн хугацаанд хорогдуулдаг.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

18. Бусад хөрөнгө (үргэлжлэл)

2022 онд Банкны оффисын шинэ барилгыг барихаар Риверстоун Проперти ХХК-д ("Риверстоун") төлсөн дуусаагүй барилгын урьдчилгаа төлбөрийг энэ онд дуусаагүй барилгын бодит гүйцэтгэлийн дагуу капиталжуулсан (Тодруулга 21-ийг харна уу).

Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгөд Банкны хугацаа хэтэрсэн зээлийн төлбөрт хүлээн авсан үл хөдлөх хөрөнгүүд багтана. Банк нь эдгээр хөрөнгүүдийг ирээдүйд зарж борлуулах төлөвлөгөөтэй.

Бусад авлагад Банкны бусад этгээдэд олгосон хүүгүй эсвэл бага хүүтэй авлага багтах бөгөөд Банк эдгээрээс анхны өдрийн алдагдал, авлагын хугацааг сунгахад бүтцийн өөрчлөлтийн алдагдлыг тус тус хүлээн зөвшөөрсөн ба 2-р шатлалд ангилсан байна. 2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар авлагатай холбоотой хүлээн зөвшөөрсөн нийт алдагдал 8,311,181 мянган төгрөг (2022 онд: 13,861,532 мянган төгрөг) (Тодруулга 7-г харна уу).

Доорх хүснэгтээр бусад хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын сангийн хөдөлгөөнийг үзүүлэв:

Үнэ цэнийн бууралтын сан	Бусад авлага мян.төг	Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө мян.төг	Нийт мян.төг
2023			
1 сарын 1-нээр	38,884,014	–	38,884,014
Тайлант жилийн нэмэгдэл	8,287,286	21,916,317	30,203,603
Буцаалт	(10,008,715)	–	(10,008,715)
Тайлант жилийн цэвэр зардал (Тодруулга 8)	(1,721,429)	21,916,317	20,194,888
Данснаас хассан	(484,440)	–	(484,440)
12 сарын 31-нээр	36,678,145	21,916,317	58,594,462
2022			
1 сарын 1-нээр	45,846,848	–	45,846,848
Тайлант жилийн нэмэгдэл	19,479,072	–	19,479,072
Буцаалт	(4,912,641)	–	(4,912,641)
Тайлант жилийн цэвэр зардал (Тодруулга 8)	14,566,431	–	14,566,431
Данснаас хассан	(21,529,265)	–	(21,529,265)
12 сарын 31-нээр	38,884,014	–	38,884,014

Доорх хүснэгтэд банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем болон жилийн эцсийн шатлалын ангилалд үндэслэн кредитийн чанар болон бусад авлагын эрсдэлд өртөх дээд хэмжээг харуулав. Харуулсан дүн нь үнэ цэнийн бууралтын нийт дүн юм. Банкны дотоод үнэлгээний системийн дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тайлбар 32-т оруулсан.

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	52,792,595	587,308	–	53,379,903
Анхаарал хандуулах	–	93,691,571	–	93,691,571
Хэвийн бус	–	–	10,548	10,548
Эргэлзээтэй	–	–	4,213	4,213
Муу	–	–	23,714,284	23,714,284
Нийт	52,792,595	94,278,879	23,729,045	170,800,519
2023 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	13,810,066	14	–	13,810,080
Анхаарал хандуулах	–	80,801,229	–	80,801,229
Хэвийн бус	–	–	539,917	539,917
Эргэлзээтэй	–	–	31,033	31,033
Муу	–	–	20,696,451	20,696,451
Нийт	13,810,066	80,801,243	21,267,401	115,878,710

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

19. Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
1 сарын 1-нээр	79,997,754	79,902,629
Борлуулсан	(29,614,685)	–
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт (Тодруулга 7)	2,873,791	95,125
12 сарын 31-нээр	53,256,860	79,997,754

20. Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Барилга байгууламж ба үл хөдлөх хөрөнгө	8,162,951	24,581,450
Тээврийн хэрэгсэл	96,179	84,267
	8,259,130	24,665,717

Удирдлагын зүгээс эдгээр барилга байгууламж, үл хөдлөх хөрөнгө болон тээврийн хэрэгслийг одоогийн нөхцөл байдалд нь богино хугацаанд борлуулах боломжтой гэж үнэлсэн. Борлуулалтын ажил эхэлсэн байгаа ба эдгээр хөрөнгийг борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийн ангилалд бүртгэснээс хойш 1 жилийн хугацаанд борлуулна гэж төлөвлөж байна. Тайлангийн өдрийн байдлаар тухайн хөрөнгүүдийг худалдан авах боломжит худалдан авагчдыг тодорхойлон, борлуулалтын хэлцэлийн үйл явц дуусах шатанд байна.

21. Үндсэн хөрөнгө

	Барилга байгууламж ба газар мян.төг	Оффисын тоног төхөөрөмж ба тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Компьютер ба бусад мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр					
Өртөг/дахин үнэлгээгээр					
2023 оны 1 сарын 1-нээр	230,776,304	17,450,498	71,553,865	202,686,413	522,467,080
Нэмэгдсэн	–	315,850	20,132,393	117,954,296	138,402,539
Борлуулсан	(4,020,429)	(143,122)	(887,987)	–	(5,051,538)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	–	(110,081)	(1,618,732)	–	(1,728,813)
Дахин ангилсан	–	661,868	(661,868)	–	–
Биет бус хөрөнгө рүү шилжүүлсэн	–	–	(22,840,587)	–	(22,840,587)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	226,755,875	18,175,013	65,677,084	320,640,709	631,248,681
Хуримтлагдсан элэгдэл					
2023 оны 1 сарын 1-нээр	5,467,103	9,800,889	36,573,945	–	51,841,937
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	5,365,425	1,528,431	7,286,447	–	14,180,303
Борлуулсан	(101,577)	(139,979)	(887,987)	–	(1,129,543)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	–	(106,464)	(1,512,135)	–	(1,618,599)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	10,730,951	11,082,877	41,460,270	–	63,274,098
2023 оны 12 сарын 31-нээрх дансны цэвэр дүн	216,024,924	7,092,136	24,216,814	320,640,709	567,974,583

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

21. Үндсэн хөрөнгө (үргэлжлэл)

	Барилга байгууламж ба газар мян.төг	Оффисын тоног төхөөрөмж ба тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Компьютер ба бусад мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр					
Өртөг/дахин үнэлгээгээр					
2022 оны 1 сарын 1-нээр	246,797,379	16,168,462	62,124,835	198,634,383	523,725,059
Нэмэгдсэн	–	6,788	16,172,877	4,052,030	20,231,695
Борлуулсан	(8,986,075)	(533,322)	(4,290)	–	(9,523,687)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	(7,035,000)	(173,576)	(3,645,835)	–	(10,854,411)
Шилжүүлсэн	–	–	(1,111,576)	–	(1,111,576)
Дахин ангилсан	–	1,982,146	(1,982,146)	–	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	<u>230,776,304</u>	<u>17,450,498</u>	<u>71,553,865</u>	<u>202,686,413</u>	<u>522,467,080</u>
Хуримтлагдсан элэгдэл					
2022 оны 1 сарын 1-нээр	–	8,950,205	33,936,421	–	42,886,626
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	5,623,684	1,441,144	6,117,226	–	13,182,054
Борлуулсан	(156,581)	(437,239)	(4,204)	–	(598,024)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	–	(153,221)	(3,475,498)	–	(3,628,719)
2022 оны 12 сарын 31-нээр	<u>5,467,103</u>	<u>9,800,889</u>	<u>36,573,945</u>	<u>–</u>	<u>51,841,937</u>
2022 оны 12 сарын 31-нээрх дансны цэвэр дүн	<u>225,309,201</u>	<u>7,649,609</u>	<u>34,979,920</u>	<u>202,686,413</u>	<u>470,625,143</u>

Дуусаагүй барилгын дансанд банкны шинэ оффисын дуусаагүй барилга орсон. Банкны шинэ төв оффисын барилгыг барьж гүйцэтгэх гэрээг Банк Риверстөүнтэй байгуулсан (Тодруулга 31-г харна уу). Барилгыг 2025 онд барьж дуусгахаар төлөвлөж байна.

Барилга байгууламжийг бодит үнэ цэнээр хэмждэг. 2023 оны 12 дугаар сарын 31-нээр дахин үнэлэгдсэн барилга байгууламж ба газар нь түүхэн өртгөөрөө санхүүгийн тайланд тайлагнагдсан бол дансны цэвэр дүн нь 138,526 сая.төг (2022 онд: 141,827 сая.төг) байна. 2021 онд Банк өөрийн эзэмшлийн газар, барилга байгууламжийн бодит үнэ цэнийг тогтоохдоо хараат бус мэргэшсэн үнэлгээчнээр үнэлгээ хийлгүүлсэн. Зах зээлийн харьцуулах үнэлгээний аргыг бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашигласан. Бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашигласан үнэлгээний аргуудыг түүнд ашигласан гол мэдээлэл ба бодит үнэ цэнийн шатлалын дэлгэрэнгүйг Тодруулга 33-т толилуулсан болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

22. Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өглөг

Банк нь өөрийн үйл ажиллагаанд ашигладаг салбаруудын оффисын талбайг түрээслэх гэрээтэй. Эдгээр түрээсүүд нь дунджаар дөрвөн жилийн түрээсийн хугацаатай байдаг. Банкны түрээсийн гэрээний дагуу хүлээсэн үүрэг нь түрээслүүлэгчийн өмчлөх эрхээр баталгаажсан болно. Банк нь 12 сар болон түүнээс бага хугацаагаар оффисын талбай, авто машины зогсоол, АТМ-ийн талбайг түрээслэдэг. Банкны хувьд “богино хугацаат түрээс” гэсэн түрээсийн чөлөөлөлтийг эдгээр хөрөнгийн хувьд ашигласан.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өглөгийн дансны дүн ба тайлант жилийн хөдөлгөөнийг дор харуулав:

	Ашиглах эрхтэй хөрөнгө мян.төг	Түрээсийн өглөг мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-нээр	7,902,693	(8,999,663)
Нэмэгдсэн	13,267,832	(13,267,832)
Түрээсийн өөрчлөлт	156,856	(156,856)
Цуцлагдсан түрээс	(532,577)	578,632
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	(5,345,669)	–
Хүүгийн зардал (Тодруулга 5)	–	(990,130)
Түрээсийн төлбөр	–	6,966,066
2022 оны 12 сарын 31 ба 2023 оны 1 сарын 1-нээр	15,449,135	(15,869,783)
Нэмэгдсэн	2,937,257	(2,562,951)
Түрээсийн өөрчлөлт	2,020,078	(2,020,078)
Цуцлагдсан түрээс	(384,089)	402,054
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	(6,782,507)	–
Хүүгийн зардал (Тодруулга 5)	–	(2,050,311)
Түрээсийн төлбөр	–	8,230,591
2023 оны 12 сарын 31-нээр	13,239,874	(13,870,478)

2023 оны 12 сарын 31-ний байдлаар Банкны богино хугацаат түрээсийн зардал 779,986 мянган төгрөг (2022 онд: 537,899 мянган төгрөг) байв. Үйл ажиллагааны зардалд Ашиглалтын зардлаар хүлээн зөвшөөрсөн зардалд индекс эсвэл хүүний хувиас үл хамаарах хувьсах түрээсийн төлбөр болох 1,372,004 мянган төгрөг (2022 онд: 417,286 мянган төгрөг) багтсан. Түрээсийн өглөгийн хугацааны шинжилгээг Тодруулга 35-д тусгасан болно

23. Биет бус хөрөнгө

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Өртгөөр		
1 сарын 1-нээр	16,153,277	16,810,552
Нэмэгдсэн	24,808,663	732,935
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	(6,006)	(1,390,210)
12 сарын 31-нээр	40,955,934	16,153,277
Хуримтлагдсан хорогдуулалт		
1 сарын 1-нээр	14,731,916	14,476,139
Тайлант жилийн хорогдуулга (Тодруулга 9)	920,110	1,644,302
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	(4,197)	(1,388,525)
12 сарын 31-нээр	15,647,829	14,731,916
Дансны цэвэр дүн	25,308,105	1,421,361

Банк 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар бодит хэрэглээнд ороогүй 24,050 сая төгрөгийн шинэ үндсэн систем болох Теменосыг капиталжуулсан.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

24. Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Банк санхүүгийн байгууллагын харилцах	23,869,685	32,154,080
Банк санхүүгийн байгууллагын хугацаатай хадгаламж	294,542,326	966,154
	<u>318,412,011</u>	<u>33,120,234</u>

2023 оны 12 сарын 31-ний байдлаарх Банк, санхүүгийн байгууллагын хугацаат хадгаламжинд жилийн 4 – 12% хүүтэй, 3 сарын хугацаатай төгрөгийн болон ам.доларын хадгаламжууд багтсан (2022 онд: жилийн 11% хүүтэй, 3 сарын хугацаатай төгрөгийн хадгаламжуудаас бүрдсэн).

25. Репо хэлцэл

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны хөтөлбөр	<u>51,285,052</u>	<u>316,804,791</u>

Банк нь Монголбанктай урт хугацаат урвуу репо хэлцэл хийж, 2023 оны 12 сарын 31-ний байдлаар хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй 46 тэрбум төгрөгийн (2022 онд: 308 тэрбум төгрөг) Монголбанкны үнэт цаасыг борлуулсан. Уг гэрээг хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны хөтөлбөрийн хүрээнд хийсэн ба гэрээний дагуу Банк нь шаардлага хангасан зээлдэгч нарт санхүүжилт олгож, тэдгээр зээлүүдийг ҮЦСК-д борлуулах үүрэгтэй ба хариуд нь ЗБҮЦ хүлээн авна (Тодруулга 17-г харна уу). Гэрээнүүд нь жилийн 6%-10.5% хүүтэй бөгөөд хамгийн сүүлийн гэрээ нь 2025 оны 2 сард дуусгавар болно.

26. Харилцагчдын харилцах, хадгаламж

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Засгийн газар		
- Харилцах данс	1,523,591,116	200,593,243
- Хугацаат хадгаламж	237,000,800	149,942,889
- Баталгааны эх үүсвэр	12,425,170	12,577,697
Хувийн сектор		
- Харилцах данс	2,203,683,611	1,689,010,924
- Хугацаат хадгаламж	825,152,216	424,943,942
- Баталгааны эх үүсвэр	41,639,920	37,019,564
- Бусад	2,268,947	1,014,659
Иргэд		
- Хугацаат хадгаламж	3,137,438,603	2,702,594,819
- Харилцах данс	598,304,524	546,925,896
- Хугацаагүй хадгаламж	504,902,567	441,745,295
- Бусад	409,938	940,477
	<u>9,086,817,412</u>	<u>6,207,309,405</u>

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

27. Зээлээр авсан санхүүжилт

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагаас татсан эх үүсвэр		
Олон Улсын Эдийн Засгийн Хамтын Ажиллагааны Банк	96,462,147	34,452,229
Каргилл олон улсын трейд Пте Лтд	73,213,903	76,846,806
Олон улсын Хөрөнгө оруулалтын Банк	53,027,104	53,027,218
БНХАУ-ын Хөгжлийн Банк	49,995,866	58,912,615
ОХУ-ын Экзим Банк	34,219,794	46,497,004
Краун Агентс Банк	31,843,486	–
Атлантик Форфайт Ирингс ЭйЖи	21,717,365	10,091,983
Азийн Хөгжлийн Банк	20,213,797	22,194,269
Хуйшан банк	17,306,108	31,190,651
Японы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны агентлаг	15,755,391	14,754,155
Сумитомо Мицуй Банкны Корпораци	14,224,611	6,691,150
БНХАУ-ын Үйлдвэр Худалдааны банк Лимитед	12,286,676	–
Эрстэ Групп Банк	12,040,023	5,459,048
Коммерзбанк ЭйЖи	4,966,402	176,150,962
БНХАУ-ын Трейд Солюшнс	1,275,202	980,810
Олон Улсын Хөгжлийн Ассоциаци	1,081,888	1,175,667
Кроудкредит Эстони ӨйЮү	955,460	1,564,481
KfW төсөл	797,728	1,545,300
Германы Төв Хоршооллын банк	527,455	469,301
Дэлхийн Банк	83,796	153,960
ОХУ-ын ВиТиБи Банк	–	241,357,148
Каргилл олон улсын санхүүгийн үйлчилгээний байгууллага	–	86,300,410
Бунже Азия Пте Лтд	–	28,798,867
Лайгер Холдинг Интернэйшнл Ко.Лтд	–	14,247,696
Москвагийн Кредит Банк	–	11,347,971
Финтертех Ко.Лтд	–	3,991,596
Интеза Санпаоло СПА	–	3,144,687
Оддо БиЭйчЭф ЭйЖи	–	386,853
БНХАУ-ын Экспорт-Импортын Банк	–	272,746
Засгийн газраас санхүүжсэн эх үүсвэр		
Монголбанк, Сангийн яам - Орон сууцны ипотекийн зээлийн хөтөлбөр	187,069,081	270,355,583
Монголбанк - Шатахууны төсөл	219,420,737	212,351,132
Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр	3,336,598	3,300,000
Сангийн Яам	847,159	817,247
Боловсролын зээлийн сан	–	1,650
	872,667,777	1,418,831,195

БНХАУ-ын Хөгжлийн Банкнаас авсан 37.3 сая юань (2022 онд: 43.9 сая юань) болон 8.9 сая ам.долларын (2022 онд: 10.5 сая ам.доллар) үлдэгдэлтэй эх үүсвэрээс бусад зээлээр авсан санхүүжилтүүд нь барьцаагүй байна. БНХАУ-ын Хөгжлийн Банкнаас авсан эх үүсвэрт Тодруулга 13-д толилуулсан гадаадын банканд байшуулсан барьцааны дансанд багтсан 1 сая ам.долларын (2022 онд: 3.6 тэрбум төгрөг) бэлэн мөнгө барьцаалсан. Бэлэн мөнгө барьцаалсан байсан Коммерзбанк ЭйЖи-ээс авсан 50 сая ам.долларын үлдэгдэлтэй эх үүсвэр 2023 оны 7-р сард бүрэн төлөгдөж дууссан.

27. Зээлээр авсан санхүүжилт (үргэлжлэл)

Зээлийн гэрээнүүдийн ихэнх нь санхүүгийн тодорхой шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангасан байхыг Банкнаас шаарддаг ба тус нөхцөлүүдийг дараах төрлүүдэд ангилан үзүүлж болно:

- Өөрийн хөрөнгийн харьцаа (эрсдэлээр жигнэсэн өөрийн хөрөнгийн харьцаа, 1 дүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө болон нийт хөрөнгийн харьцаа)
- Санхүүгийн эрсдэлийн холбогдох харьцаа үзүүлэлтүүд (гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа, нийт гадаад валютын нээлттэй позиц, нэгж гадаад валютын арилжааны эрсдэлийн харьцаа, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа);
- Зээлтэй холбоотой харьцаа үзүүлэлтүүд (хамгийн том нэг зээлдэгч болон өөрийн хөрөнгийн харьцаа, холбоотой талын зээлийн харьцаа, нийт томоохон нөлөөллийн харьцаа)
- Бусад харьцаа үзүүлэлтүүд (нийт хөрөнгөд эзлэх эргэлтийн бус хөрөнгийн харьцаа, нийт зээлд эзлэх чанаргүй зээлийн харьцаа гэх мэт.

Шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангаагүй тохиолдолд, Банкны зээлдэгчтэй хийх хэлэлцээрийн үр дүнгээс шалтгаалан тухайн санхүүжилт нь шууд төлөгдөх ангилалд шилжих магадлалтай болдог. Тиймээс Банк Монгол банкны зохистой харьцааны үзүүлэлтүүд болон бусад зээлийн шалгуур үзүүлэлтүүдийн биелэлтийг сар болгон хянан ажилладаг (Тодруулга 36-г харна уу).

28. Бусад өр төлбөр

	2023	2022
	мян.төг	мян.төг
Хойшлогдсон клирингийн төлбөр тооцоо	115,757,845	70,634,681
Гуравдагч талд өгөх өглөг	31,601,877	8,354,609
Тэнцлийн гадуурх үүргийн нөөц (Тодруулга 31)	8,057,538	4,941,386
Орлогын албан татвараас бусад татварын өглөг	5,674,019	8,251,077
Хойшлогдсон орлого	4,625,493	5,208,858
Гэрээний өглөг (хойшлуулсан хураамж, шимтгэл)	3,284,475	2,735,890
Хойшлогдсан нөхцөлт хандив	795,459	385,873
Компьютерийн түрээсийн өглөг	14,226	85,271
МИК-д үүрэгтэй худалдсан зээлийн багцын өглөг (Тодруулга 17)	–	158,847,086
Бусад	2,923,964	1,038,854
	172,734,896	260,483,585

Хойшлогдсон клирингийн төлбөр тооцоо нь бэлэн мөнгө болон төлбөр тооцоотой хамааралтай байдаг. Холбогдох төлбөр нь дараа ажлын өдөрт бүрэн төлөгддөг.

Банк нь НҮБ-ын Төслийн Үйлчилгээний Алба (“НҮБТҮА”)-тай Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн (“УАНС”) бэлэн байдал, бэлтгэлийг дэмжих хөтөлбөр болох “Монгол улсад тогтвортой, ногоон санхүүгийн практикийг өргөжүүлэх” хөтөлбөрийг дэмжих зорилгоор нөхцөлт хандивын гэрээг 2022 оны 5 сарын 27-нд байгуулсан. Уг хөтөлбөрийн хүрээнд Монгол Улсын уур амьсгал, хөгжлийн бодлогын зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд хувийн хэвшлийн оруулах хувь нэмрийг эрчимжүүлэх зорилгоор НҮБТҮА-аас нийт 291,772 ам.долларын нөхцөлт хандивыг Банкинд олгохоор баталсан. Энэхүү нөхцөлт хандивын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хугацаа 2 жил байна. Банк гэрээнд гарын үсэг зурснаар нөхцөлт хандивын эхний хэсэг болох 180,000 ам.долларыг хүлээн авсан бөгөөд 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар нөхцөлт хандивын үлдэгдэл дүн 53,270 ам доллар (2022 онд: 122,023 ам.доллар) байна.

Банк нь 2023 онд НҮБТҮА-тай УАНС-ийн бэлэн байдал, бэлтгэлийг дэмжих хөтөлбөр болох “Монгол улсад тогтвортой, ногоон санхүүгийн практикийг өргөжүүлэх” хөтөлбөрийг дэмжих зорилгоор нөхцөлт хандивын гэрээг 2023 оны 10 дугаар сарын 12-нд байгуулсан. Бэлэн байдлыг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд Монголын өмнөд хэсгийн Өмнөговь аймгийн Ханбогд суманд чиглэсэн 200,860 ам.долларын төслийн санхүүжилт батлагдсан. Уур амьсгалын өөрчлөлт, уул уурхайн үйл ажиллагаа өргөжин тэлж байгаатай холбоотой цаг агаарын эрс тэс үзэгдлээс үүдэн Ханбогд суманд их хэмжээний шилжилт хөдөлгөөн өрнөх төлөвтэй байна. Энэхүү нөхцөлт хандивын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хугацаа 1 жил байна. 2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Банк гэрээнд гарын үсэг зурснаар буцалтгүй тусламжийн эхний хэсэг болох 180,000 ам.долларыг авсан бөгөөд тайлант жилийн нийт хорогдуулалт нь 203,242 мянган төгрөг (2022 онд: 232,737 төгрөг) байна (Тодруулга 7-г харна уу).

Хойшлогдсон орлого нь өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийн борлуулалтаас хэсэгчлэн хүлээн авсан төлбөртэй холбоотой.

Өмнөх оны эцэст байсан бүх хойшлуулсан хураамж, шимтгэлийг тухайн жилийн орлого гэж хүлээн зөвшөөрсөн.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

29. Энгийн хувьцаа, нэмж төлөгдсөн капитал ба бусад нөөц

Энгийн хувьцаа ба нэмж төлөгдсөн капитал

	Гаргасан энгийн хувьцааны тоо		Энгийн хувьцаа		Нэмж төлөгдсөн капитал	
	2023	2022	2023 мян.төг	2022 мян.төг	2023 мян.төг	2022 мян.төг
1 сарын 1-нээр	48,070,880	48,070,820	323,810,329	323,809,925	664	–
Нэмж гаргасан хувьцаа	2,530,047	60	17,042,650	404	64,069,041	664
Шилжүүлэг	–	–	(74)	–	74	–
12 сарын 31-нээр	50,600,927	48,070,880	340,852,905	323,810,329	64,069,779	664

2023 оны 1-р сарын 11-ний өдөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид нэг бүр нь 67,361.01 төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий 4,807,088 ширхэг энгийн хувьцааг тус бүр нь 6,736.10 төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий 48,070,880 ширхэг энгийн хувьцаанд хөрвүүлж энгийн хувьцааны нийт үнэд нөлөөгүй хуваахыг зөвшөөрсөн.

2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Банкны гаргахыг зөвшөөрсөн нийт 55,000,000 ширхэг хувьцаанаас нийт 50,600,927 ширхэг хувьцааг гаргасан байна. Гаргасан бүх хувьцааг бүрэн төлсөн.

Хувьцааны хуваагдлыг дээрх хүснэгтэд тусгаж, танилцуулсан бүх тайлант үеийн нэгж хувьцаанд ногдох ашгийн тооцоонд тохируулсан болно.

Банк 2023 оны 5 дугаар сарын 12-нд МХБ-д бүртгэлтэй нээлттэй хувьцаат компани болсон. Банк анхдагч зах зээлд нэмэлтээр 2,530,047 ширхэг хувьцааг нэгжийн 33,000 төгрөгийн үнээр олон нийтэд санал болгосон бөгөөд анхдагч зах зээлд олон нийтэд хувьцаа гаргахтай холбоотой гүйлгээний зардлыг хасч тооцсоноор нийт 81,611,691 мянган төгрөгийн цэвэр мөнгөн орлогыг татан төвлөрүүлсэн. Ингэснээр энгийн хувьцааны хэмжээг 17,042,650 мянган төгрөгөөр, нэмэгдэж төлөгдсөн капиталын хэмжээг 64,069,041 мянган төгрөгөөр тус тус нэмэгдүүлсэн.

2022 ба 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны хувьцаа эзэмшигчид, тэдгээрийн эзэмшлийн хувь дараах байдалтай байна:

	2023	2022
Глобулл Инвестмент ба Девелопмент ПТЕ Лтд	60.80%	64.00%
ТиДиБи Капитал ХХК	29.69%	31.25%
ЖиЭс Монголиа Инвестмент Лимитед (Голдман Сакс)	3.12%	3.28%
Бусад хувьцаа эзэмшигчид	6.39%	1.47%
	100.00%	100.00%

Ногдол ашиг

2023 оны 4-р сарын 27-ны өдөр Банк хувьцаа эзэмшигчдийнхээ эзэмшилд хувь тэнцүүлэн 59,992,458 мянган төгрөгийн ногдол ашиг зарласан. 2023 оны 8 дугаар сарын 3-ны өдөр Монголбанк ногдол ашиг олгохыг зөвшөөрсөн бөгөөд 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 2,367,380 мянган төгрөгийн ногдол ашгийг хараахан олгоогүй байгаа бөгөөд энэ нь бусад өглөгийн дүнд багтсан.

Монгол Улсын Их Хурал (“УИХ”) 2021 оны 1 дүгээр сард Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг баталсан бөгөөд нэмэлт өөрчлөлтүүдийн нэг нь дотоодын системийн ач холбогдол бүхий бүх банкууд 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний дотор нэг өмчлөлийн төвлөрлийн дээд хэмжээг 20 хувь хүртэл бууруулах шаардлагатай гэж заасан. Нэг өмчлөлийн төвлөрлийн дээд хэмжээг тогтоосон хугацаанд бууруулах нь хүндрэлтэй байсан бөгөөд үүний хариуд Монголбанкнаас ажлын хэсэг байгуулж, заасан хугацааг 2026 оныг дуустал сунгах тухай хуулийн төслийг Засгийн газарт өргөн бариад байгаа бөгөөд дараа нь УИХ-ын гишүүн уг төслийг УИХ-д өргөн мэдүүлсэн. Удахгүй болох УИХ-ын хаврын чуулганаар уг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг хэлэлцэнэ гэсэн хүлээлттэй байна. Хэрэв дагаж мөрдөөгүй тохиолдолд Монголбанк янз бүрийн арга хэмжээ авч, хувьцаа эзэмшигчийн тодорхой эрхийг 20% хүртэл хязгаарлах зэрэг арга хэмжээ авч болно.

2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар удирдлагын зүгээс УИХ-ын хэлэлцүүлгээс эерэг үр дүн гарна гэсэн хүлээлттэй байгаа бөгөөд бодит байдалд хууль зөрчсөн байгаа нь Банканд ямар нэгэн материаллаг нөлөөгүй гэж үзэж байна.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

29. Энгийн хувьцаа, нэмж төлөгдсөн капитал ба бусад нөөц (үргэлжлэл)

Бусад нөөц

	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц мян.төг	БҮЦӨБДО дахин үнэлгээний нөөц мян.төг	Тусгай зориулалтга й нөөц мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 1 сарын 1-нээр	145,651,452	3,005,413	110,252,115	258,908,980
БҮЦӨБДО-д бүртгэх хэрэглүүрийн бодит бус гарз	–	35,639,183	–	35,639,183
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр (Тодруулга 10.3)	–	(3,563,918)	–	(3,563,918)
Борлуулалтаас үүссэн дахин үнэлгээний нөөцийн ашиг, алдагдлын тайлан руу хэрэгжилт	(2,172,039)	–	–	(2,172,039)
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн ЗҮЦХА-ын зардлын цэвэр өөрчлөлт	–	334,357	–	334,357
Тусгай зориулалттай нөөцийн хөдөлгөөн	–	–	24,526,613	24,526,613
2023 оны 12 сарын 31-нээр	143,479,413	35,415,035	134,778,728	313,673,176
2022 оны 1 сарын 1-нээр	151,189,070	4,357,074	54,597,188	210,143,332
БҮЦӨБДО-д бүртгэх хэрэглүүрийн бодит бус гарз	–	(1,753,929)	–	(1,753,929)
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр	–	175,393	–	175,393
Борлуулалтаас үүссэн дахин үнэлгээний нөөцийн ашиг, алдагдлын тайлан руу хэрэгжилт	(5,537,618)	–	–	(5,537,618)
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн ЗҮЦХА-ын зардлын цэвэр өөрчлөлт	–	226,875	–	226,875
Тусгай зориулалттай нөөцийн хөдөлгөөн	–	–	55,654,927	55,654,927
2022 оны 12 сарын 31-нээр	145,651,452	3,005,413	110,252,115	258,908,980

Тусгай зориулалттай нөөц нь СТОУС-ын шаардлагуудаас гадна Монголбанкны эрсдэлийн сангийн удирдамжийн дагуу шаардагдах нэмэлт нөөцийг илэрхийлдэг.

30. Сегментийн тайлан

Сегментийн мэдээллийг Банкны бизнесийн сегментэд үндэслэн тайлагнадаг. Банкны удирдлагын болон дотоод тайлагналын бүтэц зохион байгуулалтад суурилан сегментийн тайлангийн бүтэц болон үйл ажиллагааны сегментийг толилуулдаг. Үйл ажиллагааны сегментүүд нь хөрөнгө ба санхүүжилтийн өртгийг оновчтой хуваарилах зорилгоор сунгасан гарын зарчмаар тодорхойлсон хүүний төлбөрийг Хөрөнгө зохицуулалтын газарт төлж эсвэл хүлээн авах гүйлгээ хийдэг. Сегментийн хөрөнгийн нэмэгдэл нь гудвиллээс бусад үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгийг худалдан авахад гарсан нийт өртгийн дүнтэй тэнцүү байна.

Үйл ажиллагааны сегментүүд

Банкны үйл ажиллагааны сегмент нь дараах үндсэн сегментүүдээс бүрдэнэ:

Байгууллагын банк: Байгууллагын харилцагчдын харилцахын үлдэгдэл, зээл, хадгаламж болон бусад гүйлгээнүүдээс бүрдэнэ. Банк нь байгууллагын банкны харилцагчдын ангилалд 3 тэрбум төгрөгөөс дээш зээлийн үлдэгдэлтэй эсвэл жилийн борлуулалтын орлогын хэмжээ нь 6 тэрбум төгрөгөөс дээш харилцагчид (эсвэл санхүүгийн тайланг нь авах боломжгүй харилцагчдын хувьд Банканд хадгалуулсан харилцах дансаар гүйлгээ хийсэн хоёр жилийн дундаж нийт орлого 4 тэрбумаас дээш) болон Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийг оруулдаг.

Жижиг, Дунд Байгууллагын банк: Жижиг, дунд байгууллагын харилцагчдын харилцахын үлдэгдэл, зээл, хадгаламж болон бусад гүйлгээнүүдээс бүрдэнэ. Уг ангилалд Банканд 3 тэрбум төгрөг хүртэл зээлийн үлдэгдэлтэй, санхүүгийн тайлангаар жилийн 6 тэрбум төгрөг хүртэлхи борлуулалтын орлоготой харилцагчийг хамруулах (эсвэл санхүүгийн тайланг нь авах боломжгүй харилцагчдын хувьд Банканд хадгалуулсан харилцах дансаар гүйлгээ хийсэн хоёр жилийн дундаж нийт орлого 4 тэрбумаас доош) ба бизнесийн шинж чанартай бүтээгдэхүүн болон үйлчилгээ авч буй иргэдийг оруулна.

Иргэдийн банк: Жижиг, дунд байгууллагын банкны харилцагчдын шалгуур үзүүлэлтэд орсон бүтээгдэхүүн үйлчилгээнээс бусад бизнесийн бус зориулалттай бүтээгдэхүүн үйлчилгээ авч буй иргэдийг уг ангилалд хамруулна. Иргэдийн орон сууцны зээл, хэрэглээний зээл, хадгаламж, иргэдтэй хийж буй бусад гүйлгээ болон дижитал банк зэрэг орно. Банк цалин, тогтмол орлоготой үйлчлүүлэгчдээ иргэдийн сегментэд ангилдаг. Иргэдийн банк нь орлого, хадгаламж, хөрөнгийн түвшингээс хамааран Премиер, Ви Ай Пи, Комфорт, Классик гэсэн дэд сегментээс бүрдэнэ.

Олон улсын байгууллагын банк: Олон улсын санхүүгийн зах зээлд бонд гаргах, санхүүгийн байгууллагаас санхүүжилт авах, уг зах зээл дээр арилжаа хийх үйл ажиллагааг хариуцдаг.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

30. Сегментийн тайлан (үргэлжлэл)

Бусад: Банкны байр болон аж ахуйн нэгжийн тодорхой зардлыг зохицуулдаг төв оффисын үйл ажиллагаа, төвлөрсөн дундын үйлчилгээний үйл ажиллагааг багтаасан болно. Түүнчлэн зээл авах, өрийн бичиг гаргах, эрсдэлийн удирдлагын зорилгоор үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл ашиглах, богино хугацаат хадгаламж хийх, Монголбанк, Засгийн Газрын болон компанийн өрийн бичиг зэрэг түргэн хөрвөх хөрөнгөнд хөрөнгө оруулалт хийх зэргээр Банкны санхүүжилт, эрсдэлийг төвлөрсөн удирдлагаар хангах үүргүүд багтдаг.

Банк нь зөвхөн Монгол улсад үндсэн үйл ажиллагаа эрхэлдэг тул нэмэлтээр газарзүйн сегментийн талаар нэмэлт мэдээлэл тайлагнадаггүй. Банкны нэг харилцагчтай эсвэл гэрээний талтай хийсэн гүйлгээний орлого нь 2023 эсвэл 2022 оны нийт орлогын 10%-иас ихгүй байсан.

2023 оны 12 сарын 31-нээр

	Байгууллагын банк мян.төг	Жижиг дунд байгууллагын банк мян.төг	Иргэдийн банк мян.төг	Олон улсын байгууллагын банк мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
Сегментийн үр дүн						
Гадаад орлого						
Хүүгийн орлого	282,741,360	74,395,401	139,039,750	–	268,535,888	764,712,399
Хүүгийн зардал	(111,191,503)	(35,372,318)	(266,434,935)	(42,648,072)	(13,401,612)	(469,048,440)
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	36,942,324	20,289,902	24,604,037	215,356	12,467,021	94,518,640
Хураамж ба шимтгэлийн зардал	(2,261)	–	–	–	(33,156,790)	(33,159,051)
Арилжааны болон бусад үйл ажиллагааны орлого/(зардал), цэвэр	(13,829,991)	2,255,837	979,817	–	65,284,825	54,690,488
Сегмент хоорондын орлого/(зардал)	(142,088,083)	2,292,186	207,598,120	49,966,660	(117,768,883)	–
Нийт сегментийн орлого/(зардал)	52,571,846	63,861,008	105,786,789	7,533,944	181,960,449	411,714,036
Үйл ажиллагааны зардал	13,767,489	4,057,485	9,793,448	3,065,786	153,076,138	183,760,346
Хараат компанийн алдагдлын Банканд ногдох хувь	–	–	–	–	4,271,538	4,271,538
Санхүүгийн хөрөнгийн эрсдэлийн сангийн зардал	24,169,806	4,375,414	1,503,397	–	5,370,430	35,419,047
Татварын өмнөх ашиг/(алдагдал)	14,634,551	55,428,109	94,489,944	4,468,158	27,785,419	196,806,181
Орлогын албан татварын зардал	–	–	–	–	45,587,714	45,587,714
Тайлант жилийн цэвэр ашиг/(алдагдал)	14,634,551	55,428,109	94,489,944	4,468,158	(17,802,295)	151,218,467
Сегментийн хөрөнгө	3,314,253,597	573,122,136	1,336,492,445	206,360	6,942,502,007	12,166,576,545
Сегментийн өр төлбөр	4,095,233,216	1,169,744,290	4,135,160,702	447,828,712	910,230,730	10,758,197,650
Элэгдэл ба хорогдуулга	48,382	35,664	6,826,928	41,070	14,930,876	21,882,920
Хөрөнгийн нэмэгдэл*	–	–	–	–	76,717,767	76,717,767

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

30. Сегментийн тайлан (үргэлжлэл)

2022 оны 12 сарын 31-нээр

	Байгууллагын банк мян.төг	Жижиг дунд байгууллагын банк мян.төг	Иргэдийн банк мян.төг	Олон улсын байгууллагын банк мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
Сегментийн үр дүн						
Гадаад орлого						
Хүүгийн орлого	304,387,400	56,261,659	103,970,776	–	209,458,217	674,078,052
Хүүгийн зардал	(88,200,886)	(15,415,103)	(181,398,267)	(42,973,852)	(26,490,008)	(354,478,116)
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	20,408,452	16,569,869	21,438,904	237,071	19,306,979	77,961,275
Хураамж ба шимтгэлийн зардал	(1,906)	–	–	–	(27,510,767)	(27,512,673)
Арилжааны болон бусад үйл ажиллагааны орлого/(зардал), цэвэр	(28,156,169)	2,608,559	(4,780,723)	231,257	44,022,001	13,924,925
Сегмент хоорондын орлого/(зардал)	(126,831,588)	(9,332,893)	134,859,869	52,683,986	(51,379,374)	–
Нийт сегментийн орлого/(зардал)	81,605,303	50,692,091	74,090,559	10,178,462	167,407,048	383,973,463
Үйл ажиллагааны зардал	8,665,149	3,176,080	7,043,423	3,557,898	150,348,341	172,790,891
Хараат компанийн алдагдлын Банканд ногдох хувь	–	–	–	–	(418,388)	(418,388)
Санхүүгийн хөрөнгийн эрсдэлийн сангийн зардал	(34,120,698)	(20,727,029)	(1,083,596)	–	27,633,484	(28,297,839)
Татварын өмнөх ашиг/(алдагдал)	107,060,852	68,243,040	68,130,732	6,620,564	(10,156,389)	239,898,799
Орлогын албан татварын зардал	–	–	–	–	45,650,106	45,650,106
Тайлант жилийн цэвэр ашиг/(алдагдал)	107,060,852	68,243,040	68,130,732	6,620,564	(263,026,111)	194,248,693
	3,151,006,341					
Сегментийн хөрөнгө	2,262,065,368	415,621,165	899,853,374	31,326	5,188,265,496	9,654,777,702
Сегментийн өр төлбөр		874,190,809	3,762,806,775	914,642,725	663,060,761	8,476,766,438
Элэгдэл ба хорогдуулга	45,592	24,604	28,923	21,752	20,051,154	20,172,025
Хөрөнгийн нэмэгдэл*	–	–	–	–	20,964,630	20,964,630

*Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгийн бэлэн мөнгөөрх нэмэгдэлийг илэрхийлнэ.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

31. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэгцээ, шаардлагыг хангахын тулд, Банк нь янз бүрийн буцалтгүй үүрэг болон болзошгүй өр төлбөр хүлээж байдаг. Хэдийгээр эдгээр үүргийг санхүүгийн байдлын тайланд тусгаагүй байж болох ч, эдгээр нь зээлийн эрсдэл, улмаар Банкны нийт эрсдэлийг бүрдүүлж байдаг (Тодруулга 32-ыг харна уу).

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив	522,557,915	321,497,517
Ашиглаагүй зээлийн шугам	455,919,038	248,247,384
	978,476,953	569,744,901

Доорхи хүснэгтээр тэнцлийн гадуурх хүлээж болзошгүй үүрэг дээрх үнэ цэнийн бууралтын сангийн хөдөлгөөнийг харуулав:

	Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив мян.төг	Ашиглаагүй зээлийн шугам мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	2,566,608	2,374,778	4,941,386
Шинээр нэмэгдсэн	3,402,151	1,041,703	4,443,854
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(798,247)	(529,455)	(1,327,702)
Тайлант жилийн эрсдэлийн сангийн зардал (Тодруулга 8)	2,603,904	512,248	3,116,152
2023 оны 12 сарын 31-нээр	5,170,512	2,887,026	8,057,538
2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	3,302,522	4,019,441	7,321,963
Шинээр нэмэгдсэн	2,066,586	1,194,407	3,260,993
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(2,802,500)	(2,839,070)	(5,641,570)
Тайлант жилийн эрсдэлийн сангийн зардал (Тодруулга 8)	(735,914)	(1,644,663)	(2,380,577)
2022 оны 12 сарын 31-нээр	2,566,608	2,374,778	4,941,386

2023 болон 2022 оны 12 сарын 31-ний дансны үлдэгдэл болон холбогдох ЗҮЦХА сангийн өөрчлөлтийн болон зээлийн чанарын шинжилгээг доорх хүснэгтэд харуулав:

Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	308,769,629	11,809,226	918,662	321,497,517
Шинээр нэмэгдсэн	410,728,582	12,852,753	2,862	423,584,197
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(215,119,125)	(7,577,386)	172,712	(222,523,799)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	(342,513)	342,513	–	–
2023 оны 12 сарын 31-нээр	504,036,573	17,427,106	1,094,236	522,557,915
2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	3,522,506	(955,898)	–	2,566,608
Шинээр нэмэгдсэн	3,373,050	28,421	680	3,402,151
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(2,311,797)	970,177	543,373	(798,247)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	(1,072)	1,072	–	–
2023 оны 12 сарын 31-нээр	4,582,687	43,772	544,053	5,170,512

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

31. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг (үргэлжлэл)

Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив (үргэлжлэл)

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	312,654,951	–	40,149,702	352,804,653
Шинээр нэмэгдсэн	247,969,388	2,433,577	–	250,402,965
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(194,816,405)	(58,863,400)	(28,030,296)	(281,710,101)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	11,200,744	–	(11,200,744)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(68,239,049)	68,239,049	–	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	308,769,629	11,809,226	918,662	321,497,517
2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	2,538,355	–	764,167	3,302,522
Шинээр нэмэгдсэн	2,043,902	22,684	–	2,066,586
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,054,469)	(983,864)	(764,167)	(2,802,500)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	–	–	–	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(5,282)	5,282	–	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	3,522,506	(955,898)	–	2,566,608

2022 болон 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	504,036,573	–	–	504,036,573
Анхаарал хандуулах	–	17,427,106	–	17,427,106
Хэвийн бус	–	–	1,094,236	1,094,236
Нийт	504,036,573	17,427,106	1,094,236	522,557,915
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	308,769,629	–	–	308,769,629
Анхаарал хандуулах	–	11,809,226	–	11,809,226
Хэвийн бус	–	–	918,662	918,662
Нийт	308,769,629	11,809,226	918,662	321,497,517

Ашиглаагүй зээлийн шугам

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	243,344,806	4,817,058	85,520	248,247,384
Шинээр нэмэгдсэн	152,870,544	246,533	61,784	153,178,861
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	58,271,675	(3,730,459)	(48,423)	54,492,793
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	(8,512)	–	8,512	–
2023 оны 12 сарын 31-нээр	454,478,513	1,333,132	107,393	455,919,038
2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	2,340,987	33,782	9	2,374,778
Шинээр нэмэгдсэн	1,038,060	3,643	–	1,041,703
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(549,668)	16,145	4,068	(529,455)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	–	–	–	–
2023 оны 12 сарын 31-нээр	2,829,379	53,570	4,077	2,887,026

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

31. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг (үргэлжлэл)

Ашиглаагүй зээлийн шугам (үргэлжлэл)

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	284,295,098	11,612,186	1,188,453	297,095,737
Шинээр нэмэгдсэн	122,319,732	4,044,473	–	126,364,205
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(163,126,077)	(11,154,106)	(932,375)	(175,212,558)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	767,165	(453,445)	(313,720)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(724,592)	769,941	(45,349)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(186,520)	(1,991)	188,511	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	243,344,806	4,817,058	85,520	248,247,384
2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	3,983,938	35,503	–	4,019,441
Шинээр нэмэгдсэн	1,167,930	26,477	–	1,194,407
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(2,816,054)	(22,256)	(760)	(2,839,070)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	13,737	(13,737)	–	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(7,825)	7,825	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(739)	(30)	769	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	2,340,987	33,782	9	2,374,778

2022 болон 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	454,478,513	–	–	454,478,513
Анхаарал хандуулах	–	1,333,132	–	1,333,132
Хэвийн бус	–	–	107,393	107,393
Нийт	454,478,513	1,333,132	107,393	455,919,038
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	243,344,806	–	–	243,344,806
Анхаарал хандуулах	–	4,817,058	–	4,817,058
Хэвийн бус	–	–	85,520	85,520
Нийт	243,344,806	4,817,058	85,520	248,247,384

2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Банк 74 сая ам.доллар (2022 онд: 89 сая ам. доллар) (Тодруулга 21) болон 3,100 сая төгрөгийн (2022 онд: 1,030 сая төгрөг) бусад гэрээний үүрэг хүлээсэн байна.

Болзошгүй өр төлбөр

Аккредитив, баталгаа нь тусгай үйл явдал тохиолдоход харилцагчийн өмнөөс голдуу тендер, төлбөрийн баталгаатай холбоотойгоор төлбөр хийх үүргийг банканд ногдуулдаг. Баталгаа нь зээлийн эрсдэлтэй ижил эрсдэлийг агуулдаг.

Үүрэг

Үүрэг гэдэг нь Банкны зүгээс зээл олгох, зээлийн шугам нээх гэрээт үүргүүдийг хүлээснийг илэрхийлдэг. Ийм үүргүүд нь тогтсон дуусах хугацаа эсвэл цуцлах бусад төрлийн заалтуудтай байдаг. Зээл олгох үүрэг нь хэрэгжээгүй байтал тус үүргийнх нь хугацаа нь дууссан байж болох тул гэрээнд заасан дүн нь ирээдүйн мөнгөний шаардлагыг илэрхийлдэг гэсэн ойлголт биш юм.

Ашиглаагүй зээлийн шугам

Энэхүү хэрэгслийн гол зорилго нь харилцагчид шаардлагатай хэмжээний санхүүжилт бэлэн байгааг баталгаажуулах юм. Батлагдсан зээлийн шугамын эрхээс ашиглагдаагүй байгаа хэсэг нь зээлийг нэмэгдүүлэх үүргийг тодорхойлно. Зээлийг нэмэгдүүлэх үүргийн эрсдэл нь, ашиглаагүй зээлийн эрхийн хэмжээгээр Банк алдагдал хүлээх эрсдэл юм. Гэсэн хэдий ч, зээлийн эрхийг хэвийн байлгах тодорхой шалгуур үзүүлэлтүүдээс хамааран алдагдлын дүн нь нийт ашиглаагүй зээлийн эрхийн хэмжээнээс бага байх талтай байдаг.

31. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг (үргэлжлэл)**Шүүхийн нэхэмжлэл**

Бизнесийн онцлог шинж чанарын улмаас Банкны салбарт аливаа маргааныг шүүхийн үйл ажиллагааны дагуу шийдвэрлэх нь энгийн үзэгдэл байдаг. Банк нь шүүхийн нэхэмжлэлтэй хэрхэн ажиллах талаар тогтсон журамтай. Нэгэнт мэргэжлийн зөвлөгөө авсан, гарч болох хохирлын хэмжээг зохистойгоор тооцоолсон бол Банк нь тухайн нэхэмжлэлийн банкны санхүүгийн байдалд үзүүлж болох сөрөг нөлөөллөөс хамгаалан дансандаа залруулах бичилт хийдэг.

2022 болон 2023 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар дээр дурдсанаас бусад Банктай холбоотой ямар нэгэн томоохон шүүхийн хэрэг бүртгэгээгүй байна.

Татварын тухай хууль тогтоомж

Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжид тайлбар, өөрчлөлт тодорхой хэмжээгээр орж байдаг. Банкны гүйлгээ, үйл ажиллагаанд хамааралтай ийм хууль тогтоомжийн талаарх удирдлагын тайлбарыг татварын алба үгүйсгэж болно.

Монголын татварын алба хууль тогтоомж, үнэлгээг тайлбарлахдаа илүү хатуу байр суурь баримталж байгаа бөгөөд урьд өмнө маргаан үүсгээгүй гүйлгээ, үйл ажиллагааг татварын алба няцааж болзошгүй юм. Үүний үр дүнд ихээхэн хэмжээний нэмэлт татвар, торгууль, хүүг тооцож болзошгүй. Санхүүгийн жилүүд татварын талаар хянах жилийн өмнөх таван жилийн хугацаанд эрх бүхий байгууллагуудаар хянуулахад нээлттэй хэвээр байна. Зарим тохиолдолд тойм нь илүү урт хугацааг хамарч болно.

Монгол Улсын үнэ шилжилтийн тухай хууль тогтоомж нь татварын албанд үнэ шилжилтийн тохируулга хийх, хянах боломжтой бүх гүйлгээ, түүний дотор дотоод шилжилтийн үнэтэй холбоотой нэмэлт татварын өр төлбөр ногдуулах боломжийг олгож байна. Гүйлгээний нөхцөл нь зах зээлийн нөхцлөөс гажсан тохиолдолд татварын алба татвар ногдуулах зүйлд тохируулга хийх, нэмэлт татвар, торгууль, хүүний торгууль ногдуулах эрхтэй. Одоогийн Монгол Улсын үнэ шилжилттэй холбоотой өөрчлөлтийн үр нөлөөг найдвартай үнэлэх боломжгүй хэдий ч байгууллагын санхүүгийн байдал, нийт үйл ажиллагаанд томоохон нөлөөтэй байх боломжтой.

Монгол Улсын татварын хууль тогтоомж нь тодорхой чиглэлээр, ялангуяа НӨАТ, суутганы албан татвар, аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар, хувь хүний орлогын албан татвар болон бусад чиглэлээр эцсийн шийдвэрлэх зааварчилгаа өгдөггүй. Банк нь аль болох ойрхон хугацаанд татварын ерөнхий хэмжээг бууруулж болохуйц эргэлзээтэй хэсгүүдийг тодорхой болгохыг эрмэлздэг. Дээр дурдсанчлан сүүлийн үеийн захиргааны болон шүүхийн үйл ажиллагааны зохицуулалтын өөрчлөлт, шинэчлэлтийн үр дүнд нарийн хяналтын дагуу татварын ийм байр сууриуд бий болж болох юм. Эдгээр нь байгууллагын санхүүгийн байдал болон ерөнхий үйл ажиллагаанд чухал ач холбогдолтой буюу нөлөөтэй байх боломжтой хэдий ч Татварын албанаас бий болгож болох аливаа шийдвэр, хяналт шалгалтын үр нөлөөг найдвартай үнэлэх боломжгүй билээ.

Удирдлагын зүгээс татварын эрсдэлийн талаар тогтмол үнэлгээ, шинжилгээ хийдэг боловч одоогийн байдлаар хангалттай урьдчилан таамаглах боломжгүй ирээдүйн өөрчлөлтөөс болж нөхцөл байдал өөрчлөгдөж болох юм.

32. Эрсдэлийн удирдлага**(1) Оршил**

Банкны үйл ажиллагааны салшгүй гол эрсдэлүүд бол зээлийн эрсдэл, хөрвөх чадварын эрсдэл, хүүний түвшний эрсдэл, валютын ханшийн эрсдэл, үйл ажиллагааны эрсдэлүүд байдаг. Банкны Зээлийн эрсдлийн газар ("ЗЭГ") нь банкны зээлийн эрсдэлийг удирдах үүрэгтэй бол Эрсдэлийн удирдлагын бодлого, зохицуулалтын газар нь зах зээл, хөрвөх чадварын эрсдэлийг удирдах, эрсдэлийн удирдлагын үйл ажиллагааг ерөнхийд нь дэмжих үүрэгтэй. Энэхүү тодруулгад Банкны хөрөнгө зохицуулалт, эрсдлийн удирдлага ба хяналтын үйл ажиллагаа, бодлого, зорилтууд болон дээр дурдсан эрсдэлд өртөх байдлын талаарх мэдээллийг толилуулав.

Төлөөлөн удирдах зөвлөл

Төлөөлөн удирдах зөвлөл ("ТУЗ") нь Банкны эрсдэлийн удирдлагын оновчтой тогтолцоог бий болгохыг хариуцах ба эрсдэлийн удирдлагын бодлого болон Банкны ерөнхий эрсдэл хүлээх чадвар болон хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийг батлах үүрэгтэй.

ТУЗ-ийн дэргэдэх эрсдэлийн удирдлагын хороо ("ТУЗЭУХ")

ТУЗЭУХ нь банкны эрсдэлийн удирдлагын үндсэн чиг хандлагыг тодорхойлж, стратеги, бодлого, зарчмыг батлах ба гүйцэтгэх удирдлага эрсдэлийн удирдлагын бодлогыг банкны үйл ажиллагаанд мөрдүүлж, хэрэгжүүлж ажилладаг. ТУЗЭУХ нь дотоодын аудитын дэмжлэгтэйгээр эдгээр үйл ажиллагааг гүйцэтгэн ажилладаг.

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(1) Оршил (үргэлжлэл)

Дотоод аудит

Банкны эрсдэлийн удирдлагын үйл явцад Дотоод аудитын газар жилд нэг удаа аудит хийх ба аудитын үед Банкны журмуудын зохистой байдал хийгээд Банканд дагаж мөрдөж байгаа байдлыг шалгадаг. Дотоод аудит нь журмын зохистой байдлыг шалгахаас гадна Банкны журмын мөрдөлт, хэрэгжүүлэлтийг хянадаг.

Гүйцэтгэх удирдлагын хороо

Гүйцэтгэх удирдлагын хороо нь Банкны Гүйцэтгэх удирдлагуудаас бүрдэх бөгөөд Банкны стратегийн асуудал, бизнесийн бодлого төлөвлөлт болон банкны үйл ажиллагааны тогтвортой хөгжлийн талаар хэлэлцэж шийдвэр гаргаж, захирлуудын харилцан уялдааг ханган ажилладаг.

Актив пассивын удирдлагын хороо (“АПУХ”)

АПУХ нь санхүүжилтийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг төвлөрсөн удирдлагаар хангах, хөрвөх чадвар, гадаад валют, эргэн төлөгдөх хугацааны зөрүү болон хүүний эрсдэлийг тодорхой түвшинд хангаж ажиллах үүрэгтэй. АПУХ-ны зорилго нь Банкны санхүүгийн тайлангийн актив пассивын бүтцийг Банкний тогтвортой хөгжлийг хангах байдлаар тогтоох, актив пассивын ерөнхий удирдлагаар ашигт ажиллагаа болон хөрвөх чадварыг хангах болон удирдахад оршино.

Эрсдэлийн удирдлагын хороо (“ЭУХ”)

Эрсдэлийн Удирдлагын хороо нь үндсэн зорилгынхоо хүрээнд эрсдэлийн удирдлагын бодлого, эрсдэл даах чадвар, ICAAP, ILAAP болон бусад эрсдэлийн удирдлагын арга хэрэгслийг баталж, хэрэгжилтэнд нь хяналт тавьж, шаардлагатай тохиолдолд өөрчлөлт оруулах санал, зөвлөмж гаргах үүрэгтэй.

Зээлийн хороод

Зээлийн хорооны бүтцийг Банкны бүх төрлийн зээлийн эрсдэлийг удирдахад дөхөм байхаар зохион байгуулсан. Зээлийн хяналт болон шийдвэр гаргалтанд дараах түвшний Зээлийн хороод оролцдог:

1. Зээлийн хороо нь 1 тэрбум төгрөгөөс дээш дүнтэй зээлийн өргөдлийг хэлэлцэн батлахаас гадна Банкны зээлийн үйл ажиллагааны заавар журмын өөрчлөлтийг батална.
2. Зээлийн дэд хороо нь 500 сая төгрөгөөс 1 тэрбум хүртэлх дүнтэй зээлийн өргөдлийг баталдаг.
3. Зээлийн зөвлөл нь салбар зээлийн хорооны батлах хязгаараас дээш 500 сая төгрөг хүртэлх зээлийн өргөдлийг баталдаг.
4. Салбарын зээлийн зөвлөл нь цалин болон тэтгэврийн зээлээс бусад салбарын захирлын хязгаараас дээш салбарын зээлийн зөвлөлийн хязгаар хүртэлх зээлийн өргөдлийг баталдаг.
5. Зээлийн зөвлөл нь 30 сая төгрөгөөс дээш дүнтэй цалин болон тэтгэврийн зээлийн өргөдлийг баталдаг.
6. Салбарын зээлийн зөвлөл нь салбарын эрхийн хэмжээнд үндэслэн 100-300 сая төгрөгийн зээлийн өргөдлийг баталдаг.

Банкны эрсдэлийн удирдлагын бодлогыг Банканд тулгарч буй эрсдэлийг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийх, эрсдэлийн зохих хязгаарлалт, хяналтыг тогтоох, эрсдэл ба хязгаарлалтад нийцэж буй байдалд хяналт тавих зорилгоор тогтоодог. Зах зээлийн нөхцөл байдал, санал болгож буй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний өөрчлөлтийг тусгахын тулд эрсдэлийн удирдлагын бодлого, системийг тогтмол хянаж үздэг. Банк нь сургалт, стандарт, журмаараа дамжуулж ажилтнуудаа өөрсдийн үүрэг, хариуцлагаа ухамсарлаж байх сахилга баттай, үр дүнтэй хяналтын орчинг бий болгохыг зорьж байна.

Эрсдэлийг хэмжих болон тайлагнах систем

Банк нь статистик загваруудын тусламжтайгаар түүхэн алдагдлаас ойролцоолон тооцсон ердийн тохиолдолд хүлээж болзошгүй алдагдал болон гэнэтийн тохиолдолд учирч болзошгүй онцгой алдагдлыг давхар хэмжиж чадах системийг ашиглан эрсдэлийг хэмждэг. Эдгээр статистик загваруудыг түүхэн өгөгдлөөр тооцсон магадлалыг эдийн засгийн өнөөгийн орчинд нийцүүлэх байдлаар хэрэглэдэг.

Эрсдэлийг хянах, хянах гол хэрэгслүүдийн нэг бол эрсдэлийн аппетитын хязгаар юм. Банк нь үйл ажиллагааныхаа эрсдэлийн аппетитийг Монгол Улсын хууль тогтоомж, Монголбанкнаас баталсан зохистой байдлын шалгуур үзүүлэлт, түүнд тавих хяналт шалгалтын журам, Базелийн хорооноос гаргасан эрсдэлийн удирдлагын олон улсын зөвлөмж, түүнчлэн банкны өөрийн эрсдэлийн удирдлагын бодлого гэх мэт олон төрлийн хүчин зүйлсэд үндэслэн тодорхойлдог. Эдгээр бүх хүчин зүйлүүд нь банкны эрсдэлийн аппетитийг бий болгоход чиглэгддэг.

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**(1) Оршил (үргэлжлэл)****Эрсдэлийг хэмжих болон тайлагнах систем (үргэлжлэл)**

Эрсдэлийн аппетитийг тогтсоноор Банкны стратегийн зорилтуудыг амжилттай хэрэгжүүлэхэд саад учруулж болох гол эрсдэлүүдийг харгалзан стратегийн болон дунд хугацааны зорилгодоо хүрэхийн тулд тухайн жилд хүлээж авах эрсдэлийн түвшинг тодорхойлдог.

Эрсдэлд дүн шинжилгээ хийх, хянах, эрт илрүүлэх зорилгоор банкны бүх нэгжээс гаргасан тайлангуудыг шалгаж боловсруулдаг. Судалгааны үр дүнг ТУЗ, ТУЗЭУХ, АПУХ, ЭУХ, Зээлийн хороод болон бизнесийн хэлтэс тус бүрийн даргад танилцуулна. АПУХ болон ЭУХ аль аль нь улирал бүр эрсдэлийн иж бүрэн тайланг хүлээн авдаг бөгөөд энэ нь Банкны эрсдэлийг үнэлэх, дүгнэлт гаргахад шаардлагатай бүх мэдээллээр хангах зорилготой юм.

Эрсдэлийг бууруулах

Хүүгийн түвшний эрсдэл, гадаад валютын ханшийн өөрчлөлт, зээлийн эрсдэл болон ирээдүйн үйл ажиллагаанаас үүдэж болох болзошгүй эрсдэлийн хэмжээг мэдрэмжийн шинжилгээгээр тооцон, хянаж ажилладаг. Банк зээлийн эрсдэлийг бууруулах зорилгоор барьцаа хөрөнгө болон хувь хүний батлан даалт авдаг.

Эрсдэлийн хэт төвлөрөл

Эдийн засгийн нэг салбарын Банкны харилцагчдад олгосон зээл, Банкны тодорхой бүтээгдэхүүн үйлчилгээг цөөн тооны зээлдэгчид үзүүлэх зээлийн өндөр төвлөрөл нь зээлийн эрсдэлийг нэмэгдүүлж байна. Иймд Банк өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа Монголбанкнаас тогтоосон зээлийн төвлөрлийн хязгаарыг баримталж, зээлийн багцын оновчтой бүтцийг тодорхойлж, хэт төвлөрсөн бүтцийг төрөлжүүлэх бодлого, стратегийг баримтлан ажиллаж байна.

Эрсдэлийн хэт төвлөрлөөс зайлсхийх үүднээс Банк өөрийн бодлого, журамдаа олон төрлийн багцтай байх тодорхой удирдамжийг тусгасан байдаг.

Зээлийн төвлөрлийн эрсдэл болон Банкны эрсдэл даах чадварыг зохицуулах уялдаа холбоотой байдлыг хангах үүднээс зохицуулагч байгууллага нь “Банкны үйл ажиллагааны зохистой байдлыг тогтоох, хяналт тавих журам”-ын дагуу хязгаар тогтоодог. Үүнд:

- Нэг зээлдэгч болон түүний холбогдох этгээдэд олгох нийт зээлийн дүн болон зээлтэй адилтгах бусад хөрөнгийн нийлбэр дүн нь Банкны өөрийн хөрөнгийн 20%-аас хэтрэхгүй.
- Банк холбогдох этгээдэд олгосон зээлийн хэмжээ болон зээлтэй адилтгах бусад хөрөнгийн дүн нь Банкны өөрийн хөрөнгийн 5%-аас, тэдгээрийн нийлбэр дүн нь өөрийн хөрөнгийн 20%-аас тус тус хэтрэхгүй.

(2) Зээлийн эрсдэл

Банкны харилцагч гэрээний дагуух үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд Банканд үүсч болох алдагдлын эрсдэлийг зээлийн эрсдэл гэнэ. Банк нь зээлийн өргөдлүүдийг анхааралтай хянах, эрсдэлийн түвшинд тохируулсан хүүний хувь хэмжээг тогтоох, харилцагч талуудыг газарзүйн байршил, аж үйлдвэрийн салбараар ангилан зээлийн эрсдэлд өртөх түвшинд хязгаар тогтоох зэргээр зээлийн эрсдэлд хяналт тавьдаг.

Банк нь харилцагч талуудын зээлжих чадварт орж болзошгүй өөрчлөлт (барьцаа хөрөнгөө тогтмол шинэчлэх гэх мэт)-ийг эртнээс олж таних зорилгоор зээлийн чанарын хяналтын процессийг нэвтрүүлсэн. Зээлийн чанарын хяналтын процесс нь Банканд болзошгүй алдагдлыг тодорхойлох, засах арга хэмжээг эрт авах боломжийг бий болгодог.

Банк зээлийн үйл ажиллагааг сайжруулахын тулд зээлийн журам зааврыг тогтмол шалгаж, сайжруулж шинэчилдэг.

Зээлтэй холбоотой болзошгүй үүргийн эрсдэл

Банк нь харилцагчийн өмнөөс төлбөр төлөх магадлал бүхий баталгаа, аккредитивийг гаргадаг. Төлбөр төлөгдөх тохиолдолд баталгаа, аккредитивийн нөхцөлд тулгуурлан харилцагчаас эх үүсвэрийг төвлөрүүлнэ. Банканд зээлтэй нэгэн адил эрсдэл учруулах тул эдгээрийг зээлийн үйл ажиллагааны бодлого, журмаар зохицуулна.

Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ***Чанаргүйдэл, үнэ цэнийн бууралт ба сайжруулалтын тодорхойлолт***

Зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн төлбөрөө 90 болон түүнээс дээш хоногоор хугацаа хэтрүүлсэн эсвэл Банк зээлдэгчийн барьцаа хөрөнгийг борлуулах замаар эргэн төлөлтийг гүйцээх магадлалтай бүх тохиолдолд тухайн санхүүгийн хэрэглүүрийг үл төлөгдөх магадлалтай гэж үзэн хүлээгдэж буй алдагдлыг тооцдог.

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)****Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ (үргэлжлэл)*****Чанаргүйдэл, үнэ цэнийн бууралт ба сайжруулалтын тодорхойлолт (үргэлжлэл)***

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэглүүрийг чанарын үнэлгээгээр үнэлж зээлийг “үнэ цэнийн бууралттай” гэж үзэх болон эргэн төлөгдөхгүй байх магадлалуудыг Банк авч үздэг. Энэ тохиолдолд Банк харилцагчийн санхүүгийн хэрэглүүрийг үл төлөгдөх магадлалтай эсэхийг нарийвчлан шинжилж хүлээгдэж буй алдагдлыг 2-р шатлал эсвэл 3-р шатлалын алинд нь тооцоологдохыг тодорхойлох замаар үнэлгээг хийнэ. Чанарын үнэлгээг хийхдээ дараах хүчин зүйлийг харгалзан үздэг. Үүнд:

- Зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлээс болж тус зээл нөхцөл өөрчлөлтөд орсон;
- Зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн төлбөрөө 90 болон түүнээс дээш хоногоор хугацаа хэтрүүлсэн
- Зээлдэгч нь эрсдэлд орох нөхцөл байдал үүссэн эсвэл ойрын хугацаанд эрсдэх магадлалтайг тодорхойлсон Банкны дотоод үнэлгээ
- Зээлдэгч нас барах аль эсхүл хөдөлмөрийн чадвараа алдах
- Зээлдэгчийн үйл ажиллагаа гэнэтийн хүчин зүйлээс эрсдэлд учирсан
- Зээлийн хугацаанд барьцаа хөрөнгийн үнэ цэн материаллаг хэмжээгээр буурах;
- Зээлдэгч (эсвэл зээлдэгчийн бүлэгт хамаарах аливаа хуулийн этгээд) нь дампуурлын талаархи өргөдөл мэдэгдэл гаргах.

Үл төлөгдөх магадлалд орох эсэх шалгууруудын хүчин зүйл нь дараалсан 6 сар үргэлжлэн илрээгүй бол санхүүгийн хэрэглүүрийг "үнэ цэн сайжирсан" гэж үзэн 3-р шатлалаас шилжүүлэх эсэхийг Банк өөрийн бодлогоор зохицуулна. Активын үнэ цэн сайжирч 1-р шатлал болон 2-р шатлалд ангилах эсэх шийдвэр нь тухайн зээлийн болон зээл олгох үеийн дотоод үнэлгээтэй харьцуулахад эрсдэл хэрхэн өссөн байгаагаас хамаарна.

Банкны дотооддоо хэрэглэдэг үнэлгээний систем болон ЧМ-ын тооцоолол

Банкны зээлийн эрсдэлийн газар нь дотоод үнэлгээний загварыг гаргадаг. Энэхүү загварууд нь чанарын болон тоон мэдээллийг агуулдаг бөгөөд зээлдэгчийн онцлог мэдээллээс гадна зээлдэгчийн зан төлөвт нөлөөлж болох гадны нэмэлт мэдээллийг ашигладаг. Практик боломжтой үед Банк нь олон улсын, тухайлбал Мүүдиз, Стандарт энд Пурс, Фитч үнэлгээний байгууллагуудын мэдээллийг ашигладаг. Аль шатлалд хөрөнгийг ангилахад дээрх эх сурвалжуудыг ашигладаг.

Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа төлбөрийн чанаргүйдлийн магадлалыг тооцоходоо түүхэн мэдээллүүд дээр үндэслэн тооцох бөгөөд холбогдох макро эдийн засгийн хүчин зүйлсийг ашиглан урьдчилан таамаглалын тохируулгыг хийнэ. ЧМ нь нөхцөлт ЧМ гэж тодорхойлогддог бөгөөд энэ нь өмнөх хугацаанд тухайн дансны хувьд хийгдсэн бүрэн ба хэсэгчилсэн төлөлтийг харгалзан үзэж ЧМ муруйг бий болгодог. Мөн түүнчлэн, Банк ЧМ муруйг янз бүрийн хугацааны хувьд тооцоолохын тулд банк “кохорт” дүн шинжилгээг ашигладаг.

Зээл болон урьдчилгаанаас бусад санхүүгийн хөрөнгийн хувьд ашигладаг ЧМ загвар нь үнэлгээний матриц дээр суурилсан бөгөөд энэ нь холбоотой талуудын олон улсын зээлийн үнэлгээний мэдээллээс гардаг. Энэхүү зээлийн үнэлгээний мэдээллүүд нь ирээдүйн мэдээллүүдийг агуулсан байдаг.

Хөрөнгө зохицуулалт, арилжаа ба банк хоорондын харилцаа

Банкны хөрөнгө зохицуулалт, арилжаа ба банк хоорондын харилцаа болон хамтрагч талуудад санхүүгийн байгууллагууд, банк, брокер-дилерүүд, хөрөнгийн биржүүд болон клеринг төвүүд багтана. Эдгээр харилцагч байгууллагын хувьд, Банкны Хөрөнгө зохицуулалтын газраас олон улсын үнэлгээний агентуудын (тухайлбал, Мүүдиз) нийтэд нээлттэй гадаад мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж дотооддоо үнэлгээ өгдөг.

Бизнесийн болон ЖДБ зээл

Бизнесийн болон ЖДБ зээлийн эрсдэлийг үнэлэхдээ зээлдэгчдийг зээлийн эрсдлийг газрын шинжээчдийн хяналт дор зээлийн мэргэжилтнүүд үнэлдэг. Зээлийн эрсдлийн үнэлгээ нь харилцагчийн түүхэн, одоо, ирээдүйн нөхцөл байдлын мэдээллийг харгалзан үздэг. Үүнд:

- Харилцагчийн санхүүгийн төсөөлөл болон түүхэн мэдээлэл. Энэхүү санхүүгийн мэдээлэл нь харилцагчийн санхүүгийн гүйцэтгэлийн хэрэгжилт, хүлээгдэж буй үр дүн, төлбөрийн чадварын харьцаа, хөрвөх чадварын харьцаа болон бусад холбогдох санхүүгийн чадамжийг үнэлэх харьцаануудыг агуулна. Эдгээр үзүүлэлтүүдийн зарим нь үйлчлүүлэгчидтэй хийсэн гэрээнүүд дээр тулгуурласан байдаг тул илүү анхаарч авч үздэг.
- Харилцагчдын талаарх бусад эх сурвалжаас гаралтай нийтэд нээлттэй мэдээлэл.
- Макро-эдийн засгийн болон геополитикийн аливаа мэдээлэл
- Банкны гүйцэтгэлд хамаарах харилцагчийн менежментийн чанар, ур чадварын талаарх бодитой мэдээлэл

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)**

Үнэлгээний арга барилын нарийн төвөгтэй байдал нь зээлийн хэмжээ болон харилцагчийн цар хүрээндээ шалтгаалан өөр өөр байдаг. Зарим бизнесийн зээл нь жижиг бизнест зориулсан Банкны дотоод загвараар үнэлэгддэг.

Хэрэглээний зээл

Хэрэглээний зээлд иргэдийн бүх төрлийн хэрэглээний зээл, кредит карт болон орон сууцны зээлүүд багтдаг. Эдгээр зээлийн бүтээгдэхүүнүүд болон зарим жижиг бизнесийн зээлийн эрсдэлийн үнэлгээг зээлдэгчийн хугацаа хэтрэх магадлалыг тодорхойлох аргачлал бүхий программын загвараар үнэлдэг. Үүнд: хүн ам зүй, зээл хүсэгчийн зээлийн түүх, барьцаа хөрөнгө, одоогийн орлогын түвшин, дансны орлогын өөрчлөлт, өр төлбөрийн үлдэгдэл болон хүссэн зээлийн нөхцөл зэргийг харгалзан үздэг.

Банкны дотоод үнэлгээ

Дотоод үнэлгээ	Дотоод үнэлгээний тайлбар	Олон улсын үнэлгээ
Хэвийн	Маш сайн	A- to AA+ зэрэгтэй
Анхаарал хандуулах	Ахисан дунд үнэлгээ	BBB- to BBB+
Хэвийн бус	Дунд үнэлгээ	B- to BB+
Эргэлзээтэй	Доод үнэлгээ	Саа-С
Муу	Үнэ цэн буурсан	–
Үнэлэгдээгүй	Үнэлэгдээгүй	–
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэн буурсан	Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэн буурсан	–

Чанаргүйдэлд өртөх дүн (“ЧӨД”)

ЧӨД нь тайлант өдрөөс хойш эрсдэлд хүлээгдэж буй өөрчлөлтүүд, тухайлбал гэрээгээр эсвэл өөр хэлбэрээр төлөвлөгдсөнөөс үл хамааран үндсэн зээлийн болон хүүний эргэн төлөлт, хүлээгдэж буй хөрөнгийн зарцуулалт, хуримтлагдсан хүү зэрэг хүлээгдэж буй өөрчлөлтийг харгалзан тооцсон ирээдүйд санхүүгийн хэрэглүүр чанаргүйдэх үед өртөх хэмжээг хэлнэ. Санхүүгийн хөрөнгийн ЧӨД нь түүний үнэ цэнийн бууралтын тооцоонд хамаарах нийт дансны үнийг илэрхийлдэг бөгөөд энэ нь чанаргүйдэлд ойртох үед үйлчлүүлэгчийн өртөх дүнгээ нэмэгдүүлэх, мөн эрт урьдчилан төлөх боломжийн аль алиныг нь харгалзан үздэг. Зээлийн карт болон бусад зээлийн шугамын чанаргүйдэлд өртөх дүнг тодруулга 2.5-аас харна уу.

1-р шатлалд буй зээлийн ЧӨД-г тооцоолохдоо Банк нь 12 сар дотор үүсэж болох чанаргүйдэх үйл явдлыг 12 сарын ЗҮЦХА-г тооцоход авч үзнэ. 2-р шатлал болон 3-р шатлалуудад ЧӨД-г тодорхойлохдоо нийт хугацааны түүхэн чанаргүйдэх үйл явдлыг авч үзнэ.

12 сарын болон зээлийн хугацааны ЧӨД нь бүтээгдэхүүний төрлөөс хамааран хүлээгдэж буй төлбөрийг үндэслэн тодорхойлогддог:

- Хорогдуулсан болон нэг удаагийн эргэн төлөлттэй зээлийн, зээлдэгчийн 12 сарын хугацаанд эсвэл зээлийн хугацаанд нь төлөх гэрээний төлбөрт үндэслэнэ. Мөн түүнчлэн зээлдэгчийн хүлээгдэж буй илүү төлөлтийг тохируулж өгнө. Энэхүү тооцооллод эрт төлөлт/дахин санхүүжүүлэлтийн таамаглалыг мөн тусгаж өгнө.
- Зээлийн шугамын бүтээгдэхүүний хувьд ЧӨД-г тодорхойлохдоо лимитээс ашигласан дүн дээр чанаргүйдэх үед лимитээс үлдсэн дүн зээлд хөрвөх хүлээгдэж буй дүнг таамаглах "зээлд хөрвөх хүчин зүйл"-ийг нэмэх замаар урьдчилан таамаглаж байна. Эдгээр таамаглал нь бүтээгдэхүүний төрөл болон одоогийн хязгаарын ашиглалтаас хамаарч өөр өөр байдаг.

Алдагдалд хүргэх чанаргүйдэл

АХЧ нь Банкны хүлээгдэж буй үл төлөгдөх зээлийн хэмжээг илэрхийлнэ. АХЧ нь харилцан тохиролцсон хэлбэр, нэхэмжлэлийн төрөл болон зэрэглэл, барьцаа хөрөнгө эсвэл бусад зээлийн дэмжлэг зэргээс шалтгаалан харилцан адилгүй байдаг. АХЧ нь зээл/авлага дефолт болох үед хүлээх алдагдлын нэгж хувиар илэрхийлэгдэнэ. АХЧ-ийг 12 сар эсвэл зээлийн хугацааны туршид тооцдог бөгөөд 12 сарын АХЧ нь дараагийн 12 сард дефолт болох тохиолдолд гарах алдагдлын хувийг тооцдог бөгөөд зээлийн хугацааны туршид АХЧ нь үлдэгдэл зээлийн хугацаанд гарах алдагдлын хувийг тооцдог.

АХЧ нь барьцааны үнэ болон төлөлтөөс хамааран цаг хугацаа өнгөрөх тусам өөрчлөгдөж байдаг. АХЧ -ийн коэффициентийн гол элементүүд нь:

- Цагийн хэмжээс (ЧӨД параметрийг баталгаатай, баталгаагүй хэсэгт хуваах) ба
- Барьцаа хөрөнгийн үнэ цэн өөрчлөгдөхөд (үл хөдлөх хөрөнгө гэх мэт барьцааны тохиолдолд үнэ нь өөрчлөгдөхгүй хэвээр байх болно)

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)*****Алдагдалд хүргэх чанаргүйдэл (үргэлжлэл)***

Санхүүгийн хэрэглүүрд барьцаа хөрөнгө байхгүй, үл төлөлтийн түүхэн өгөгдөл хангалттай байгаа тохиолдолд Банк шинжээчдийн дүгнэлтийг гаргадаг. Тайлангийн өдрөөрх нөхцөл байдал, өгөгдлийн бүрэн гүйцэд байдлаас хамааран Банк АХЧ-ийн коэффициентийн үе шатыг тодорхойлохын тулд түүхэн мэдээллийн хандлага эсвэл гадаад эх сурвалжаас авсан түүхэн өгөгдлийг ашигладаг.

Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт

Банк нь ЗҮЦХА-д хамаарах бүх хөрөнгийг тасралтгүй хянадаг. Тухайн нэг санхүүгийн хэрэглүүр эсвэл багц хэрэглүүр нь 12 сарын ЗҮЦХА эсвэл нийт хугацааны ЗҮЦХА-т хамаарах эсэхийг тодорхойлохын тулд Банк нь уг хөрөнгүүдийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэлд мэдэгдэхүйц өсөлт гарсан эсэхийг үнэлдэг.

Анх хүлээн зөвшөөрөгдсөнөөс хойш санхүүгийн хэрэглүүрийг чанаргүйдэх эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг тодорхойлохдоо Банк нь зардал, хүчин чармайлт гаргахгүйгээр олж авсан үндэслэлтэй болон хамааралтай мэдээллийг авч үздэг. Үүнд Банкны түүхэн туршлага, шинжээчдийн зээлийн үнэлгээнд үндэслэсэн, хэтийн төлөвийг харуулсан тоон болон чанарын мэдээлэл, дүн шинжилгээ орно.

Банк нь гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өссөн тохиолдолд чанарын шинжилгээ хийдэг. Зарим тохиолдолд зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлтийн шалтгааныг чанаргүйдэл бус “Чанаргүйдлийн тодорхойлолт”-д дурьдагдсан үйл явдлуудтай холбож тайлбарладаг. Зээлийн ангиллын өөрчлөлтийг үл харгалзан 30 хоногоос дээш хугацаа хэтрэлттэй зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өссөн байна гэж үздэг.

Ижил төстэй бүлэг хөрөнгүүдийн ЗҮЦХА-г тооцохдоо, анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт гарсан эсэхийг шинжлэхдээ ижил арга, аргачлалуудыг ашигладаг.

Бүлгийн үнэлгээгээр санхүүгийн хөрөнгүүдийг ангилах нь

Доорх хүчин зүйлээс хамаарч “ЗҮЦХА зарчмуудын тойм” 2.5-т тайлбарласнаар Банк нь ЗҮЦХА -ын нөөцийг бүлгийн болон тусгай үнэлгээгээр тооцдог.

Банк нь ЗҮЦХА -ийг тусгай үнэлгээгээр тооцоолох хөрөнгийн ангилалд дараах зээлүүд орсон:

- Шатлал 3-т ангилагдсан, зээлийн өрийн үлдэгдэл 5.0 тэрбум төгрөгөөс их зээлдэгчдийн хувьд тусгайлсан үнэлгээг хийх
- Холбоотой зээлдэгчдийн доторх аль нэг зээлдэгч нь шатлал 3-т ангилагдсан бөгөөд тухайн холбоотой зээлдэгч нарын нийт зээлүүдийн өрийн үлдэгдэл (бүх үе шатууд дах зээлүүд орно) нь 5.0 тэрбум төгрөгөөс дээш дүнтэй байх
- Шатлал харгалзахгүйгээр томоохон бөгөөд онцгой шинж чанартай байгууллагын зээлийн багцын зээл

Банк нь ЗҮЦХА -ийг бүлгийн үнэлгээгээр тооцоолох үед тусгай үнэлгээнд ороогүй бүх зээлийг оруулна. Банк нь эдгээр зээлүүдийг зээлдэгчийн сегмент дээр үндэслэн доорх жижиг багцуудад ангилдаг.

- Байгууллагын зээл
- Жижиг, дунд байгууллага (“ЖДБ”)-ын зээл
- Иргэдийн зээл

ЗҮЦХА -ын загварын өгөгдөлд дүн шинжилгээ хийх нь – Ирээдүйн мэдээлэл

Банк нь ЧМ болон ЗҮЦХА-г тооцоолохдоо ирээдүйг илтгэх мэдээллийг ашиглан ирээдүйн макро эдийн засгийн өөрчлөлт ЗҮЦХА-д хэрхэн нөлөөлж болохыг харгалзаж үздэг. Энгийн шугаман хамаарлын аргыг ашиглан ажиглагдахуйц чанаргүйдлийн/дефолтын хувь болон макро эдийн засгийн хүчин зүйл хоорондын харилцан хамаарлыг тооцдог. Ашигласан мэдээллийн багцад зээлийн бүтээгдэхүүн бүрд хамаарах ЧМ болон голлох макро хүчин зүйлүүдийн улирал бүрийн мэдээллүүд ордог. Макро эдийн засгийн хүчин зүйлийн мэдээллийг Үндэсний статистикийн хороо болон Монголбанкны мэдээллийн сангаас татдаг бол ЧМ хувь нь банкны дотоод мэдээллийн сангаас гаргасан түүхэн мэдээллийг ашигладаг. Банк нь 2023 онд Иргэдийн зээлийн хувьд бодлогын хүү болон инфляцийн түвшинг, Байгууллагын болон ЖДБ зээлийн хувьд ДНБ-ийн өсөлт болон инфляцийн түвшинг ашигласан ба эдгээр нь чанаргүйдэх магадлалтай хамгийн өндөр харилцан хамааралтай байсан (2022 онд: Иргэдийн зээлийн хувьд бодлогын хүү болон инфляцийн түвшинг нэг жил нэг улирлын хоцрогдолтойгоор, Байгууллагын болон ЖДБ зээлийн хувьд ДНБ-ийн өсөлт болон Зээлийн өсөлт).

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

ЗҮЦХА -ын загварын өгөгдөлд дүн шинжилгээ хийх нь – Ирээдүйн мэдээлэл (үргэлжлэл)

Арга зүйн хувьд, эхлээд оновчтой макро эдийн засгийн хүчин зүйлүүдийг урьдчилан сонгохдоо шугаман хамаарлын шинжилгээ хийсэн. Дараа нь коэффициентуудыг энгийн регрессийн шинжилгээ ашиглан тооцоолсон. Тооцооллын үр дүнд гарсан коэффициентууд болон таамаглалуудаас ЧМ-д хамаарах ирээдүйн талаарх мэдээлэл хүчин зүйлүүдийг тохируулан авч үзсэн тул урьдчилсан чанаргүйдлийн хувь болон түүхэн дундаж чанаргүйдлийн хувийн харьцааг ЧМ болгон авч үзсэн. Эдгээр тохируулга нөлөөлөгч хүчин зүйлс болон тохируулсан ЧМ хувиуд нь ирээдүйн эдийн засгийн өсөлтийн талаар хамгийн бодитой төсөөлөл өгч чадна гэж үзсэн тул ЗҮЦХА загварын суурь төсөөлөл болно. Сайн болон муу төсөөллүүдийг тухайн загвараар таамагласан чанаргүйдлийн хувь дахь түүхэн тохируулагч хүчин зүйлүүдийг үндэслэн тооцсон ба тохируулагч хүчин зүйлийн тархалтыг тодорхой тоонуудаар хэмжсэн. Төсөөлөл бүрийн ЗҮЦХА-г тухайн төсөөлөлд хамаарах ЧМ хувьд үндэслэн тооцсон бол бодит ЗҮЦХА-г дээрх гурван төсөөллийн дараах пропорцоор жигнэсэн дунджаар авсан байна. Үүнд: эерэг болон сөрөг төсөөллийн 15%, суурь төсөөллийн 70%.

Тооцооллын 3 төсөөлөлд хамаарах тохируулгын коэффициентийг доорх хүснэгтээс харна уу:

	Байгууллагын зээл	ЖДБ-ын зээл	Иргэдийн зээл
2023 оны 12 сарын 31-нээр			
Сөрөг төсөөлөл	2.2921	2.2921	1.7680
Суурь төсөөлөл	0.7850	0.7850	0.5053
Эерэг төсөөлөл	0.4222	0.4222	0.2669
2022 оны 12 сарын 31-нээр			
Сөрөг төсөөлөл	2.1048	2.1048	1.6981
Суурь төсөөлөл	1.3574	1.3574	1.1363
Эерэг төсөөлөл	0.4406	0.4406	0.4922

Бүтцийн өөрчлөлт орсон зээлийн тойм

Эрсдэлийн удирдлагын үүднээс зээлд бүтцийн өөрчлөлт орсон бол Банкны Тусгай аквивын хэлтэс нь зээлийг эргэн төлөгдөх хүртэл хяналт тавьдаг.

Доорхи хүснэгтэд бүтэц өөрчлөгдсөн санхүүгийн хөрөнгийн нийт дансны дүн болон холбогдох ЗҮЦХА-г 2022 оны болон 2023 оны 12 сарын 31-ээр тус бүр харуулав:

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
<i>Бүтэц өөрчлөгдсөн зээлүүд:</i>		
Дансны нийт үнэ	52,614,502	56,806,027
Холбогдох ЗҮЦХА	(33,749,533)	(21,933,646)

Эрсдэлийн төвлөрлийн шинжилгээ

Банк дотооддоо хэрэглэдэг зээлийн үнэлгээний систем, шатлалыг ашиглан гаргасан зээлийн чанар болон зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнтэй холбоотой тодруулгуудыг 12, 13, 14 ба 17-р тодруулгаас харна уу.

Дараах хүснэгтэд Банкны харилцагчдад олгосон зээл, урьдчилгааг (Тодруулга 17) аж үйлдвэрийн салбараар нь ангилан, зээлийн барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн эсвэл зээлийн чанарыг сайжруулах бусад зүйлүүдийг авч үзэхээс өмнөх нийт дүнгээр нь үзүүлэв:

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Эрсдэлийн төвлөрлийн шинжилгээ (үргэлжлэл)

	Нийт багцын хэмжээ			
	2023 мян.төг	%	2022 мян.төг	%
Худалдаа, үйлчилгээ	939,847,708	18%	989,179,347	21%
Уул уурхай, олборлолт	594,847,744	11%	618,573,404	13%
Барилга байгууламж	376,491,765	7%	473,147,282	10%
Санхүүгийн үйлчилгээ	377,195,935	7%	355,983,175	8%
Үйлдвэрлэл	586,842,868	11%	523,074,747	11%
Орон сууц	609,560,516	11%	515,069,970	11%
Төлбөрийн карт	528,421,873	10%	278,200,090	6%
Зочид буудал, ресторан, аялал жуулчлал	135,283,643	3%	151,931,463	3%
Тээвэр, харилцаа холбоо	259,503,316	5%	168,262,695	4%
Түлшний импорт, худалдаа	215,092,310	4%	–	0%
Хадгаламж барьцаалсан	118,298,002	2%	100,641,414	2%
Эрүүл мэнд	37,971,252	1%	30,018,101	1%
Боловсрол	72,855,274	1%	58,040,193	1%
Цахилгаан, эрчим хүч ба дулаан	11,654,177	0%	19,875,704	0%
Хөдөө аж ахуй	71,627,403	1%	23,345,917	1%
Бусад	409,950,828	8%	312,523,722	7%
	5,345,444,614	100%	4,617,867,224	100%

*Бусад салбарын компаниудын хувьцааг л эзэмшдэг холдинг компанийг банкны салбарын кодчиллын дагуу санхүүгийн үйлчилгээ гэж ангилсан.

Зээлийн барьцаа хөрөнгө ба бусад сайжруулалтууд

Барьцаа хөрөнгийн төрөл болон үнэлгээний дүн нь зээлдэгчийн зээлийн эрсдэлийн үнэлгээ болон олгох зээлийн төрлөөс хамаарна. Барьцаанд авсан хөрөнгийн гол төрлүүдийг доор үзүүлэв. Үүнд:

- Байгууллагуудад олгосон зээл: Үл хөдлөх хөрөнгө, бараа материал, үйлдвэр ба тоног төхөөрөмж, машин механизм;
- Иргэдийн зээл: Тээврийн хэрэгсэл; орлого; үл хөдлөх хөрөнгө; орон сууцны үл хөдлөх хөрөнгө
- Жижиг, дунд үйлдвэрлэлд олгосон зээл: Үл хөдлөх хөрөнгө

Банк барьцаа хөрөнгийн зах зээлийн үнэ цэнийг тогтмол хянадаг ба гэрээний дагуу шаардлагатай үед нэмэлт барьцаа хөрөнгө гаргуулахыг шаардаж болно. Банк журмын дагуу өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийг зохион байгуулалттайгаар борлуулдаг. Хөрөнгө борлуулсанаас олсон орлогыг зээлийн үлдэгдэл төлбөрийг багасгах болон төлж дуусгахад зориулна. Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийг Банк нь өөрийн бизнесийн хэрэгцээнд ашигладаггүй.

Банк дотооддоо хэрэглэдэг зээлийн үнэлгээний систем ба жилийн эцсийн шатлалын ангиллыг ашиглан гаргасан зээлийн чанар болон зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнтэй холбоотой тодруулгуудыг 12, 13, 14 ба 17-р тодруулгаас харна уу. Санхүүгийн хэрэглүүрүүд нь бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгддэг санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд тодруулга 14-д, ирээдүйн үнэлгээний өөрчлөлтөөс үүдэн гарах зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнг бус харин одоогийн байгаа зээлийн эрсдэлийг харуулсан.

Банкны харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны барьцааг доор харуулав:

	Нийт дансны дүн мян.төг	Барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн мян.төг	%
2023 оны 12 сарын 31-нээр			
Байгууллагын зээл	3,346,336,133	8,664,934,415	259%
ЖДБ-ын зээл	599,615,465	1,648,591,251	275%
Иргэдийн зээл	1,150,861,431	1,817,582,235	158%
	5,096,813,029	12,131,107,901	
2022 оны 12 сарын 31-нээр			
Байгууллагын зээл	3,238,302,119	8,967,114,590	277%
ЖДБ-ын зээл	420,167,378	1,224,305,300	291%
Иргэдийн зээл	628,521,161	1,404,319,468	223%
	4,286,990,658	11,595,739,358	

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)****Зээлийн барьцаа хөрөнгө ба бусад сайжруулалтууд (үргэлжлэл)****Зээлийн төвлөрлийн харьцаа**

Банкны тухай хуульд заасны дагуу Банкнаас аливаа этгээд, түүнтэй холбогдох этгээд, харилцан хамаарал бүхий этгээдэд олгосон зээл, зээлтэй адилтган тооцох актив хөрөнгө, баталгаа, батлан даалт, бусад хэлцлийн нийлбэр дүн нь тухайн банкны өөрийн хөрөнгийн 20 хувиас хэтэрч болохгүй. Хувьцаа эзэмшигч, ТУЗ-ийн дарга болон гишүүн, гүйцэтгэх удирдлага, банкны ажилтан эсвэл түүнтэй холбоотой аливаа этгээдэд олгох зээл, түүнтэй адилтгах хөрөнгө, баталгааны дээд хэмжээ нь банкны өөрийн хөрөнгийн 5 хувиас нийт дүн нь Банкны өөрийн хөрөнгийн 20 хувиас хэтрэхгүй байх ёстой. 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар ямар нэгэн зөрчил байхгүй.

(3) Төлбөрийн чадварын эрсдэл

Санхүүгийн хэвийн болон хүндрэлтэй нөхцөлд төлбөр тооцооны үүргээ гүйцэтгэх боломжгүй байх эрсдэлийг төлбөрийн чадварын эрсдэл гэнэ. Уг эрсдэлийг хязгаарлахын тулд удирдлага нь үндсэн харилцах, хадгаламжийн эх үүсвэрээс гадна олон төрлийн эх үүсвэрийг төвлөрүүлэх ба өдөр тутам ирээдүйн мөнгөн урсгал болон төлбөрийн чадвараа хянадаг. Үүний тулд нэмэлт эх үүсвэр шаардагдсан үед ашиглагдах өндөр үнэлгээтэй барьцаа хөрөнгийн бэлэн байдал болон хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал зэргийн үнэлгээ хийхийг шаарддаг.

Харилцагч харилцахаас татан авалт хийх, хадгаламжийн хугацаа дуусаж бэлэн мөнгө авах болон Банк зээлдэгчид зээлийн олголт хийх тохиолдолд Банк нь хангалттай хэмжээний бэлэн мөнгөтэй байх шаардлагатай болдог. АПУХ нь бэлэн мөнгөний эдгээр гадагш мөнгөн урсгалыг нөхөх хамгийн бага мөнгөн урсгалын түвшин болон гэнэтийн эрэлтийн үед гарах зардлыг нөхөхөд бэлэн байх ёстой банк хоорондын болон бусад зээлийн хэрэгслийн доод түвшинд хязгаарлалт тогтоодог.

Төлбөрийн чадварын эрсдэлд өртөх байдал

Банкнаас төлбөрийн чадварын эрсдэлийг удирдахад ашигладаг гол хэмжүүр бол төлбөрийн чадвартай хөрөнгийг нийт өр төлбөртэй харьцуулах харьцаа бөгөөд энэ нь Монгол Улсын Банкны тухай хуульд заасан төлбөрийн чадварын харьцаатай нийцэж байгаа юм.

Энэ зорилгоор Банк төлбөрийн чадварын харьцааг дараах байдлаар тооцоолдог. Банкны төлбөрийн чадвартай хөрөнгийг тооцохдоо бэлэн мөнгө, бусад банк болон санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан харилцах, хадгаламж, Монголбанкны хөрөнгө оруулалтын үнэт цаасыг оруулна. Харин түргэн гүйцэтгэгдэх өр төлбөрийг тооцохдоо харилцагчаас төвлөрүүлсэн харилцах, хадгаламж, бусад банк болон санхүүгийн байгууллагуудаас байршуулалсан харилцах, хадгаламж, гадаадын санхүүгийн байгууллагуудын зээл, татвар, гаргасан өрийн бичиг зэрэг орно.

Тайлангийн өдрөөрх төлбөрийн чадварын харьцаа:

	2023	2022
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	<u>49.7%</u>	<u>43.4%</u>

Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ

Дараах хүснэгтэд 2022 болон 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн өр төлбөр болон хөрөнгийн дуусгавар хугацааг тэдгээрийн гэрээний дагуу эргэн төлөх үүрэг дээр үндэслэн харууллаа. Мөн Банк дийлэнх харилцагчид нь гэрээт хугацаанаасаа өмнө зарлагын гүйлгээ хийхгүй байх гэсэн хүлээлт дээр үндэслэсэн бөгөөд харилцах, хадгаламжийн тодорхой хувийг хадгалах хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалыг тусгаагүй болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(3) Төлбөрийн чадварын эрсдэл (үргэлжлэл)

Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ (үргэлжлэл)

2023 оны 12 сарын 31-нээр	Хугацаагүй мян.төг	3 сараас ихгүй мян.төг	3 сараас 6 сар мян.төг	6 сараас 1 жил мян.төг	1-ээс 5 жил мян.төг	5-аас дээш жил мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгө							
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	1,117,858,549	1,193,856,976	–	–	–	–	2,311,715,525
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	869,544,915	783,230,812	–	–	–	–	1,652,775,727
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	–	1,224,738,338	247,269,570	107,443,178	186,940,736	956,661,854	2,723,053,676
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	39,750,576	3,646,159	4,473,604	11,755,341	–	59,625,680
- Гарсан гүйлгээ	–	(40,440,564)	(6,363,445)	(7,121,919)	(22,983,257)	–	(76,909,185)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	554,076,511	802,131,637	615,471,775	1,415,886,826	2,876,815,855	1,877,285,064	8,141,667,668
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	30,996,818	27,724,891	13,496,593	49,488,420	268,656,334	–	390,363,056
	<u>2,572,476,793</u>	<u>4,030,992,666</u>	<u>873,520,652</u>	<u>1,570,170,109</u>	<u>3,321,185,009</u>	<u>2,833,946,918</u>	<u>15,202,292,147</u>
Санхүүгийн өр төлбөр							
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	23,863,949	294,709,383	–	–	–	–	318,573,332
Репо хэлцэл	–	–	–	35,363,068	19,680,137	–	55,043,205
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	4,962,670,005	1,308,989,787	836,125,118	1,628,943,151	573,473,246	18,825,467	9,329,026,774
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	41,396,162	3,087,757	2,583,633	8,858,627	–	55,926,179
- Гарсан гүйлгээ	–	(46,489,388)	(4,861,811)	(4,400,466)	(16,465,645)	–	(72,217,310)
Зээлээр авсан санхүүжилт	–	159,310,715	83,352,194	536,071,195	131,063,322	25,411,246	935,208,672
Түрээсийн өглөг	–	2,089,904	1,979,903	3,841,872	7,888,740	–	15,800,419
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	–	166,628,192	–	–	5,558,789	547,914	172,734,895
Эх үүсвэргүй баталгаа ба аккредитив	522,557,915	–	–	–	–	–	522,557,915
Ашиглаагүй зээлийн шугам	455,919,038	–	–	–	–	–	455,919,038
	<u>5,965,010,907</u>	<u>1,926,634,755</u>	<u>919,683,161</u>	<u>2,202,402,453</u>	<u>730,057,216</u>	<u>44,784,627</u>	<u>11,788,573,119</u>
	<u>(3,392,534,114)</u>	<u>2,104,357,911</u>	<u>(46,162,509)</u>	<u>(632,232,344)</u>	<u>2,591,127,793</u>	<u>2,789,162,291</u>	<u>3,413,719,028</u>

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(3) Төлбөрийн чадварын эрсдэл (үргэлжлэл)

Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ (үргэлжлэл)

2022 оны 12 сарын 31-нээр	Хугацаагүй мян.төг	3 сараас ихгүй мян.төг	3 сараас 6 сар мян.төг	6 сараас 1 жил мян.төг	1-ээс 5 жил мян.төг	5-аас дээш жил мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгө							
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	894,574,372	862,425,315	–	–	–	–	1,756,999,688
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	604,503,816	162,788,478	–	–	–	–	767,292,294
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	–	599,363,877	342,187,217	275,776,071	358,963,322	684,426,096	2,260,716,583
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	282,913,155	139,256,202	218,641,936	790,922,559	–	1,431,733,852
- Гарсан гүйлгээ	–	(235,350,417)	(128,895,332)	(196,375,805)	(606,584,744)	–	(1,167,206,298)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	616,534,166	580,849,138	457,103,700	1,459,680,496	1,683,555,250	1,115,064,950	5,912,787,700
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	29,546,378	17,757,526	400,965	615,039	116,839,519	–	165,159,428
	<u>2,145,158,733</u>	<u>2,270,747,073</u>	<u>810,052,752</u>	<u>1,758,337,737</u>	<u>2,343,695,906</u>	<u>1,799,491,046</u>	<u>11,127,483,247</u>
Санхүүгийн өр төлбөр							
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	32,154,100	971,557	–	–	–	–	33,125,657
Репо хэлцэл	–	34,008,500	155,797,971	89,725,369	50,324,598	–	329,856,439
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	2,959,462,153	909,434,848	646,073,155	1,131,845,094	756,958,947	18,698,206	6,422,472,402
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	18,964,043	18,775,430	39,471,074	537,066,596	–	614,277,143
- Гарсан гүйлгээ	–	(22,893,227)	(16,498,851)	(35,609,830)	(693,809,266)	–	(768,811,174)
Зээлээр авсан санхүүжилт	112,757,080	357,969,027	4,711,828	667,258,150	252,205,602	74,734,328	1,469,636,016
Түрээсийн өглөг	–	1,762,365	1,762,365	3,478,172	11,843,553	–	18,846,455
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	–	80,113,415	–	180,389,295	–	–	260,502,710
Эх үүсвэргүй баталгаа ба аккредитив	321,497,517	–	–	–	–	–	321,497,517
Ашиглаагүй зээлийн шугам	248,247,384	–	–	–	–	–	248,247,384
	<u>3,674,118,234</u>	<u>1,380,330,528</u>	<u>810,621,899</u>	<u>2,076,557,324</u>	<u>914,590,030</u>	<u>93,432,534</u>	<u>8,949,650,548</u>
	<u>(1,528,959,501)</u>	<u>890,416,545</u>	<u>(569,147)</u>	<u>(318,219,587)</u>	<u>1,429,105,876</u>	<u>1,706,058,513</u>	<u>2,177,832,699</u>

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(4) Зах зээлийн эрсдэл

Зах зээлийн эрсдэл гэдэг нь зах зээлийн хүү, гадаад валютын ханш зэрэг зах зээлийн үнийн өөрчлөлт нь Банкны орлого эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэнд нөлөөлөх эрсдэл юм. Зах зээлийн эрсдэлийн удирдлагын зорилго нь зах зээлийн эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөгдөх параметрийн хүрээнд удирдах, хянах, эрсдэлийн өгөөжийг оновчтой болгох явдал юм.

Хүүний түвшний эрсдэл

Хүүний эрсдэл гэдэг нь хүүний түвшний өөрчлөлт нь Банкны орлого эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэнд нөлөөлөх эрсдэл юм. Банкны зээлийн, санхүүжилтийн, хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанууд нь хүүний эрсдэлийг бий болгодог. Хүүний түвшний өөрчлөлт нь Банкны хүүний цэвэр орлогод нэн даруй нөлөөлөх ба Банкны хөрөнгө, өр төлбөр, тэнцлийн гадуурх зүйлсийн эдийн засгийн үнэ цэнд нөлөөлдөг учир урт хугацаанд Банкны өөрийн хөрөнгөд нөлөөлж болно. Зээлийн хүүний эрсдэлийг Банкны удирдлагын тогтоосон хязгаарт багтаан түвшинг нэмэгдүүлэх эсвэл бууруулах замаар удирдана. Эдгээр хязгаарлалтууд нь хүүний маржин болон хүүний мэдрэмжийн хөрөнгө, өр төлбөрийн үнэ цэнд үзүүлэх нөлөөг хязгаарлаж өгдөг.

Зээлийн хүүний зөрүүний хязгаарын эрсдэлийн удирдлага нь Банкны санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн төрөл бүрийн стандарт, стандарт бус хүүний хувилбарт мэдрэмжийг хянах замаар нэмэгдүүлэх юм. Банкны зах зээлийн хүүний түвшин 100 пунктад өсөх, буурах мэдрэмжийн шинжилгээ (өгөөжийн муруй дахь тэгш хэмт хөдөлгөөнгүй, санхүүгийн байдлын тогтмол тайлантай гэж үзвэл) дараах байдалтай байна:

	Өсөлт (бууралт)	Цэвэр хүүний орлогын мэдрэмж мян.төг	Ашиг, алдагдалд тогтоосон эрсдэлийн хязгаар мян.төг	Өөрийн хөрөнгийн мэдрэмж мян.төг	Өөрийн хөрөнгөд тогтоосон эрсдэлийн хязгаар мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр					
Валют					
Америк доллар	+/- 100	+/- 789,541	+/- 328,411,715	+/- 710,587	+/- 328,411,715
Төгрөг	+/- 100	+/- 8,001,304	+/- 328,411,715	+/- 7,201,174	+/- 328,411,715
Бусад	+/- 100	+/- 1,367,075	+/- 328,411,715	+/- 1,230,368	+/- 328,411,715
2022 оны 12 сарын 31-нээр					
Валют					
Америк доллар	+/- 100	+/- 153,528	+/- 275,730,685	+/- 138,175	+/- 275,730,685
Төгрөг	+/- 100	+/- 29,217,621	+/- 275,730,685	+/- 26,295,859	+/- 275,730,685
Бусад	+/- 100	+/- 687,465	+/- 275,730,685	+/- 618,719	+/- 275,730,685

Гадаад валютын ханшийн эрсдэл

Валютын эрсдэл гэдэг нь гадаад валютын ханшийн өөрчлөлтөөс болж санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэн хэлбэлзэх эрсдэл юм. АПУХ-ноос гадаад валютын нөлөөний түвшинд лимит тогтоодог (голчлон америк долларт) ба хэрэгжилтэд байнгын хяналт тавьдаг. Банк нь нэгж болон нийт гадаад валютын нээлттэй позицоос үүсэх алдагдалд суурилсан лимит болон гадаад, дотоодын банкууд, харилцагчидтай хийх арилжааны лимитийг тогтоож, үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгон ажилладаг. Үүнээс гадна Банк нь гадаад валютын эрсдэлийг удирдах, хэмжих үйл ажиллагаандаа VaR загварыг ашигладаг. АПУХ улирал бүр нийт гадаад валютын позицын алдагдлын хязгаарын хэмжээг тогтоодог. Зах Зээлийн Эрсдэлийн газар нь уг зөвшөөрөгдсөн хязгаарын түвшинд гадаад валютын үйл ажиллагаа явагдаж байгаа эсэхийг хянадаг.

VaR аргачлалын зорилго болон хязгаарлалтууд

VaR нь үнийн ирээдүйн хөдөлгөөнийг статистик тархалттай гэж үздэг бөгөөд түүхэн корреляци болон зах зээлийн үнийн хэлбэлзэл дээр суурилдаг тул хэрэглэхэд тодорхой хязгаарлалттай. VaR арга нь мэдээллийг гаргахдаа түүхэн өгөгдлүүд дээр их тулгуурладаг, эрсдэлийн хүчин зүйлүүдийн ирээдүйн өөрчлөлт ба хөдөлгөөнийг тодорхой харуулж чаддаггүй зэргийн улмаас хэрэв эрсдэлийн хүчин зүйлүүдийн өөрчлөлт нь хэвийн тархалттай байна гэсэн төсөөллөөс зөрвөл, зах зээлийн томоохон хөдөлгөөний магадлалыг багаар үнэлэх магадлалтай. Эрсдэлт хүчин зүйлүүд дээр тавигдсан таамаглал, тодорхой хэрэгслийн эдгээр хүчин зүйлсийн хоорондын хамаарлын улмаас VaR нь багаар эсвэл ихээр тооцоологдож болно. Позицууд нь өдрийн туршид өөрчлөгдөж болох ч VaR нь зөвхөн ажлын өдөр дуусах үеийн байдлаарх багцын эрсдэлийг илэрхийлдэг ба 99 хувийн итгэлтэй түвшнээс давсан аливаа нэг алдагдлыг тооцож үздэггүй.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(4) Зах зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Гадаад валютын ханшийн эрсдэл (үргэлжлэл)

VaR аргачлалын зорилго болон хязгаарлалтууд (үргэлжлэл)

Бүх гадаад валют болон тэдгээрийн алдагдлын хувьд тогтоосон VaR-ын хязгаарыг удирдлагаас тогтоож өгсөн хязгаарт байгаа эсэхийг өдөр тутам шалгадаг. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд нэг өдөрт гарч болох алдагдлын хэмжээг VAR аргаар тооцоолсныг доор үзүүлэв. Үүнд:

	Түүхэн загвар 2023	2022
	мян.төг	мян.төг
12 сарын 31-нээр	(58,141)	(249,173)
Өдрийн дундаж	(792,656)	(1,080,401)
Дээд хэмжээ	(24,615)	(2,842,583)
Доод хэмжээ	(3,185,897)	(152,528)

Дараах хүснэгтэд Банкны гадаад валютын эрсдэлийг 2022 болон 2023 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар үзүүлэв. Хүснэгтэд санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг бүлэглэн үзүүлэв:

	2023			2022		
	Төгрөгөөрх мян.төг	Гадаад валютаарх мян.төг	Нийт мян.төг	Төгрөгөөрх мян.төг	Гадаад валютаарх мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгө						
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	560,676,633	1,748,053,513	2,308,730,146	254,823,322	1,501,383,972	1,756,207,294
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	224,175,940	1,427,622,435	1,651,798,375	–	767,067,640	767,067,640
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	1,770,718,631	147,210,357	1,917,928,988	1,539,613,538	130,298,046	1,669,911,584
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	172,188,577	–	172,188,577	265,374,431	–	265,374,431
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	3,881,801,871	1,051,655,351	4,933,457,222	3,268,342,745	868,839,653	4,137,182,398
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	156,904,267	19,361,978	176,266,245	89,000,307	18,420,858	107,421,165
	<u>6,766,465,919</u>	<u>4,393,903,634</u>	<u>11,160,369,553</u>	<u>5,417,154,343</u>	<u>3,286,010,169</u>	<u>8,703,164,512</u>
Санхүүгийн өр төлбөр						
Бусад банк санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	71,414,293	246,997,718	318,412,011	3,241,357	29,878,877	33,120,234
Репо хэлцэл	51,285,052	–	51,285,052	316,804,791	–	316,804,791
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	5,026,726,104	4,060,091,308	9,086,817,412	3,162,766,558	3,044,542,847	6,207,309,405
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	159,109,749	–	159,109,749	166,203,537	–	166,203,537
Зээлээр авсан санхүүжилт	521,393,763	351,274,014	872,667,777	526,637,791	892,193,404	1,418,831,195
Түрээсийн өглөг	13,870,478	–	13,870,478	15,869,783	–	15,869,783
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	106,936,691	43,361,221	150,297,912	213,208,170	20,896,217	238,960,501
	<u>5,950,736,130</u>	<u>4,701,724,261</u>	<u>10,652,460,391</u>	<u>4,409,588,101</u>	<u>3,987,511,345</u>	<u>8,397,099,446</u>
Тэнцлийн гадуур бүртгэсэн гадаад валютын эрсдэлд өртөх дүн, цэвэр		<u>160,301,851</u>			<u>616,786,705</u>	
Гадаад валютын эрсдэлд өртөх дүн, цэвэр		<u>(147,518,776)</u>			<u>(84,714,471)</u>	

32. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**(4) Зах зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)****Гадаад валютын ханшийн эрсдэл (үргэлжлэл)**

Төгрөгийн ам.доллартай харьцах ханш 10 хувиар чангарах эсвэл суларахад Банкны нээлттэй позицын мэдрэмжийн шинжилгээ (бусад бүх хувьсагчийг тогтмол гэж үзвэл) дараах байдалтай байна:

	Ханшийн өөрчлөлт	Нээлттэй позицын мэдрэмж мян.төг	Цэвэр позицын эрсдэлийн хязгаар мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр			
Валют			
Америк доллар	+/- 10%	+/- 6,442,978	+/- 230,000,000
Бусад	+/- 10%	+/-255,377	+/- 230,000,000
2022 оны 12 сарын 31-нээр			
Валют			
Америк доллар	+/- 10%	+/- 7,875,319	+/- 230,000,000
Бусад	+/- 10%	+/- 352,184	+/- 230,000,000

Урьдчилж төлсөн төлбөрийн эрсдэл

Урьдчилсан төлбөрийн зардлын эрсдэл гэдэг нь харилцагч болон үйлчлүүлэгч нь хүлээгдэж байснаас өмнө эсвэл хойно төлбөрөө хийх эсвэл төлбөр хийхийг хүссэний улмаас Банк алдагдалд орох эрсдэл юм.

Банк урьдчилсан төлбөрийн төрөл бүрийн түвшинг цэвэр хүүний орлогод үзүүлэх нөлөөллийг тооцоолохдоо хялбаршуулсан аргыг ашигладаг. Хэрэв эргэн төлөгдөх санхүүгийн хэрэглүүрийн 20%-ийг жилийн эхээр, бусад бүх хувьсах хэмжигдэхүүнүүдийг тогтмол байлгаж урьдчилж төлсөн бол тухайн жилийн хүүний орлого 152,942,480 мянган төгрөгөөр (2022 онд: 134,815,610 мянган төгрөг) буурах байсан.

Үйл ажиллагааны эрсдэл

Үйл ажиллагааны эрсдэлд системийн доголдол, хүмүүсийн гаргаж болох алдаа, залилан болон гадны хүчин зүйлийн нөлөөгөөр учирч болзошгүй эрсдэлүүд хамаарна. Хэрэв хяналтын хангалтгүй байдлаас шалтгаалж үйл ажиллагаа доголдвол үйл ажиллагааны эрсдэл нь нэр хүндэд сөргөөр нөлөөлөх, хууль эрх зүйн болон захиргааны хэрэгт холбогдох, эсвэл санхүүгийн алдагдал хүлээхэд хүргэж болно. Банк нь бүх үйл ажиллагааны эрсдэлийг арилгаж чадахгүй ч болзошгүй эрсдэлийг хянах, хариу арга хэмжээ авах арга замуудыг ашиглан удирдахыг эрмэлздэг. Хяналтад ажил үүргийн хуваарилалт, нэвтрэх эрх, зөвшөөрөл олгох, зохицуулах журам, ажилтнуудын боловсрол, үнэлгээ, болон дотоод аудит багтдаг.

33. Бодит үнэ цэнийн тодруулга**Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт ба шатлал**

Бодит үнэ цэн гэдэг нь татан буугдах болон албадан борлуулахаас бусад энгийн нөхцөлд аливаа сонирхож буй талуудын хооронд солилцох санхүүгийн хэрэглүүр эсвэл бусад хөрөнгийн үнэ бөгөөд бодит үнэ цэн нь зах зээл дээр нээлттэй арилжаалагдаж байгаа дүнгээр хамгийн сайн хэмжигдэж, нотлогддог. Зах зээлийн үнийн санал авах боломжгүй тохиолдолд Банк үнэлгээний арга ашиглана.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

33. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт ба шатлал (үргэлжлэл)

Дараах хүснэгтэд бодит үнэ цэнээр бүртгэсэн санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнийн түвшнээр ангилсан задаргааг үзүүлэв:

2023 оны 12 сарын 31-нээр	Түвшин 1 мян.төг	Түвшин 2 мян.төг	Түвшин 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгүүд				
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлтэй засгийн газрын бонд	105,989,124	–	–	105,989,124
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас	–	1,363,375,430	–	1,363,375,430
Биржид бүртгэлтэй бонд-МИК	41,170,073	–	–	41,170,073
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлгүй өмчийн үнэт цаас	–	–	3,168,023	3,168,023
Биржид бүртгэлтэй өмчийн үнэт цаас	38,804,358	–	–	38,804,358
<i>БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлгүй өмчийн үнэт цаас	–	–	1,700,000	1,700,000
<i>БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө</i>				
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	–	–	360,010,446	360,010,446
Зээлээр баталгаажсан бонд – Энгийн Транч	–	–	2,399,558	2,399,558
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	–	248,631,585	–	248,631,585
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	172,188,577	–	172,188,577
Санхүүгийн бус хөрөнгө				
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	–	–	216,024,924	216,024,924
ХОЗҮХХ	–	–	53,256,860	53,256,860
	185,963,555	1,784,195,592	636,559,811	2,606,718,958
Санхүүгийн өр төлбөр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	159,109,749	–	159,109,749
	–	159,109,749	–	159,109,749
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Санхүүгийн хөрөнгүүд				
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлтэй засгийн газрын бонд	102,883,542	–	–	102,883,542
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас	–	949,566,385	–	949,566,385
Биржид бүртгэлтэй бонд-МИК	27,362,835	–	–	27,362,835
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлгүй өмчийн үнэт цаас	–	–	3,168,532	3,168,532
Биржид бүртгэлтэй өмчийн үнэт цаас	70,359,946	–	–	70,359,946
<i>БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө</i>				
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	–	–	260,184,968	260,184,968
Зээлээр баталгаажсан бонд – Энгийн Транч	–	–	5,832,160	5,832,160
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	–	330,876,566	–	330,876,566
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	265,374,431	–	265,374,431
Санхүүгийн бус хөрөнгө				
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	–	–	225,309,201	225,309,201
ХОЗҮХХ	–	–	79,997,754	79,997,754
	200,606,323	1,545,817,382	574,492,615	2,320,916,320
Санхүүгийн өр төлбөр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	166,203,537	–	166,203,537
	–	166,203,537	–	166,203,537

Түвшин 1, 2 ба 3 хоорондын хөдөлгөөн

Бодит үнэ цэнээр бүртгэсэн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийн 1,2 болон 3 дугаар түвшний хооронд хөдөлгөөн гараагүй болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

33. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

2022 болон 2023 оны 12 сарын 31-ний 2-р түвшний бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд ашигласан үнэлгээний техник, орц тодорхойлолт:

	Бодит үнэ цэн		Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл
	2023 мян.төг	2022 мян.төг		
Санхүүгийн хөрөнгө				
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас	1,363,375,430	949,566,385	Зах зээлийн үнэлгээний арга	Төв банкны бодлогын болон репогийн хүү
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	248,631,585	330,876,566	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ЧМ, АХЧ болон зах зээлийн хүүний хувь
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	172,188,577	265,374,431	Зах зээлийн үнэлгээний арга	LIBOR ба SOFR хүү, репо хүү, засгийн газрын бондын өгөөж, валютын ханш, барааны форвард ханш, Ам.долларын хөнгөлөлтийн хувь, ЧМ
Санхүүгийн өр төлбөр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	159,109,749	166,203,537	Зах зээлийн үнэлгээний арга	LIBOR ба SOFR хүү, репо хүү, засгийн газрын бондын өгөөж, валютын ханш, барааны форвард ханш, Ам.долларын хөнгөлөлтийн хувь, ЧМ

2022 болон 2023 оны 12 сарын 31-нээр дуусгавар болсон санхүүгийн жилүүдийн 2 дугаар түвшний бодит үнэ цэнийн үнэлгээний аргачлалд өөрчлөлт ороогүй болно.

3 дугаар түвшний санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг үнэлэхэд шаардагдах ажиглах боломжгүй гол мэдээлэл болон ашигласан мэдээллээс шалтгаалж гарч болох боломжит өөрчлөлтийн мэдрэмтгий байдлыг доор тодорхойлон үзүүлэв:

2023 оны 12 сарын 31	Бодит үнэ цэн мян.төг	Боломжит өөрчлөлтийн хувь	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт мян.төг	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл	Хүрээ
Санхүүгийн хөрөнгө						
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	360,010,446	+/- 1%	+/- 3,600,104	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүний хувь	7.0% - 9.0%
Зээлээр баталгаажсан бонд - Энгийн Транч	2,399,558	+/- 1%	+/- 23,996	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүний хувь	9.5%
Биржид бүртгэлгүй үнэт цаас	4,868,023	+/- 10%	+/- 486,802	Нийт хөрөнгийн үнэ цэн	Хувьцааны зах зээлийн үнэ, Гүйлгээний дүн	1,000 төгрөг - 5,691,675 төгрөг
Санхүүгийн бус хөрөнгө						
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	216,024,924	+/- 10%	+/- 21,602,492	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр.кв 0.5-2.4 сая төгрөг; № метр.кв 2.5-8.7 сая төгрөг
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	53,256,860	+/- 10%	+/- 5,325,686	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр-кв 8 - 9 сая төгрөг

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

33. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

2022 оны 12 сарын 31	Бодит үнэ цэн мян.төг	Боломжит өөрчлөлтийн хувь	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт мян.төг	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл	Хүрээ
Санхүүгийн хөрөнгө						
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	260,184,968	+/- 1%	+/- 2,601,850	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүний хувь	7.0% - 9.0%
Зээлээр баталгаажсан бонд - Энгийн Транч	5,832,160	+/- 1%	+/- 58,322	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүний хувь	9.5%
Биржид бүртгэлгүй үнэт цаас	3,168,532	+/- 10%	+/- 316,853	Нийт хөрөнгийн үнэ цэн	Хувьцааны зах зээлийн үнэ, Гүйлгээний дүн	1,000 төгрөг- 5,691,675 төгрөг
Санхүүгийн бус хөрөнгө						
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	225,309,201	+/- 10%	+/- 22,530,920	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр.кв 0.5 - 2.4 сая төгрөг; 1 метр.кв 2.5 - 8.7 сая төгрөг
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	79,997,754	+/- 10%	+/- 7,999,775	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр.кв 5.3 - 8.2 сая төгрөг

2022 болон 2023 оны 12 сарын 31-нээр дуусгавар болсон санхүүгийн жилүүдэд үнэлгээний аргачлалд ямар нэгэн өөрчлөлт ороогүй болно. 2023 оны 12 сарын 31-ний байдлаар удирдлага нь санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэн нь дансны үнээсээ материаллаг зөрүү байх магадлал багатай гэж үзэж байна.

Тайлант жилийн 3 дугаар түвшний санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн хөдөлгөөн

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас		
1 сарын 1-нээр	260,184,968	199,870,221
Нэмэгдсэн	279,302,268	191,776,200
Борлуулсан	(182,110,768)	(147,530,300)
Хуримтлагдсан хүү	31,223,300	19,265,652
Хүлээн авсан хүүний орлого	(28,589,322)	(3,196,805)
12 сарын 31-нээр	360,010,446	260,184,968
Зээлээр баталгаажсан бонд – Энгийн Транч		
1 сарын 1-нээр	5,832,160	–
Нэмэгдсэн	700,500	5,746,900
Төлөгдсөн	(4,136,100)	–
Хуримтлагдсан хүү	515,301	278,965
Хүлээн авсан хүүний орлого	(512,303)	(193,705)
12 сарын 31-нээр	2,399,558	5,832,160
Биржид бүртгэлгүй үнэ цаас		
1 сарын 1-нээр	3,168,532	3,395,537
Борлуулсан	(509)	(227,005)
Нэмэгдсэн	1,700,000	–
12 сарын 31-нээр	4,868,023	3,168,532

33. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

Тайлант жилийн 3 дугаар түвшний санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн хөдөлгөөн (үргэлжлэл)

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Дахин үнэлсэн хөрөнгө		
1 сарын 1-нээр	225,309,201	246,797,379
Нэмэгдсэн	–	–
Шилжүүлсэн	–	–
Борлуулсан	(3,918,852)	(8,829,494)
Элэгдлийн зардал	(5,365,425)	(5,623,684)
Данснаас хассан	–	(7,035,000)
Дахин үнэлгээ	–	–
12 сарын 31-нээр	216,024,924	225,309,201
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө		
1 сарын 1-нээр	79,997,754	79,902,629
Борлуулсан	(29,614,686)	–
Шилжүүлсэн	–	–
Дахин үнэлгээ	2,873,792	95,125
12 сарын 31-нээр	53,256,860	79,997,754

Үл хөдлөх хөрөнгө ба хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийн дахин үнэлгээ

Үл хөдлөх хөрөнгийн бодит үнэ цэн нь итгэмжлэгдсэн хараат бус үнэлгээчний хийсэн үнэлгээнд үндэслэдэг. Газар болон барилга байгууламжийн бодит үнэ цэнийг зах зээлийн аргыг ашиглан тогтоодог. Зах зээлийн арга нь үнэлгээчний хийж буй үнэлгээ нь зах зээл дэх ижил төстэй барилгын худалдан авалт, зар сурталчилгаанд тулгуурлан байршил, баригдсан огноо, нөхцөл байдал зэрэг бусад хүчин зүйлүүдийг харьцуулж тохируулга хийгдэх процесст үндэслэн гарсан гэсэн үг юм.

Бодит үнэ цэнээр бүртгэгдээгүй санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүд

Санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнээр бүртгэгдээгүй санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашигласан арга зүй болон таамаглалыг дараах байдлаар тайлбарлав:

Бодит үнэ цэн нь дансны үнэтэй ойролцоо байгаа хөрөнгүүд

Хөрвөх чадвар өндөр эсвэл богино хугацааны (1 жилээс бага хугацаатай) санхүүгийн хөрөнгүүд болон санхүүгийн өр төлбөрүүдийн хувьд бодит үнэ цэн нь дансны үнэтэй ойролцоо гэж үздэг. Банкны өөрийн бодит үнэ цэнийн үнэлгээнээс үзвэл, Банканд байршуулсан 1 жилээс дээш хугацаатай хөрөнгийн тооцоолсон бодит үнэ цэн нь санхүүгийн байдлын тайлан дахь дансны үнэтэй ойролцоо байна. Энэ нь зах зээл дэх ижил төстэй хадгаламжийн бүтээгдэхүүнийн одоогийн хүүний түвшин анх байршуулах үеийнхээс мэдэгдэхүйц өөрчлөгдөөгүйтэй холбоотой юм.

Тогтмол хүүтэй санхүүгийн хэрэглүүр

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн тогтмол хүүтэй санхүүгийн хөрөнгүүд болон өр төлбөрүүдийн бодит үнэ цэнийг анх бүртгэгдэх үеийн зах зээлийн хүүний түвшинг Монголын одоогийн зах зээл дэх адил төстэй санхүүгийн хэрэглүүрийн хүүний түвшинтэй харьцуулж тооцоолсон. Доорхи хүснэгтэд Банкны санхүүгийн тайланд тусгасан түвшин 2-т багтах санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэн болон дансны үнийг харьцуулсан харьцааг харуулав.

33. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

Тогтмол хүүтэй санхүүгийн хэрэглүүр (үргэлжлэл)

	Дансны үнэ мян.төг	Бодит үнэ цэн мян.төг
2023 оны 12 сарын 31-нээр		
Санхүүгийн хөрөнгө		
Харилцагчид олгосон зээл ба урьдчилгаа	4,933,457,222	4,937,767,391
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	1,311,976	1,327,492
Санхүүгийн өр төлбөр		
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	9,086,817,412	9,507,939,129
2022 оны 12 сарын 31-нээр		
Санхүүгийн хөрөнгө		
Харилцагчид олгосон зээл ба урьдчилгаа	4,137,182,398	4,195,665,298
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	250,553,216	252,759,224
Санхүүгийн өр төлбөр		
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	6,207,309,405	6,226,909,035

34. Холбоотой талын тодруулга

Банкны холбоотой талуудыг дор үзүүлэв:

- Вайлент Арт ХХК - Банкны гүйцэтгэх захирлын орлогчийн ойрын хамаатан Вайлент Арт ХХК-ийг эзэмшдэг
- ТиДиБи Секьюритис ХХК (өмнө: Ти Ди Би Капитал ХХК), Ти Ди Би Ассет Менежмент ЭсСи ХХК - Банкны хувьцаа эзэмшигч Ти Ди Би Капитал ХХК-н охин компани юм.
- МИК - Хараат компани (Тодруулга 15-г харна уу)
- Монгол Женерал Лизинг ХХК болон охин компаниуд (МЖЛЛ) - Банк нь МЖЛизинг ХХК-н хувьцааны 10%-г эзэмшдэг ба банкны хувьцаа эзэмшигчийн гэр бүлийн гишүүн эзэмшдэг.
- Нэйшнл Ньюс Корпорэйшн ХХК (“ННК”) - Банк нь ННК-н хувьцааны 9.85%-ийг эзэмшдэг ба банкны эцсийн өмчлөгч компанийн ТУЗ-ын гишүүнээр ажилладаг.
- Эн Эн Си Пабблишинг ХХК, Жэй Си Дэко Монголиа ХХК- Компаниуд нь ННК -ийн охин компаниуд юм.
- Си Эн Би Консалтинг ХХК (“СНБК”) - СНБК-ийн гүйцэтгэх захирал нь Банкны эцсийн өмчлөгчийн гэр бүлийн гишүүн.
- Абсолют Менежмент ХХК - Компанийг Банкны хувьцаа эзэмшигчийн гэр бүлийн гишүүн эзэмшдэг.
- Таймс Медиа Корпорэйшн ХХК- Ти Ди Би Капитал ХХК-н охин компани юм.
- Суприм 17 ХХК – Тус компани нь Банк 10 хувийг нь эзэмшдэг МНРИК ХХК-ийн эзэмшигч юм.
- Монголиан нэшнл рийр ийрт корп ХХК (“МНРИК”) – Банк нь МНРИК-ийн хувьцааны 10%-ийг эзэмшдэг.
- Гол удирдах албан тушаалтнууд - Гол удирдах албан тушаалтнууд гэдэгт ажилтнуудын болон Банкны үйл ажиллагааг эрх мэдлийн дагуу шууд болон шууд бусаар удирдах, нөлөөлөх үүрэг хариуцлагатай хувь хүмүүс багтана. Банк нь Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүд болон Гүйцэтгэх удирдлагууд тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүдийг холбоотой талууд гэж авч үздэг.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

34. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)

2022 болон 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилүүдэд холбоотой талтай хийсэн томоохон ажил гүйлгээнүүд, үлдэгдлийг доор үзүүлэв:

2023 оны 12 сарын 31-нээр	Ти Ди Би Капитал ХХК*		ЮуЭс Глобал Инвестме нт ХХК		Жэй Си Деко ХХК		Ти Ди Би Секьюрити с ХХК		Ти Ди Би Лизинг ХХК		ННК ХХК		Эн Эн Си Паблши нг ХХК		СНБК ХХК		Абсолют Менежмент ХХК		Монгол Женерал Лизинг ХХК		Таймс Медиа н ХХК		Ти Ди Би Ассет Менежмент ХХК		Суприм 17 ХХК		Гол хувьцаа эзэмшигч тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүд		Гол удирдах албан гушаалтнууд	
	мян.төг	Глобулл мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	
<i>Үлдэгдэл дүн</i>																														
<i>Харилцах хадгаламж</i>																														
болон																														
хуримтлагдсан хүү	62,403	354	309	4,270,253	96,657,784	140,443,557	10,710,054	7,614	11,941	-	7,642	1,456,184	8,749	56	2,278	7,150	-	3,297,251	711,453											
<i>Зээл, урьдчилгаа</i>																														
болон																														
хуримтлагдсан хүү	16,835,868	-	-	-	9,577,149	1,500	20,679,726	300,430	-	9,651,352	-	19,058,632	-	-	-	-	-	-	102,460	2,082,041										
Авлага, урьдчилгаа	547,500	-	-	-	2,289,826	-	54,584	-	-	22,732,386	-	-	-	-	-	-	-	10,053,446	3,100,000	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
ИЗББ	-	-	-	-	360,010,446	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Ам.долларын бонд	-	-	-	-	41,170,073	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
<i>Свопын</i>																														
хуримтлагдсан																														
хүүний өглөг	-	-	-	-	1,135,791	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Бусад өр төлбөр	-	-	-	-	-	-	14,226	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
<i>Аккредитив болон</i>																														
баталгаа, батлан																														
даалт	-	-	-	-	-	2,540	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
<i>Ашиглаагүй зээлийн</i>																														
шугам																														
Үүсмэл санхүүгийн	-	-	-	-	-	2,500	5,000	700,000	-	-	-	478,216	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	838,861	607,969	-	-	
өр төлбөр	-	-	-	-	152,977,717	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
<i>Гүйлгээ</i>																														
<i>Хүүгийн орлого</i>																														
Зээл ба урьдчилгаа																														
Санхүүгийн	963,460	-	-	-	1,398,737	5	2,706,094	5,453	-	2,792,679	-	1,532,062	-	-	-	-	-	-	23,640	245,122										
хэрэглүүр	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
ИЗББ	-	-	-	-	38,311,632	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Своп	-	-	-	-	7,088,332	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
<i>Хүүгийн зардал</i>																														
Хадгаламж																														
Хүлээн авсан	-	-	-	320,120	5,383,638	200,715	538,866	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,080	33,724	-	-	
үйлчилгээ	-	-	-	210,430	-	415,000	72,793	5,089,144	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Шимтгэлийн орлого	7,379	4	-	169	11,602	3,117	10,494	5,564	13	42	28	8,136	24	24	60	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	783	2,916	-	-	
Цалин, урамшуулал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24,313,054		

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

34. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)

2022 оны 12 сарын 31-нээр	Ти Ди Би Капитал ХХК*		ЮуЭс Глобал Инвестмент ХХК Деко ХХК		Ти Ди Би екьюритис ХХК Лизинг ХХК		Эн Эн Си ННК Пабблишинг ХХК		СНБК ХХК	Абсолют Менежмент ХХК	Монгол Женерал Корпорэйшн Лизинг ХХК	Медиа Корпорэйшн ХХК	Вайлент Арт ХХК	Ти Ди Би Ассет Менежмент ХХК	Гол хувьцаа эзэмшигч тэдгээрийн бүхийн гишүүд	Гол удирдах албан тушаалтнууд		
	Глобулл	ХХК*	ХХК	Деко ХХК	МНК	ХХК	ХХК	ХХК									ХХК	ХХК
мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг		
<i>Үлдэгдэл дүн</i>																		
Харилцах хадгаламж болон хуримтлагдсан хүү	1,020,494	361	320	3,629,237	67,692,020	2,643,944	16,019,311	262,769	13,282	107	7,676	4,828,309	675	84	9,951	813	95,618	845,952
Зээл, урьдчилгаа болон хуримтлагдсан хүү	7,857,045	–	–	–	10,026,377	–	18,862,957	–	–	9,010,151	–	11,811,345	–	–	–	–	67,651	1,949,644
Авлага, урьдчилгаа	547,500	–	–	–	879,178	–	54,584	–	–	20,081,613	–	–	–	–	–	–	3,100,000	–
ИЗББ	–	–	–	–	260,184,968	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ам.долларын бонд	–	–	–	–	27,362,835	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Свопын хуримтлагдсан хүүний авлага	–	–	–	–	3,024,561	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Бусад өр төлбөр	–	–	–	–	158,847,086	–	85,271	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Аккредитив болон баталгаа, батлан даалт	–	–	–	–	–	2,540	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ашиглаагүй зээлийн шугам	–	–	–	–	–	3,674	4,598	–	–	–	–	478,216	–	–	–	–	717,590	540,681
Үүсмэл санхүүгийн өр төлбөр	–	–	–	–	160,848,700	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
<i>Гүйлгээ</i>																		
<i>Хүүгийн орлого</i>																		
Зээл ба урьдчилгаа	898,594	–	–	–	1,469,179	36	2,405,516	–	–	422,844	–	678,061	–	–	–	–	8,716	197,909
Санхүүгийн хэрэглүүр	–	–	–	–	3,600,173	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ИЗББ	–	–	–	–	19,265,652	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Своп	–	–	–	–	5,811,621	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
<i>Хүүгийн зардал</i>																		
Хадгаламж	–	–	–	158,302	26,665,840	72,084	371,276	–	–	–	–	–	–	–	–	–	313	38,490
Хүлээн авсан үйлчилгээ	–	–	–	213,840	–	547,498	718,302	5,850,833	–	–	–	–	263,148	–	–	–	–	–
Шимтгэлийн орлого	15	12	12	483	2,008,901	890	11,689	3,251	216	37	36	4,105	26	76	320	13	818	4,881
Цалин, урамшуулал	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	19,703,582

34. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)

Холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээний нөхцөлүүд

Дээр дурьдсан үлдэгдэл дүнгүүд болн ажил гүйлгээнүүд бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны үр дүнд үүссэн. Холбоотой талуудын төлсөн болон хүлээн авсан хүү нь ердийн арилжааны хүүгээр тооцогдсон. Холбоотой талуудад олгосон зээл ба урьдчилгаанаас бусад үлдэгдэл дүн барьцаагүй болно. Бусад холбоотой талуудын өглөг эсхүл авлагын дүнд ямар нэгэн хүлээн авсан эсхүл гаргасан баталгаа байхгүй.

Гол удирдах албан тушаалтнууд Банкны бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны хүрээнд энгийн нөхцөлтэйгөөр Банкнаас үйлчилгээ авдаг.

35. Хөрөнгө болон өр төлбөрийн хугацааны шинжилгээ

Дараах хүснэгтэд Банкны хөрөнгө, өр төлбөрийг эргэн төлөгдөх эсвэл барагдах хугацаагаарх шинжилгээг харуулсан байна. Тодруулга 32 'Хөрвөх чадварын эрсдэл'-ээс Банкны хямдруулаагүй буюу хорогдуулаагүй гэрээний дагуу төлөгдөх үүргийн дүнг харна уу.

2023 оны 12 сарын 31-нээр	12 сар хүртэлх мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	2,308,730,146	–	2,308,730,146
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	1,651,798,375	–	1,651,798,375
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	26,422,303	335,987,701	362,410,004
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр	1,367,587,636	142,946,991	1,510,534,627
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр	–	41,972,381	41,972,381
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр	1,700,000	–	1,700,000
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	6,376	1,305,600	1,311,976
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт	–	5,196,223	5,196,223
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	162,296,283	9,892,294	172,188,577
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,368,190,226	2,565,266,996	4,933,457,222
Бусад хөрөнгө	121,706,721	387,531,741	509,238,462
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	–	53,256,860	53,256,860
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	8,259,130	–	8,259,130
Үндсэн хөрөнгө	–	567,974,583	567,974,583
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	–	13,239,874	13,239,874
Биет бус хөрөнгө	–	25,308,105	25,308,105
Нийт хөрөнгө	8,016,697,196	4,149,879,349	12,166,576,545
Өр төлбөр			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	318,412,011	–	318,412,011
Репо хэлцэл	32,787,807	18,497,245	51,285,052
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	8,637,077,230	449,740,182	9,086,817,412
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	156,992,593	2,117,156	159,109,749
Зээлээр авсан санхүүжилт	656,533,954	216,133,823	872,667,777
Бусад өр төлбөр	169,297,809	3,437,087	172,734,896
Түрээсийн өглөг	6,526,939	7,343,539	13,870,478
Орлогын албан татварын өглөг	76,203,276	704,137	76,907,413
Хойшлуулсан татварын өр төлбөр	–	6,392,862	6,392,862
Нийт өр төлбөр	10,053,831,619	704,366,031	10,758,197,650
Цэвэр дүн*	(2,037,134,423)	3,445,513,318	1,408,378,895

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

35. Хөрөнгө болон өр төлбөрийн хугацааны шинжилгээ (үргэлжлэл)

2022 оны 12 сарын 31-нээр	12 сар хүртэлх мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	1,756,207,294	–	1,756,207,294
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	767,067,640	–	767,067,640
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	23,785,328	242,231,800	266,017,128
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр	953,832,580	125,980,182	1,079,812,762
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр	–	73,528,478	73,528,478
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	242,721,212	7,832,004	250,553,216
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт	–	924,685	924,685
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	90,166,256	175,208,175	265,374,431
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,357,796,491	1,779,385,907	4,137,182,398
Бусад хөрөнгө	84,276,486	381,674,074	465,950,560
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	–	79,997,754	79,997,754
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	24,665,717	–	24,665,717
Үндсэн хөрөнгө	–	470,625,143	470,625,143
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	–	15,449,135	15,449,135
Биет бус хөрөнгө	–	1,421,361	1,421,361
Нийт хөрөнгө	6,300,519,004	3,354,258,698	9,654,777,702
Өр төлбөр			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	33,120,234	–	33,120,234
Репо хэлцэл	273,521,721	43,283,070	316,804,791
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	5,514,573,270	692,736,135	6,207,309,405
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	2,330,277	163,873,260	166,203,537
Зээлээр авсан санхүүжилт	1,129,029,788	289,801,407	1,418,831,195
Бусад өр төлбөр	101,064,523	159,419,062	260,483,585
Түрээсийн өглөг	–	15,869,783	15,869,783
Орлогын албан татварын өглөг	55,742,118	–	55,742,118
Хойшлуулсан татварын өр төлбөр	–	2,401,790	2,401,790
Нийт өр төлбөр	7,109,381,931	1,367,384,507	8,476,766,438
Цэвэр дүн*	(808,862,927)	1,986,874,191	1,180,413,054

*Зарим санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүдийн ангилал нь гэрээний үүрэгт үндэслэсэн. Банк нь олон тооны харилцагчид бүтээгдэхүүний хугацаа дуусах үед төлбөрөө шаардахгүй дахин сунгана гэж үзсэн бөгөөд хүснэгт нь Банкны харилцах, хадгаламжийн тодорхой түвшинг хадгалах бодлогоор тодорхойлогдох хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалыг илэрхийлэхгүй болно.

36. Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ

Монголбанкнаас тогтоосон дүрэм, харьцаануудыг удиртгал болгон Банкны өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хянадаг.

Өөрийн хөрөнгийн удирдлага

Банкны өөрийн хөрөнгийн удирдлагын үндсэн зорилго нь хөндлөнгөөс тавигдсан зохистой харьцааны шалгууруудыг биелүүлэх ба сөрөг почролыг дааж чадах өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хадгалахад оршино.

Банк өөрийн хөрөнгийн бүтцийг удирдаж, эдийн засгийн нөхцөл дэх өөрчлөлт болон өөрийн үйл ажиллагааны эрсдэлийн шинж чанарт харгалзан капиталын бүтцэд тохируулга хийнэ.

Заавал байлгах өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцаа

Монголбанкнаас арилжааны банкуудын нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн активын зохистой харьцааг хамгийн багадаа 9% (2022 онд: 9%) нийт өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцааг 12% (2022 онд: 12%)-иас доошгүй байхаар тогтоосон байдаг бөгөөд эдгээр харьцаа нь эрсдэлийн уг шинж чанараар нь тохируулсан нийт хөрөнгө болон нийт капиталыг авч тооцоолсон байдаг.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2023 оны 12 сарын 31

36. Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ (үргэлжлэл)

Заавал байлгах өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцаа (үргэлжлэл)

Банкны 12 сарын 31-ний байдлаар өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг доор үзүүлэв:

	2023	2022
Нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн харьцаа	16.56%	17.23%
Нийт өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн харьцаа	16.56%	17.23%
	2023	2022
	мян.төг	мян.төг
<u>Нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө</u>		
Энгийн хувьцаа	340,852,905	323,810,303
Нэмж төлөгдсөн капитал	66,449,640	690
Хуримтлагдсан ашиг	745,028,843	684,375,015
Тохируулга (Тодруулга 32)	–	–
Нийт нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө	<u>1,152,331,388</u>	<u>1,008,186,008</u>
Хоёрдугаар зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө	–	–
Нийт капитал / капиталын суурь	<u>1,152,331,388</u>	<u>1,008,186,008</u>

12 сарын 31-ний байдлаар эрсдэлээр нь жигнэсэн хөрөнгийг эрсдэлийн ангилал тус бүрээр үзүүлбэл:

%	2023	Эрсдэлээр жигнэсэн мян.төг	2022	Эрсдэлээр жигнэсэн мян.төг
	Хөрөнгө мян.төг		Хөрөнгө мян.төг	
0	3,970,590,870	–	3,323,354,227	–
20	1,850,945,772	303,501,968	930,152,353	156,170,170
50	1,858,520,029	907,607,991	1,462,045,506	711,792,642
100	4,925,159,162	4,578,195,448	4,061,603,072	3,767,176,163
150	1,056,959,222	1,034,018,974	983,928,569	1,093,884,504
<i>Тохируулгууд:</i>				
Үйл ажиллагааны эрсдэлийн харьцаа	–	77,045,444	–	78,694,871
Гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа	–	56,861,978	–	42,571,900
Нийт	<u>13,662,175,055</u>	<u>6,957,231,803</u>	<u>10,761,083,727</u>	<u>5,850,290,250</u>

Дээрх хүснэгтүүдэд харуулсан өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцаа болон эрсдэлээр жигнэсэн хөрөнгийн харьцаа нь 2023 оны 12-р сарын 31-ээрх аудитлагдаагүй санхүүгийн үзүүлэлтээр Монгол банкны журмын дагуу тооцоологдон Монгол банк-руу илгээгдсэн дүнгүүд болно. НББОУС-н дагуу аудитлагдсан санхүүгийн үзүүлэлтээр тооцоологдсон өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцаа болон эрсдэлээр жигнэсэн хөрөнгийн харьцаа нь тус тус 15.59% болон 15.59% байна.

37. Тайлангийн дараах үйл явдал

Удирдлага нь тайлагналын өдрөөс хойш санхүүгийн тайланд нөлөө үзүүлэх бусад үйл явдал гараагүй гэж үзэж байна.

38. Монгол хэл дээрх орчуулга

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Англи хэл дээр мөн бэлтгэсэн болно. Монгол, Англи хувиудын хооронд утга, агуулгын зөрүү гарах тохиолдолд Англи хэл дээрх хувийг дагана.